

YHTEINEN VUOSISATAMME

PAAVO VÄYRYNEN

YHTEINEN VUOSISATAMME

© Paavo Väyrynen
1. painos

ISBN 978-952-94-2913-4
Painopaikka: Bookwell Oy, 2020

YHTEINEN VUOSISATAMME

1960-LUKU: NOUSUSTA ROMAHDUKSEEN	19
Keskustapuolueen valtakausi.....	19
SDP nousee suurimmaksi.....	21
Nuoriso marssii vasemmalle.....	23
Nuorisoseuraa ja raittiusliikettä.....	26
Osakuntatoiminnasta keskustaopiskelijoihin	28
1970-LUKU: KUILUN PARTAALLA.....	29
Keskusta-aatteen perustaa etsimään	30
Vaalitappiosta hallitusvastuuseen	30
Keskusta-aatteen juurille.....	32
Itsenäinen ja puolueeton Suomi	33
Yhdentymisessä oli vaalittava itsenäisyyttä.....	35
Keskustalainen yhteiskuntajärjestelmä	37
Vaihtoehto koivistolaiselle talouspolitiikalle	38
Köyhän asialla.....	40
Keskustapuolueen strategia	41
Keskustapuolue ei kannata kapitalismia.....	43
Aitovierille ja vaalitappioon.....	43
Kasvun rajat.....	45
On muutoksen aika.....	46
Maalaisliiton valtakaudesta sosialidemokraattiseen	49
Hämärtynyt keskusta-aate	50
Kapitalistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä	54
Suunnitelmatalouteen ja valtiokapitalismiin.....	58
Keskustalainen vaihtoehto kapitalismille.....	61
Desentralistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä	61
Keskustapuolueen strategia	66
Seinäjoelta uusi yleisohjelma.....	68
Vaalivoitosta tappioon	72

1980-LUKU: SUURIMMAKSI PUOLUEEKSI	75
Puolueen puheenjohtajaksi.....	76
Taistelua Suomen suunnasta.....	82
Opposition kautta suurimmaksi.....	89
Yhteinen tehtävämme.....	92
Voitossa tappion siemen	98
1990-LUKU: VÄÄRÄÄ POLITIIKKA	102
Vahvan markan politiikka.....	102
Erolla uhaten Euroopan unioniin.....	104
Perustuslakia rikkoen euroon.....	111
Työreformi jatkoi oppositioasemaa.....	113
2000-LUKU: VAKAUDEN AIKA.....	115
Myrskyä tyynen edellä.....	116
Matti Vanhanen pääministeriksi	117
Federalismia ja kumppanuuksia	119
Metropolipolitiikka	121
2010-LUKU: MURSKATAPPIOIDEN VUOSIKYMMEN ...	124
Eduskuntavaalien tappiosta uuteen nousuun	125
Liberaalit kaappaavat vallan	125
Metropolipolitiikka jatkuu	127
Federalismia euroalueen kriisissä	129
Pelastus presidentinvaalien kautta	131
Pettymysten vuodet	176
Juha Sipilä puheenjohtajaksi	136

Sipilä liberaalien linjalle.....	138
Väärällä joukkueella hallitukseen	141
Viisaalle kylliksi	143
Presidentinvaaleissa rohkaiseva tulos.....	145
Kohti kaikkien aikojen pahinta romahdusta.....	147
Vielä yksi yritys pelastaa Keskusta.....	147
Tapaaminen Kesärannassa.....	149
”Joukkue” johti Sipilää.....	151
Alkiolaisuuden alennustila	151
Kaikki meni pieleen.....	156
Juha Sipilän tripla.....	156
Kehnoa yritysjohtamista.....	160
Köyhien kurittamista ja metropolipolitiikkaa	163
Liittoutumis- ja liittovaltiopolitiikkaa	165
Holtitonta maahanmuuttopolitiikkaa.....	169
Kestämätöntä ilmastopolitiikkaa.....	172
2020-LUKU: KOHTALOKAS VUOSIKYMMEN	176
Suomalainen Suomi	177
Itsenäinen, puolueeton Suomi.....	180
Kestävään ilmastopolitiikkaan.....	182
Kehityspolitiikalla hyvinvointia kaikille	190
Kestävään talous- ja yhteiskuntajärjestelmään.....	195
Ihmisyys ja sen kehitystarve	213
Kansanliike - kansan puolue.....	218
Nuorisolle nousevalle, kansalle kasuavalle	220

YHTEINEN VUOSISATAMME

Lukijalle

Teoksen julkaiseminen on kirjailijalle kuin lapsen syntyminen.

Sanotaan, että rakkaalla lapsella on monta nimeä. Niin saattaa olla rakkaalla kirjallakin.

Usein teoksen lopullinen nimi on alusta pitäen selvä. Toisinaan se saattaa kirjoitustyön aikana muuttua. Joskus nimi syntyy vasta keskusteluissa kustantajan kanssa.

Kun ryhdyin kirjoittamaan tätä teosta, ensimmäinen työnimi oli ”Yhteinen vuosisatamme”. Se syntyi Urho Kekkosen ”Vuosisatani” -teoksen nimen inspiroimana. Toinen innoituksen lähde oli oma kirjani ”Eemeli Väyrysen vuosisata”, joka ilmestyi isäni 100-vuotispäivän aikaan.

Ajattelin ensin Vuokkoa, itseäni ja meidän yhteistä vuosisatamme, mutta sitten kaikkia sotien jälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin kuuluvia.

Meidän vuosisadastamme on jäljellä vielä neljännes. Pitkäikäisimmillä meistä voisi poliittisen vaikuttamisen kaudesta olla jäljellä vielä kolmannes. Osalla meistä on siis vielä runsaasti aikaa toimia paremman tulevaisuuden rakentamiseksi.

Aluksi kuitenkin hylkäsin tämän ensimmäisen työnimen. Sen tilalle tuli Kantelettaren ja Kalevalan innoittamana ”Nousevalle nuorisolle, kansalle kasuavalle”. Kirjoitinhan kirjaa, joka innostaisi nuoria aatteelliseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Luovuin tästäkin nimestä. Nämä kansanrunon säkeet ovat jääneet kirjani viimeisen osion otsikoksi.

Seuraava nimiversio eli kirjoitustyön aikana pisimpään. Taavoittelin sillä sitä leikkisää tyyliä, jota olin käyttänyt Paasilinnan julkaisemien teosteni otsikoissa ”Eihän tässä näin pitänyt käydä” ja ”Kukahhan nämäkin sotkut selvittää”.

Nimi ”Oikeassa olemisen ihanuus ja kurjuus” olisi ollut mukaelma Frans Emil Sillanpään heti sotien ilmestyneestä romaanista ”Ihmiselon ihanuus ja kurjuus”. Siinä ihanuudet ja kurjuudet liittyivät ihmissuhteisiin.

Minun elämäni ihanuuden ja kurjuuden lähde on ollut se, että olen ollut oikeassa monissa poliittisissa päätöksenteossa esillä olleissa keskeisissä ratkaisuissa, joissa monet muut ovat olleet väärässä.

Ehdin jo kirjoittaa esipuheen, jossa aioin esitellä teostani tästä näkökulmasta. Vaikka teoksen painopiste ja nimi ovat muuttuneet, päätin ottaa tämän näkökulman mukaan näihin kirjani lopullisiin alkusanoihin.

”Oikeassa olemisen ihanuus ja kurjuus” on liittynyt siihen, että olen luonteeni mukaisesti pyrkinyt perehtymään esillä olleisiin asioihin mahdollisimman perusteellisesti ja kyennyt joskus näkemään ne laajemmasta näkökulmasta ja pidemmälle tulevaisuuteen kurkottaen kuin useimmat muut.

On ollut ”ihanaa” olla tietoinen siitä, että on ollut oikeassa. On voinut luottaa siihen, että ajan oloon muutkin sen näkisivät ja ehkä myös myöntäisivät.

Kurjaa on ollut joutua ylenkatsotuksi ja jopa pilkatuksi niiden taholta, jotka ovat olleet väärässä. Kurjaa on ollut sekini, etteivät he ole usein tätä jälkikäteenkään myöntäneet.

Tiedotusvälineissä ja historiankirjoituksessa ovat sitkeästi eläneet monet aikanaan syntyneet virheelliset väitteet ja tulkinat.

Varsinkin 1970-, 1980- ja 1990-luvuilla Suomen tiedotusvälineissä oli vallalla sosialidemokraattisten toimittajien suoranaisten hegemonia, joka loi tuon aikakauden politiikan tapahtu-

mista syntyneet julkisuuden tulkinnat. Niihin sitoutuivat myös monet muiden puolueiden kannattajiin lukeutuneet ja sitoutumattomat toimittajat.

Virheelliset tulkinnat ovat liittyneet muun muassa vuosien 1982, 1988 ja 1994 presidentinvaaleihin, vuoden 1987 hallitusratkaisuun ja 1990-luvun yhdentymispäätöksiin. Näitä pyrin tässäkin teoksessa oikomaan.

Tuon aikakauden toimittajien vaikutus tuntuu edelleen, kun aikanaan syntyneitä ilmiselvästi virheellisiä tulkintoja pyritään korjaamaan. Tämä kävi jälleen ilmi Jari Tervon Koivisto-dokumentista käydyssä keskustelussa. Eläkepäiviltäkin tullaan todistamaan.

Kaikkein kurjinta on ollut se, että Keskustan piirissä puolueen historiaa on ryhdytty kirjoittamaan uudelleen. Omat onnistumiseni on pyritty mitätöimään ja muille on pyritty antamaan ansiotonta arvon nousua. Tämä on liittynyt taisteluun puolueen poliittisesta linjasta.

Niinpä monet haluavat kokonaan unohtaa sen valtavan työn, jolla me suuriin ikäluokkiin kuuluneet nuoret pelastimme 1970-luvulla kuilun partaalla horjahdelleen Keskustapuolueen.

Jouduin kantamaan siitä päävastuun ensin puolueen varapuheenjohtajana ja sitten puheenjohtajana. Seppo Kääriäisellä oli puoluesihteerinä tässä työssä keskeinen asema. Kun me jätimme puolueen johdon vuonna 1990, Keskusta oli Suomen suurin puolue.

Monet ovat kuitenkin pyrkineet vain eduskuntavaalien tuloksia vertailemalla luomaan sitä mielikuvaa, että puolueen kannatuksen nousu olikin silloin valitun uuden puoluejohdon ansiota.

Toinen esimerkki historian uudelleenkirjoittamisesta on Keskustan nousu vuoden 2011 romahdustappion jälkeen. Monet ”unohtavat” mielellään kokonaan vuoden 2012 presidentinvaalit, joissa puolue palasi suurten sarjaan.

Urani varrella on toki myös esimerkkejä siitä, että en ole ol-

lut oikeassa – että olen erehtynyt. Pahimmat virheet ovat liittyneet strategiaan. Olen tehnyt valintoja, joiden vuoksi en ole kyennyt parhaimmalla mahdollisella tavalla arvojeni ja tavoitteitani edistämään.

Pahin niistä oli luopuminen Keskustan puheenjohtajuudesta vuoden 1990 puoluekokouksessa. Tämä oli kauaskantoinen ratkaisu. Jos olisin jatkanut, Suomen politiikalla olisi 1990-luvulla ollut toinen suunta.

Jotkut ovat laskeneet virheekseni sen, että luovuin ulkoministerin tehtävästä keväällä 1993. Itse en tätä usko. Suomen EU-jäsenyyteen vaikutti ratkaisevasti vuoden 1994 presidentinvaalien tulos. Niissä uskoin menestyväni ja menestyin paremmin sen ansiosta, että jätin paikkani valtioneuvostossa. Presidentinvaalit ratkaissutta suorastaan rikollista mediapeliä en tietenkään voinut ennakoida.

Toiseksi strategiseksi virheekseni lasken itsekini sen, että en asettunut ehdolle vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Keskustan puheenjohtajaksi edellisenä vuonna valitun Anneli Jäätteenmäen käyttäytyminen osoitti, ettei minulla olisi ollut seuraavalla vaalikaudella sijaa hänen johtamansa puolueen politiikassa. En osannut arvata, että puheenjohtaja kompastuisi heti eduskuntavaalien jälkeen. Tilaa vaikuttamiseen olisi ollut.

Monet ovat sitä mieltä, että toimintani viime vaalikaudella olisi ollut strateginen virhe. Itse en näin ajattele.

Heti Juha Sipilän johtaman hallituksen synnyttyä kesällä 2015 oli nähtävissä, että valitsemallaan poliittisella linjalla Keskusta oli etenemässä kohti tuhoa. Yritin kuitenkin vaikuttaa puolueen politiikkaan puoluehallituksen jäsenenä ja pitämällä suoraa yhteyttä puheenjohtajaan.

Tämä tuotti raskaan pettymyksen. Keskustan kautta en voinut Suomen, Euroopan ja ihmiskunnan tulevaisuuteen enää vaikuttaa.

Tarjolla oli vain huonoja vaihtoehtoja.

Ajattelin ensin, että olisin voinut antaa puolueen ajaa karil-

le ja yrittää nostaa sen vielä kerran. Tuntui kuitenkin siltä, että olisin neljän vuoden kuluttua siihen ehkä liian iäkäs. Muut veteraanit näyttivät jo antaneen periksi ja luovuttavan. Lisäksi alkaneella vaalikaudella ehtisi jo syntyä paljon vahinkoa.

Niinpä päätin ryhtyä yritykseen koota yhteen alkiolaisen aatteen kannattajia yli puoluerajojen ja sitoutumattomien suomalaisten keskuudesta. Halusin antaa heille äänen.

Keskustaan kuuluvia kannattajiani kehotin jatkamaan puolueessa ja vaikuttamaan sen politiikkaan. Ajattelin, että kilpailu uuden alkiolaisen liikkeen kanssa antaisi heille välillistä tukea. Tämä yritys epäonnistui. Puolueen linja ei kohentunut.

Samoin kävi aloitteelleni, jolla yritin vuoden 2018 huhtikuussa koota voimia seuraavan vuoden valtiollisiin vaaleihin. Kun se torjuttiin, sinetöitiin Keskustan murskatappio vuoden 2019 eduskuntavaaleissa ja eurovaaleissa.

Nyt Keskusta ei ole kuilun partaalla, vaan sen pohjalla.

Puolueessa ei edes keskustella niistä syistä, joiden vuoksi kuilun pohjalle on jouduttu. Ilman virheiden tunnistamista ja tunnustamista ei ole toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Olen tarjoutunut puolueen johdon ja järjestöväen konsultiksi, mutta yhteyttä ei ole otettu.

Niinpä päätin konsultoida julkisesti kirjoittamalla tämän kirjan Maalaisliiton, Keskustapuolueen ja Suomen Keskustan historiasta ja tulevaisuudesta. Tässä yhteydessä tulevat toki laajemminkin esille poliittisen elämän tapahtumat näiden vuosikymmenten ajalta.

Kirjan nimen suhteen palasin lopulta alkuperäiseen ajatukseeni.

”Yhteinen vuosisatamme” -teoksen pääpaino on Keskustan aatteessa ja poliittisessa linjassa. Siksi käsittelen perusteellisesti varsinkin 1970-luvun keskustelua ja ohjelmatyötä. Silloin luotiin perusta puolueen nousulle 1980-luvulla. Se on kestävä myös tulevaisuudessa.

Tällä teoksella on samankaltainen tehtävä kuin vuonna

2014 ilmestyneellä ”Suomen linjalla”. Sen kirjoitin valistaakseeni Juha Sipilää. Valitettavasti hän ei kirjaa lukenut.

Monet muut ovat teoksen lukeneet ja siitä pitäneet. Sekin kannattaa tämän uuden kirjani lisäksi lukea.

”Suomen linja” on luettavissa myös kotisivuni sähkökirja-arkistosta. Sieltä löytyy myös muita kirjojani, jotka täydentävät kuvaa viimeisten viiden vuosikymmen tapahtumista.

Jotakin Keskustan historiasta, aatteesta ja politiikasta tiedän.

Olen ollut mukana Suomen poliittisessa elämässä yli viidenkymmenen vuoden ajan – puolet maamme itsenäisyysajasta. Tänä aikana Suomen Keskusta on kokenut eduskuntavaaleissa kolme romahdusmaista vaalitappiota. Ne kaikki ovat olleet suurimpia myös puolueen yli 100-vuotisessa historiassa.

Ensimmäisen murskatappionsa Keskustapuolue kärsi Johannes Virolaisen johdolla vuoden 1970 eduskuntavaaleissa.

Puolueen ääniosuus laski edellisten vaalien 21,23 prosentista 17,12 prosenttiin. Pudotusta oli yli neljä prosenttiyksikköä. Eduskuntapaikkojen määrä putosi 13:lla neljästäkymmenestä yhdeksästä kolmeenkymmeneenkuuteen. Olin ehdolla ja tulin valituksi.

Vaalien suuri voittaja oli Veikko Vennamon johtama Suomen Maaseudun puolue (SMP), jonka eduskuntaryhmän jäsenmäärä kasvoi yhdestä kahdeksaantoista.

Vaalikaudella 1966–70 eduskunnassa oli ollut vasemmisto-enemmistö. Keskustapuolue oli ollut mukana ensin Rafael Paasion ja sitten Mauno Koiviston johtamassa kansanrintamahallituksessa. Molemmissa vasemmistopuolueilla oli ollut enemmistö.

Vaalien jälkeen muodostettiin Ahti Karjalaisen johdolla keskustan ja vasemmiston yhteishallitus. Siinä keskiryhmillä oli enemmistö. Keskustan asema neuvotteluissa oli vahva, kun enemmistöhallitusta ei voitu ilman sitä saada aikaan. Tuohon aikaan ei hallitusyhteistyö vasemmistopuolueiden ja oikeiston välillä ollut mahdollista.

Kun Keskusta sai pahasta vaalitappiostaan huolimatta hallituspolitiikassa entistä vahvemmat asemat, vaalitappion syyt jäivät selvittämättä.

Karjalaisen hallitus hajosi lokakuun lopussa 1971 kiistaan maataloustuloratkaisusta. Virolainen vei puolueen ”aitovierille”. Hän laski voivansa palauttaa sitä maaseutukannatusta, jonka Keskustapuolue oli SMP:lle menettänyt.

Toisin kävi. Vuoden 1972 hajotusvaaleissa Keskustapuolueen alamäki jatkui. Ääniosuus laski 16,41 prosenttiin, ja kansanedustajien määrä väheni vielä yhdellä. SMP säilytti asemansa.

Vuoden 1972 Jyväskylän puoluekokouksessa olin ehdolla puheenjohtajaksi, ja tulin valituksi varapuheenjohtajaksi. Puolueen johtoon nousin Turun puoluekokouksessa kesäkuussa 1980.

1970- ja 1980-luvut olivat aikaa, jolloin Keskusta sinnitelli keski suurten puolueiden sarjassa. Keskiryhmien yhteistyöllä oli keskeinen merkitys puolueen strategiassa.

Suurten puolueiden joukkoon Keskusta palasi vasta vuoden 1988 presidentinvaaleissa. Suorassa kansanvaalissa sain puolueen ehdokkaana 20,57 % kannatuksen ja tulin Mauno Koiviston jälkeen toiseksi.

Puolueen kannatus nousi samalle tasolle. Valitsijamiesten vaalissa kannattajani saivat 21,70 % ääniosuuden. Ääniosuutta kasvattivat hivenen RKP:sta tuekseni tulleet ehdokkaat, joista kaksi tuli valituksi.

Kannatuksen nostamisessa meitä auttoi se, että vuoden 1987 eduskuntavaalien tulos oli Harri Holkerin johtaman hallituksen muodostamisella mitätöity ja Keskustapuolue työnnetty oppositioon.

Vuosikymmenen vaihtuessa Keskusta oli jälleen Suomen suurin puolue. Kannatus nousi 25 prosentin tasolle.

Vuoden 1990 puoluekokouksessa luovuin puolueen puheenjohtajuudesta.

Vuoden 1991 eduskuntavaaleissa Keskusta nousi ykköseksi.

si. Ääniosuus oli 24,83 %, mikä toi puolueelle 55 kansanedustajaa.

Kahden seuraavan vuosikymmenen ajan Keskusta oli suurimpien eduskuntapuolueiden joukossa.

Historiansa toisen romahduksen Keskusta koki Mari Kiviniemen johdolla kevään 2011 eduskuntavaaleissa. Se oli vielä pahempi kuin vuoden 1970 tappio.

Ääniosuus oli 15,76 % eli 7,35 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuoden 2007 vaaleissa. Eduskuntapaikkoja puolue sai 35, pudotusta oli 16 paikkaa.

Vaalien jälkeen puolueen kannatuksen lasku jatkui, ja se putosi elokuulla 12 prosentin tuntumaan.

Seuraavan vuoden tammikuussa pidetyissä presidentinvaaleissa sain Keskustan ehdokkaana 17,5 prosenttia annetuista äänistä. Vaalitulaisuuksia pidin lähes kaikissa Suomen kunnissa.

Kampanja vahvisti äänestäjien luottamusta puolueeseen. Mielipidetutkimuksissa Keskustan kannatus nousi yli 18 prosenttiin.

Menestys presidentinvaaleissa rohkaisi minua asettumaan ehdolle puolueen puheenjohtajan vaaliin kesän 2012 Rovaniemen puoluekokouksessa. Voitin jäsenäänestyksen, mutta Juha Sipilä valittiin puheenjohtajaksi.

Kuntavaaleissa syksyllä 2012 Keskusta menetti hieman kannatustaan edellisiin verrattuna, mutta sai silti 18,7 prosenttia annetuista äänistä. Tuin voimakkaasti puolueen vaalityötä. Kiersin kaikissa niissä kunnissa, joissa en ollut ehtinyt ennen presidentinvaaleja käymään.

Kevään 2014 eurovaaleissa Keskusta sai 19,7 ääniosuuden. Ehdokkuudellani ja kovalla kampanjallani varmistin Keskustalle kolmannen paikan.

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa Keskusta sai Juha Sipilän johdolla 21,2 prosentin ääniosuuden ja 49 eduskuntapaikkaa. Vetoapua antoi Kataisen/Stubbin hallituksen kompuroin-

ti. Olin ehdokkaana Lapissa ja varmistin sieltä puolueelle neljän eduskuntapaikan.

Kesän 2015 hallitusratkaisun perusteella tiesin, että Keskusta alkaisi kulkea kohti raskasta tappiota. Tein parhaani sen estämiseksi, mutta turhaan.

Kevään 2019 eduskuntavaaleissa Keskusta kärsi Juha Sipilän johdolla tähänastisen historiansa suurimman vaalitappion. Puolueen ääniosuus oli 13,8 %, jolla se sai 31 kansanedustajaa. Edellisistä vaaleista pudotusta oli 7,3 prosenttiyksikköä ja 18 eduskuntapaikkaa.

Samoin kuin vuonna 2011, puolueen kannatus laski vaalien jälkeen 12 prosentin tasolle ja jopa sen alapuolelle.

Tässä kirjassani pyrin historian valossa selvittämään syitä Keskustan viimeisimpään ja sen historian suurimpaan vaalitappioon.

Kerron käsitykseni siitä, millaisella aatteellisella otteella, poliittisella linjalla ja strategialla Keskusta voisi jälleen nousta Suomen suurimmaksi puolueeksi.

Keskustan menestys on kautta vuosikymmenten perustunut siihen, että puolue on kyennyt historian tärkeissä käännekohtissa esittämään kestäviä ratkaisuja Suomen tulevaisuudelle.

Kirjassani tuon esiin ne tulevaisuuden suuret haasteet, joihin Keskustan on nyt kyettävä kestävällä tavalla vastaamaan. Ne ovat samat kuin viisi vuosikymmentä sitten.

Tuusulassa 11.1.2020

Paavo Väyrynen

1960-LUKU: NOUSUSTA ROMAHDUKSEEN

Viime vuosisadan kuudes vuosikymmen Suomen poliittisessa elämässä alkoi rajun vastakkainasettelun merkeissä.

Oikeistovoimat SDP:n johdolla pyrkivät vuoden 1962 presidentinvaaleissa estämään Urho Kekkosen valinnan toiselle kaudelle. Tämä kamppailu antoi Maalaisliitolle ja muille Kekkosen kannattajille vahvan nosteen saman vuoden eduskuntavaaleissa.

Seuraavissa vuoden 1966 eduskuntavaaleissa Keskustapuolueksi nimensä muuttanut puolue kärsi tappion, ja eduskuntaan tuli vasemmistoenemmistö. Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa Keskustapuolue koki siihenastisen historiansa suurimman tappion.

Keskustapuolueen valtakausi

Keskustapuolueen vuoden 1970 eduskuntavaaleissa kokemaa romahdusta seurasin aitiopaikalta.

Toimin vaalien edellä, vuoden 1969 alusta saman vuoden syksyyn, Keskustan opiskelijaliiton pääsihteerinä. Työskentelin puoluetoimistossa ja saatoin osallistua puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan kokouksiin.

Tätä aikaisemmin en politiikan tapahtumia juurikaan seurannut, ne ovat minulle historiaa.

Lapsuudesta mieleeni on jäänyt joitakin politiikkaan liittyviä muistikuvia. Urho Kekkosen valinta tasavallan presidentiksi vuonna 1956 on niistä ensimmäinen. Saman ovat kertoneet useimmat muutkin sotien jälkeen syntyneisiin suuriin ikäluokkiin kuuluneet.

Kuuntelimme vanhempiemme kanssa suoraa radiolähetystä

valitsijamiesten kokouksesta, jossa luettiin 151 kertaa Maalaisliiton ehdokkaana olleen Urho Kekkosen nimi. Loppuääneystyksessä toisena ollut SDP:n ehdokas Karl August Fagerholm sai 149 ääntä.

Vanhempani eivät osallistuneet poliittiseen toimintaan, mutta Kekkosen kannattajia he olivat.

Seuraavat mieleeni painuneet vahvat muistikuvat ovat 1960-luvun alusta, syksyltä 1961. Silloin Berliinin kriisi kärjistyi ja Länsi-Berliinin ympärille rakennettiin muuri. Muurista tuli kylmän sodan kauden symboli. Se jakoi Berliinin 27 vuoden ajan. Sen murtumisen 30-vuotispäivää juhlittiin viime vuoden marraskuussa.

Urho Kekkosen ensimmäisellä presidenttikaudella Suomen poliittinen elämä oli rikkonaista. Taisteltiin Suomen suunnasta sekä ulko- että sisäpolitiikassa. SDP hajosi ulkopoliittisiin kiistoihin sen jälkeen, kun Väinö Tanner oli vuonna 1957 valittu Väinö Leskisen ja asevelisocialistien tuella puolueen puheenjohtajaksi.

Tannerin ja Leskisen johdolla oikeistovoimat yrittivät suistaa Suomen Paasikiven linjalta. Vuonna 1961 muodostettiin Honka-liitto, joka pyrki kaikin keinoin estämään Kekkosen uudelleenvalinnan seuraavan vuoden presidentinvaaleissa.

Neuvostoliitto lähetti lokakuun lopussa 1961 Suomelle kirjeen, nootin, jossa esitettiin YYA-sopimukseen perustuvia neuvotteluja Länsi-Saksan aiheuttaman uhkan torjumiseksi.

Sodan vaara tuntui olevan lähellä senkin vuoksi, että Neuvostoliitto laukaisi samana päivänä Novaja Zemljalla kaikkien aikojen voimakkaimman ydinräjähdyskärjen. Voimakkuudeltaan se vastasi neljää tuhatta Hiroshimaan pudotettua pommia.

Me silloin 15-vuotiaat koulupojat keskustelimme vakavissamme siitä, että saattaisi syttyä sota, johon mekin joutuisimme mukaan. Toinen maailmansota oli päättynyt vasta juuri ennen syntymäämme. Isämme olivat olleet rintamalla.

Noottikriisi laukesi Urho Kekkosen neuvostojohdon kanssa Novosibirskissä käymiin neuvotteluihin. Honka-liitto hajo-

si ja seuraavan vuoden alussa Kekkonen valittiin jatkokaudele suurella enemmistöllä.

Noottikriisi heijastui myös kevään 1962 eduskuntavaaleihin, joissa Maalaisliitto ja muut Kekkonen linjaa kannattaneet poliittiset voimat menestyivät hyvin. SDP:n kannatus romahti.

Vaalikaudella 1962–66 toimi kaksi maalaisliittolaisten pääministereiden – Ahti Karjalaisen ja Johannes Virolaisen – johtamaa enemmistöhallitusta, joissa molemmissa mukana oli myös Kokoomus.

Näissä hallituksissa Maalaisliitto toteutti aatteensa mukaista ja kannattajiensa tahtoon nojautuvaa politiikkaa. Maaseudun ihmisistä pidettiin hyvää huolta ja aluepolitiikkaa tehostettiin. ”Köyhän asia” muistettiin, toteutettiin perusturvaa parantavaa sosiaalipolitiikkaa.

Vuoden 1964 Kouvolan puoluekokouksen puheenjohtajan vaalissa Johannes Virolainen voitti niukasti V.J. Sukselaisen. Seuraavana vuonna Maalaisliiton nimi muutettiin Keskusta-puolueeksi.

SDP nousee suurimmaksi

Vaalikaudella 1962–66 sosialidemokraatit alkoivat toden teolla etsiä ratkaisua ongelmiinsa – puoluehajaannukseen ja ulkopoliittiseen paitsioonsa.

Vuonna 1963 puolueen puheenjohtajaksi valittiin Väinö Tannerin tilalle Rafael Paasio. Puolueessa paneuduttiin ohjelmatyöhön ja luotiin uutta strategiaa.

Ohjelmatyö perustui siihen ajatteluun, jota Pekka Kuusi markkinoi teoksessaan ”1960-luvun sosiaalipolitiikka”.

Taloudellinen kasvu piti Kuusen mukaan ottaa kaikkea yhteiskuntapolitiikkaa hallitsevaksi päämääräksi, johon tuli pyrkiä erityisesti rakennemuutoksia edistämällä. Ankarimmaksi ja käytännöllisesti katsoen ainoaksi taloudellisen kasvun rajoitukseksi hän näki ihmisten kulutuspyrkimysten vähenemisen.

Yhteiskunta piti nähdä taloudellisena yhteisyrityksenä. Työvoiman siirtymisnopeutta maa- ja metsätaloudesta muihin elinkeinoihin oli lisättävä. Tarvittiin nopeaa teollistumista.

Teollistamistahtomme kahlehtivat Kuusen mielestä sukupolviset ajatuspintymät, jotka estivät ymmärtämästä nykyikäisen yhteiskunnan perusluonnetta kansalaisten yhteisenä yrityksenä ja teollisuuden asemaa tämän yrityksen tuotannollisena ytimenä. Ne estivät meitä myös ymmärtämästä taloudellisen kasvun perusluonnetta yhteiskuntarakenteen pysyvänä muutosvoimana.

Kuusen mukaan teollisuuden voitot oli turvattava ja käytettävä yritysten laajentamiseen. Hän vaati kuluttajien, kapitalistien ja valtiovallan kasvuhakuista yhteistyötä.

SDP:n uudet ohjelmat rakentuivat tämän ajattelun pohjalle.

Strategian loi Mauno Koivisto, joka esitti vuoden 1965 vapupuheessaan SDP:n hallitusyhteistyötä kommunistien kanssa.

Eduskuntavaalien edellä Koivisto laati puolueelleen muistion, jossa hän esitti, että koko sijoitustoiminta tuli panna palvelemaan nopean taloudellisen kasvun tarpeita. Maa- ja metsätalouden menoja piti kovalla kädellä karsia.

Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa SDP:n kampanja suuntautui Keskustapuoluetta vastaan.

Mieleeni ovat jääneet television vaalikeskustelut. Ne olivat ensimmäiset, joita saatoimme katsella, kun Tervolan TV-lähetin oli otettu käyttöön vuonna 1964. Muistan Rafael Paasion jahkailevan esiintymisen ja Johannes Virolaisen vetoamukset ”linnarauhan” ja yhteistyön puolesta.

Sosialidemokraatit saavuttivat murskavoiton. Puolue nousi 55 kansanedustajallaan maan suurimmaksi. Lisäpaikkoja tuli 17.

SDP:sta aikanaan irtautunut TPSL sai 7 kansanedustajaa. Kun SKDL vaalitappiostaan huolimatta ylsi 41 eduskuntapaikkaan, eduskuntaan tuli vasemmistoenemmistö.

Keskustapuolue koki tappion. Puolue sai 49 kansanedustajaa, neljä vähemmän kuin edellisissä vaaleissa.

Vaalien jälkeen muodostettiin Rafael Paasion johtama enemmistöhallitus, johon SDP sai kuusi ministeriä, Keskustapuolue viisi, SKDL kolme ja TPSL yhden. Valtiovarainministeriksi tuli Mauno Koivisto.

Vuoden 1968 presidentinvaaleissa Urho Kekkonen valittiin jatkokaudelle keskiryhmien ja vasemmiston tuella. Veikko Vennamo hyökkäsi kampanjassaan voimakkaasti Kekkos-ta vastaan. Tästä SMP sai vahvan nosteen, jonka se hyödynsi vuoden 1970 eduskuntavaaleissa.

Presidentinvaalien jälkeen muodostettiin Mauno Koiviston johtama enemmistöhallitus. Voimasuhteet olivat muutoin samat kuin Paasion hallituksessa, mutta nyt mukaan tuli myös RKP, joka sai yhden ministerin.

Paasion ja Koiviston hallitukset toteuttivat sitä oikeistolais-ta kasvu- rakennemuutospolitiikkaa, jota Pekka Kuusi ja Mau-no Koivisto olivat ennen vaaleja hahmotelleet. Julkisuutta hal-litsi kuitenkin etenkin vaalikauden loppupuolella radikaali va-semmistolaisuus.

Varsinkin nuoriso suuntautui voimakkaasti vasemmalle, jopa äärimmäiseen vasemmistoon.

Nuoriso marssi vasemmalle

Nuorison politisoitumisen ytimessä oli Teiniliitto. Vuonna 1965 liiton sääntöjen tarkoituspäälästä pois-tettiin sanat ”kansallinen yhteenkuuluvuus” ja ”maanpuolus-tustahto”. Ne korvattiin sanoilla ”kansainvälinen yhteisym-märrys”.

Teiniliitto sai nuorison kiinnostumaan kehitysmaiden ongel-mista ja siirtomaiden vapautusliikkeistä. Kylmän sodan kau-den kahtiajakautuneessa maailmassa nuorten poliittiset sym-patit suuntautuivat vasemmalle, sosialismiin ja kommunistis-ten maiden kansainväliseen toimintaan.

Neuvostoliiton johtaman Varsovan liiton vuonna 1968 to-

teuttamalla Tšhekkoslovakian miehityksellä oli vaikutuksia myös Suomen poliittiseen elämään.

Miehitys järkytti syvästi sekä presidentti Urho Kekkosta että pääministeri Mauno Koivistoa.

Seurasin tapahtumia aitiopaikalta Yleisradion ajankohtais-toimituksen kesätoimittajana. Tein raportin Neuvostoliiton suurlähetystön edustalla järjestetystä mielenosoituksesta. Se hyllytettiin. Hallitus halusi välttää mielialojen kärjistymisen.

Mielenosoittajien joukossa oli Erkki Tuomioja ja runsaasti muita vasemmistolaisia nuoria.

On omituista, että Tšhekkoslovakian miehitys vahvisti ääri-vasemmiston kannatusta varsinkin kulttuuripiireissä ja nuorten keskuudessa.

Kovan linja kommunisteja alettiin kutsua stalinisteiksi ja taistolaisiksi. Viimeksi mainittu nimitys syntyi liikkeen johtajan Taisto Sinisalón nimen perusteella.

Vuonna Teiniliiton 1966 puheenjohtajana toiminut Risto Volanen oli poliittisesti sitoutumaton, mutta liittyi vuonna 1967 keskustanuoriin ja nousi 1970-luvun alussa järjestön johtoon.

Volasen seuraaja oli vielä puoluepoliittisesti sitoutumaton, mutta sitten valta siirtyi vasemmiston ja lopulta stalinistien käsiin.

Monet myöhemmällä poliittisella urallaan pitkälle edenneet nuoret vaikuttivat Teiniliiton johtotehtävissä. Esimerkiksi Erkki Tuomioja toimi vuosina 1967–68 liiton varapuheenjohtaja. Hänen jälkeensä varapuheenjohtajaksi nousi Erkki Liikanen.

Vuosina 1970–71 Erkki Liikanen toimi puheenjohtajana. Valintakokouksessa hän voitti selvin numeroin Kokoomuksen Ilkka Kanervan.

Kokoomuskin oli vahvasti vasemmalla. Vain keskustanuoret puolustivat Suomen virallista ulkopoliitikkaa.

Liikasen kauden jälkeen Teiniliitto ajautui stalinistien täyteen määräysvaltaan. Avainhenkilöihin lukeutui Satu Hassi, joka kuuluu nykyään Vihreiden ydinjoukkoihin.

Nykyisessä ilmastoliikkeessä on samoja piirteitä kuin 1960- ja 1970-lukujen taistolaisuudessa.

Molempiin on liittynyt vahva kansainvälisyys. Nuoret ovat kantaneet huolta ihmiskunnan tulevaisuudesta. Kumppaneita on löytynyt yli rajojen.

Molemmissa tapauksissa toimintaa ovat tukeneet kantaa ottavat tiedotusvälineet.

Äärivasemmistoa nosti aikanaan Tampereen yliopistossa kouluttautunut toimittajakaaarti, joka miehitti Yleisradion ja myös porvarilehtien toimituksia.

Kun Tampereen yliopisto tuotti äärivasemmistolaisia toimittajia, Helsingin Sanomat perusti oman toimittajakoulun. Sieltä puolestaan valmistui sosialidemokraattisia toimittajia, jotka nousivat suorastaan hegemoniseen asemaan 1970-, 1980- ja 1990 -lukujen viestinnässä.

Nykyisen ilmastopolitiikan yksipuolista sanomaa levittävät lähes kaikki julkiset tiedotusvälineet. Nyt avainasemassa ovat Vihreiden kannattajiin lukeutuvat toimittajat. Muut peesailevat.

Viiden vuosikymmenen takaista nuorten toimintaa leimasi pyyteettömyys. Kehitysmaihin kerättiin varoja ja niiden hyväksittiin tehtiin vapaaehtoistyötä.

Pyyteettömyyttä vaadittiin myös vähitellen käynnistyvältä julkiselta kehitysavulta. Suomenkin piti kantaa oma osansa siirtomaavallan synnyttämästä valkoisen miehen taakasta. Parasta auttamista oli sellainen, joka teki itselle kipeää. Tuloksellisuudesta ei ollut niin väliä.

Myös ilmastonmuutoksen vastustamiseksi nuoret ovat olleet valmiit henkilökohtaisiin uhrauksiin. Julkisen vallan toiminnalta edellytetään nytkin pyyteettömyyttä. Tätä perustellaan myös sillä, että Suomi on teollisuusmaana ollut kasvattamassa ilmakehän hiilidioksidin määrää.

Hyvää on sellainen ilmastopolitiikka, joka tekee itselle – omalle maalle ja kansalle – kipeää. Uhrauksia ei osata suhteuttaa niihin vaikutuksiin, joita tällä tavoin saadaan aikaan.

Nuorisoseuraa ja raittiusliikettä

Kaikkien valistuneiden ja toimeliaiden nuorten tie ei suinkaan suuntautunut Teiniliittoon eikä poliittiseen vasemmistoon.

Oma opinahjoni, Kemin yhteiskoulu, oli perustettu juuri ennen kuin aloitin koulunkäyntini. Siellä Teinikuntaa ei edes ollut.

Aloin käydä oppikoulua syksyllä 1957. Koulu oli perustettu vain vuotta aikaisemmin. Yhteiskouluun valittiin meitä, jotka emme olleet lyseoon tai tyttölyseoon päässeet.

Aloittaessani koulunkäyntini Kemissä sain tukea neljä vuotta vanhemmalta veljeltäni Kaukolta, joka opiskeli lyseossa. Koulumatkat taitoimme yhdessä höyryveturin vetämällä junalla.

Marraskuussa koin järkytyksen, joka on painanut mieltäni koko elämäni ajan. Kauko kuoli syksyllä 1957, juuri 15 vuotta täytettyään, aasialaisen influenssan jälkitautiin. Läheisen veljen menettäminen oli kova isku yhdentoista ikäiselle lapselle, joka oli luonteeltaan arka ja herkkä.

Kun aloin myöhemmin harrastaa lausuntaa, valitsin surullisia runoja, joiden viestiin voimakkaasti eläydyin. Harjoituksen kautta opin hallitsemaan tunteitani ja sain aikaan tulkin-toja, joita kiiteltiin.

Herkkyyteni on säilynyt. Hautajaisissa en pysty puhumaan.

Kemin yhteiskoululla oli kehnot tilat ja alkuvaiheessa myös runsaasti epäpäteviä opettajia. Luokalle jäämisiä oli niin paljon, että ensimmäinen vuosiluokka hupeni. Meidän luokaltamme tulivat koulun ensimmäiset ylioppilaat.

Meistäkin kirjoituksissa reputti lähes puolet.

Koulun alkuvaiheen heikko menestys ei ollut ainakaan sen ylimmän johdon syytä. Rehtorimme Erkki Valtaoja hoiti tehtävänsä hyvin. Hän oli lisäksi loistava pedagogi ja innostava opettaja useissa oppiaineissa. Tähtitieteilijä Esko Valtaoja on hänen poikansa.

Meidän koulussamme ei ollut Teinikuntaa. Näin vältyin jou-

tumasta ikätovereitteni tapaan mukaan Teiniliiton rientoihin.

Koulussamme toimi raittiusyhdistys, jota minut valittiin vetämään.

Osallistuimme Suomen Opiskelevan Nuorison Raittiusliiton toimintaan. Siellä ei politikoitu, vaan harrastettiin kulttuuri-rientoja ja muuta epäpoliittista toimintaa. Teatteriryhmämme menestyi näytelmäkilpailuissa.

Puoluepolitiikkaan en osallistunut myöskään kotikylälläni Keminmaalla.

Kotini lähellä toimi vahva Keminsuun nuorisoseura, joka veti puoleensa kylän lapset ja nuoret. Poliittisille nuorisojärjestöille siellä ei ollut tilaa. Nuorisoseurassa minäkin vietin lähes kaiken vapaa-aikani.

Urheilukentälläkin toki viihdyin sekä pesäpallon että yleisurheilun parissa. Erityisen lahjakas en onnekseni ollut.

Nuorisoseuran harrastuksista minulle oli suuri hyöty työelämässä ja poliittisella urallani. Siellä näyttelin, puhuin, lausuin, tanhusin ja opiskelin opintokerhoissa. Nuorisoseuran opintokerhossa tutustuin myös Santeri Alkion kasvatusajatteluun.

Nuorisoseuran kautta osallistuin sekä maakunnallisiin että valtakunnallisiin kulttuurikilpailuihin. Menestyin sekä lausunnassa että puhumisessa.

Armeijassa jouduin toteamaan, kuinka eri tavoin siellä suh-tauduttiin varusmiesten harrastuksiin. Kotilomia sai helposti osallistuakseen pieniinkin urheilutapahtumiin, mutta henki-siin kilpailuihin lomaa ei helposti herunut.

Vuonna 1966 minulla oli vaikeuksia saada RUK:sta lomaa osallistuakseni valtakunnallisiin puhe- ja lausuntakilpailuihin. Pääsin kuitenkin ja voitin puhekilpailun.

Toiseksi tuli sittemmin kaupunginjohtajaksi, kansanedusta-jaksi ja ministeriksi noussut Hannes Manninen. Hän on muis-tanut, että valmistellussa puheessani käsittelin levien käyttöä kasvavan ihmiskunnan ravinnoksi. Nykyäänkin tästä puhu-taan.

Osakuntatoiminnasta keskustaopiskelijoihin

Ylioppilaaksi tultuani hakeuduin Teknisen korkeakoulun karsintakursseille. Tulin valituksi opiskelemaan paperi-insinööriksi.

Asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen menin kuitenkin Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan, minne pääsin laudatur-ylioppilaana ilman pääsykoetta.

Helsingissäkin pysyttäydyin aluksi puoluepolitiikan ulkopuolella.

Liityin Pohjois-Pohjalaiseen osakuntaan. Siellä lähdin mukaan aluetutkimustoimintaan, ja tulin valituksi sen pääsihteeriksi.

Tärkein tehtävämme oli järjestää opiskelijoille mahdollisuuksia osallistua oman kotimaakunnan kannalta tärkeään tutkimustoimintaan. Keräsimme yrityksiltä ja kunnilta rahaa, jota käytettiin tutkimustyön tukemiseen.

Oman pro gradu -tutkimukseni tein aiheesta ”Kunnan optimisuuruus väestöpohjatarkasteluna”. Pysin selvittämään, mikä suuruudessa kunnassa voitiin järjestää sellaiset palvelut, että nuoret viihtyisivät. Aineiston keräsin Kainuun koulunurison keskuudesta.

Tutkimuksellani oli aluepoliittinen tavoite. Tuohon aikaan kehitysaluemaakunnista suuntautui voimakas muuttoliike etelään ja Ruotsiin. Halusin auttaa löytämään keinoja, joilla nuoret saataisiin asumaan ja tekemään työtä kotiseudullaan.

Aluepolitiikka oli syynä siihenkin, että lähdin lopulta mukaan myös poliittiseen toimintaan. Lapin ja muiden kehitysalueiden nuorille piti saada opiskelu- ja työpaikkoja omassa maakunnassa.

Keskustapuolueella oli ollut ja oli selvästi paras aluepoliittinen ohjelma ja linja.

Syksyllä 1968 minut valittiin Helsingin Opiskelevien Keskustanuorten toiminnanjohtajaksi. Kun Keskustan Opiskelijaliiton (KOL) pääsihteri Olli Saarela siirtyi vuoden 1969 alussa Jo-

hannes Virolaisen poliittiseksi sihteeriksi, tulin valituksi hänen sijaisekseen.

Saarela oli ensimmäinen ministerin poliittinen avustaja. Aikaisemmin sellainen oli vain pääministerillä. Tähän virkaan minäkin tulin kesällä 1970.

Nyttemmin ministereiden avustajien määrä on kasvanut niin suureksi, että se alkaa olla jo uhka kansanvallan toteutumiselle.

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa vain keskustaopiskelijat kykenivät haastamaan taistolaiset yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Tämä perustui ennen muuta siihen, että kykenimme esittämään nuorisolle oman vahvan aatteellisen vaihtoehtomme, alkiolaisen ihmisyyssaatteen.

Apua oli siitäkin, että Johannes Virolaisen toiminta Koiviston hallituksen opetusministerinä nautti opiskelijoiden luottamusta.

KOL:n pääsihteerinä pääsin Keskustapuolueen päätöksenteon ytimeen seuraamaan puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan kokouksia.

Syksyllä siirryin töihin televisioon, Yleisradion A-studioon. Aika kuvaruudussa jäi kuitenkin lyhyeksi. Jouduin karanteeniin heti, kun olin tullut marraskuun lopulla nimetyksi kansanedustajaehdokkaaksi.

Tammikuussa jäin toimivapaalle ja aloitin vaalikampanjani.

1970-LUKU: KUILUN PARTAALLA

Viime vuosisadan seitsemännellä vuosikymmenellä Keskustapuolue joutui kamppailemaan olemassaolostaan. Kannatus oli pudonnut 16–17 prosentin tasolle, ja puolue oli vaarassa luisua pienten joukkoon. Vaaliliitot keskiryh-

mien kesken olivat niissä oloissa tärkeitä. Nuorten johdolla käynnistynyt voimakas aatteellinen keskustelu johti puolueen ohjelmien perusteelliseen uudistumiseen.

Omalta osaltani osallistuin keskusteluun julkaisemalla kaksi kirjaa. Vuoden 1971 lopulla ilmestyneessä teoksessa ”Köyhän asialla” kirjoitin Keskustapuolueen aatteesta, poliittisesta linjasta ja strategiasta. Keväällä 1974 julkaisin kirjan ”On muutoksen aika”, jossa menin syvemmälle puolueen aatteellisiin juuriin. Se liittyi Rooman klubin ”Kasvun rajat” -raportin synnyttämään keskusteluun ihmiskunnan tulevaisuudesta.

Keskeistä oli kapitalistisen talous- ja yhteiskuntajärjestelmän raju kritiikki ja Keskustan vaihtoehdon kiteyttäminen desentralistiseksi talous- ja yhteiskuntajärjestelmäksi. Keskustan uuden nousun ohjelmallinen perusta luotiin uudella yleisohjelmalla, joka hyväksyttiin vuoden 1974 puoluekokouksessa.

Keskusta-aatteen perustaa etsimään

Vaalitappiosta hallitusvastuuseen

Keskustapuolueen tappio vuoden 1970 eduskuntavaaleissa oli murskaava.

Puolueen ääniosuus laski edellisten vaalien 21,23 prosentista 17,12 prosenttiin, pudotusta yli neljä prosenttiyksikköä.

Ennen vaaleja Keskustapuolueen eduskuntaryhmässä oli ollut 50 kansanedustajaa, joista yksi, Juho Tenhiälä, oli loikannut siihen Liberaalisen Kansanpuolueen riveistä. Vaalien jälkeen puolueella oli 36 kansanedustajaa, menetys edellisiin vaaleihin oli 13 eduskuntapaikkaa.

Olin ehdolla kotimaakunnassani Lapissa. Ehdokkaita asetettaessa ajateltiin, että keräisin nuorten äänet ja varmistaisin is-

tuvien edustajien valinnan. Sain kuitenkin Keskustapuolueen ehdokkaista suurimman äänimäärän ja tulini valituksi.

Keskusta menetti Lapissa yhden neljästä paikastaan. Siihen aikaan Lapista valittiin vielä kymmenen kansanedustajaa.

Olin 23-vuotiaana eduskunnan nuorin jäsen, Erkki Tuomioja on minua pari kuukautta vanhempi.

Vuoden 1970 murskatappion jälkeen Keskustapuolueessa ei kyetty käymään kunnollista keskustelua vaalitappion syistä. Niistä väiteltiin Mikkelissä järjestetyssä myrskyisässä puoluekokouksessa.

Jotkut väittivät, että puolue oli mennyt liaksi vasemmalle. Toiset sanoivat, että puolue oli ollut liian vanhoillinen ja oikeistolainen.

Jotkut pitivät tappion syynä sitä, että puolue oli ”pyrkinyt kaupunkeihin”. Toisten mielestä puolue oli keskittynyt liaksi maatalouspolitiikkaan ja maaseudun asioihin.

Puoluekokouksessa hyväksyttiin uusi tavoiteohjelma, joka perustui vuoden 1968 periaateohjelmaan.

Ohjelma koostui valtavasta määrästä yksityiskohtaisia vaatimuksia erityisesti maatalousväestön piirissä ja maaseudun ihmisten keskuudessa laajemminkin koettujen epäkohtien korjaamiseksi. Keskeisiä olivat vaatimukset maatalousverouudistuksessa tehtyjen virheiden korjaamisesta. Aluepolitiikan osalta vaadittiin mm. kehitysaluerahaston perustamista.

Mikkelin puoluekokouksessa puolueen vahvat miehet, Johannes Virolainen ja Ahti Karjalainen, tekivät keskenään kaupat vallanjaosta.

Virolainen sai Karjalaisen kannatuksen jatkolleen puolueen puheenjohtajana, kun hän antoi tälle tukensa uuden hallituksen pääministerin tehtävään. Lisäksi he sopivat, että puoluesihteeriksi valitaan Karjalaisen suosikki Mikko Immonen.

Minuakin ehdotettiin puoluesihteeriksi. Annoin suostumukseni.

Ahti Karjalainen kehotti minua luopumaan ehdokkuudesta. Hän oli jo pyytänyt minua sihteerikseen hallitusneuvotteluissa

ja pääministerin sihteeriksi muodostettavaan hallitukseen.

En suostunut vetäytymään. Sanoin, että Immonen voittaa varmasti äänestyksen. Näin kävikin.

Vaalitappiosta huolimatta Keskusta nousi johtavaksi hallituspuolueeksi. Tämä johtui siitä, että enemmistöhallitusta ei ollut mahdollista muutoin saada aikaan.

Edellisellä vaalikaudella eduskunnassa oli ollut vasemmiston enemmistö. Keskustan lisäksi myös vasemmistopuolueet kokivat tappion. Vaalien suuri voittaja oli Veikko Vennamon johtama Suomen Maaseudun Puolue (SMP), jonka paikkamäärä nousi yhdestä kahdeksaantoista.

Keskustapuolue sai hallitukseen vahvat asemat. Keskiryhmillä oli enemmistö. Ohjelmaan puolue sai tärkeimmät tavoitteensa. Ne liittyivät ennen muuta alue-, maatalous- ja sosiaalipolitiikkaan.

Karjalaisen hallitus hajosi seuraavana keväänä, jolloin SKDL jättäytyi oppositioon. SDP miehitti vapautuneet ministerinpaikat.

Hallitus jatkoi toimintaansa saman vuoden syksyyn saakka, jolloin sen taival päättyi maataloustuloratkaisusta syntyneeseen kiistaan. Eduskunta hajotettiin, ja menttiin ennenaikaisiin eduskuntavaaleihin.

Keskusta-aatteen juurille

Syksyllä kirjoitin ensimmäisen kirjani ”Köyhän asialla”. Se ilmestyi joulukuussa 1971, juuri ennen eduskuntavaaleja.

Käsittelin kirjassani päättyneen vaalikauden tapahtumia ja eduskuntavaalien asetelmia. Lisäksi teos sisälsi suuntaviivat aatteelliselle keskustapolitiikalle.

Kirjan nimi perustui Santeri Alkion ja Urho Kekkosen Maa-liittoa antamaan kehotukseen: ”älkää unohtako köyhän asiaa”.

Vaikka pidin tasa-arvoajattelua yhtenä puolueen toiminnan

kulmakivenä, se oli riittämätön puolueen ideologiaksi.

Puolueen aate, sen maailmankatsomus, oli käsitys siitä, millainen on ihanneyhteiskunta. Tämä puolestaan perustui käsitykseen siitä, millainen ihminen pohjimmiltaan on.

Keskusta-aatteen johtoajatukseksi pidin Santeri Alkion vaatimusta, että ihmisyyden ja sen kehitystarve oli pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi. Puhuessaan ihmisyydestä Alkio oli korostanut ihmisten henkisen olemuksen ja henkisten tarpeiden merkitystä.

Alkion mielestä yhteiskuntaa voitiin uudistaa kasvattamalla ”hyviä ihmisiä ja kelpo kansalaisia”. Tämä oli erityisesti hänen perustamansa nuorisoseuraliikkeen tehtävä.

Alkiolaisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on itsenäisesti tahtoa muodostava, tunteva ja ajatteleva olento. Ihmiset siis kykenevät kussakin tilanteessa asettamaan itselleen tavoitteita ja toteuttamaan niitä kansanvaltaisen hallintojärjestelmän avulla.

Ihmisen perusluonteeseen kuului yhteisvastuu, solidaarisuus, ja halu yhteistoimintaan muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa. Myös köyhän asian ajaminen, ihmisten välisen tasa-arvon edistäminen, perustui ihmisyyssaatteeseen.

Kirjoitin, että rakennettaessa yhteiskuntaa alkiolaisen ihmiskäsityksen varaan, oli olennaisen tärkeää, että yhteiskunta oli hyvin kansanvaltainen. Kansanvalta puolestaan toteutui parhaimmin rakenteeltaan hajautetussa yhteiskunnassa, jossa päätökset tehdään lähellä niitä ihmisiä, joita ne koskevat

Itsenäinen ja puolueeton Suomi

Myös ulkopoliittikkaa tarkastelin keskusta-aatteen ja kansanvallan näkökulmasta.

Yhteiskunta ei voinut olla kansanvaltainen, jos ulkopuoliset voimat määräävät maan asioista:

Maan kansalaisille on taattava mahdollisuus itsenäisesti,

oman tahtonsa ja tarpeittensa mukaisesti kansanvaltaisesti päättää maan sisäisten asioiden hoidosta. Kun tämä puoli on kunnossa, voi ulkopoliitikka ulottaa huomionsa kansainväliselle kentälle, pyrkien ohjaamaan koko maailmanyhteisön kehitystä kohti oikeudenmukaisuuden ja ihmiskeskeisyyden toteutumista.

Sotien jälkeen Suomen ulkopoliitikka oli perustunut luottamukseen siitä, että Neuvostoliitto ei ollut halunnut eikä halunnut Suomen aluetta omakseen. Se halusi vain varmistua siitä, ettei sen turvallisuus ollut Suomen suunnalta uhattuna. Mahdavana suurvaltana se varmasti huolehti turvallisuudestaan, tavalla tai toisella. Suomen ongelmana oli löytää tähän ratkaisu, joka samalla turvaa Suomen itsenäisyyden.

Urho Kekkosen johtama ulkopoliitikka oli saavuttanut hyvin tavoitteensa. Se oli turvannut Suomelle itsenäisyyden sisäisissä asioissa ja laajentanut maamme liikkuma-alaa suhteessa kansainvälisiin kysymyksiin.

Arvostelin Kokoomusta ja Suomen maaseudun puoluetta pyrkimyksistä kerätä kannatusta Kekkosen linjan vastustajien keskuudessa.

Osansa saivat myös nuoren vasemmiston edustajat, jotka olivat käyneet Suomen harjoittaman ulkopoliitiikan kimppuun ”uuden ulkopoliitiikan” tai ”edistyksellisen ulkopoliitiikan” nimikkeiden alla. He eivät olleet perustaneet ajatteluaan Suomen kansan etujen turvaamiseen.

Puolueettomuuspolitiikka oli tärkein väline Suomen kansallisten etujen toteuttamisessa. Muita tavoitteita voitiin ajaa vain, jos se oli tätä ensisijaista tavoitetta loukkaamatta mahdollista. Ulkopoliitiikan piti perustua tiukkaan todellisuuden taajuun ja realismiin.

Ymmärsin ja hyväksyin nuorten vaatimukset. Heidän herkkää mieltään loukkasi karu todellisuus: nälkä ja puute, sodat ja riisto. Pahinta oli sittenkin paatunut välinpitämättömyys näiden ihmiskunnan kipeimpien ongelmien edessä.

”Nuorten luonteenpiirteisiin kuuluva ehdoton oikeudenta-

ju ja malttamaton mieli vain valitettavasti suistavat ajatukset helposti väärille raiteille, jotka eivät vie nopeimmin haluttuun päämäärään, jos vievät sinne lainkaan.”

Erityisen vakava harha-ajatus oli parina edellisenä vuonna nopeasti levinnyt väkivallan hyväksyminen ja jopa sen jonkinlainen romanttinen ihannoiti.

Yhdentymisessä oli vaalittava itsenäisyyttä

Kauppapolitiikankin tuli kirjani mukaan perustua maan kansallisten etujen ajamiseen. Sen hyöty ja haitat tuli jakaa tasapuolisesti. Erityisesti oli pidettävä huolta siitä, etteivät maatalous, maaseutu ja kehitysalueet joutuisi siitä kohtuuttomasti kärsimään.

1970-luvun alussa ajankohtainen kysymys oli Suomen kaupallisten etujen turvaaminen tilanteessa, jossa Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) jäsenmaat Britannia, Irlanti ja Tanska olivat liittymässä Euroopan talousyhteisön (EEC) jäseniksi.

Arvostelin yhdentymiskehitystä siitä, että taloudelliset tavoitteet oli nostettu kaikkea hallitsevaan asemaan ja muut päämäärät olivat jääneet taka-alalle. Yhdentyminen merkitsi väistämättä taloudellisen päätäntävällän osittaista siirtoa pois omilta kansallisilta päätöksentekijöiltä. Useimmiten yhdentymisen merkitsi myös poliittisen päätösvallan luovuttamista, kuten EEC:ssä oli tapahtumassa.

Integraation perusajatus oli keskusta-aatteen vastainen. Se soti puolueen tärkeimpiä periaatteita, hajautusta ja kansanvaltaa, vastaan. Se soti myös puolueettomuutta vastaan: kuinka sellainen maa voisi väittää olevansa puolueeton, joka ei enää päättäisi omista asioistaan.

Pidin yhdentymisratkaisujen ehdottomana lähtökohtana sitä, että turvaamme kansallemme mahdollisuuden itsenäisesti päättää omista asioistamme, myös talousasioista. Tämä peri-

aate sulki pois sen mahdollisuuden, että Suomi liittyisi Talousyhteisöön jäsenenä tai assosioituneena jäsenenä.

Kirjoitin, että puolueettomuus tuki tässä keskustalaista aatteellista valintaa. Ellei puolueettomuutemme estäisi Suomen liittymistä Talousyhteisöön, ajaisivat oikeisto ja osa vasemmistosta ilmeisesti meitä innokkaasti EEC:n jäseneksi.

Kiittelin Pohjoismaista yhteistyötä siitä, että se ei rakentunut minkään ylikansallisten elinten sanelemiin päätöksiin, vaan kaikesta yhteistyöstä olivat asianomaiset valtiot voineet ja jatkuvasti saattoivat päättää täysin itsenäisesti.

Kirjoitin:

Euroopan talousyhteisö toimii kuitenkin toisenlaisten periaatteiden mukaisesti, joille me emme voi mitään. Pitämällä tiukasti kiinni puolueettomuuden ja kansanvaltaisuuden edellytysten säilymisestä voimme kuitenkin pyrkiä turvaamaan kaupalliset etumme laajentuvan EEC:n kanssa. Mutta meidän ei ole syytä luovuttaa taloudellisten arvojen tähden vähääkään kansallemme kuuluvaa taloudellista tai poliittista päätäntävaltaa ulkopuolisille. Muutoin ei yhteiskuntamme kehitys voi tulevaisuudessa vastata kansamme tahtoa, vaikka sisäiset oloimme olisivat kuinka kansanvaltaiset.

Tämä tarkoitti sitä, että kannatin vapaakauppasopimuksen solmimista EEC:n kanssa.

Laitavasemmisto sitä vastusti. Erkki Tuomioja jopa järjesti tässä tarkoituksessa lehdistölle vuoden neuvotteluista, joita presidentti Urho Kekkonen oli käynyt neuvostojohdon kanssa Zavidovossa.

Vasemmisto asetti aikanaan vapaakauppajärjestelyn hyväksymisen ehdoksi ns. EEC-suojalait ja sopimuksen solmimisen myös itäisen Euroopan maiden muodostaman SEV'in jäsenmaiden kanssa.

Minä puolestani ryhdyin ajamaan aluepolitiikan tehostamista, jotta kehitysalueiden edut tulisivat vapaakaupan laajentuessa turvatuiksi. Kiista aluepoliittisesta lainsäädännöstä johdettiin osaltaan siihen, että Kalevi Sorsan johtama hallitus kesällä 1975 kaatui.

Keskustalainen yhteiskuntajärjestelmä

Yhteiskuntajärjestelmää käsittelevä luku jäi tässä ”Köyhän asialla” -kirjassani ohueksi. Siihen liittyviä näkemyksiäni pystyin syventämään vasta seuraavassa teoksessani ”On muutoksen aika”.

Kirjoitin, että Suomen yhteiskuntajärjestelmä oli rakenteeltaan sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmän välimuoto, jota on kutsuttu sekataloudeksi tai puitetaloudeksi. Se täytti paremmin kansanvallan vaatimukset kuin puhtaasti sosialistinen tai kapitalistinen yhteiskunta.

Pääosan tästä luvusta omistin ajatuksille hajautuksen, desentralisaation, toteuttamisesta maan hallintojärjestelmässä. Kannatin maakuntaitsehallintoa ja kaupunginosahallinnon toteuttamista suurissa kaupungeissa.

Varoitin asiantuntijavallan, teknokratian, vaaroista ja esitin ajatuksia siitä, kuinka kansanvaltaista päätöksentekoa voitaisiin valtionhallinnossa vahvistaa.

Aluepolitiikkaa käsittelevässä laajassa luvussa lähtökohtana oli eriarvoisuus: kehitysalueiden ihmiset olivat heikommassa asemassa kuin etelän kasvukeskusten väki.

Toin kuitenkin esiin myös ne vakavat ongelmat, joita ruuhka-alueiden nopea kasvu toi tullessaan. Niiden asukkaat kärsivät asuntopulasta, asumisen korkeasta hinnasta, kehnoista palveluista, liikenneongelmista ja heikosta elinympäristöstä. Tästä kärsivät erityisesti pienituloiset ihmiset.

En uskonut, että näitä ongelmia voitaisiin helpottaa, ellei Helsingin seudun väestönkasvua saada hillityksi.

Alueellinen keskittyminen oli ongelma myös kansanvallan näkökulmasta. Se johti pakkomuuttoihin kehitysalueilta kasvukeskuksiin.

Yritystoiminnan alueellista keskittymistä edisti se, että siitä näytti olevan yrityksille pelkkää hyötyä, kun taas kustannukset jäivät yhteiskunnan kannettaviksi. Tästä syystä alueellis-

ta kehitystä tuli tarkastella laajemmasta kansantaloudellisesta näkökulmasta.

Silläkään ei kuitenkaan saanut olla ratkaisevaa merkitystä: kaikki ei ollut rahassa mitattavissa.

Etenkin sosialidemokraattien ja kokoomuslaisten piirissä oli korostettu voimakasta taloudellista kasvua yhteiskuntapolitiikan tärkeimpänä päämääränä. Tällä perusteella oli vastustettu kehitysalueille suuntautuneita investointeja.

Kirjoitin, että tällainen teknokraattinen ajattelutapa oli ollut valtiovallan erityisessä suojeluksessa edellisen vaalikauden lopulla. Tuon kauden talouspoliittista linjaa olikin Suomen maa-seudulla ja kehitysalueilla kutsuttu koivistolais-linnamolaiseksi talouspolitiikaksi. Tämä talouspolitiikka oli ehkä numeroiden valossa onnistunut, mutta johti käytännössä lisääntyvään pahoinvointiin.

Mauno Koivisto toimi vuosina 1966–68 valtiovarainministerinä ja vuosina 1968–1970 pääministerinä. Jussi Linnamo puolestaan oli kansliaministerinä pääministeri Koiviston oikea käsi.

Seuraavassa teoksessani ”On muutoksen aika” käsittelin 1960-luvun koivistolaista talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa paljon ankarammin. Osansa kritiikistä sai siinä myös Keskusta-puolue, joka oli tuota politiikkaa hallituksessa myötäillyt.

Vaihtoehto koivistolaiselle talouspolitiikalle

Jo ”Köyhän asialla” -teoksessani esitin vaihtoehdon koivistolaiselle politiikalle.

Taloudellinen kasvu oli nähtävä vain yhtenä välineenä ensisijaisten tavoitteiden toteuttamisessa, joita olivat esimerkiksi tasa-arvoisuuden lisääminen, henkisen ja aineellisen turvallisuuden lisääminen sekä kansanvaltaisen yhteiskuntakehityksen turvaaminen.

Asetin kyseenalaiseksi myös sen, onko mahdollisimman suuren talouden kasvuprosentin tavoittelu pitkän päälle järkevää edes puhtaasti aineellisesti ajatellen. Oikein laskien alueellisesti tasapainoinen kehitys lisäsi tehokkaammin aineellistakin hyvinvointia ja johti sen tasaiseen jakautumiseen.

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa Kokoomus ja SDP ajoivat aluepolitiikassa kasvupolitiikkaa, jota myöhemmin ryhdyttiin kutsumaan kasvukeskuspolitiikaksi.

Hyväksyin elinvoimaisten keskusten muodostumisen kehitysalueille, mutta vastustin sitä, että valtiovalta valitsisi kehitettävät keskukset. Aluepolitiikan tehtävänä oli estää liiallinen keskittyminen eteläisen Suomen suuriin kaupunkeihin ja ennen muuta pääkaupunkiseudulle. Yritykset päättäisivät, minne ne kehitysalueilla sijoittuvat.

Kirjoitin tarpeesta ohjata valtionyritysten investointeja, mistä syystä niistä piti antaa hyvissä ajoin tietoja kauppa- ja teollisuusministeriölle. Esitin myös, että yksityistenkin yritysten suurimpien investointien osalta olisi saatava aikaan jonkinlainen tiedottamis- ja neuvotteluelvoite.

Tämän saatoin työministerinä vuosina 1976–77 toteuttaa.

Lopuksi otin vielä esille ruuhka-alueiden ongelmat: liikennevaikeudet, asuntopulan, asumisen kalleuden, saasteet ja melun. Esitin, että aluekehityksen tasapainottamiseksi tarvittiin ruuhka-alueiden kasvua hillitseviä toimenpiteitä, joita jo sovellettiin monien maiden pääkaupunkiseuduilla.

Tätä pääsin toteuttamaan 1980-luvun puolivälissä, kun SDP ja Keskusta tekivät Sorsan hallituksessa aluepolitiikan historiallisen kompromissin. Helsingin seudun kasvua päätettiin hillitä, ja valtio antoi erityistä tukea sen ongelmien helpottamiseen.

Köyhän asialla

”**K**öyhän asialla” -kirjassani käsittelin laajasti myös suuria tuloeroja ja esitin keinoja tasa-arvon lisäämiseksi.

Lähtökohtana oli äskettäin julkaistu tutkimus, että Euroopan maista vain kolmessa – Espanjassa, Portugalissa ja Italiassa – oli suuremmat tuloerot kuin Suomessa.

Pari vuotta aikaisemmin valmistuneessa Ansiotaso- ja toimeentulokomitean mietinnössä oli arvioitu, että maassamme oli yli puoli miljoonaa sellaista ansiotuloilla elävää, joiden tulot eivät riittäneet kohtuulliseen elintasoon.

Näistä noin puolet oli pientä tilaa viljeleviä maanviljelijöitä ja loput yleensä järjestäytymättömiä palvelualojen työntekijöitä. Suuri osa pienituloisimmista palkansaajista oli vaille ammattikoulutusta jääneitä maalaiskotien lapsia.

Epätasaisen tulonjaon tasoittamiseksi ehdotin lakisääteistä vähimmäispalkkaa. Työehtosopimukseen otettu vähimmäispalkkaturva ei ollut riittävä.

Esitin myös ajatuksia pienviljelijöiden tulotason parantamiseksi mm. pinta-alalisiä ja aluetukea kehittämällä. Varoja piti lisätä investointeihin, joilla pienten tilojen elinkelpoisuutta voitiin parantaa.

Suomen sosiaalipolitiikkaa arvostelin siitä, että se perustui liiaksi ansiosidonnaiseen turvaan, mikä lisäsi tuloeroja. Hyvätuloiset saivat myös parempaa sosiaaliturvaa kuin pienituloiset.

Kirjoitin, että ainoa oikea eläkepoliittinen linja olisi ollut tasaeläkkeet, joita palkansaajat olisivat voineet täydentää säästämällä varoja vanhuuden turvaksi tai ottamalla vapaaehtoisena eläkevakuutuksen. Tähän ei enää ollut mahdollisuutta päästä.

Halusin kuitenkin viritellä tästä keskustelua sen vuoksi, että lukijat havahtuisivat näkemään, kuinka eriarvoisuutta lisääville perusteille eläkepolitiikka oli rakennettu. Sama eriarvoisuus koski sairausvakuutusjärjestelmää.

Eriarvoisuuden vähentämiseksi oli sosiaalista perusturvaa parannettava sekä kansaneläkejärjestelmää kehittämällä että alimpia sosiaaliturvaetuuksia parantamalla. Tästä tuli Keskustapuolueen johdonmukainen linja, josta poikettiin vasta viime vaalikaudella, jolloin kansaneläkkeitä leikattiin ja kansaneläkeindeksi pitkäksi aikaa jäädytettiin.

Perhekustannusten tasauksen osalta arvostelin lapsilisien alhaista tasoa ja sitä, että osa tuesta annettiin suurituloisia suosivana verotuksen lapsivähennyksenä.

Perhekustannuksia tasattaessa esitin tavoitteeksi sen, että ainakin pienituloiset perheet saisivat yhteiskunnalta korvauksen lasten hoitamisesta aiheutuneista keskimääräisistä kustannuksista.

Lapsilisäjärjestelmää esitin kehitettäväksi lasten hoitolisäjärjestelmäksi, joka ratkaisisi lasten päivähoitokysymyksen niiden lasten osalta, joita ei voitu saada kunnalliseen päivähoitoon.

Hoitolisällä äiti voisi ottaa lapselleen hoitajan kotiin tai viedä hänet johonkin päivähoitopaikkaan. Mikäli äiti itse hoitaisi lapset, hän voisi pitää hoitolisää omana palkkana.

Tämän tavoitteen saimme toteutetuksi kovan taistelun kautta 1980-luvun puolivälissä Kalevi Sorsan johtamassa punamultahallituksessa, jossa pantiin alulle kotihoidontukijärjestelmä.

Keskustapuolueen strategia

Vuoden 1970 vaalitappion jälkeen Keskustapuolue oli ollut entistä riippuvaisempi yhteistyöstä muiden keskiryhmien kanssa. Niiden yhteenlaskettu voima oli suurempi kuin SDP:n. Tämä asema oli pyrittävä säilyttämään.

Atteellisessa mielessä Keskustan päävastustaja olivat sosialidemokraatit, jotka ovat taipuvaisia korostamaan aineellisia arvoja ja polkeman jalkoihin ihmisten henkisiä tarpeita.

He olivat taipuvaisia teknokraattiseen politiikkaan taloudellisen kasvun mahdollisimman nopeaksi lisäämiseksi.

Oikeiston ideologisia lähtökohtia pidin samankaltaisina kuin Keskustan. Nekin perustuivat ihmisen henkistä olemusta ja tarpeita korostavaan ihmiskäsitykseen. Lähes kaikessa muussa olikin selviä eroja. Käytännössä oikeistolainen, kapitalistinen, yhteiskunta edusti käytännössä mitä voimakkainta materialismia.

Kirjoitin, että eduskunnan voimasuhteet olivat päättyneellä vaalikaudella olleet 54–52 keskiryhmien eduksi. Jos sosialidemokraatit ohittaisivat keskiryhmät paikkaluvun suhteen, siirtyisi hallituspolitiikan ote ilmeisesti SDP:n käsiin.

On myönnettävä, että ”Köyhän asialla” -kirjassani en päässyt vielä kovin syvälliseen pohdintaan vuoden 1970 vaalitappion syistä. Keskustapuolueen omat virheet sivuutin lähes tyystin.

Syytin muiden tapaan Keskustapuolueen vaalitappiosta maaseudulla riehunutta protestiliikettä, jonka kannatuksen enustin pian hiipuvan. Uskoin, että Karjalaisen hallituksen toiminnan ansiosta olivat poistuneet suurimmat syyt siihen, että äänestäjät olivat antaneet tukensa SMP:lle. Uskoin, että SMP:n vähitellen poistuessa kuvasta Keskustapuolue voisi kiinnittää enemmän huomiota kannatuspohjansa laajentamiseen.

Kirjoitin, että Keskustapuolue oli aina ollut tekojen puolue. Ihmettelin sitä, että puolueen voimakas toiminta opiskelijoiden hyväksi – opintotukijärjestelmän luominen ja opiskelijoiden oikeuksien ajaminen – ei ollut tuonut sille enempää nuorten kannatusta.

Pidin puolueen perusvirheenä sitä, ettemme olleet riittävästi pysähtyneet ajattelemaan, millä perusteella ihmiset puolueensa valitsevat. Kannatusta ei voitu saavuttaa pelkkien tekojen avulla – ihmisten oli myös saatava tietää, mitä olimme tehneet.

Tietojen välittämisessä puolestaan oli olennainen merkitys sillä, mitä ihmiset uskoivat kunkin puolueen tekevän – mil-

lainen käsitys ihmisillä kustakin puolueesta on. Joskus tuntui jopa siltä, että puolueen ulkoinen kuva oli sen tekoja tärkeämpi.

Tilanteen korjaamiseksi piti puolueen aatteellinen linja saada sen politiikassa selkeämmin näkyviin. Toiminta ja tiedottaminen piti keskittää parhaimmin puolueen aatteellista linjaa korostaville aloille. Oli puhuttava jatkuvasti samoista asioista.

Veikko Vennamo arvostelin kovin sanoin siitä, että SMP oli harjoittanut tosiasioista ja olevista olosuhteista täysin piittaamatonta valehtelua ja vääristelyä, ja saanut sen uppoamaan joihinkuihin ihmisiin. Vastalääkkeeksi riitti vain äänestäjien valistuneisuus.

Kiteytin kirjani viestin Santeri Alkion lausahdukseen vuodelta 1912: ”Kun tietämättömyys saa vallan, niin keinottelijat anastavat kansan valtikan ja hallitsevat.”

Keskustapuolue ei kannata kapitalismia

Aitovierille ja vaalitappioon

Vaikka käsittelin kirjassani 1960-luvun lopun hallituspolitiikan virheitä, en tuonut esiin Keskustapuolueen vastuuta siitä, että väärää politiikkaa oli tehty. Vaalitappion syy oli ollut SMP:n propaganda.

Syyllystyin samaan kuin koko puolue. Edellisen vaalikauden virheitä ei tunnustettu eikä niistä edes keskusteltu. Keskustajohtoisessa hallituksessa toteutettiin uudistuksia, joilla äänestäjien luottamus pyrittiin palauttamaan. Luotettiin siihen, että teot puhuisivat puolestaan ja valistustyö tekisi tehtävänsä.

Tammikuun 1972 eduskuntavaalien kampanjassaan Keskusta palasi Johannes Virolaisen kieltä käyttäen ”aitovierille” ja

pyrki saamaan takaisin edellisissä vaaleissa menettämäänsä maatalousväestön kannatusta. Tässä uskottiin saatavan nostetta sen ansiosta, että Karjalaisen hallitus oli kaatunut kiistan maataloustuloratkaisusta.

Päävastustaja oli SMP.

Keskustapuolue epäonnistui pahasti. Tuloksena oli yhden eduskuntapaikan menetys. SMP säilytti kannatuksensa ja eduskuntapaikkansa.

Keskustan eduskuntaryhmään tuli lisäksi kaksi muuta nuorta edustajaa, Olavi Martikainen ja Juhani Saukkonen. Martikaisesta tuli tärkein kumppanini ja tukijani 1970- ja 1980-lukujen puoluetyössä.

Keskustan vaalitappion jälkeen enemmistöhallituksen muodostaminen oli vielä vaikeampaa kuin vajaat kaksi vuotta aikaisemmin. Sosialidemokraatit ohittivat keskiryhmät eduskunnan paikkajaossa.

Vaalitappion jälkeen Keskusta oli hyvin haluton osallistumaan hallitusvastuuseen. Ensimmäinen syntyi ”nappulaliigaksi” kutsuttu Rafael Paasion johtama SDP:n vähemmistöhallitus, jolla menttiin kesän yli.

Hallituksen nuorin jäsen oli opetusministeriksi nimitetty Ulf Sundqvist, joka täytti heti nimityspäivän jälkeen 28 vuotta.

Kesän 1972 puoluekokouksessa Jyväskylässä Johannes Virolainen valittiin uudelleen. Olin hänen vastaehdokkaanaan puheenjohtajan vaalissa, ja tulin valituksi varapuheenjohtajaksi.

Kevään ja kesän mittaan mielialat kypsyivät Kalevi Sorsan johtaman punamultahallituksen muodostamiseen.

Keskustapuolue sai hallitukseen viisi ministeriä. Mukaan tulivat molemmat puolueen voimamiehet. Karjalaisesta tuli ulkoministeri ja Virolaisesta valtiovarainministeri.

Olin ehdolla opetusministeriksi. Nuorihan toki olin, mutta etuinani olivat puolueen varapuheenjohtajuus ja runsaan vuoden työ valtioneuvostossa pääministerin sihteerinä.

Jos olisin tullut valituksi, olisin aloittanut ministeriurani

jopa pari vuotta nuorempana kuin Sundqvist. Tohtorit kuitenkin taktikoivat yksissä tuumin minun sivuun ministerivalinnoista.

Kasvun rajat

Kun Keskustapuolue kykeni kokemastaan vaalitappiosta huolimatta säilyttämään keskeisen asemansa hallituspolitiikassa, oli tarjolla vaara, että kahden peräkkäisen vaalitappion syyt jäisivät selvittämättä ja tehnyt virheet korjaimatta.

Tässä tilanteessa minun jäämiseni hallituksen ulkopuolelle oli onneksi sekä puolueelle että itselleni.

Olin ollut ensimmäisen eduskuntakauteni pääministerin sihteerinä mukana käytännön politiikassa niin tiiviisti, etten ollut kyennyt käyttämään riittävästi aikaa ja voimia aatteelliseen keskusteluun ja puolueen ohjelmatyöhön.

Nyt siihen oli mahdollisuus paneutua. Puolueen uutena varapuheenjohtajana olin saanut kantaakseni vastuun ohjelmatyöstä.

Ratkaiseva vaikutus ajatteluuni ja toimintaani oli vuonna 1972 ilmestyneellä Rooman klubin raportilla ”Kasvun rajat”.

Tämä teos oli vavahduttava lukukokemus. Se osoitti, ettei rajaton taloudellinen kasvu ollut mahdollista. Maailmassa oli tuolloin noin 3,5 miljardia ihmistä, ja väkiluvun ennustettiin nousevan nopeasti. Kaikkialla maailmassa ihmiset tavoittelivat korkeampaa aineellista elintasoja. Uusiutumattomat luonnonvarat uhkasivat ehtyä ja elinympäristö turmeltua tavalla, joka vaarantaisi ihmisten terveyden ja elinmahdollisuudet.

Raportti osoitti, että 1960-luvun lopun kasvu- ja rakenneuudistuspolitiikka oli ollut täysin kestäväntöntä myös ympäristöä ajatellen. Toisaalta se todisti, että Maalaisliiton ja Keskustapuolueen perinteinen alkiolainen politiikka oli ollut myös luonnontaloudellisesti kestävä.

”Kasvun rajat” avasi silmäni näkemään, että 60-luvun lopun politiikka oli perustunut osaltaan myös siihen, että Keskustapuolueen oma aate oli hämärtynyt ja että se oli tästä syystä alkanut myötällä SDP:n kasvu- ja rakennemuutospolitiikkaa.

Aatteen hämärtyminen osoitti selvästi Tampereen puoluekokouksessa kesällä 1968 hyväksytty uusi puolueohjelma. Se poikkesi ratkaisevalla tavalla kuusi vuotta aikaisemmin Kemin puoluekokouksessa hyväksytystä ohjelmasta, joka oli perustunut alkiolaiseen aatteeseen ja oli ollut myös luonnontaloudellisesti kestävällä pohjalla.

Tämä rohkaisi sekä laatimaan radikaaleja ohjelmia että vaatimaan syvälle käyviä muutoksia Keskustapuolueen käytännön politiikkaan.

Osallistuin aktiivisesti puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan kokouksiin. Pyrin vaikuttamaan siihen, että puolueen käytännön politiikka toteuttaisi aikaisempaa paremmin puolueen omia arvoja ja tavoitteita.

Kun en saanut ajatuksilleni riittävää vastakaikua, uhkasin marraskuun 1973 puoluevaltuuskunnan kokouksessa, että jätän seuraavan kesän puoluekokouksessa paikkani puolueen varapuheenjohtajana, ellei politiikan suunta muutu.

On muutoksen aika

Kun aatteellista keskustelua oli Keskustapuolueessa pitkään laiminlyöty, oli lähdettävä liikkeelle perusasioista.

Seuraavan vuoden alussa kirjoitin kirjan ”On muutoksen aika”. Siinä pyrin vastaamaan peruskysymyksiin.

Miksi puolue oli olemassa? Miksi vastaavanlaisia puolueita oli vain muissa Pohjoismaissa?

Muualla Euroopassa oli maaseudulla ollut feodaalinen järjestelmä, jossa maaomaisuus oli ollut harvojen hyvin varakkaiden ihmisten omistuksessa ja maata olivat viljelleet maatyöläiset, vuokraviljelijät, torpparit tai jopa maaorjat.

Suurimmassa osassa Pohjolaa oli ollut vallalla talonpoikainen maatalous. Valtaosa maataloista oli ollut viljelijäperheen hallitsemia pientiloja. Tästä syystä Pohjolaan olivat syntyneet talonpoikais-keskustalaiset puolueet: Ruotsiin, Norjaan ja Suomeen Keskustapuolueet, Tanskaan Venstre ja Radikale Venstre, Islantiin Edistyspuolue.

Suomessa Maalaisliitto-Keskustapuolueen yhteiskunnallinen tausta näkyi siinä, että se oli syntynyt Pohjanmaalla, missä oli ollut vallalla puhdaspiirteisin talonpoikainen maanomistusjärjestelmä. Sieltä puolue oli levittäytynyt muualle Pohjois-, Itä- ja Keski-Suomeen. Näillä alueilla puolueella oli vahva kannatus myös kaupungeissa.

Kartano-Suomen alueella maaseudun väestö oli jakautunut kahtia: rikkaat maanomistajat oikeistoon ja maaseudun tilaton väki vasemmistoon. Näillä alueilla – Hämeessä, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa – Maalaisliitto-Keskustapuolueen oli ollut vaikea saada jalansijaa.

Maalaisliittoaate syntyi talonpoikaisessa elämänpiirissä ja sen arvojen pohjalle. Aatteen tärkein kehittäjä oli Santeri Alkio.

Aatteelliset rajalinjat oikealle ja vasemmalle Alkio löi arvostelemalla sekä porvareita että sosialisteja liian materialistisesta ajattelutavasta. Ihmissyyden kehitystarve ja sen edellytykset tuli asettaa kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistustyön perustaksi.

Talonpoikaisessa arvomaailmassa materialismilla ei ollut yleensä ollut keskeistä sijaa. Talonpoikaisyhteisössä, maaseutukylissä talonpojat olivat toteuttaneet omia ihanteitaan. Kyläläiset olivat olleet solidaarisia toisilleen, minkä yhtenä ilmentymänä oli ollut voimakas talkoohenki.

Hyvät ihmissuhteet ja kaikinpuolinen turvallisuus olivat talonpojille likeisempiä tavoitteita kuin elämän ulkonainen koisuus ja rikastuminen. Aineellisen turvallisuuden perustana oli ollut sukupolvelta toiselle siirtyvä ja toimeentulon turvaava pientila. Henkistä turvallisuutta antoivat kiinteät ja luonnolliset ihmissuhteet perheen piirissä ja naapurusten kesken.

Alkio näki ihmisen osana luontoa. Luonnollinen elämäntapa ja läheinen kosketus elävään luontoon valmistivat parhaan perustan ihmisyyden toteutumiselle. Hän vastusti kaikkia ilmiöitä, jotka näyttivät olevan ihmisen perusluonnon vastaisia.

Suurteollisuuden ja suuret kaupungit Alkio näki ihmisyyttä rappeuttaviksi. Sen sijaan hän ylisti maaseudun pienviljelyselämän ihanuutta ja halusi mahdollisimman monen ihmisen ryhtyvän maata viljelemään.

Alkio vaati teollisuuden sijoittamista maaseudulle, jotta teollisuustyöntekijätkin voisivat sivutyönään hoitaa pientä maapalaa. Tämä loisi työväestön elämään turvallisuutta, mikä lieventäisi yhteiskunnan luokkavastakohtia.

Mahdollisimman moni ihminen tuli kiinnittää omaan työhön maataloudessa ja pienyrityksissä.

Maalaisliittoa ei perustettu talonpoikien luokkapuolueeksi, vaan yhteiskunnalliseksi uudistusliikkeeksi, joka kokoaisi kaikki maaseudun voimat taisteluun yhteisten maaseutuhenkisten ihanteiden toteuttamiseksi, luokkavastakohtakohtien poistamiseksi ja rauhallisen kehityksen turvaamiseksi kansalliselta perustalta.

Alkio varoitti talonpoikia vanhoillisuudesta ja vaati parannuksia myös työväestön oloihin. Sosialismi voitiin voittaa vain kilpailun avulla, ei uudistuksia vastustamalla.

Alkiolle taloudelliset ja yhteiskunnalliset uudistusvaatimukset eivät olleet pelkkä materialistinen tavoite, kuten oikeistolle ja vasemmistolle. Hänelle ne olivat keino siveellisesti ja sivistyksellisesti ehomman yhteiskunnan luomisessa.

Maaseudun sivistyselämää pyrittiin kohottamaan nuorisoseuraliikkeen avulla. Elinvoimaisimpiin kyliin nousi oma kulttuurikeskus, jossa kyläläiset itse loivat kulttuuria ja olivat sen kuluttajia.

Nuorisoseuraliike toteutti Santeri Alkion kasvatustalouden näkemyksiä, joiden mukaan jokaisessa ihmisessä oli sisäisiä kehitysvoimia ja kehitystarpeita, joiden purkautumiselle oli tarjottava mahdollisuus. Parhaiten tämä toteutui itsekasvatuk-

sen ja toverikasvatuksen tietä kasvattamalla ”hyviä ihmisiä ja kelpo kansalaisia”. Koko yhteiskunta uudistui henkisen ja yhteisöllisen kasvun kautta.

Antaakseni lukijoilleni suoran mahdollisuuden tutustua Santeri Alkion ajatteluun liitin mukaan kaksi hänen kirjoitustaan, ”Maalaisliittolaista talous- ja yhteiskuntaoppia” vuodelta 1917 ja ”Maalaisliittolaisesta näkökulmasta” vuodelta 1919.

Maalaisliiton valtakaudesta sosialidemokraattiseen

Suomen poliittisen historian jaoin kirjassani kahteen aika-kauteen.

Maalaisliiton valtakausi ulottui itsenäisen Suomen alkupuolelta vuoteen 1966. Tänä aikakautena Maalaisliitolla ja Keskustapuolueella oli ollut ratkaiseva vaikutus Suomen kehitykseen.

Sotien jälkeiseltä ajalta toin esille Urho Kekkosen ja Maalaisliiton ulkopoliittiset ansiot.

Sotien jälkeen Suomi valitsi Juho Kusti Paasikiven viitoitettaman uuden ulkopoliittisen suhtautumistavan ennen muuta itäiseen naapuriimme Neuvostoliittoon. Mutta kansamme ei tullut Paasikiven linjalle halukkaasti, vaan suuri osa vikuroi vastaan. Kommunistit tietysti asettuivat tukemaan Paasikiven politiikkaa, kun ydinkysymys oli uusi suhtautumistapa Neuvostoliittoon.

Omasta puolueestaan Kokoomuksesta Paasikivi ei saanut tukea. Maalaisliitto oli jakautunut. Sen piirissä ulkopoliittista taistelua johti tohtori Urho Kekkonen, josta tuli Paasikiven linja vakiinnuttaja myös koko kansan keskuudessa.

Muilta osin sodanjälkeinen ulkopoliitiikka olikin presidentti Kekkosen luomaa. Hän on toteuttanut ulkopoliitiikassaan tietysti myös omaa maailmankatsomustaan. Tästä syystä ne virallisen ulkopoliittikkamme tukijat, joiden aatteelliset lähtö-

kohdat ovat toiset, eivät ole ainakaan kaikissa yksityiskohdissa sen vilpittömiä kannattajia.

Tällä tarkoitin mm. suhtautumista kauppapolitiikan ratkaisuihin ja yhdentymiseen.

Talous- ja sosiaalipolitiikassa puolue oli toteuttanut johdonmukaisesti omaa aatettaan. Urho Kekkosen vuonna 1952 ilmestynyt teos ”Onko maallamme malttia vaurastua” ja vuoden 1962 Kemin puoluekokouksessa hyväksytty yleisohjelma olivat olleet ohjenuorina maalaisliittolaiselle politiikalle.

Vuodesta 1966 alkaen oli eletty aikaa, jolloin sosialidemokraatit olivat määränneet kehityksen suunnan.

Kerroin seikkaperäisesti, kuinka sosialidemokraatit olivat luoneet sen kasvu- ja rakennemuutospolitiikan, jota sen johdolla oli 1960-luvun lopulta alkaen toteutettu. Käsittelin laajasti niitä ongelmia, joita se oli synnyttänyt.

Vaikka kasvupolitiikkaa oli toteutettu taloudellisin perustein, se ei ollut palvellut edes kansantalouden suotuisaa kehitystä. Kovin kritiikkini kohdistui kuitenkin siihen, että kasvupolitiikka oli vaurioittanut luontoympäristöä ja synnyttänyt vaikeita mielenterveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Kirjoitin, että ”todellisen hyvinvoinnin kehittäminen edellyttäisi itse talouspolitiikan suunnittelemista ihmisyyden ja sen kehitystarpeen sekä ympäristön suojelemisen edellyttämällä tavalla”.

Uutta pari vuotta aikaisemmin ilmestyneeseen ”Köyhän asialla” -teokseen oli erityisesti Keskustapuolueen 1960-luvun lopun politiikkaan kohdistamani kritiikki.

Hämärtynyt keskusta-aate

”**K**ansalliseen politiikkaan” -luvussa kysyin aluksi, kuinka Keskustapuolue ja kommunistit olivat voineet hyväksyä 1960-luvun lopun politiikan, joka oli ollut niiden periaatteiden vastaista.

Keskustapuolueen osalta päädyin siihen johtopäätökseen, että sen toiminta edellisen vuosikymmenen lopulla ja sen jälkeen oli johtunut aatteellisen, puolueen periaatelinjoja koskevan keskustelun ja tietoisuuden puutteesta.

Vuonna 1965 toteutetun nimenmuutoksen yhteydessä tehdyt linjanvedot eivät tuoneet juuri lainkaan esiin Keskustapuolueen talouspolitiikan omaleimaisuutta. Korostettiin puolueen maltillisuutta, sovittelevuutta ja uudistusmielisyyttä.

Vuonna 1968 Tampereen puoluekokouksessa hyväksyty yleisohjelma poikkesi ratkaisevasti vuoden 1962 ohjelmasta. Siitä puuttuivat selkeät kannanotot taloudelliseen järjestelmään. Talouspolitiikan periaatteita hallitsi kasvuajattelu.

Ohjelman mukaan nykyaikainen markkinatalous oli kilpailutaloutta, joka kykeni tehokkaasti tuomaan esille taloudellista kehitystä ja kasvua edistävät inhimilliset voimavarat. Tavoitteena oli taloudellisen kasvun ja tuottavuuden lisääminen ja ulkomaankaupan laajentaminen, jotka takasivat laajojen väestökerrosten elintason nousun ja jatkuvan hyvinvoinnin.

Taloudellisen kasvun edellytyksenä oleva kuluttajien ostokyky oli kaikissa olosuhteissa turvattava. Taloudellisen kasvun edellyttämien rakennemuutosten helpottamiseksi oli käytettävissä olevia pääomia suunnattava kansantaloudellisesti tuottaviin kohteisiin.

Vaikka Keskustapuolueen ohjelmalliset kannanotot toki poikkesivat suurelta osin SDP:n tavoitteista, niiden valossa saattoi hyvin ymmärtää sen, että puolue oli hyväksynyt Paasion ja Koiviston hallitusten harjoittaman talouspolitiikan.

Kun vuoden 1966 eduskuntavaalien tuloksena oli ollut vassemmistoenemmistöinen eduskunta, askarruttivat keskustaväen mieliä kokonaan muut asiat kuin talouspolitiikan yleinen suunta.

Kansa pelkäsi sosialismia, jota Yleisradiokin julisti. Keskustapuolueen piti jatkuvasti vakuuttaa kannattajilleen, että mitään ei sosialisoida. Eikä sosialisoitukaan. Uhka ei tullutkaan

siltä taholta, vaan toiselta suunnalta, jolta keskustalainen väki ei osannut sitä odottaa.

Virhe oli ollut siinä, että puolueen piirissä oli kutsuttu sosialidemokraatteja sosialisteiksi ja uskottu, että he sitä olivat. Kuitenkin alkiolainen näkökulma oli jo viisikymmentä vuotta aikaisemmin osoittanut, että tosiasiasa sosialidemokraatit vetivät talouspolitiikassa yhtä köyttä oikeiston kanssa ja kannattivat kapitalistista talousjärjestelmää.

Samaan aikaan kun Keskustapuolueessa valppaasti vartioitiin, ettei mitään varmasti sosialisoida, toteutettiin vasemmistolaisuuden ja sosialismin kulissien takana raakaa oikeistolais-ta talouspolitiikkaa.

SMP ja Veikko Vennamo ottivat huolellisesti huomioon sen, mikä Keskustapuolueen ohjelmissa ja politiikassa oli laiminlyöty.

Kun sana pienviljelijä oli kadonnut Keskustapuolueen kielenkäytöstä ja kun se puhui tuottajista ja maatalousyrittäjistä, Vennamo toi kaikkialla julki hätäänsä perhe- ja pienviljelmien puolesta. Kun Keskustapuolue uudessa ohjelmassaan määritteli keskustalaisuuden sekataloudeksi, Vennamo ilmoitti SMP:n vastustavan ”valtiososialismia ja monopolikapitalismia”.

SMP:n politiikassa oli myös jopa äärioikeistolaisia aineksia, mutta sen talous- ja sosiaalipoliittinen linja oli monessa suhteessa lähempänä alkiolaisuutta kuin Keskustapuolueen vuoden 1968 yleisohjelma.

Keskustapuolueella ei ollut politiikkansa pohjana selkeää käsitystä siitä, mitä yhteiskunnassa todella tapahtuu ja miten puolueen piti siihen suhtautua. Aikana, jolloin Keskustapuolueen olisi pitänyt aatteensa velvoituksesta lujasti tukeutua periaatteisiinsa, puolue oli vesittänyt ohjelmalliset tavoitteensa ja alistunut sosialidemokraattien johdettavaksi.

Keskustapuolue oli sitoutunut ja samaistunut sosialidemokraattiseen talouspolitiikkaan, joka oli sen kannalta kielteisempää kuin minkään muun puolueen politiikka.

Lopetin kritiikkini:

Ja kun me kuljemme kuin vikuroiva vasikka sosialidemokraattien talutusnuorassa, alkavat kasvupolitiikan liikkeellepanijat pestä kasvojaan. Pekka Kuusi on viime aikoina toistuvasti puhunut taloudellista kasvua arvostellen. Mauno Koivisto on taas jossain sanonut, että vasemmiston viime vuosikymmenen yhteistyön lähtökohdat olivat liian yksipuolisesti materiaalisiin tavoitteisiin tähtäävät.

Siinä me kohta kansan silmissä kuljemme yksin kasvupolitiikan leveää polkua, kun sosialidemokraatit hypähtävät sivuun ja alkavat arvostella meitä omista virheistään.

Luvussa ”Keskustalaista talous- ja yhteiskuntaoppia” esitin näkemykseni siitä, millaista talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa puolueen tulisi harjoittaa. Nimi oli mukaelma kirjaani sisältyneen Santeri Alkion vuonna 1917 ilmestyneen kirjoituksen otsikosta.

Tarkastelin silloisten neljän pääpuolueen suhtautumista talous- ja yhteiskuntajärjestelmään.

Kommunistit poikkesivat kaikista muista puolueista, kun he kannattivat sosialistista talous- ja yhteiskuntajärjestelmää. Keskustapuolueen, SDP:n ja Kokoomuksen mielestä poliittisen järjestelmän tuli toteuttaa parlamentaarista demokratiaa. Talousjärjestelmän tuli perustua sekatalouteen ja puitetalouteen.

Sosialidemokraatit ja Kokoomus kannattivat kapitalistista talousjärjestelmää.

Kokoomus kannatti kapitalistista talousjärjestelmää puhtaimmillaan: vapaata markkinataloutta ja talouselämän mahdollisimman laajaa yksityisomistusta.

SDP:n ohjelma oli valtiokapitalistinen. Puolue kannatti valtion laajaa omistusosuutta yritystoiminnassa ja sen pitkälle menevää puuttumista yritysten toimintaan.

Keskustapuolue ei kannattanut kapitalistista talousjärjestelmää, vaan se oli Santeri Alkion päivistä alkaen pyrkinyt kehittämään omaleimaista Suomen oloihin kehitettyä ja siitä olenmaisella tavalla poikkeavaa talouden rakennetta.

Kirjassani kutsuin Keskustapuolueen vaihtoehtoa desentralistiseksi (hajautetuksi) talousjärjestelmäksi.

Erojen esiintuomiseksi oli määriteltävä, mitä käsitteellä ”kapitalistinen talousjärjestelmä” tarkoitettiin.

Kapitalistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

Kun kirjoitin ”On muutoksen aika” -teostani, käsiini osui Otavan Iso tietosanakirja vuodelta 1934. Siihen sisältyi oivallinen, pelkistetty kuvaus kapitalistisen talousjärjestelmän kehityksestä ja sen toimintaperiaatteista.

Tietosanakirjan mukaan kapitalistisen talousjärjestelmän tunnusmerkit olivat seuraavat:

Tuotanto- ja ansiovälineet ovat työntekijöistä erillään olevan kapitalisti- ja yrittäjäluokan omaisuutta, mistä on seurauksena, että tämä luokka johtaa tuotantoa ja määrää sen suunnan; sen omiksi joutuvat myös valmistetut tuotteet, kun taas tuotantoon osaa ottavat työntekijät saavat yksityisillä tai joukkosopimuksilla määrätyn palkan.

Kapitalismin vallitessa taloudellisen toiminnan päämääränä on liikevoitto (profitti). Kapitalistisen liikeyrityksen onnistumista ei arvostella sen suoritusten laadun ja tuotteiden määrän perusteella vaan yksistään sen antaman voiton perusteella.

Tästä taloustoiminnan tarkoituksiperän abstraktiivisuudesta on itsestään selvänä seurauksena tämän tarkoituksiperän rajattomuus, ja viimeksi mainitusta taas pyrkimys liikeyritysten loputtomaan laajentamiseen.

Toiseksi keskeiseksi kapitalismin periaatteeksi voitontavoittelun ohella tietosanakirja mainitsi pyrkimyksen käyttää yritystoiminnassa mahdollisimman järkeviä menettelytapoja. Voitontavoittelun aatteen ohella kapitalismin periaatteena oli siis taloudellinen rationalismi.

Kapitalismin historian tietosanakirja katsoi ulottuvan jopa vanhalle ajalle, vaikkakin uudenaikaista kapitalismia esiintyi vasta ristiretkien aikakaudelta (1100- ja 1200-luvuilla). Sitä ennen vallitsevana oli ollut ns. feodaalinen järjestelmä. Näiden väliin ajallisesti asettui ns. käsityöasteen talousjärjestelmä, joka ei ollut vielääkään täysin hävinnyt.

Feodalismilla oli kapitalismiin nähden ollut se yhtäläisyys, että tuotantovälineet olivat olleet työntekijöistä erotetun luokan, maanomistajien hallussa. Käsityöjärjestelmän ulkonaisena tunnusmerkkinä taas oli ollut se, että tuotantovälineiden omistajat olivat samalla työntekijöitä.

Feodalistisesta ja käsityöjärjestelmästä kapitalismin eroti selvästi taloudellisen toiminnan päävaikutin. Kun feodaalissa ja käsityöjärjestelmässä tavoitteena oli kohtuullisen toimeentulon hankkiminen perinteisiä menettelytapoja käyttäen, oli kapitalismissa toiminnan vaikuttimena voiton saamisen halu.

Rikastumisen halu ei tosin syntynyt kapitalismin mukana, mutta rikkauten lähteenä ei aikaisemmin juuri ollut tavallinen taloudellinen toiminta, vaan muut seikat, esim. valloitukset, ryöstöt ja talonpoikain nylkeminen.

Uudenaikainen kapitalismi sai alkunsa silloin kun ihmisissä heräsi ajatus, että normaalian taloudellisen toiminnan kautta voitiin luoda rikkautta. Kapitalistisia liikeyrityksiä saattoi siis syntyä vasta sitten kun taloudellisen toiminnan harjoittajissa oli herännyt ansiovietti ja heidän käsiinsä oli kerääntynyt jonkin verran pääomavaroja.

Ensin kapitalismia esiintyi kaupan ja pankkitoiminnan aloilla. Sitten se levisi teollisuuteen ja viimeksi vähäisemmässä määrin myös maatalouteen. Teollisuuden alalla kapitalismin kukoistusaika alkoi sen jälkeen, kun käyttöön oli otettu suuria teknisiä uudistuksia ja kun vapaata kilpailua ehkäiseviä rajoituksia oli poistettu.

Tietosanakirja kuvasi teollisen kapitalismin nousua niissä maissa, joissa maatalous oli perustunut feodalismiin:

Teollisuudessa pääsi valtaan koneita käyttävä suurteollisuus, niin että teollisuusyritysten perustaminen ja ylläpitäminen kysyi entistä suurempia pääomia. Teollisuuslaitokset, joita ennen oli perustettu etupäässä maaseudulle vesiputousten ja metsien läheisyyteen, alkoivat keskittyä kaupunkeihin.

Tällaisista teollisuuden ja kaupan keskuksista lähtevä lisääntynyt elintarpeiden ja raaka-aineiden kysyntä korotti maanviljelystuotteiden hintaa, mistä taas oli seurauksena kapitalismin tunkeutuminen maanviljelyksenkin alalle.

Kapitalistiset maatalouden harjoittajat irrottivat suuren osan maalaisväestöstä siitä kiinteästä yhteydestä, missä se ennen oli ollut maanviljelykseen ja itse maahan. He vaikeuttivat tämän väestön toimeentuloa, mm. anastamalla yhteismaat, joiden nautinnolla oli ollut suuri merkitys pieneläjien taloudessa. He muuttivat maanviljelyksen entistä enemmän sesonkielinkeinoksi, joka tarvitsi kesällä enemmän työvoimia kuin ennen, mutta talvella vähemmän.

Myös se tuntuva sivuansio, mikä maalaisväestöllä oli ollut teollisesta työstä, väheni tai loppui kokonaan, kun teollisuuslaitokset alkoivat siirtyä kaupunkeihin. Kotiteollisuus, jota esim. Englannissa ja Saksassa oli laajalti harjoitettu maaseudulla, ei ajan pitkään jaksanut kilpailla kaupunkeihin keskittyvän suurteollisuuden kanssa.

Kun väestö samalla oli alkanut nopeammin lisääntyä, syntyi maaseudulle liikaväestö, jonka täytyi lähteä etsimään toimeentuloa teollisuuskeskuksista. Näin nouseva suurteollisuus sai tarvitsemansa työvoiman.

Tietosanakirja totesi kapitalismin kiihottaneen voimakkaasti yritteliäisyyttä ja luoneen uusia arvoja vetoamalla yksilön omaan etuun sekä tarjoamalla hänelle miltei rajattomat mahdollisuudet omaisuuden lisäämisen. Tässä pyrkimyksessään kapitalistinen yrittäjä otti käyttöön kilpailukykyä lisääviä teknisiä uudistuksia. Uudet tuotantovälineet, ennen kaikkea koneet, työnsivät yhä enemmän syrjään elävän työn.

Kirjoitin kirjassani, että tietosanakirjan julkaisemisen jäl-

keen kapitalismin kehitykseen oli tullut uusia piirteitä, vaikka sen keskeiset toimintaperiaatteet olivat pysyneet entisinä.

Uusista ilmiöistä merkittävimpanä pidin kansainvälisen kapitalismin, pääomien kansainvälisen liikkuvuuden, voimakasta lisääntymistä. Kansainvälisen kilpailun kiristytessä oli toteutunut kapitalististen talousjärjestelmien välinen kansainvälinen työnjako.

Työnjakoa ja erikoistumista oli lisätty poistamalla kansainvälisestä kaupasta tulleja ja muita kaupan esteitä. Pääomien vapaa liikkuvuus sekä ennen muuta maiden keskinäiset kehityserot olivat johtaneet myös työvoiman laajaan kansainväliseen liikkuvuuteen, jota oli pyritty helpottamaan.

Kun kotimarkkinoilla ei ollut enää menekkimahdollisuuksia tai jos vienti oli edullisempaa, siirtyivät yritykset harjoittamaan vientituotantoa. Mikäli voitontavoittelun kannalta oli edullisempaa siirtää pääomat ulkomaille esimerkiksi suljetun tullialueen sisälle tai maahan, jossa oli tarjolla halpaa työvoimaa ja muita tuotannontekijöitä, perusti yritys ulkomaisia sisar- ja tytäryhtiöitä.

Kun erikoistuminen oli antanut kansantalouksille etua suhteessa ulkopuolisiin maihin, olivat valtiot pyrkineet vastavuoroisesti lisäämään ulkomaankauppaa poistamalla kaupan esteitä. Kasvava vientiteollisuus sai tällöin itselleen paremmat vientiehdot ja uusia markkinoita, jotka hyväksikäyttämällä kansantalous saattoi ostaa entistä edullisempia tuontihyödykkeitä.

Valtiovallan monitahoinen puuttuminen talouselämän kehitykseen olikin toinen merkittävä kehityspiirre nykyaikaisessa kapitalismissa.

Oikeistolaisten ja konservatiivisten käsitysten mukaan kapitalismin täytyi voida kehittyä vapaasti ilman, että valtiovalta mitenkään puuttuu talousjärjestelmän toimintaan. Tällöin toteutuvassa vapaan kilpailun tilanteessa vahvemmat elinkeinot ja tehokkaammat yksiköt hävittivät vähitellen heikot elinkeinot ja tehottomat yritykset.

Tätä kautta talousjärjestelmän toiminta jatkuvasti tehostui. Yhteiskunta sai näin käyttöönsä mahdollisimman paljon hyviä ja halpoja hyödykkeitä eli aineellinen elintaso nousi mahdollisimman nopeasti – ainakin kulutuksen määrällä mitaten.

Suunnitelmatalouteen ja valtiokapitalismiin

Kirjoitin, että tästä liberalistisesta käsityksestä oli oikeistonkin piirissä vähitellen paljolti luovuttu, kun länsimainen sosialidemokratia oli kehittänyt oman ”suunnitelmatalouden” mallinsa. Tämä suunnitelmatalous merkitsi laadullisesti uutta vaihetta kapitalismin kehityksessä. Tavoitteet pysyivät edelleen samoina, mutta niiden saavuttamista pyrittiin nopeuttamaan yhteiskuntapolitiittisen suunnittelun avulla.

Sosialidemokraatit olivat huomanneet, että kapitalismi oli monessa suhteessa tehoton ja kehityksessään hidas. Tehottomuus johtui ennen muuta siitä, etteivät tuotannontekijät siirtyneet riittävän nopeasti tehottomista elinkeinoista, heikosti tuottavista tuotannonhaaroista ja huonosti tuottavista yrityksistä tehokkaampaan käyttöön. Tuotannontekijöistä erityisen hidas liikkeissään oli työvoima, sillä ihmiset eivät käyttäytyneet taloudellisen rationalismin sääntöjen mukaisesti. Tästä syystä talous- ja yhteiskuntapolitiikka täytyi suunnitella.

Kapitalistisen talousjärjestelmän vallitessa suunnitelmataloudella tarkoitettiin yhteiskunnan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli poistaa kapitalistisen järjestelmän tehokkuutta alentavia kitkatekijöitä. Toimenpiteinä käytettiin muun muassa elinkeinorakenteen pakollista muuttamista ja työvoiman liikkuvuuden lisäämistä. Myös pääomien liikkuvuutta pyrittiin lisäämään. Suurteollisuutta pyrittiin suosimaan vero- ja sosiaalipolitiikalla. Näillä toimenpiteillä oli tarkoitus saada ihmiset ja muut tuotannontekijät siirtymään tehokkaampaan käyttöön.

Käytännössä nämä toimenpiteet merkitsivät valtiovallan tukevan ja auttavan käden ojentamista voimakkailla elinkeinohaaroille ja vahvoille yrityksille sekä kuristavan otteen tiukentamista huonosti tuottavista elinkeinohaaroista ja yrityksistä.

Suunnitelmatalous merkitsi siis sanan sosialidemokraattisessa ja kapitalistisessa merkityksessä kapitalistisen kehityksen voimistamista, yhteiskunnan voimakasta kapitalisoimista.

Toinen uusi piirre kapitalismin nykyvaiheessa oli järjestäytyneiden työmarkkinoiden syntyminen, mikä oli osa valtiovaltan harjoittamaa suunnittelutaloutta.

Suomessakin tulopoliittinen neuvottelujärjestelmä luotiin samanaikaisesti suunnitelmatalouden läpilyömisestä kanssa. Työmarkkinakentän selkiytyminen oli myönteistä muun muassa siitä syystä, että tulopoliittisissa neuvotteluissa oli nyt kokonaisvaltaisempi ote ja voitiin harjoittaa ainakin näennäisesti solidaarista tulopoliitikkaa.

Mutta tulopoliittisen neuvottelujärjestelmän viimeiset kehitysvaiheet olivat osaltaan vaikuttaneet myös kapitalismin raastumiseen. Kun työnantajapuolta neuvotteluissa edustivat lähinnä pääomavaltaiset suuryritykset ja työntekijäpuolta niiden palveluksessa olevat työntekijät, olivat näiden suuryhtiöiden edut määräävinä tulopoliitikasta sovittaessa. Tästä yhtenä esimerkkinä olivat tulo- ja eläkeratkaisuihin liittyneet sosiaalipaketit, kuten eläkeratkaisut.

Eläkepakettien ottaminen palkkaratkaisuun oli ollut pääomavaltaisille suuryrityksille eduksi, sillä niillä oli suhteellisen vähän työvoimaa, eivätkä ne joutuneet siten maksamaan ratkaisusta maksukykyyn verrattuna yhtä paljon kuin yleensä hyvin työvaltaiset pienyritykset.

Toisaalta eläkevakuutusmaksut kertyivät suuriin vakuutusyhtiöihin, joista suuryritykset saattoivat saada edullisesti varoja investointeihinsa. Sen sijaan pienyritykset eivät yleensä suorittaneet suuria investointeja, eivätkä voineet siten käyttää vakuutusyhtiöihin kertyviä pääomia hyväkseen.

Kun työntekijäpuolen vahvimmat järjestöt edustivat keski-

määräistä hyvätuloisempia työntekijöitä, olivat sosiaalipaketit myös niiden mieleen, sillä etuisuudet määräytyivät säännöllisesti prosentuaalisesti: mitä suuremmat tulot, sitä suuremmat etuudet.

Palkkaratkaisussa oli pakko häveliäisyssyistä noudattaa suhteellisen solidaarista linjaa, mutta eriarvoisuus saatiin aikaan sosiaaliturvaa kehittämällä.

Nykyajan kapitalistinen yhteiskunta oli kuin suuri yritys, jossa ihminen käsitettiin yhdeksi tuotannontekijäksi. Yhteiskunnan kehittämistä ohjasivat vain vähäisessä määrin kansantaloudelliset näkökohdat, sillä sitä johdettiin liikeyrityksen tapaan.

Sen syvällisempää filosofiaa ei yhteiskuntapolitiikan pohjana ollut kuin materialistinen tuotanto- ja kulutuskeskeisyys.

Hallitsemattomasti kehittynyt tai sosialidemokraattisen suunnitelmatalouden tapaan johdettu kapitalistinen talousjärjestelmä oli luonut kasvavat ruuhkakeskukset ja aution, ränsistyneen maaseudun. Se oli luonut taloudellisen harvainvalan ja keskittyneen talouselämän yksiköt. Se oli tuhonnut elävää luontoa ja pilannut ihmisten elinympäristön.

Kapitalistinen järjestelmä oli luonut liikkuvan juurettoman työvoiman, jonka yhteiskunnallinen turvallisuus oli vain taloudellista laatua: oli luotu sosiaaliturvajärjestelmä.

Koulutusjärjestelmä oli pantu palvelemaan tehokkuutta, samoin tiede. Kaikki oli alistettu tuotannon kasvulle ja tehokkuudelle.

Syntyneet inhimilliset ja aineelliset vauriot uskottiin voitavan poistaa niillä varoilla, joita vieläkin tehostuva tuotanto yhteiskunnalle tuottaisi.

”On muutoksen aika” -teokseen sisältyvä kapitalistisen järjestelmän kuvaus ja arviot sen kehityksestä perustuivat noin viisi vuosikymmentä sitten käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun. Silloin käytiin kiivasta väittelyä kapitalismin ja sosialismin paremmuudesta. Molempien järjestelmien kannatta-

jat pyrkivät myös esittämään parannettuja versioita niiden periaatteiden toteuttamiseksi käytäntöön.

Nyt jälleen kapitalismista kiivaasti keskustellaan. Monet talousasiantuntijat ovat esittäneet, että kapitalistinen järjestelmä on kelvoton ihmiskunnan nykyisten ongelmien ratkaisemiseen. On esitetty, että voiton tavoittelu ei sovi yritysten toiminnan ainakaan ainoaksi päämääräksi.

Keskustalainen vaihtoehto kapitalismille

Desentralistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

Kapitalistinen järjestelmä alkoi kehittyä Keski-Euroopassa feodaalisen järjestelmän pohjalle. Tämä oli helppoa sen vuoksi, että feodaalisen järjestelmän rakenne oli samanlainen kuin kapitalistisen talousjärjestelmän. Tuotantovälineet olivat olleet erillisen maataomistavan yhteiskuntaluokan hallussa.

Suomessa olosuhteet olivat tyystin erilaiset kuin Keski-Euroopassa. Feodaalista maanomistusjärjestelmää ei meillä esiintynyt sanan varsinaisessa merkityksessä lainkaan, vaan maanomaisuus oli talonpoikien hallussa. Täällä oli paljon myös käsityöläisammattien harjoittajia.

Tälle perustalle ryhdyttiin Maalaisliiton ohjelmien mukaisesti rakentamaan talousjärjestelmää, joka perustaltaan ja periaatteiltaan poikkeaa suuresti kapitalistisesta järjestelmästä.

Vuokraviljelmien itsenäistäminen ja tilattoman väestön laaja asuttaminen heti itsenäistymisen jälkeen vahvistivat talousjärjestelmän kansallista pohjaa muodostamalla maahan lähes puhtaan talonpoikaisen pienviljelysjärjestelmän. Myöhem-

minkin asutustoimintaa oli jatkettu Maalaisliiton periaatteiden mukaisesti.

Yritystoiminnassa Maalaisliitto suosi voimakkaasti pienyrityseliäisyyttä.

Maalaisliitto ei tahtonut, että maataloustuotteiden jalostuksesta ja kaupasta muodostuisi yksityisen voitontavoittelun välikappale, vaan edellytti, että se hoidettaisiin osuustoiminnan avulla. Sama koski maataloustuotannossa käytettävien tarvikkeiden valmistusta ja kauppaa.

Osuustoiminnan tehtävänä oli jäsenkunnan tasa-arvoinen palvelu, mikä edellytti luopumista pelkkien liikeperiaatteiden noudattamisesta. Osuuskunnilla oli kansanvaltainen hallintojärjestelmä.

Mahdollisesti syntyvä ylijäämä tuli osuustoimintaliikkeen toimintaperiaatteiden mukaisesti palauttaa jäsenille.

Keskustalaisen talousjärjestelmän rakenne oli hajautettu, desentralisoitu, sillä sen perustana olivat pienviljelmät ja pienyritykset. Lisäksi maataloustuotteiden ja maataloustarvikkeiden kaupassa tarvittava liiketoiminta oli tukevasti viljelijöiden käsissä, eikä se voinut muodostua luonteeltaan voittoa tavoittelevaksi liiketoiminnaksi.

Alkio esitti osuustoimintaa myös pienyritystajien yhteistoiminnan muodoksi, mutta tätä ajatusta ei ole sanottavasti toteutettu.

Näiden lisäksi talouselämäämme on kehittynyt myös kapitalistinen osa, joka toimii vapaan markkinatalouden perustalla. Suurin osa sekä valtion että yksityisesti omistetusta teollisuustuotannosta toimii kapitalismin periaatteiden pohjalta.

Puhdas markkinatalous toimii laajasti palvelujen tuottamisessa ja jakelussa. Kulutustavarakaupassa maassamme toimii myös kuluttajien perustama ja hallinnoima osuustoimintaliike.

Vapaan markkinatalouden osan kansantaloudessamme ei kuitenkaan pitänyt Keskustapuolueen mukaan toimia täysin vapaasti kapitalismin lakien mukaisesti, vaan yhteiskunnan oli turvattava pienyrityseliäisyyden asema ja myös muutoin pidet-

tävä huolta yhteiskunnan kokonaisedun toteutumisesta muun muassa aluepolitiikan avulla.

Maalaisliittolais-keskustalaisen talouspolitiikan yksi johtava ajatus oli maanviljelyselämän keskeisyys, mikä edellytti, että maatalous oli myös työllistämisen perusta.

Ihmisten tuli siirtyä pois peruselinkeinoista vain sitä mukaa kuin muut elinkeinot tarjosivat yhteiskunnan kannalta tärkeämpiä tehtäviä ja paremman toimeentulon. Yleistäen tämä tarkoitti, että elinkeinon keskinäisen ja niiden sisäisen rakennemuutoksen tuli tapahtua riittävän hitaasti, jotta ihmiset eivät joutuisi aineellisen ja henkisen turvattomuuden tilaan.

Erityisesti maataloustuotannossa, mutta myös muilla tärkeillä tuotannonaloilla, Keskustapuolue on edellyttänyt oma-varaisuuden turvaamista, mikä luo varimmman pohjan taloudelliselle hyvinvoinnille myös ulkoisten olosuhteiden muuttuessa.

Desentralistinen talousjärjestelmä on kansanvaltainen, sillä pienomistuksen ja pienyritysvaltaisuuden ansiosta mahdollisimman monella ihmisellä on mahdollisuus suoraan päättää sen kehityksestä. Osuustoiminta on kansanvaltaisuutta lisäävä talousjärjestelmän osa edellyttäen, että kansanvalta toimii sen hallinnossa.

Desentralistiseen talousjärjestelmään kuuluu suurteollisuuden toiminnan valvonta ja ohjaaminen, missä maalaisliitto-keskustapuolue on perinteisesti hyväksynyt yhdeksi keinoksi varsin laajan valtion omistaman yritystoiminnan suurteollisuuden toimialoilla.

Johdonmukaiseen desentralistiseen talousajatteluun kuuluu myös yritysdemokratian toteuttaminen, jonka tarve on kipeimmin havaittavissa suurteollisuuden piirissä.

Yksityiselle aloitteellisuudelle ja yritteliäisyydelle desentralismi luo suotuisat edellytykset.

Desentralistisen talousjärjestelmän rakenne edistää myös alueellisesti tasapainoisen yhteiskunnan muodostumista. Kun talouselämän perustana ovat maakuntien rikkaat uusiutuvat

luonnonvarat, tarvitaan suuri määrä ihmisiä niiden hoitamiseen ja hyväksikäyttöön, mikä muodostaa kehitysalueiden ja maaseudun perusasutuksen.

Alkion päivistä lähtien maalaisliitto-keskustapuolue oli edellyttänyt, että teollisuus sijoitetaan mahdollisimman suuressa määrin maaseudulle ja maaseudun keskuksiin, missä myös uusiutumattomat luonnonvarat sijaitsevat.

Urho Kekkosen esittämä Pohjois-Suomen teollistamisohjelma oli ensimmäinen maalaisliiton piiristä lähtenyt nykykainen aluepoliittinen suunnitelma. Sitten Keskustapuolue on ollut kehitysaluepolitiikan ja aluepolitiikan läpimurtaja, mikä osa ei muiden puolueiden kylmäkiskoisten asenteiden vuoksi ole ollut helppo.

Kun teollisen kapitalismin ennätysmäisen nopea läpimurto 1960-luvun lopulla tapahtui, keskittyi uusi tuotanto miltei yksinomaan suurkaupunkiseudulle. Tästä syystä oli tullut ajankohtaiseksi edellyttää kehitysaluepolitiikan ohella myös suurkaupunkien kasvun rajoittamista, jotta taloudellista toimintaa saataisiin elvytetyksi sekä kehitysalueiden että Etelä-Suomen heikosti kehittyneillä alueilla.

Tämä oli kansantaloudellisesti järkevää ja etenkin suurkaupunkien asukkaiden etujen mukaista, sillä niiden kehitys alkoi vasta sitten, kun ulkopuolelta tuleva hallitsematon muuttovirta saatiin hiljenemään. Tämä ei tarkoittanut muuttokielon aikaansaamista, vaan ruuhkakeskusten kehityksen saamista normaalille, luonnolliselle perustalle, jolloin alueen asukkaiden olosuhteita voitiin tehokkaasti korjata.

Suurkaupunkien kasvu oli edistystä vain niille, jotka halusivat saada itselleen enemmän rahaa ja valtaa ruuhka-alueita paisuttamalla. Ehkäpä juuri tästä syystä keskustapuolueen radikaalit aluepoliittiset vaatimukset eivät olleet saaneet tukea muilta suurilta puolueilta.

Desentralismin käsite oli käyttökelpoinen talouselämän rakennetta ja yhteiskunnan alueellista kehitystä kuvattaessa, mutta tätä sanaa voitiin yhtä hyvin käyttää ja oli usein käytet-

ty myös valtionhallinnon ja muun hallinnon rakenteesta puhuttaessa.

Yhdennemukaisesti voitiin puhua myös desentralistisesta yhteiskuntajärjestelmästä, mikäli yhteiskunnan sekä taloudellinen että hallintojärjestelmä oli rakenteeltaan hajautettu.

Maalaisliitto-Keskustapuolueella oli perinteisesti ollut kielteinen asenne valtion keskushallinnon ja sen alaisen muun hallinnon paisuttamiseen. Valtionkoneiston valtaa ei tullut lisätä.

Keskusjohtoisen valtionhallinnon päätökset ja toiminta oli koettu talonpoikien piirissä kielteisiksi, sillä niistä oli usein puuttunut paikallisten olojen ja väestön tuntemus ja ymmärrys. Sen sijaan keskustalaisuuteen oli perinteisesti kuulunut itsehallinnollisten toimintayksiköiden merkityksen korostaminen ja niiden itsehallinnon loukkaamattomuuden puolustaminen.

Muun muassa kuntauudistusta käsiteltäessä Keskustapuolue oli edellyttänyt, ettei kuntien tahdon vastaisia kuntien yhdistämisä suoriteta, vaan tässäkin kunnioitetaan kuntien itsemääräämisoikeutta. Toisaalta puolue on kaikissa vaiheissa puolustanut pienten kuntien olemassaoloa, sillä pienissä kunnissa kansanvalta toteutuu välittömimmin ja aidoimmin.

Suurten kuntien hallinto ei ollut enää yhdyskunnan ihmisten itsehallintoa vaan sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan virkakunta ja harvalukuinen luottamusmiesten joukko päättivät asioista. Tästä syystä Keskustapuolue oli edellyttänyt, että etenkin väkiluvultaan suurissa kunnissa tulisi toteuttaa kansanvaltainen kunnanosa-hallinto.

Byrokraattisen valtion lääninhallinnon kasvattamisen vaihtoehdoksi ja vastapainoksi Keskustapuolue oli pitkään vaatinut maakunnallista itsehallintoa, jolle nykyisiä valtionhallinnon tehtäviä tulisi siirtää sekä lääninhallinnosta että keskuhallinnosta.

Kaikissa näissä kysymyksissä Keskustapuolue ja sosialidemokraatit ovat olleet jyrkästi eri mieltä. SDP on halunnut ra-

kentaa keskusjohtoista hallintojärjestelmää, Keskustapuolue desentralisoitua omaehtoisuuteen ja ihmisten aktiivisuuteen ja itsehallintoon perustuvaa hallintoa.

Keskustapuolueen strategia

Kirjani seuraavankin luvun otsikointi perustui Santeri Alkion julkaiseman kirjoituksen nimeen. Vuonna 1919 hän julkaisi artikkelin ”Maalaisliittolaisesta näkökulmasta”. Oma kirjoitukseni ”Keskustalaisesta näkökulmasta” hahmotteli strategiaa, jolla puolue voisi saada lisää kannattajia.

Pienituloisen viljelijäväestön luonnollisia liittolaisia olivat pienituloiset palkansaajat ja pienyrittäjät, jotka kärsivät suurituloisia palkansaajia ja suuryrityksiä suosivasta etujärjestöpolitiikasta. Nämä väestöryhmät eivät saaneet mitään turvaa myöskään poliittisesta päätöksenteosta, jossa SDP ja Kokoomus myötäilivät etujärjestöjen toimintaa.

Arvostelin asuntopolitiikkaa siitä, että valtion tuella rakennettiin runsaasti vuokra-asuntoja. Kirjoitin asuntotorppareiden vapauttamisesta. Vuokralaisten piti saada lunastaa asunnot omikseen.

Suurimmat toiveet asetin siihen, että väestön liiallinen ja liian nopea kasaantuminen suurkaupunkeihin toisi tukea Keskustapuolueen aluepolitiikalle.

Maaseutukylä oli ollut elimellisesti perinteen pohjalle kasvanut ihmisyyhteisö, jonka kehityksen määräsi taloudellinen ja sosiaalinen tarkoituksenmukaisuus. Pirstottujen kylien ihmiset kasaantuivat nyt kaupunkeihin ja muihin taajamiin, joiden kehitystä ei ollut samaan tapaan ohjattu.

Ihmiset oli koottu sattumanvaraisesti kasvaviin keskuksiin. Tämä kasvu tuhosi sekä autoituvien kylien että perinteisten taajamayhdyskuntien rakenteen.

Harvaanasutussa Suomessa ihmiset asuivat ahtaissa kerrostaloyhdyskunnissa, jotka tarjosivat ehkä korkeatasoisia palveluja, mutta joissa ihmiset eivät viihtyneet. Siksi tarvittiin runsaasti vapaa-ajan asuntoja.

Jokapäiväinen elinympäristö pitäisi muodostaa niin viihtyisäksi ja luonnonläheiseksi, että ihmiset voisivat viettää vapaa-aikaansaakin kotiympäristössään. Tämä edellytti radikaalin aluepolitiikan harjoittamista muun muassa liian suurten keskusten kasvua rajoittamalla.

Loppuluvussa tukeuduin globaaliin tietoisuuteen, jonka Rooman klubin raportti oli synnyttänyt:

Muutaman viime vuoden aikana maailmankuvamme on alkanut nopeasti muuttua. Rajatonta aineellista yltäkylläisyyttä luvanneista tulevaisuuden kuvista on siirrytty kipeään tietoisuuteen maapallon luonnonvarojen rajallisuudesta ja luonnon tasapainon herkkyydestä. Mikäli jatkamme toimintaamme eilispäivän näkymien lumoissa, olemme valmista-massa itsellemme ja tuleville sukupolville niukkuuden ja katastrofien maailmaa. Suunnan muutosta vaativat äänet ovat voimistuneet, mutta ne eivät ole kuuluneet tai eivät ole tehonneet päätöksentekijöiden keskuudessa.

Ruotsissa oli aikanaan pienpuolueeksi kutistunut Keskustapuolue noussut vihreän aallon harjalla jälleen suureksi puolueeksi.

Suomessakin Keskustapuolueella oli ollut edellisen vuosikymmenen lopulla etsikkoaika, mutta sitä ei silloin ollut osattu käyttää hyväksi. Ensimmäinen protestiaalto, jonka piti tulla puolueen hyväksi, suuntautuikin sitä vastaan.

Menestyäkseen Keskustapuolueen tuli palauttaa kunniaan kestävät periaatteensa. Puolueen piti tarjota ihmisille parempi vaihtoehto sisäisesti ehyen, henkisesti ja aineellisesti korkealle kehittyneen ja luonnonmukaisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Seinäjoelta uusi yleisohjelma

Kesän 1974 Seinäjoen puoluekokouksessa hyväksyttiin puolueen uusi yleisohjelma, joka korvasi vuoden 1968 ohjelman.

Aatteelliset lähtökohdat esitettiin aikaisempaa laajemmin:

Yhteiskunta on ihmistä varten. Ihmissyyden kehitystarve ja sen edellytykset on pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi. Ihmisten moninaiset sosiaaliset, henkiset ja aineelliset tarpeet on otettava yhteiskuntaa kehitettäessä huolellisesti ja tasapainoisesti huomioon.

Jokainen tarvitsee riittävien aineellisten elinehtojen lisäksi henkisiä virikkeitä ja mahdollisuuksia persoonallisuutensa kehittämiseen. Ihminen tarvitsee myös turvallisuutta luovia ja elämää rikastuttavia kiinteitä ihmissuhteita.

Sivistyksellistä, sosiaalista ja taloudellista tasa-arvoisuutta on edistettävä. Jokaisella on oltava yhtäläiset mahdollisuudet saada taipumustensa ja toivomustensa mukaista koulutusta sekä ammattitaitonsa ja edellytystensä mukaista ja oikeudenmukaisesti palkattua työtä. Miesten ja naisten tasa-arvoisuudessa ilmenevät puutteet on poistettava ja kansalaisten yhdenvertaisuus lain edessä on toteutettava.

Keskustapuolue toimii sellaisen yhteiskunnan luomiseksi ja säilyttämiseksi, jossa toteutuvat Ihmisen perusoikeudet: oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, ajatuksen, sanan, uskonnon ja omantunnon vapaus sekä kokoontumis- ja yhdistymisvapaus.

Maan eri osien tasapainoiseksi kehittämiseksi, kansalaisten toimeentulon turvaamiseksi sekä puhtaan, viihtyisän ja turvallisen elinympäristön takaamiseksi on harjoitettava voimakasta aluepolitiikkaa.

Hyvän ihmiselämän perusta on yhteiskunta, joka voi toimia elinkelpoisessa ja turmeltumattomassa ympäristössä. Läheisyys luontoon kuuluu erottamattomasti viihtyisään ja ter-

veelliseen elinympäristöön. Kaikkien ihmisten on päästävä siitä osallisiksi.

Elinympäristömme suojeleminen ja parantaminen, luonnon tasapainon säilyttäminen, luonnonvarojen riittävyys ja yhteiskuntakehityksen alueellinen tasapainoisuus on otettava kaikessa päätöksenteossa huolellisesti huomioon.

Elinympäristöömme kuuluu myös sosiaalinen ympäristö: suhteet toisiin ihmisiin. Yhteiskuntaa on kehitettävä siten, että ihmiselle välttämättömät luonnolliset ja läheiset ihmis-suhteet perhepiirissä, työpaikoilla ja naapurusten kesken tulevat turvatuiksi.

Yleisohjelman periaateosaan kuului kannanotto, joka on myöhemmän kehityksen valossa hyvin mielenkiintoinen:

Keskustapuolueen mielestä talouspolitiikkaa on hoidettava siten, että suomalaisten ei ole pakko etsiä toimeentuloa ulkomailta ja että ei synny tarvetta ulkomaisen vierastyövoiman käyttöön.

Tämä kannanotto perustui silloiseen voimakkaaseen muutoliikkeeseen Suomen kehitysalueilta Ruotsiin. Toisaalta puolue suhtautui pidättyvästi siihen, että maahan suuntautuisi runsaasti edes työperäistä maahanmuuttoa.

Ulkopolitiikassa oli tasapainoinen linja. Tärkeimpinä tavoitteina olivat itsenäisyys ja kansan vapaus. Oli pysyttäydyttävä suurvaltojen välisten ristiriitojen ulkopuolella ja noudatettava puolueettomuutta:

Ulkopolitiikan tavoitteena on Suomen itsenäisyyden ja kansan vapauden turvaaminen, maamme kansainvälisen aseman lujittaminen ja kansojen välisen ymmärtämyksen lisääminen sekä maailmanrauhan edistäminen. Suomen on pysyttäydyttävä suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella, noudatettava puolueettomuutta ja ylläpidettävä hyviä suhteita kaikkiin maihin.

Luottamuksellisten suhteiden ylläpitäminen ja kehittäminen Suomen ja Neuvostoliiton välillä on ulkopoliitikassamme keskeinen tehtävä. Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisiä

hyviä suhteita on jatkuvasti kehitettävä samoin kuin suhteitamme muihin maihin.

Kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden lujittaminen on jokaisen maan etujen mukaista. Suomen ulkopolitiikan on tuettava tähän päämäärään tähtääviä kansallisia ja kansainvälisiä pyrkimyksiä sekä edistettävä Yhdistyneiden Kansakuntien mahdollisuuksia toimia kansainvälisen rauhan turvaajana. Tieteellistä rauhan ja konfliktintutkimusta on tehostettava.

Keskustapuolue kannattaa yleistä aseistariisuntaa sekä toisaalta Yhdistyneiden Kansakuntien käytössä olevien kansainvälisten rauhanturva- ja valmiusjoukkojen vahvistamista.

Suomen on osallistuttava aktiivisesti kehitysmaiden tukemiseen ja myötävaikutettava omalla panoksellaan ihmisoikeuksien ja poliittisen demokratian toteuttamiseen ja hyvinvoinnin kehittymiseen näissä maissa.

Yleisohjelmassa oli entistä selkeämmät kannanotot taloudelliseen ja yhteiskuntajärjestelmään:

Keskustapuolueen käsityksen mukaan talouselämän perustana tulee olla pienyritteliäisyys sekä maataloudessa että muilla yritystoiminnan lohkoilla. Pääomien ja sitä kautta taloudellisen päätäntävällän keskittymistä on vastustettava.

Hajauttaminen lisää yritystoiminnan joustavuutta ja kansanvaltaisuutta. Talouselämän perustana tulee olla yksityiseen omistusoikeuteen perustuva yritteliäisyys, mutta yhteiskunnan on omilla toimenpiteillään huolehdittava siitä, että kehitys talouselämän piirissä vastaa yhteisesti hyväksytyjä yhteiskunnallisia tavoitteita.

Niissä osissa maattamme ja talouselämäämme, joissa tuotantotoiminta riskialttiuden tai suuren tuotantopääomantarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ei pysty riittävästi kehittymään on valtiovallan toimenpitein kehitettävä yritteliäisyyttä, joko ohjaamalla pääomia tai perustamalla valtiojohtoisia yrityksiä.

Talouselämän tasapainoinen kehittäminen edellyttää sekä kansan omatoimisuutta että yhteiskunnan aktiivista myötävaikutusta.

Taloudellisen demokratian edelleen laajentamiseksi on pyrittävä luomaan kansanvaltaisesti hallittuja, kansalaisten oma-aloitteiseen ja omavastuiseen toimintaan perustuvia taloudellisia yrityksiä. Kansanvaltaisella osuustoiminnalla on tässä keskeinen tärkeä tehtävä.

Samassa tarkoituksessa on yhteiskunnan toimenpiteillä tuettava kehitystä, joka tarjoaa kansalaisille edellytyksiä itsenäiseen toimintaan sekä luo perustan työntekijöiden tai toimihenkilöiden vaikutusvallan, osallistumisen ja vastuun lisäämiselle yritystoiminnassa.

Suuryhtiöille, raha- ja vakuutuslaitoksille sekä muille pääomayhtymille kertyvien säästö pääomien ohjautumisesta on huolehdittava kansantalouden ja yhteiskunnan kokonaisuuden mukaisesti.

Valtionhallintoa piti kansanvaltaistaa, oli muodostettava kansanvaltainen maakuntahallinto ja kuntien itsehallintoa oli vahvistettava.

Puolue irtisanoutui selväsanaisesti 1960-luvun lopun talouspolitiikasta:

Talouspolitiikan tehtävänä on pyrkiä käytettävissä olevien voimavarojen avulla aikaansaamaan ihmisille riittävän korkea ja tulevienkin sukupolvien toimeentulon turvaava jatkuvan hyvinvoinnin aineellinen perusta.

Viime vuosina suomalainen yhteiskunta on kehittynyt yhä enemmän kilpailu- ja tehokkuusyhteiskunnaksi, joka suuntaa kaikki voimavaransa aineellisen elintason ripeään kohottamiseen. Tämä nopeaan teollistumiseen ja kaupungistumiseen johtanut kehitys ei Keskustapuolueen mielestä nojaa sellaisille periaatteille, että kansamme jatkuva aineellinen hyvinvointi olisi parhaimmin turvattu. Lisäksi aineellisen kasvu- ja tehokkuusajattelun yliote yhteiskunnassa on johtanut kehitystä ihmisyyden ja sen kehitystarpeen vastaisiin oloihin.

Talouspolitiikassa pitää olla ympäristötaloudelliset lähtökohdat. Talouselämän perustana tulee olla uudistuvien luonnonvarojen eli elävän luonnon huolellinen hoito ja hyväksikäyttö, sillä niiden varaan taloudellinen toiminta voi jatkuvasti nojautua Näiden tehtävien tehokas hoitaminen on turvattava takaamalla riittävän suurelle maaseutuväestölle toimeentulomahdollisuudet.

Runsaasti uudistumattomia luonnonvaroja ja energiaa käyttävän teollisuuden sijasta on pyrittävä kehittämään sellaisia taloudellisen toiminnan muotoja, jotka vastaavat ympäristötalouden vaatimuksia. Teollisuutta on kehitettävä ensi sijassa uudistuvien luonnonvarojen perustalle ja muiden kotimaisten raaka-aine- ja energiavarojen varaan.

Erityisesti huomiota on kiinnitettävä niiden talouselämän haarojen kehittämiseen, joiden tuotteet tarvitaan ihmisten perustarpeitten entistä parempaan tyydyttämiseen. Maaseudun luontaisten elinkeinojen, ennen muuta maa- ja metsätalouden toimintaedellytyksiä on tästä syystä parannettava ja niiden pohjaa on lujitettava tulevaisuuden tarpeita silmälläpitäen.

Vaalivoitosta tappioon

Seinäjoen puoluekokouksen jälkeen tiukensin vaatimuksiani Keskustapuolueen hallituspolitiikkaa kohtaan. Ajoin kovaa linjaa mm. aluepolitiikan uudistamiseksi. Tämä johti osaltaan siihen, että Sorsan hallitus kesällä 1975 hajosi, ja menttiin jälleen ennenaikaisiin eduskuntavaaleihin.

Vuosi 1975 oli raskas meidän perheellemme. Talvella talomme Keminmaalla paloi ja koko omaisuutemme tuhoutui. Kesällä rakennutettiin uutta kotia palaneen tilalle.

Syyskuussa juuri eduskuntavaalien edellä odotimme perheen lisäystä. Olin vaalitulaisuudessa Tervolassa, kun sain tietää, että Vuokko oli joutunut sairaalaan. Istukka oli irronnut

ennen aikojaan ja poikalapsi oli syntynyt kuolleena.

Keskeytin kampanjan ja jäimme odottamaan vaalin tulosta.

Keskustapuolueen kannatus nousi runsaalla prosenttiyksiköllä ja puolueen kansanedustajien määrä neljällä.

Hyvä vaalitulokset perustui ennen muuta puolueen uudistumiseen ja nuorten onnistuneeseen vaalityöhön. Eduskuntaryhmään tuli lisää nuoria jäseniä.

Marraskuun lopulla 1975 muodostettiin Martti Miettusen johtama keskustan ja vasemmiston yhteishallitus, johon tulikin opetusministeriksi. Tässä hallituksessa jouduin puolueen varapuheenjohtajana vastaamaan Keskustapuolueen ministeriryhmän toiminnasta.

Opetusministerinä saatoin toimia kyläkoulujen säilyttämiseksi. Moni pieni kunta sai oman lukion, kun opettajavoimia yhdistettiin peruskoulun kanssa. Korkeakoulujen hallintoa uudistettiin ja tutkinnonuudistusta suunnattiin oikealle uralle.

Kun hallitus syksyllä 1976 hajosi, Martti Miettunen muodosti keskiryhmien vähemmistöhallituksen. Siirryin omasta toivomuksestani sen työvoimaministeriksi. Halusin päästä mukaan talouspoliittiseen päätöksentekoon ja toteuttamaan keskustalaista aluepolitiikkaa.

Työvoimapolitiikkaa uudistettiin siirtämällä työllisyysmäärärahoja pysyvien työpaikkojen synnyttämiseen. Tämä merkitsi muun muassa Lapin kehittämisrahan käyttöönottamista. Myöhemmin tämä johti vastaavan järjestelmän käyttöönottoon muuallakin maassa.

Laman keskellä yrityksiä tuettiin suhdannepoliittisilla lainoilla ja avustuksilla. Ne pelastivat useita yrityksiä vararikolta ja turvasivat työpaikkojen säilymistä.

Elinkeinoelämän järjestöjen kanssa sain sovituksi sijainninhajausjärjestelmästä, jolla työpaikkoja pyrittiin suuntaamaan pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Toukokuussa 1977 muodostettiin Kalevi Sorsan johtama hallitus, johon minut nimitettiin ulkoministeriksi. Hoidettavikseni tulivat myös ulkomaankauppaministerin tehtävät.

Sisäpolitiikasta vastasi valtiovarainministeriksi ja pääministerin sijaiseksi nimitetty puolueen puheenjohtaja Johannes Virolainen. Otin kuitenkin aktiivisesti osaa ministeriryhmän työhön.

Koko vaalikauden 1975–79 ajan pääsin siis vaikuttamaan Keskustapuolueen linjaan Suomen poliittisen järjestelmän ytimestä käsin. Edelleen olin vastuussa myös ohjelma-työstä.

Kesäkuussa 1976 pidettiin puoluekokous Helsingissä. Kysymyksessä oli juhlakokous, puolueen perustamisesta oli tullut kuluneeksi 70 vuotta. Kokouksessa hyväksyttiin tavoiteohjelma, jossa uuden yleisohjelman linjaukset vietiin käytännön politiikan tasolle.

Vuoden 1978 presidentinvaaleissa Urho Kekkonen oli usean puolueen ehdokkaana. Vaalit antoivat Keskustalle tuntuvaan nostetta. Saimme 19,4 prosenttia annetuista äänistä ja 64 valitsijamiestä. Joukossa oli useita nuoria.

Oma äänimääräni Lapin vaalipiirissä oli 13 228, mikä oli suhteellisesti laskien ylivoimaisesti maan suurin. Mauno Koivisto sai Helsingissä 19 570 ääntä, joka oli suurin henkilökohtainen äänimäärä. Hän voitti reilusti pääministeri Kalevi Sorsan.

Kevään 1979 eduskuntavaaleissa Keskustapuolueen kannatus kuitenkin myös edellisiin eduskuntavaaleihin nähden hie-
man aleni. Ääniosuus oli 17,29, missä oli pudotusta 0.3 prosenttiyksikköä. Eduskuntapaikkoja puolue sai vain 36, saman määrän kuin vuoden 1970 vaaleissa. Pudotusta oli kolme paikkaa. Nuorten edustajien määrä lisääntyi entisestään.

Vaalien jälkeen muodostettiin Mauno Koiviston johtama keskustan ja vasemmiston yhteishallitus.

Jatkoin ulkoministerin tehtävässä. Sisäpolitiikasta vastasivat Keskustapuolueen osalta pääministerin sijaisena toiminut sisäministeri Eino Uusitalo ja valtiovarainministeri Ahti Pekkala.

Puolueen heikko vaalimenestys loi edellytykset puolueen puheenjohtajan vaihtumiselle seuraavan vuoden puolue-

kokouksessa. Vaalitulos osoitti, että puolueen linjaa oli kirkastettava ja sen ulkoista kuvaa uudistettava.

Koiviston hallituksessa Keskustapuolue ajoi voimakkaasti omia tavoitteitaan erityisesti eläke-, alue- ja maatalouspolitiikassa. Tällä myös edesautettiin puolueen puheenjohtajan vaihdosta Turun puoluekokouksessa.

1980-LUKU: SUURIMMAKSI PUOLUEEKSI

Viime vuosisadan kahdeksannella vuosikymmenellä Keskusta nousi Suomen suurimmaksi puolueeksi. Tämä perustui vahvaan aatteelliseen pohjaan, jossa yhdistyivät toisiinsa alkiolainen ihmisyyysaate ja vihreät luontoarvot.

Kamppailu oli kuitenkin kovaa. Urho Kekkosen presidenttikauden päätyttyä etenkin SDP pyrki murskaamaan Keskustan, joka oli sen pahin kilpailija. Puolueen puheenjohtajana sain ottaa vastaan kovimmat iskut.

Keskustan nousu perustui ratkaisevalla tavalla siihen, että haastoimme vaalikauden 1983–1987 hallituspolitiikassa sosialidemokraatit aatteellisesti keskeisissä kysymyksissä, joita olivat etenkin perusturvaa parantava sosiaaliturvan kehittäminen, perhepolitiikka ja aluepolitiikka. Syntyi Keskustan aatteellinen tahtopolitiikka.

Vahvaa nostetta Keskusta sai siitä, että vuoden 1987 eduskuntavaalien tulos mitätöitiin, kun niiden jälkeen muodostettiin Harri Holkerin johtama sinipunahallitus. Tällä varmistettiin Mauno Koiviston jatkokausi vuoden 1988 presidentinvaaleissa.

Presidentinvaaleista tuli kuitenkin myös ratkaiseva noste Keskustalle. Sain presidenttiehdokkaana yli 20 prosentin kannatuksen ja puolueen kannatus nousi samalla tasolle. Vuosikymmenen vaihtuessa Keskusta oli Suomen suurin puolue.

Puolueen puheenjohtajaksi

Turussa kesäkuussa 1980 pidetyn puoluekokouksen puheenjohtajan vaalissa voitin niukasti Johannes Virolaisen.

Puoluesihteeriksi valittiin toivomukseni mukaisesti Seppo Kääriäinen. Nuoren puoluejohdon tueksi varapuheenjohtajiksi valittiin Ahti Pekkala, Taisto Tähkämaa ja Marjatta Väänänen.

Puoluekokouksessa hyväksyttiin laaja tavoiteohjelma 1980-luvun alkupuoliskolle. Se rakentui vuonna 1974 hyväksytylle yleisohjelmalle.

Puheenjohtajakauteni alkuvaihe oli hankala.

Puheenjohtajanvaali oli jättänyt omat haavansa. Niitä pahensi Keskustapuoluetta jo pitkään jäytännyt kiista siitä, kuka olisi puolueen ehdokas Urho Kekkosen seuraajaksi. Puolue oli jakautunut Ahti Karjalaisen ja Johannes Virolaisen kannattajiin.

Sosialidemokraatit kävivät rajua sisäistä taistelua siitä, olisiko puolueen presidenttiehdokas puolueen puheenjohtaja Kalevi Sorsa vai pääministeri Mauno Koivisto. Tämä valtataistelu ajoi vuoden 1981 keväällä Koiviston hallituksen hajoamisen partaalle.

Kalevi Sorsa jäi vuoden 1979 eduskuntavaalien jälkeen sivuun hallituspolitiikasta. Hän vetosi terveydellisiin syihin. Sorsa kannatti Koiviston nimittämistä pääministeriksi.

Vuoden 1981 alussa Sorsa ryhtyi toimintaan Mauno Koiviston johtaman hallituksen kaatamiseksi. Hänen ilmiselvänä pyrkimyksenään oli vahvistaa omaa asemaansa lähestyvässä presidentinvaaleissa. Keskusta oli myös valmis hallituksen vaihtumiseen.

Päärooli oli kuitenkin Sorsalla. Hän ajoi tiukkaa linjaa tulopoliittiseen ratkaisuun liittyneen sosiaalipaketin käsittelyssä, jota SKDL ei hyväksynyt. Keskustan asema oli helppo. Me vain tuimme Sorsaa siinä, että päätökset tulee tehdä viipymättä ja yksimielisesti.

Koivisto sai kuitenkin sovituksi opetusministeri Kalevi Koiviston kanssa, että sosiaalipaketti viedään hallituksesta ilman

äänestystä eduskuntaan sillä puheella, että erimielisyydet ratkaistaan siellä.

Kevään 1981 tapahtumista syntyi aikanaan tulkinta, jota on sitkeästi edelleen ylläpidetty. Sen mukaan Urho Kekkonen pyrki kaatamaan Mauno Koiviston johtaman hallituksen.

Kevään 1981 hallituskriisissä oli tosiasiassa kysymys ensi sijassa sosialidemokraattien sisäisestä valtataistelusta Kalevi Sorsan ja Mauno Koiviston välillä. Tämä käy kiistatta ilmi niistä kahdesta filmi-insertistä, joita käytin kesällä 2017 esitettyssä näytelmässäni ”Manu ja minä”.

Tapahtumat käynnistyivät 5.4., jolloin Uudessa Suomessa julkaistiin Tuomas Keskisen tekemä Kalevi Sorsan haastattelu. Se oli otsikoitu: ”Puheenjohtaja Kalevi Sorsa ei usko enää kansanrintamaan – Punamulta on nyt paras vaihtoehto”. Haastattelussa Sorsa paljasti julkisuuteen pyrkimyksensä kaataa Koiviston hallitus.

Mauno Koiviston 6.4.1981 toimittaja Hannu Lehtilälle Katajanokalla antama haastattelu esitettiin televisiossa kokonaisuudessaan vain kerran. Tästä kokopitkästä versiosta kävi ilmi, että Koivisto oli noussut taisteluun Kalevi Sorsaa vastaan. Myöhemmin haastattelu esitettiin siten typistettynä, että se tuki tarinaa Kekkosen ja Koiviston välisestä valtataistelusta.

Aivan haastattelun alussa Koivisto totesi, että, kuten lentopallossa, peliin oli syntynyt uusi kuvio. Oli ollut peli, jonka pyrkimyksenä oli ollut saada aikaan hallituksessa ja eduskunnassa laaja yksimielisyys tulopoliittisesta ratkaisusta. Sitten oli syntynyt ”kokonaan toinen peli, kysymys koko hallituspohjasta ja sen jatkumahdollisuuksista”. Tässä pois leikatussa osiossa oli selvä viittaus Sorsan haastatteluun.

Haastattelun keskeltä poimittiin julkisuudessa jatkuvasti pyöritetty jakso, josta syntyi kuva perustuslaillisesta vastakainasettelusta pääministerin ja tasavallan presidentin välillä.

Haastattelun lopusta oli poistettu seuraava osa:

Lehtilä: ”Millä mielellä te nyt jatkatte työtänne?”

Koivisto: ”Minä jatkan sillä mielellä, että tähän tilanteeseen on tullut uusia mielenkiintoisia piirteitä.”

Lehtilä: ”Mitkä ne ovat?”

Koivisto: ”Pelin kuviot ovat vähän muuttuneet. On tullut monenlaisia uusia kuvioita.”

Lehtilä: ”Pelataanko tässä presidenttipeliä?”

Koivisto: ”Niin ne kertovat, ja minua tietysti kiinnostaa katsoa, että selviänkö minä tästä pelistä. Tästä tilanteesta on tullut mielenkiintoinen vaikeutettu peli.”

Kevään 1981 tapahtumista synnytettyä tulkintaa ei ole muuttanut sekään, että Mauno Koivisto kertoi itse Hannu Lehtilälle vuonna 2000 antamassaan laajassa TV-haastattelussa, että kysymyksessä oli ollut valtataistelu hänen ja Sorsan välillä.

Lehtilä kysyi Urho Kekkosen roolista kevään tapahtumis-
sa. Koivisto vastasi, että Kekkonen ilmeisesti jo harkitsi muita henkilöitä siitakin syystä, että hänellä itsellään oli ollut omien-
sa keskuudessa niin paljon vastustusta, että ”hänen osaltaan asia oli selvä ja että kysymys oli vain jatkosta”.

Tämän jälkeen Lehtilä kysyi Koivistolta, mitä hän ajatteli, kun häntä ajettiin nurkkaan. ”Oliko kysymys pelkästä puolustusreaktiosta, kun lähditte silloin sitten tavallaan hyökkäämään? Kerrotaan, että kysyitte niihin aikoihin vaimoltanne, että oletko sotilaan vaimo”.

Koivisto vastasi: ”Niin kyllähän minun piti siitä lähteä, että se johtaisi eroon Suomen Pankista. Tai minä olin jo varustautunut siihen, että seuraava vaihe olisi ollut, että minä olisin jättänyt eroanomuksen...”

Lehtilä: ”...pääministerin tehtävästä...”

Koivisto: ”... en siitä. En pääministerin tehtävästä, mutta olisin ilmoittanut, että minä jätän eroanomuksen Suomen Pankin pääjohtajan tehtävästä. Eli että sinne minä en mene takasin. Eli että vaihtoehdot ovat sitten toiset.”

Lehtilä: ”Jos vielä kerrataan nämä vaihtoehdot. Mitkä ne olisivat olleet?”

Koivisto: ”Ilmeisesti ei olisi ollut paljon muuta vaihtoehtoa,

kuin ryhtyä sitten varsinaiseksi poliitikoksi, mitä minä olin siihen saakka yrittänyt välttää, joutumasta sellaiseksi. Ottaa poliittista kantaa poliittisessa tilanteessa ja lähteä siitä, että jonkin ajan kuluttua tulevat vaalit.”

Tämän vahvistaa myös Matti Ahde, joka vuonna 2013 ilmestyneessä muistelmateoksessaan ”Sähkömies” kertoi, että Koivisto oli puoluetoimikunnan kokouksessa uhannut haastaa Sorsan seuraavan kesän puoluekokouksessa. Ahde oli silloin SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja.

Lehtilän myötävaikutuksella keväällä 1981 syntynyt tarina sopi aikanaan ja sopii edelleen hyvin monille poliitikoille ja toimittajille. Useat historian tutkijatkin ovat sen puolesta todistaneet.

Mauno Koivisto itse ei tietääkseni ole koskaan julkisesti tukenut tarinaa valtataistelusta itsensä ja Kekkonen välillä. On mielenkiintoista, että Koiviston vuonna 1988 ilmestyneessä teoksessa ”Politiikkaa & politikointia 1979–81” on ammottava aukko juuri huhtikuun 5. ja 6. päivien kohdalla. Muutoin siinä on tarkkaan, vaikkakin valikoiden, käsitelty kevään olennaisia tapahtumia.

Ilmeisesti Mauno Koivisto ei halunnut antaa tukea silloin vallalla olleelle käsitykselle, mutta ei voinut sitä silloin vielä kumotakaan. Totuuden aika oli vasta vuonna 2000.

Milloinkahan totuus pääsee esille valtaviiran tutkimuksessa ja tiedottamisessa? Tarvitaankohan siihen uusi toimittajien ja tutkijoiden sukupolvi?

Kevään hallituskriisin ratkettua syntyi syksyllä uusia ongelmia seuraavan vuoden budjettia käsiteltäessä. Ne olisivat saattaneet johtaa hallituksen vaihtumiseen, mutta kesken neuvottelujen tasavallan presidentti Urho Kekkonen sairastui ja joutui jäämään sairauslomalle. Tämän vuoksi budjetti kiistat nopeasti ratkottiin.

Myöhemmin Urho Kekkonen joutui luopumaan tehtävästään, ja menttiin ennen aikaisiin presidentinvaaleihin.

Johannes Virolainen valittiin Keskustapuolueen president-

tiehdokkaaksi. Hän voitti äänestyksessä Ahti Karjalaisen selvin numeroin.

Presidentinvaalien jälkeen hallituspolitiikassa jatkettiin aikaisemmalla pohjalla. Kalevi Sorsa nousi Mauno Koiviston paikalle pääministeriksi.

Minut syrjäytettiin ulkoministerin paikalta. Tilalle tarjottiin kauppa- ja teollisuusministerin tehtävää, mutta jäin mieluummin sivuun voidakseni käyttää aikaa ja voimia vaalityöhön.

Kesän 1982 puoluekokouksessa Rovaniemellä tulin yksimielisesti valituksi jatkokaudelle.

Puolueelle hyväksyttiin uusi periaateohjelma. Siinä oli vahva aatteellinen ja luonnontaloudellinen, ekologinen perusta:

Elintasomme perustuu vähenevien raaka ja polttoaineiden varantoihin, luonto ihmisen elinympäristönä saastuu ja käy epäterveelliseksi, maailmantaloudessa eletään rakennemuutosten ja lisääntyvän epävarmuuden aikaa.

Teollisia yhteiskuntia leimaavat vaikeat, puutteellisesti toteutuneesta ihmisyydestä kertovat sosiaaliset ja henkiset ongelmat. Monet kokevat tulevaisuutensa uhkaavana ja elämänsä tarkoituksettomana; vieraantuminen on aikamme ihmisen kipeä ongelma.

Talous on ihmistä varten. Sen tehtävänä on turvata ihmisten toimeentulo. Kaiken taloudellisen toiminnan tulee tapahtua luonnon määrittämissä rajoissa. Aineellinen tuotanto ei saa olla itsetarkoitus, eikä se saa tapahtua elämän laadun kustannuksella, vaan talouden tulee kunnioittaa ihmisyyden vaatimuksia.

Kestävän talouden rakentamisen edellytys on sanoutua irti sellaisesta jatkuvan määrällisen kasvun pyrkimyksestä, joka itse asiassa on ollut uusiutumattomien varantojen kuluttamista. Tavoitteeksi on asetettava säästäväinen elämäntapa.

Ulkopolitiikassa korostuivat sekä Suomen itsenäisyyden vaa-

liminen että yhteisvastuu koko ihmiskunnan tulevaisuudesta:

Keskustalaisuuteen kuuluu rakentava toiminta itsenäisen isänmaan puolesta. Työ Suomen hyväksi on jokaisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus.

Ulkopolitiikan tehtävänä on turvata itsenäisen Suomen omaehtoisen kehityksen edellytykset ja toimia kansojen välisen rauhan, turvallisuuden ja yhteistyön puolesta aktiivisen rauhantahtoisen puolueettomuuspolitiikan – Paasikiven-Kekosen linjan mukaisesti.

Vaurauden kasaantuminen, rajallisten luonnonvarojen pitkäikäisyyden tuhlaukset ja vallan keskittyminen harvoihin suurkeskuksiin on käännettävä maailmanlaajuisesti yhteistyöksi ekologisesti kestävästä taloudenpidon pohjalta.

Ihmiskunnalla on edessään valtavan suuria taloudellisia, yhteiskunnallisia ja kulttuurin ongelmia, joiden ratkaiseminen edellyttää syväkäsittelyä muutoksia nykyisten teollistuneiden maiden tuotantorakenteissa, kulutustottumuksissa ja koko elämäntavassa. Suomen on sopeutettava oma tuotantorakenteensa näihin muutoksiin.

*Kansainvälisen ja kansallisen kehityksen ihanteena olkoon yhteistyökykyinen, tasapainoinen maailma, joka toimii sopu-
soinnussa luonnon kanssa ja kantaa vastuun tulevista sukupolvistä.*

Vaaleihin valmistautumista varjosti julkisuuden ajojahti niistä kansanedustajan päivärahoista, joita minulle oli ryhdytty valtioneuvoston jäsenyyden päätyttyä taas maksamaan.

Oikeuskansleri Kai Korte muutti mielivaltaisesti lakien vaikiintunutta tulkintaa. Tämä johti myös vastakkainasetteluun hänen ja eduskunnan välillä. Puhemiehenä toiminut Johannes Virolainen joutui puolustamaan eduskunnan oikeutta tulkita lakeja, jotka se oli itse säätänyt.

Vaalien jälkeen vanhentunut päiväraha järjestelmä uudistettiin kulukorvauksiksi, joita minullekin ryhdyttiin maksamaan.

Kohun kohteeksi joutuivat monet muutkin kansanedustajat. Osa heistä menetti vaaleissa paikkansa. Pudonneiden joukossa oli muiden muassa Lasse Lehtinen. Myös Johannes Virolainen jäi valitsematta. Neljä vuotta myöhemmin hän teki 73-vuotiaana paluun eduskuntaan.

Minut valittiin hyvällä äänimäärällä uudelleen, mutta puolueen vaalitulosta kohu heikensi.

Keskustan kannatus nousi vain hivenen, 17,29 prosentista 17,63 prosenttiin. Puolue sai kuitenkin eduskuntaan kaksi lisäpaikkaa.

Päivärahakohusta huolimatta näköpiirissä oli paljon parempi vaalitulokset, mutta kampanjan loppuvaiheessa Keskustapuolueen läpi ajama vähimmäiseläkeuudistus kääntyi meitä vastaan. Saimme aikaan tuntuva parannuksen pienimpiin eläkkeisiin, mutta julkisuutta hallitsi se, että joidenkin pientä työeläkkeitä saaneiden eläkeläisten asema hieman heikkeni.

Palasin ulkoministeriön johtoon ja pääministerin sijaiseksi.

Hallituksen muodostamisen yhteydessä jatkui puolueen vaihtaminen. Koko 1970-luvun ajan puolue oli jakautunut lähinnä sen perusteella, kuka kannatti Ahti Karjalaista tai Johannes Virolaista presidenttiehdokkaaksi.

Vuoden 1983 alussa puoluehallituksen työvaliokuntaan valittiin Ilkka-lehden päätoimittaja Kari Hokkanen. Hän oli mukana koko puheenjohtajakauteni ajan.

Kevään vaalien jälkeen eteläpohjalainen Veikko Pihlajamäki nousi puolustusministeriksi.

Molemmat olivat kannattaneet Johannes Virolaista sekä puheenjohtajaksi että presidenttiehdokkaaksi.

Taistelua Suomen suunnasta

Vaalikaudella 1983–87 käytiin SDP:n ja Keskustapuolueen välillä tiukkaa taistelua Suomen suunnasta.

Keskustan kannalta oli elintärkeää, että keskiryhmät kykenivät yhdistämään voimansa. RKP:n kanssa jo 1960-luvulla aikaansaatu yhteistyö toimi jälleen hyvin.

Hallitukseen tuli SDP:n aloitteesta myös Pekka Vennamon johtama Suomen Maaseudun Puolue. Hallituksen alkutaipaleella SMP tuki SDP:n politiikkaa, mutta vaalikauden puolivälissä saimme vedetyksi sen mukaan keskustavoimien yhteistyöhön.

Vaalikaudella 1983–87 minulla oli hyvin paljon virkamatkoja. Ne suuntautuivat laajalti myös Euroopan ulkopuolelle. Suomen ulkopolitiikka avartui erityisesti kehittyviin maihin.

Edistin kestävästä kehityksestä. Sen osana pyrin vaikuttamaan myös siihen, että väestönkasvua saataisiin hillityksi.

Mieleeni on jäänyt erityisesti keskustelu Egyptin varaulkoministeri Boutros Boutros-Ghalin kanssa, josta tuli myöhemmin YK:n pääsihteeri. Maan väestö kasvoi neljän prosentin vuosivauhtia. Hän puolusteli maansa korkeaa syntyvyyttä sillä, että sen vaikutusvalta kasvoi, kun egyptiläisiä oli enemmän ja kun osa heistä muutti ulkomaille.

Kävin puhumassa asiasta jopa Vatikanissa. Vastaukseksi sain, ettei Pyhä Istuin vastustanut syntyvyyden säännöstelyä. Se vain vastusti keinotekoisia menetelmiä.

Virkamatkoistani osa liittyi presidentti Mauno Koiviston matkaohjelmaan. Syksyllä 1983 minulla oli niihin liittyen pitkä lento Yhdysvaltain itärannikolta länsirannikolle.

Tuon lentomatkana aikana kirjoitin aatteellisen artikkelin ”Ajatuksia ilmassa”, jossa hahmottelin Keskustan suhtautumista ripeästi kehittyvään tietotekniikkaan ja sen aiheuttamiin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Johtopäätökseni oli, että tietotekniikka voisi edesauttaa Keskustan ihanteiden ja tavoitteiden mukaisen hajautetun yhteiskunnan rakentamista. Toisaalta tuli tarve korostaa, että tiedon ja tietotekniikan vastapainona oli pidettävä huolta laaja-alaisesta sivistyksestä.

Tässä yhteydessä syntyi uusi määritelmä, jonka mukaan

sissä linjakysymyksissä keskustalainen enemmistö:

Kesäkuussa Savonlinnassa pidetyssä puoluekokouksessa pidin puheen jossa kuvasin meidän suomalaisten ja koko ihmiskunnan vakavia ongelmia.

Kaukana olemme siitä ihannetilasta, johon meidän olisi arvoillemme uskollisina pyrittävä. Kehityksen yleinen suuntaan ei ole oikea.

Tietävinä ja tuntevina, elämää rakastavina ihmisinä meidän on tartuttava entistä lujemmin kansamme ja ihmiskunnan kohtaloihin. Emme voi tahdottomina antautua virran vietäviksi.

Meidän on tartuttava väkevin ottein tulevaisuuden kysymyksiin. Luonto on pelastettava ja säilytettävä se elinkelpoisena tuleville sukupolville. Kaikkien ihmisten ihmisarvo on tunnustettava ja rakennettava vahvaa pohjaa ihmisyyden kasvulle.

Lapsiamme ja nuoriamme on varjeltava kaikelta pahalta ja heille on tarjottava suotuisat olosuhteet kasvaa ehyiksi, tasapainoisiin ihmissuhteisiin ja henkisesti täysipainoisen elämään kykeneviksi ihmisiksi – ja taitaviksi uuden sukupolven kasvattajiksi. Sivistyselämämme on kohotettava vahvaan nousuun.

Elämän suojeleminen ja ihmisyyden kohottaminen on sekä kansainvälinen että kansallinen tehtävä.

En pitänyt realistisena, että ihmiskuntapolitiikassa, ”ihmiskuntaohjelman” toteuttamisessa voitaisiin lähi vuosina edetä.

Realistista oli sen sijaan puhua Suomen oman kehityksen suuntaamisesta omalle kansalliselle uralleen:

Johtavien läntisten kapitalististen maiden tien ei tarvitse olla Suomen tie. Katsomalla tulevaisuuttamme tavanomaista avarammasta näkökulmasta ja pitemmälle eteenpäin kurkotuksen, voimme kansakuntana selviytyä parhaimmin kaikista tulevaisuuden haasteista.

Juhlapuheessani otin kantaa myös pääoma- ja rahamarkkinoiden vapauttamiseen. Ihmettelin, ettei Suomessa oltu käyty

keskustelua siitä, mikä oli Suomen etu pääoma- ja rahamarkkinoiden yhdentymistä toteutettaessa:

Tämä on erityisen hämmästyttävää sen vuoksi, että lievemmästä yhdentymisratkaisusta, tullittomaan teollisuustuotteiden kauppaan siirtymisestä aikanaan hyvin perusteellisesti keskusteltiin. Tässäkään ei ollut kysymys joko – tai asetelmasta... Sen sijaan on syytä tarkkaan harkita, kuinka pitkälle viety ja kuinka toteutettu yhdentyminen on Suomen kansan etujen mukainen – erityisesti ajatellen meidän mahdollisuuksiamme hallita tulevaisuudessa omaa kehitystämme. Toivon, että asiaan tartutaan ja sitä perusteellisesti pohditaan.

Vaalikauden lopulla SDP:n ja Keskustan välille syntyi kasva-va näkemys talouspolitiikan linjasta. Demarit menivät vaaleihin vahvan markan politiikkaa kannattaen, ja sitä toteuttamaan Harri Holkerin johtama hallitus aikanaan muodostettiin.

Vahvan markan politiikka ja rahamarkkinoiden nopea vapauttaminen oli yhdistelmä, joka johti Suomen 1990-luvun alun lamaan, jonka kielteiset vaikutukset ovat ulottuneet näihin aikoihin saakka.

Puoluekokouksesta hain tuen sille, että teimme kotihoidontuesta vuoden 1984 budjettiriihen yhteydessä hallituskysymyksen ja ajoimme sen läpi.

Syksyn 1984 kuntavaaleissa Keskustapuolueen kannatus nousi yli 20 prosenttiin, mikä oli paras tulos sitten 1960-luvun. Tällä oli suuri merkitystä melko kehnosti menneiden eduskuntavaalien jälkeen.

Marraskuun lopulla pidetyssä puoluevaltuuskunnan kokouksessa haastoin sosialidemokraatit taisteluun Suomen suunnasta. Konsensukselle piti antaa uusi sisältö. Tämä ennakoiti sitä, että pyrkisimme eduskuntavaalien kautta muuttamaan politiikan suuntaa.

Vuonna 1985 saimme SDP:n kanssa aikaan aluepolitiikan historiallisen kompromissin. Aluepolitiikkaa päätettiin tehostaa myös ryhtymällä hillitsemään pääkaupunkiseudun kasvua. Tämän vastapainona oli sopimus valtion varojen suuntaami-

sesta Helsingin seudun erityisten ongelmien helpottamiseen.

Tuolloin ymmärrettiin, että ihmisten nopea kasautuminen pääkaupunkiseudulle tuotti ongelmia, joiden hoitaminen edellytti kasvun hillitsemistä. Nykyään metropolipolitiikalla pyritään nopeuttamaan keskittymistä, joka heikentää ihmisten elinoloja sekä pääkaupunkiseudulla että maaseudulla ja maakuntakaupungeissa.

Historiallinen kompromissi rakennettiin pääministerin johtamassa ministerityöryhmässä. Taustalla sitä tuki Helsingin apulaiskaupunginjohtajana toiminut Erkki Tuomioja.

Talvikaudella 1984–85 Keskusta joutui SDP:n kanssa suoranaiseen taisteluun Pohjois-Suomen metsäteollisuuden omistusjärjestelyistä.

Kiistan ytimessä oli Oulu Oy, jonka valtionyhtiö Veitsiluoto Oy ja yksityinen Kajaani Oy omistivat puoliksi.

Yksityisen metsäteollisuuden piirissä kehitettiin suunnitelma Pohjolan Paperista, joka olisi syntynyt siten, että Oulu Oy olisi siirtynyt kokonaan Kajaani Oy:n omistukseen.

Me kannatimme Pohjolan Paperia. Oulun tehtaita olisi kehitetty. Veitsiluoto olisi saanut rahaa Kemin tehtaiden investointeihin. Pohjoiseen olisi saatu kaksi vahvaa metsäteollisuuden toimijaa.

Sosialidemokraatit kuitenkin juonittelivat tämän hankkeen nurin. Oulu Oy liitettiin Veitsiluotoon. Heidän suunnitelmiaan oli myös Kemi Oy:n fuusioiminen sen osaksi.

Me huolehdimme siitä, että Kemi Oy sentään säilyi yksityisissä käsissä ja siirtyi Metsäliiton omistukseen. Tätä kautta turvattiin kilpailun säilymistä Pohjois-Suomen metsätaloudessa.

Veitsiluoto Oy:n myöhemmät vaiheet ovat osoittaneet, että olimme oikeassa. Oulu Oy:n kaapannut yhtiö velkaantui pahasti ja se fuusioitiin Enso-Gutzeitiin. Lopulta sen tehtaista tuli osa Stora Ensoa. Veitsiluodon ja Oulun tehtailta ei ole kuulunut hyviä uutisia. Veitsiluotoon aikanaan liitetyn Kemijärven sellutehtaan Stora Enso viime vuosikymmenellä lakkautti.

Kemi Oy:n myöhempi kehitys sen sijaan on ollut erinomainen. Metsä Groupiin kuuluva Metsä Fibre suunnittelee parhaillaan Karihaaraan mittavaa biotuotetehdasta.

Vaalikauden kuluessa jouduimme kiistelemään ympäristöministeri Matti Ahteen kanssa monista muista Pohjois-Suomelle tärkeistä hankkeista. Kysymys oli ennen muuta erilaisista ympäristöpolitiikan linjoista.

Ahde muun muassa vastusti Hailuodon sillan rakentamista. Me sitä ajoimme senkin vuoksi, että lautan väylän jatkuva ruoppaaminen pilasi vesistöä.

Ahde vastusti oikotien rakentamista Kajaanista Ouluun. Me sitä ajoimme, kun kiertotien käyttö aiheutti huomattavia päästöjä ympäristöön.

Ahde vastusti Mauri-myrskyn kaatamien puiden korjaamista hankikelien aikaan sahateollisuuden käyttöön. Me sitä kannatimme, kun puiden kuljettaminen ei olisi vahingoittanut ympäristöä. Sen sijaan niiden lahoaminen metsässä lisäsi tuholaisia.

Ahde vastusti vesivoiman rakentamista osittain jo rakennettuihin Pohjois-Suomen vesistöihin Kemijoella ja Lijoella. Me niitä kannatimme.

Jos Kollajan altaan rakentaminen olisi hyväksytty, Pudasjärvelle olisi saatu ilman valtion tukea turvevoimala. SDP väitti, että Pudasjärvelle saadaan turvevoimala, vaikka Kollajan altaan rakentaminen estetään.

Koskiensuojelulain käsittelyyn liittyen teimme vuoden 1986 lopulla yhdessä Kokoomuksen ja RKP:n johdon kanssa sopimuksen, että lakia vaalien jälkeen muutetaan, ellei Pudasjärven turvevoimalaa saada ilman Kollajan allasta rakennetuksi.

Tästä Kokoomus ja RKP luopuivat, kun ne menivät vaalien jälkeen Harri Holkerin johtamaan hallitukseen yhdessä sosiaalidemokraattien kanssa.

Opposition kautta suurimmaksi

Pudasjärven turvevoimalasta yli oppositiorajan syntynyt puolueiden välinen sopimus liittyi niihin jännitteisiin, joita hallituspuolueiden välille oli eduskuntavaalien lähestyessä syntynyt.

Näköpiirissä oli eduskunnan kokoonpano, joka antaisi mahdollisuuden erilaisiin hallitusratkaisuihin. Jännitteitä lisäsivät myös vuoden 1988 presidentinvaalit, joihin eduskuntavaaliluoksella ja sen jälkeisellä hallitusratkaisulla olisi oma vaikutuksensa.

Keskusta asetti vaalien lähestyessä hallituspoliittiseksi tavoitteekseen punamultayhteistyön jatkamisen ja sen laajentamisen Kokoomuksen suuntaan.

Voitimme vaalit. Keskusta sai kaksi lisäpaikkaa. Yhdessä Kokoomuksen ja RKP:n kanssa meille tuli eduskuntaan 105 paikan enemmistö. SDP koki tappion.

Hävisimme kuitenkin hallitusneuvottelut. Vaikka Kokoomuksen puoluejohto ja puolue-elimet kannattivat selväsanaisesti yhteistyötä keskiryhmien kanssa, maahan muodostettiin Harri Holkerin johtama sinipunahallitus.

Julkisuudessa elää edelleen aikanaan julkisuuteen syötetty tarina, jonka mukaan Harri Holkerin johtamaan sinipunahallitukseen päädyttiin sen vuoksi, että presidentti Mauno Koivisto suuttui saatuaan tietää keskiryhmien ja Kokoomuksen välisestä ”kassakaappisopimuksesta”.

Tosiasiassa koko vaalikauden 1983–87 mittaan SDP:n ja Keskustan välillä oli käyty poliittista suuntataistelua, joka eduskuntavaalien lähestyessä huipentui kiistaan tulevan hallituksen pohjasta ja sen toteuttaman talouspolitiikan linjasta.

Keskustan johto sai jo kesällä 1985 tietää, että SDP:n johdon ja joidenkin kokoomuslaisten välillä valmisteltiin Keskustan syrjäyttämistä sinipunahallituksen avulla. Vuoden lopulla meille syntyi varmuus siitä, että presidentti Mauno Koivistokin oli tässä hankkeessa mukana tai ainakin tietoinen siitä.

Keskusta ryhtyi keväällä 1986 julkiseen toimintaan SDP:n suunnitelman torjumiseksi. Asetimme tavoitteeksi keskiryhmien ja oikeiston eduskuntaenemmistön. Esitimme, että muodostettaisiin ”uusi kansanrintama”, jossa punamultayhteistyötä täydennettäisiin Kokoomuksella. Jos tässä ei onnistuttaisi, muodostettaisiin keskiryhmien ja Kokoomuksen yhteishallitus.

Tämän mukaista tulevaa hallitusyhteistyötä pohjustettiin Keskustan, Kokoomuksen ja RKP:n puheenjohtajien keskusteluissa.

Tapasimme myös elinkeinoelämän edustajia. He olivat kylästyneet SDP:n ylivaltaan talous- ja työmarkkinapolitiikassa. Tämän ansiosta saimme tavallista enemmän taloudellista tukea vaalikampanjaamme, millä punteja tasoitettiin demareiden saamaan ay-liikkeen runsaaseen vaalirahoitukseen nähden.

Kirjallinen sopimus syntyi sen vuoksi, että elinkeinoelämän piirissä epäiltiin, pysyisikö Kokoomus yhteisrintamassa keskiryhmien kanssa.

Myöhemmin on käynyt ilmi, että Harri Holkerin sinipuna-hallitusta oli valmisteltu pitkään ja huolellisesti. Sitä oli pohjustettu myös Moskovan suuntaan. Näissä keskusteluissa hallitusratkaisu oli kytkeytynyt seuraavan vuoden presidentinvaaleihin.

Suojelupoliisin historiateoksessa ”Ratakatu 12” julkaistun Kimmo Rentolan artikkelin mukaan KGB:n edustajille oli annettu ohje tukea Mauno Koiviston uudelleenvalintaa, jos hän noudattaisi ”Neuvostoliiton etuja tyydyttävää ulkopoliittista linjaa”. Heitä kehoitettiin jatkamaan ”työtä, jonka tarkoitus on ylläpitää porvarileirin hajanaisuutta”.

Alpo Rusi kertoo teoksessaan ”Vasemmalta ohi” Kalevi Sorsan ja Erkki Liikasen keskusteluista, joita he olivat hallitusratkaisun jälkeen käyneet DDR:n kommunistisen puolueen edustajien kanssa. He olivat perustelleet Holkerin hallituksen muodostamista sillä, että ”koalitiolla turvattiin hyvien neuvosto-

suhteiden jatkuminen ja Koiviston uudelleenvalinta 1988” ja että ”samalla voitiin syventää ristiriitoja porvarillisten puolueiden välillä”. Sanamuodot olivat samat kuin KGB:n edustajille annetuissa ohjeissa.

Holkerin hallituksen muodostaminen johti siihen, että SDP:n ote talous- ja työmarkkinapolitiikkaan tiukentui entisestään.

Hallitus muodostettiin ”vahvan markan” politiikkaa toteuttamaan. Se tuhosi Suomen talouden ja johti 1990-luvun alun syvään lamaan. Vahvan markan politiikalla pyrittiin nopeuttamaan talouden rakennemuutoksia ja valmentamaan Suomea tuleviin yhdentymisratkaisuihin.

Työmarkkinapolitiikassa toteutettiin ay-liikkeen ajamia uudistuksia. Hallituksen avainministerit Ilkka Kanerva ja Matti Puhakka saivat lempinimet ”punerva ja kahakka”.

Holkerin hallituksen muodostaminen oli Mauno Koiviston taitavaa ja kovaa valtapolitiikkaa, jolla hän vahvisti SDP:n asemaa ja turvasi oman uudelleenvalintansa vuoden 1988 presidentinvaaleissa.

Hallitusratkaisun yhteydessä Koivisto joutui räikeällä tavalla rikkomaan niitä parlamentarismia ja kansanvallan periaatteita, joista hän oli niin paljon puhunut. Eduskunnan enemmistö ei saanut muodostaa tahtomaansa hallitusta. Koiviston tuella Harri Holkeri pyyhki pöytää oman puolueensa puolue-elinten päätöksillä.

Mauno Koivistolle ”kassakaappisopimuksen” kauhisteleminen on ollut väline, jolla hän on pyrkinyt peittelemään totuutta ja oikeuttamaan omaa toimintaansa.

Vuoden 1987 hallitusratkaisu oli kuitenkin onneksi Keskustalle. Holkerin hallitus toteutti politiikkaa, joka oli jyrkässä ristiriidassa Keskustan arvojen ja tavoitteiden kanssa. Hallituksen toteuttama vahvan markan politiikka alkoi suistaa kansantaloutta raiteiltaan.

Hallituksen politiikka auttoi äänestäjiä näkemään, kuinka oikeaa Keskustan politiikka oli ollut ja oli. Vaihtoehdot pelkistyivät. Keskustan kannatus alkoi nopeasti nousta.

Vuoden 1988 presidentinvaaleissa Mauno Koivisto valittiin Harri Holkerin valitsijamiesten tuella toiselle kaudelle.

Voitin Keskustan ehdokkaana Harri Holkerin ja nousin Koiviston jälkeen kakkoseksi. Suorassa kansanvaalissa sain yli 20 prosentin kannatuksen. Keskustapuolueen ehdokkaiden valitsijamiesten vaaleissa saama yhteiskannatus oli samalla tasolla. Tukenani oli myös RKP:n ehdokkaita, joista kaksi tuli valituksi.

Syksyn kuntavaaleissa Keskusta sai yli 21 prosentin kannatuksen, missä oli lisäystä prosenttiyksikön verran. Olin ehdokkaana Helsingissä ja sain yli 5000 ääntä. Meille tuli neljä valtuustopaikkaa.

Kajaanissa kesäkuussa 1988 pidetyssä puoluekokouksessa puolueen nimi muutettiin. Siitä tuli ”Suomen Keskusta – Centrum i Finland”.

Nimenmuutoksella halusimme poistaa nimestä sanan ”puolue”. Halusimme eroon myös ”keputtelusta” – aikaisemman nimen lyhennettä käytettiin halventavassa mielessä. Sen sijaan Kansallisesta Kokoomuksesta ei ollut käytetty lyhennettä kaks.

Nimeen otettu ruotsinnois osoitti puolueen vahvan pyrkimyksen saada lisää ruotsinkielisiä kannattajia.

Yhteinen tehtävämme

Syksyllä 1988 väittelin Åbo Akademiassa valtiotieteen tohtoriksi. Väitöskirjani nimi oli ”Suomen ulkopoliittinen doktriini ja tulevaisuuden ihmiskuntapolitiikka”.

Väitöskirjani keskeisenä aineistona oli vuonna 1986 valmistunut Gro Harlem Brundtlandin johtaman YK-komission raportti ”Yhteinen tulevaisuutemme”.

Väitöskirjassani ennustin, kuinka Suomen ulkopoliittista doktriinia sovelletaan tulevaisuuden ihmiskuntapolitiikassa. Ennustin, että Suomi puolueettomuuspolitiikkansa peri-

aatteiden mukaisesti keskittyy ennemminkin ympäristöyhteistyöhön kuin poliittisesti usein kiistanalaisiin ihmisoikeuskysymyksiin.

Aluksi ennustukseni näytti toteutuvan hyvin, aivan viime vuosina heikommin.

Vuonna 1989 kirjoitin väitöskirjani jatkeeksi teoksen ”Yhteinen tehtävämme”. Siinä esitin uusimpaan tieteelliseen tutkimukseen nojautuvat filosofiset, sosiologiset ja ekologiset perustelut politiikalle, jolla kestäväan kehitykseen voitaisiin kansanvaltaisella tavalla sekä kansallisella että maailmanlaajuisella tasolla siirtyä.

Selostin kirjassani Brundtlandin komission raportin sisältöä väestönkasvun, ravinnontuotannon, teollisuustuotannon ja energiantuotannon osalta.

Elinympäristöä ja ilmastonmuutosta ajatellen suurin merkitys oli sillä, kuinka paljon ja millä tavalla energiaa tuotetaan. Jos energiaa käytetään ja tuotetaan paljon, syntyy vakavia ympäristöongelmia.

Komissio mainitsi erityisesti ilmakehän hiilidioksidipitoisuuden kasvun, kaupunki- ja teollisuusalueiden ilman saastumisen, ympäristön happamoitumisen sekä ydinenergian laajempaan käyttöön liittyvät ongelmat. Lisäksi raportissa mainittiin puupula, kun jo vuonna 2000 ennustettiin 2,4 miljardin ihmisen asuvan alueilla, joilla puuta oli tarjolla erittäin niukasti.

Raportissa ennustettiin, että jo puolet ennustetusta energiantuotannosta johtaisi 2020-luvulla ilmakehän huomattavaan lämpenemiseen.

Raportissa todettiin, että hiilidioksidin määrä ilmakehässä oli kohonnut esiteollisen ajan 280 hiilidioksidiosasta miljoonaa ilmaosasta kohti vuonna 1980 lukuun 340. Sen ennustettiin kohoavan kaksinkertaiseksi eli lukuun 560 jopa vuoden 2030 tienoilla. (Tällä hetkellä ollaan luvussa 410.)

Ilmakehän lämpötilan arvioitiin kohoavan 1.5–4.5 asteella ja napaseutujen kenties 2–3 kertaa enemmän. Tämä johtaisi

meren pinnan kohoamiseen 25–140 cm:llä, pitkällä aikavälillä jopa enemmän.

Brundtlandin komissio piti ehdottoman välttämättömänä, että ihmiskunta löytää energiataloudelleen turvallisen, luonnontaloudellisesti kestävä ja taloudellisesti järkevän tien. Energiaa oli säästettävä ja oli siirryttävä laajasti uusiutuvaan energiaan.

Kommentissani totesin, että joiltakin osin tiedot olivat jo vanhentuneet, vaikka raportti oli kirjoitettu vain pari vuotta aikaisemmin. Tiedemiestenkin luonnontaloudellinen kokonaisnäkemys oli vielä hataralla pohjalla.

Pidin komission suosituksia kyseenalaisina mm. sen vuoksi, että se suhtautui liian kevyesti kehitysmaiden suurkaupunkien kasvuun. Kehitysmaissa tarvittiin hyvin voimakasta alue- ja maaseutupolitiikkaa.

En hyväksynyt komission suositusta, että teollisuusmaiden pitäisi supistaa maataloustuotantoaan. Kasvavan väestön ruokkiminen edellytti kaiken viljelyskelpoisen maan säilyttämistä tuotannossa.

Oli huolehdittava kehitysmaiden omavaraisuudesta elintarvikkeiden lisäksi myös energian suhteen. Massiiviset öljynkuljetukset kehitysmaihiin syrjäyttivät niiden omien uusiutuvien energiavarojen kehittämistä ja käyttöä.

”On aika toimia” otsikon alla otin kantaa siihen, kuinka ihmiskunnan ja Suomen oli toimittava:

Luonnontaloudellisesti kestävä kehityksen periaate edellyttää sitä, että ihminen alkaa elää luonnontalouden ehdoilla. Nykyään taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on viritetty kasvutavoitteen mukaiseksi. Yhteiskuntien käytössä olevat ohjauskeinot – erityisesti verotus – on suunnattava tulevaisuudessa siten, että ihmiset ja yritykset alkavat sopeuttaa toimintaansa luonnontalouteen.

Uusiutuvat luonnonvarat ovat ihmisen talouden luonnontaloudellisesti kestävä perusta. Niin kauan kun saamme maapallolle auringon energiaa, pystymme korjaamaan talteen uu-

siutuvien luonnonvarojen tuottoa pelloilta, metsistä, soilta ja vesistä. Näitä luonnonvaroja on hoidettava hyvin ja niiden uusiutumiskyky on turvattava, jotta voimakkaasti kasvavan maapallon väestön aineelliset tarpeet voidaan tyydyttää. Saastumisen ja muiden uusiutuvien luonnonvarojen kasvua haittaavien tai estävien ympäristönmuutosten ehkäisemisen tulee olla ympäristönsuojelun ylivoimaisesti tärkein tehtävä.

Uusiutumattomia luonnonvaroja, maaperän rikkauksia, on säästettävä, sillä niiden varannot ovat rajalliset ja niiden käytöstä syntyy saasteita ja muita ympäristöhaittoja. Uusiutumattomia luonnonvaroja on pyrittävä kierrättämään ja niiden käyttöön liittyvä toiminta tulee muutoinkin järjestää siten, että ympäristöhaitat ovat mahdollisimman pienet. Sama periaate koskee luonnollisesti myös uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa tuotantoa ja kulutusta.

Alueellisesti hajautettu ja mahdollisimman omavaraisista alueyksiköistä koostuva yhteiskuntarakenne on luonnontalouden kannalta parempi kuin keskittynyt yhteiskunta. Tällaisessa yhteiskunnassa luonnonvaroja kuluttavan ja ympäristöä pilaavan liikenteen tarve on vähäinen.

Hajautetussa yhteiskunnassa voidaan saada aikaan luonnontalouden ravinteiden kierto kulutuksesta takaisin pelloille. Rakenteeltaan hajautetun yhteiskunnan energianhuollossa voidaan käyttää runsaasti uusiutuvia energianlähteitä.

Elinympäristö on pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa selvästi terveellisempi kuin suurkaupungeissa. Tutkimuksissa on todettu, että yli 500 000 asukkaan kaupungeissa ilman laatu on heikompi kuin tätä pienemmissä asutuskeskuksissa.

Kaikkea yksittäisten ihmisten, yhdyskuntien ja yhteiskuntien toimintaa on opittava tarkastelemaan luonnontalouden näkökulmasta. Kun kehityksen suunta on nyt kohti lisääntyvää ristiriitaa ihmisen talouden ja luonnon talouden välillä, on suunta käännettävä päinvastaiseksi.

Uudella tekniikalla on merkittävä osuus luonnontaloudellisesti kestäväen kehityksen toteuttamisessa. Teknistä kehitys-

tä onkin vauhditettava keskittäen voimavaroja erityisesti niille aloille, jotka voivat auttaa vahvistamaan uusiutuvien luonnonvarojen kasvukykyä, säästämään luonnonvaroja ja suojelemaan ympäristöä.

Suomi on erityisen edullisessa asemassa siitä syystä, että meillä on poikkeuksellisen rikkaat uusiutuvat luonnonvarat. Niiden varassa meidän on hyvä elää, kunhan vain huolehdimme siitä, että maamme kaikissa osissa on riittävästi ihmisiä niitä hoitamassa ja hyödyntämässä.

Suomelle uusiutuvien luonnonvarojen kasvukyvyn säilyminen on erityisen tärkeää. Suomen tulee siis toimia hyvin tehokkaasti ympäristön suojelemiseksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Lopuksi tulין väitöskirjani teemaan:

Suomen ulkopoliitikassa ympäristönsuojeluyhteistyön tulee olla kärkiasia. Tällä alalla Suomella on valvottavanaan elintärkeitä kansallisia etuja. Toisaalta ympäristöyhteistyössä Suomen puolueettomuuspolitiikkaa on helppo toteuttaa ja voimme sen avulla rakentaa yhteistyötä maailman kansojen välille.

Kirjoitin, että Suomi olikin jo toiminut tähän suuntaan. YK:n yleiskokouksen puheenvuoroissakin Suomi oli ottanut ympäristökysymykset esille 1970-luvun lopulta alkaen – siis omana ulkoministerikautenani.

Vuonna 1978 järjestetyssä yleiskokouksen 33. istunnossa pitämässäni puheenvuorossani sanoin:

Maailmanyhteisön keskinäistä riippuvuutta ei ymmärretä oikein, jollei oivalleta, että uuden kansainvälisen talousjärjestyksen tulee olla myös luonnontaloudellisesti elinvoimainen ja että sen on perustuttava maailmanlaajuisten ja alueellisten ekologisten tekijöiden oikeaan arviointiin. Muutoin uusi talousjärjestys ei ole kestävä. Monessa suhteessa nämä tekijät edellyttävät ennen pitkää muutosta asioiden tärkeysjärjestyksessä samoin kuin maailman voimavarojen jakautumista koskevien kysymysten korostumista. – Teollisuusmail-

la, jotka jatkuvasti eniten rasittavat elinympäristöä, on tämän vuoksi erityisiä velvoitteita. Niiden tulee noudattaa sellaista muutoshakuista politiikkaa, joka täyttää sekä maailmanlaajuisten kehitysstrategioiden että ympäristönsuojelun asettamat vaatimukset. Suomi on valmis edelleen toimimaan tähän suuntaan yhdessä muiden valtioiden kanssa.

Kirjassani esitin, että YK:n peruskirjaa olisi muutettava siten, että siihen sisällytettäisiin kestävä kehityksen tavoite ja annettaisiin maailmanjärjestölle välineet sen toteuttamiseksi. ”Peruskirjassa tulisi olla säädökset mm. siitä, millä tavoin yhteistyöstä kieltäytyvät maat voidaan painostaa toteuttamaan kestävä kehityksen periaatteita.”

Ensi vaiheessa päätöksentekijät pitää saada tajuaamaan, että suunnan muuttaminen on välttämätöntä. Vähitellen kaikkien maiden kansalaistenkin tulisi tiedostaa välttämättömyys elää luonnontalouden ehdoilla:

Tämän tiedostamisen kautta välttämättömyydestä voi kasvaa hyve: ympäristön suojelemiseksi tehtäviä muutoksia ei koeta enää ulkopuolelta tulevana ohjauksena tai pakotuksena, vaan uusi elämäntapa alkaa tulla sisällöllisesti houkuttelevaksi. Jos ihminen pystyy suuntautumaan materialistisesta kulutuskulttuurista kohti henkisiä arvoja ja ehyempiä ihmisuhteita, hänen hyvinvointinsa lisääntyy oleellisesti.

”Yhteinen tehtävämme” -teokseen kiteytin sen yhteiskunnallisen ohjelman, joka Keskustalle oli johdollani 1970- ja 1980-luvuilla kehittynyt. Oli rakennettava hajautettu ja luonnontalouden mukainen tieto- ja sivistisyhteiskunta.

Kirjaa saatiin hankituksi hyvin edullisesti puolueen käyttöön. Sitä ostettiin peräti 20 000 kappaletta, joten se on monen keskustalaisen kodin kirjahyllyssä.

Voitossa tappion siemen

Vuoden 1990 alussa Keskusta oli Suomen suurin puolue. Mielipidemittauksissa kannatus oli 25 prosentin tasolla.

Tässä tilanteessa saatoin hyvin mielin luopua raskaasta puolueen puheenjohtajuudesta. Tehtävä oli suoritettu. Keskusta oli pelastettu kuilun partaalta. Sato korjattaisiin seuraavan vuoden eduskuntavaaleissa.

Olin jo edellisenä syksynä vakavasti harkinnut luopumista, mutta päättänyt silloin jatkaa. Tähän vaikutti se, että olin joutunut vakavan poliittisen murhayrityksen kohteeksi. Sen keskellä en voinut luopua.

Presidentinvaalien jälkeen jouduin presidentti Mauno Koiviston suoranaisten julkisen vainon kohteeksi. Tämä huipentui siihen, että hän ryhtyi tukemaan sitä ajojahtia, joka minua vastaan käynnistettiin syksyllä 1989 vuoden 1981 presidentinvaaleihin liittyen.

Jukka Tarkka oli saanut haltuunsa kirjeen, jonka lähetin syksyllä 1981 Ahti Karjalaiselle. Kerroin siinä keskustelustani Neuvostoliiton suurlähetystön ministerineuvoksen Viktor Vladimirovin kanssa.

Tarkka julkisti valikoituja osia tästä kirjeestä Suomen Kuvalehdessä. Niiden perusteella hän luki syytteen ja antoi tuomion: maanpetos. Asia vietiin eduskunnassa ministerivastuulain nojalla perustuslakivaliokunnan tutkittavaksi. Päätös oli vapauttava.

Ajojahdin perusväite oli, että olin pyrkinyt vieraan vallan edustajan avulla vaikuttamaan presidentinvaaleihin. Väite oli järjetön senkin vuoksi, että olin ollut ja olin vastahakoinen tukemaan Karjalaisen ehdokkuutta. Vaikutusyrietykset olivat olleet päinvastaisia kuin väitettiin: NKP:n edustajat pyrkivät saamaan minut hänen tukijakseen.

Koiviston toiminnan saattaa erityisen outoon valoon se, että myöhemmin julkisuuteenkin tulleiden tietojen mukaan SDP:n johto oli keskustellut Neuvostoliiton edustajien kanssa vaikut-

tamisesta vuoden 1988 presidentinvaaleihin. Julkisuuteen ovat tulleet mm. puoluesihteeri Erkki Liikasen keskustelut NKP:n keskuskomiteassa keväällä 1986.

Tammikuussa 2006 Ylen A-studiossa kerrottiin asiakirjoista, jotka ”osoittivat, että vielä vuoden 1988 presidentinvaalien edellä suomalaispoliitikot pelasivat ahkerasti Moskovan-kortilla”. Toimittaja Marko Lönnqvist oli saanut asiakirjat Lontoossa asuneelta toisinajattelijalta Vladimir Bukovskilta, joka puolestaan oli kopioinut ne NKP:n arkistosta.

Asiakirjojen joukossa oli NKP:n keskuskomitean johtotehtävissä toimineen Vadim Zagladinin neuvostojohdolle laatima raportti keskusteluista puoluesihteeri Erkki Liikasen kanssa:

Lähestyvistä presidentinvaaleista E. Liikanen sanoi, että M. Koivisto ei ole vielä tehnyt lopullista päätöstä, mutta kaikesta päättäen aikoo pyrkiä jatkokaudelle. Tämän vuoksi Koivisto aikoo yhtyä toimenpiteisiin presidenttiehdokkuutta valmistelevan ulkoministeri Väyrysen toiminnan ”suitsimiseksi”, kuten tiedetään. Ministerin tulee olla ulkopoliitikassa presidentin uskollinen apulainen, mutta todellisuudessa hän on livennyt tästä roolista monissa tapauksissa, mikä hänelle tullaan kaikella vakavuudella osoittamaan.

Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa edellä kerrotuista KGB:n ohjeista tuen antamisesta Koiviston uudelleenvalinnalle. Mitähän kaikkea tämän toteuttamiseksi tehtiin sen lisäksi, että tukea annettiin Holkerin hallituksen muodostamiselle?

Olikohan Koiviston puuttuminen Vladimirov-kohuun syksyllä 1989 varautumista siihen, että hänen uudelleenvalintaansa liittynyt yhteydenpito NKP:n kanssa olisi saattanut tulla jo silloin julkiseksi?

Syyskaudella kohu Vladimirov-kirjeestä sai aikaan valtavan julkisuuden. Sen keskellä en voinut luopua puolueen puheenjohtajuudesta. Ajattelin sittenkin jatkaa vielä ainakin yhden kauden.

Keväällä 1990 ajatus luopumisesta nousi uudelleen esille. Sen laukaisi liikkeelle Olli Rehnin ilmoitus, että hän aikoo

haastaa minut Porin puoluekokouksen puheenjohtajan vaalis-
sa.

Olin tullut Turun puoluekokouksen jälkeen neljä kertaa yksimielisesti valituksi puolueen johtoon. Nyt näköpiirissä oli ikävä kampanja valintaani vastaan. Tiesin voittavani, mutta en halunnut lähteä sitä äänestyksen kautta tavoittelemaan.

Harkintaani vaikutti pelko siitä, että SDP, Kokoomus ja Koin-
visto pyrkisivät syrjäyttämään Keskustan myös seuraavas-
ta hallituksesta. Näköpiirissä oli ikävä henkilöön käyvä vaa-
likampanja, josta olin edellisenä syksynä saanut karvasta esi-
makua.

Toisaalta harkintaani vaikuttivat myös henkilökohtaiset
syyt. Puheenjohtajakausi, etenkin sen loppupuoli, oli ollut ras-
kas. Halusin päästä hieman helpommalla. Olimme hankkineet
Tuusulasta pienen maatilaa. Olin asettumassa ehdolle Uudelle-
maalle, missä yhteydenpito äänestäjiin olisi helpompaa kuin
laajassa Lapin maakunnassa.

Sanotaan, että jokaisessa tappiossa on voiton siemen. Näyt-
tää olevan myös päinvastoin: jokaisessa voitossa on tai aina-
kin voi olla tappion siemen.

Kun päätin jättäytyä sivuun puheenjohtajan paikalta, ole-
tin, että seuraajakseni valittaisiin Esko Aho tai Seppo Kääriäi-
nen. Uskoin, että kumpikin jatkaisi sitä poliittista linjaa, jol-
la Keskusta oli noussut laakson pohjalta maan suurimmaksi
puolueeksi.

Tässä erehdyin raskaasti. Puheenjohtajan vaihduttua linja
alkoi muuttua.

Liberalismi alkoi nostaa päätään Keskustassa 1980-luvun lo-
pulla.

Tähän oli oma vaikutuksensa sillä, että osana keskustavoi-
mien kokoamista Liberaalinen Kansanpuolue liittyi 1980-lu-
vun alussa Keskustapuolueen jäsenjärjestöksi. Kun tämä liit-
to myöhemmin purettiin, osa liberaaleista jatkoi toimintaansa
Keskustapuolueessa ja antoi siihen oman arvokkaan lisänsä.

Toinen syy liberalismiin nousuun Keskustan puitteissa oli se,

että puolue liittyi 1980-luvun lopulla jäseneksi Liberaaliseen Internationaaliin.

Kysymyksessä ei ollut aatteellinen valinta, vaan tahdoimme tätä kautta kehittää suhteitamme poliittiseen keskustan lukeutuviin länsimaisiin puolueisiin. Tätä monet eivät ymmärtäneet tai eivät olleet ymmärtävään.

Keskustanuorten keskuudessa liberalismista tuli 1980-luvun lopulla johtava aatesuunta. Olli Rehn nousi sen johtajaksi.

Aluksi puolueessa oli tilaa myös alkiolaiseen aatteeseen perustuvan perinteisen keskusta-aatteen kannattajille, mutta lopulta meidät tyystin syrjäytettiin.

Liberalismilla on erilainen arvoperusta kuin alkiolaisuudella. Arvoliberalismi johtaa vapaamielisyyteen moraalikysymyksissä. Talousliberalismi perustuu materialistiseen arvomaailmaan, ja se ilmenee oikeistolaisena talouspolitiikkana. Eurooppa-politiikassa liberalismi johtaa helposti ylikansalliseen ajatteluun ja federalismiin.

Porin puoluekokouksessa Olli Rehn pyrki puolueen johtoon nimenomaan keskustaliberalismin edustajana. Hänen kannatuksensa jäi heiveröiseksi.

Liberaalien pääehdokas oli Kokoomuksesta Keskustapuolueeseen vuonna 1980 siirtynyt Eeva Kuuskoski-Vikatmaa. Hän oli median suosikki ja sai myönteisen julkisuuden avulla vahvan kannatuksen.

Seppo Kääriäinen sai tukea ennen muuta maaseudun väeltä, mutta hänellä ei ollut mahdollisuuksia tulla valituksi.

Esko Aho koettiin kompromissiehdokkaaksi. Useat minunkin uskollisimmat kannattajani tukivat hänen valintaansa.

Myöhemmät tapahtumat ovat osoittaneet, että he olivat oikeassa. Eeva Kuuskosken kannatuskupla puhkesi yhtä nopeasti kuin se oli syntynytkin. Hänen johdollaan puolue olisi kokenut jo 1990-luvulla sen katastrofin, johon jouduimme keväällä 2011.

Liberalismi on tärkeä lisä keskustalaisen ajattelun kirjossa, mutta puolueen johtavaksi aatteeksi siitä ei ole.

1990-LUKU: VÄÄRÄÄ POLITIIKKA

Viime vuosisadan viimeisellä vuosikymmenellä Keskusta kykeni pysyttämään suurten puolueiden sarjassa. Omat virheet suistivat kuitenkin puolueen vuosikymmenen puolivälissä oppositioon.

Virheistä suurimmat tehtiin vaalikaudella 1991–1995, jolloin Keskusta oli hallituspolitiikan johdossa. Turmiollisen vahvan markan politiikan jatkaminen vuoden 1992 lopulle saakka syvensi lamaa ja johti kipeisiin talouspoliittisiin ratkaisuihin. Suomi vietiin oman kannattajakunnan tahdon vastaisesti Euroopan unioniin, vaikka tarjolla oli parempi vaihtoehto, jäsenyys Euroopan talousalueessa ja Pohjolan yhteisössä.

Nämä virheet johtivat siihen, että Keskusta koki vuoden 1995 eduskuntavaaleissa pahan tappion. Hallitusvalta siirtyi SDP:n käsiin. Seuraavissa vuoden 1999 vaaleissa Keskusta olisi noussut suurimmaksi ja palannut hallituspolitiikan johtoon, jos puolue olisi mennyt niihin perinteisellä alkiolaisella linjalla. Liberalismiin nojautuva työreformi kuitenkin taittoi kärjen vaalivoitolta.

Uudelle vuosisadalle siirryttiin Tarja Halosen ja Paavo Lipposen johdolla.

Vahvan markan politiikka

Vuoden 1991 eduskuntavaaleissa asetuin ehdolle Uudellamaalla, jonka molemmat Keskustan kansanedustajat Johannes Virolainen ja Marjatta Väänänen olivat päättäneet lopettaa parlamentaarisen uransa.

Sain yli 23 000 ääntä, mikä oli koko maan suurin äänisaalis. Keskustan paikkaluku Uudellamaalla nousi kahdesta neljään. Kun tein tilaa Lapin vaalipiiriin, syntyi ehdokkaiden vä-

lille kova kilpailu, ja puolue sai sieltä peräti viisi kansanedustajaa.

Keskusta sai ”veret seisauttavan” vaalivoiton. Ääniosuus nousi lähes 25 prosenttiin. Eduskuntapaikkoja tuli 55, lisäystä peräti 15 paikkaa.

Vaalien jälkeen muodostettiin Esko Ahon johtama keskiryhmien ja Kokoomuksen yhteishallitus. Palasin ulkoministerin virkaan.

Jouduin pettymään Ahon toimintaan puolueen puheenjohtajana. Luulin, että olisin voinut päästä hänen kanssaan hyvään yhteistyöhön ja että hän olisi jatkanut minun poliittista linjaani. Aho ryhtyi kuitenkin heti toteuttamaan ”isänmurhaa” ja liittoutui niiden kanssa, jotka olivat minua puolueessa kamppaneet. Puolueen linja muuttui.

Esko Aho toteutti liberaalia, oikeistolaista talouspolitiikkaa. Eurooppa-politiikassa hänen liberalisminsa ilmeni puhdaspiirteisenä federalismina. Moraaliasioissa hän sen sijaan oli lähempänä alkioalaisia arvoja.

Luopuminen Keskustan puheenjohtajuudesta kesällä 1990 on ollut poliittisen urani ja elämäni pahin virhe.

Kontrafaktuaalisuuden hengessä voidaan todeta, että olisin voinut todennäköisesti johdattaa Keskustan vuoden 1991 eduskuntavaaleissa vähintään yhtä hyvään tulokseen kuin Esko Aho. Vaaleihin valmistautuminen olisi ollut rankkaa, mutta olisin sen toki kestänyt.

Keskustan vaalivoitto oli ja se olisi ollut minunkin johdolla niin suuri, että olisin sen turvin noussut hallituspolitiikan johtoon. Tätä tuskin vastavoimat olisivat kyenneet estämään. Suomen linja olisi ollut toinen.

Vuoden 1991 eduskuntavaaleissa Keskustan vaalitaistelun kärki oli kohdistunut Holkerin hallituksen toteuttamaan vahvan markan talouspolitiikkaan. Nyt sitä Keskustan johdolla jatkettiin.

Aluksi otettiin askel vielä vahvemman markan suuntaan, kun markkaa hieman revalvoitiin. Sen jälkeen hallitus piti tiu-

kasti kiinni vahvan markan talouslinjasta. Hallituksessa sitä toteuttivat pääministeri Aho ja valtiovarainministeri Iiro Viinainen. Taustalta sitä ohjailivat ja tukivat presidentti Mauno Koivisto ja Suomen Pankin johtokuntaan siirtyneet Harri Holkeri ja Kalevi Sorsa.

Vahvan markan politiikkaa jatkettiin vuoden 1992 loppupuolelle saakka. Tämä pahensi sen aiheuttamaa lamaa ja kovensi niitä otteita, joilla lamasta jouduttiin nousemaan. Tämä heikensi Keskustan vaalimenestystä vuoden 1995 eduskuntavaaleissa.

Paljon suurempi vaikutus seuraavien vaalien tulokseen oli sillä, että Aho runnoi Keskustan kannattajakunnan tahdon vastaisesti läpi Suomen liittymisen Euroopan unioniin. Vaihtoehtona oli jäsenyys Euroopan talousalueessa ja pohjoismaisen yhteistyön kehittäminen Pohjolan yhteisöksi.

Erouhkauksella Euroopan unioniin

Suhtautuminen EU-jäsenyyteen jakoi Keskustapuoluetta voimakkaasti.

Omalta osaltani päädyin jo 1970-luvun alussa sille kannalle, että Suomen ei pitäisi liittyä jäseneksi ylikansalliseen Euroopan talousyhteisöön. Kirjoitin tästä mm. vuonna 1971 ilmestyneessä kirjassani ”Köyhän asialla”.

Kysymys oli Suomen itsenäisyyden ja puolueettomuusaseman turvaamisesta. Kun Keskusta aatteensa mukaisesti pyrki rakentamaan Suomeen mahdollisimman hajautettua yhteiskuntajärjestelmää, tuntui mahdottomalta hyväksyä kansallisen päätösvallan siirtämistä EEC:n ylikansallisille elimille.

Meille jäsenyyden vastustajille oli suuri helpotus, kun Euroopan komissio päätyi 1980-luvun lopulla ehdottamaan Suomelle ja muille Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) jäsenmaille Euroopan talousalueen (ETA) muodostamista. Sen kautta EFTA-maat pääsisivät EY:n sisämarkkinoille, mutta säilyttäisi-

vät itsenäisyytensä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, kauppapolitiikassa sekä maatalous- ja aluepolitiikassa.

ETA-neuvottelut käynnistettiin. Niidenkin aikana tuli esiin yhdentymispolitiikan linjaeroja. Holkerin hallitus ajoi mahdollisimman pitkälle menevää ratkaisua, kun taas oppositiossa ollut Keskusta pyrki varjelemaan Suomen itsenäisyyttä.

ETA-neuvottelujen vielä jatkuessa Itävalta haki EY-jäsenyyttä. Ruotsi seurasi perässä.

Suomelle Ruotsin ratkaisu tuli täytenä yllätyksenä. Hakemus liittyi maan sisäpolitiikkaan. Sosialidemokraattinen vähemmistöhallitus pyrki vahvistamaan asemaansa talouskriisin keskellä. Päätöstä tehtäessä korostettiin, että ratkaisu mahdollisesta jäsenyydestä tehtäisiin vasta neuvottelujen jälkeen.

Minäkin jouduin toteamaan, että Suomen jättäytyminen EY:n ulkopuolelle olisi vaikeaa, jos Ruotsi liittyisi. Näissä oloissa olin valmis hyväksymään sen, että neuvotteluihin mennään.

Harkintaani vaikutti se, että hallitus olisi hajonnut, jos Keskusta olisi kieltäytynyt jäsenyyden hakemisesta. Tällöin hakuksen olisi jättänyt sinipunahallitus, eikä Keskusta olisi voinut vaikuttaa neuvottelujen lopputulokseen. Jäsenyyden hakemiseen riitti eduskunnan enemmistön tuki.

Mahdolliselle jäsenyydelle asetettiin tiukat reunaehdot, jotka liittyivät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, aluepolitiikkaan ja maatalouspolitiikkaan.

Olin mukana jäsenyysneuvottelujen alkuvaiheessa. Sain varmistetuksi sen, että Suomi voisi unioniin liittyessään säilyttää puolueettomuutensa ytimen, sotilaallisen liittoutumattomuuden ja itsenäisen, uskottavan puolustuksen.

Toukokuussa 1993 luovuin ulkoministerin tehtävästä. Halusin keskittyä seuraavan vuoden presidentinvaaleihin, joilla oli EU-jäsenyyttä ajatellen ratkaiseva vaikutus.

Kampanjaani vaikeutti se, että vaaliin osallistui kansalaisliikkeiden ehdokkaina myös kaksi muuta Keskustan jäsentä, Keijo Korhonen ja Eeva Kuuskoski-Vikatmaa. Mielipidemit-

tausten ja myös ennakkoäänten perusteella olin tästä huolimatta pääsemässä toiselle kierrokselle, jonka olisin ilmeisesti voittanut. Vahvaa tukea olisi tullut myös vasemmalta.

Vaalien tuloksella oli ratkaiseva merkitys Suomen EU-jäsenyydelle. Näin asian ymmärsivät myös jäsenyyden kannattajat.

Tästä syystä minut pudotettiin härskillä mediapelillä toiselta kierrokselta. Tällä varmistettiin Martti Ahtisaaren valinta.

Lehdistössä iloittiin, että toisella kierroksella oli mukana vain EU-jäsenyyden kannattajia.

Martti Ahtisaaren kannatus oli 25,9 % ja Elisabeth Rehnin 22,0 %. Minun ääniosuuteni oli 19,5 %, Keijo Korhosen 5,8 % ja Eeva Kuuskoski-Vikatmaan 2,6 %.

Kun EU-jäsenyysneuvottelut oli keväällä 1994 saatu päätökseen, kävi ilmi, että Keskustan asettamat reunaehdot eivät olleet toteutumassa. Maatalousratkaisu oli kohtuuton ja epäselvä.

Lisäksi kävi ilmi, että Ruotsissa kansalaisten suuri enemmistö vastusti oman maansa jäsenyyttä. Oli ilmeistä, ettei Ruotsikaan liittyisi unioniin, jos Suomi jäisi sen ulkopuolelle.

Jäsenyys sopimuksen hyväksyminen eduskunnassa edellytti vähintään kahden kolmasosan enemmistöä. Se ei voisi tulla hyväksytyksi ilman Keskustan tukea.

Tässä suhteessa tilanne oli erilainen kuin jäsenyyttä haettaessa. Siihen riitti eduskunnan enemmistö. Jos Keskusta ei olisi jäsenyyden hakemista hyväksynyt, olisi muodostettu sinipunahallitus, joka olisi sen tehnyt. Puolue olisi ollut sivussa neuvotteluista.

Suomen liittyminen Euroopan unioniin oli meille alkioalaisen ihmisyyssaatteen kannattajille äärimmäisen vastenmielinen ratkaisu. Olin vastustanut Suomen liittymistä myös Euroopan talousyhteisöön (EEC) ja Euroopan yhteisöihin (EY) 1970-luvun alusta lähtien.

Suomen jäsenyysneuvottelujen aikana oli tullut voimaan Maastrichtin sopimus, jolla muodostettiin Euroopan unioni.

Se oli osa suomen liittymissopimusta.

Poliittinen unioni merkitsi siirtymisestä kohti laajaa ja syvenevää ylikansallista päätöksentekoa, kohti liittovaltiota. Maastrichtin sopimuksella luotiin myös yhteinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka.

Maastrichtin sopimus sisälsi talous- ja rahaliiton (EMU) perustamisen. Tämä osa sopimuksesta oli oikeudellisesti sitova. Neuvotteluissa Suomi ei ollut hankkinut itselleen oikeutta jättäytyä sen ulkopuolelle.

Hallitus ilmoitti liittymissopimusta eduskunnassa syksyllä käsiteltäessä, että rahaliittoon siirtymisestä päätetään erikseen. Kun päätöksenteon aika tuli, hallitus kuitenkin totesi, että rahaliittoon siirtyminen oli ollut osa liittymissopimusta ja että siitä oli päätetty jo sen hyväksymisen yhteydessä.

Avainasemassa oli kesäkuussa Jyväskylässä kesäkuussa 1994 järjestetty Keskustan puoluekokous.

Keskustan jäsenten ja kannattajien keskuudessa oli käyty jo vuosien ajan keskustelua Suomen mahdollisesta EY-jäsenyydestä. Se oli kysymys, johon useimmilla oli selvä kanta. Jäsenten ja kannattajien enemmistö vastusti unioniin liittymistä.

Jyväskylään tulleiden puoluekokousedustajien enemmistö halusi hylätä liittymissopimuksen. Heidät taivuteltiin ja painostettiin kannattamaan sen viemistä kansanäänestykseen, jonka lopputulos oli ennalta selvä.

Puolueen puheenjohtaja uhkasi erota tehtävästään ja pääministerin paikalta. Jäsenyyttä kannattaneet kansanedustajat paimensivat oman piirijärjestönsä kokousedustajia äänestämään ”oikein”. Osa kansanedustajista oli ensin painostettu tukemaan jäsenyyttä.

Kokousedustajia johdettiin harhaan väittämällä, että Suomi vietäisiin joka tapauksessa unioniin ja ilman maatalouden kotimaista tukipakettia. Kuitenkin oli selvää, ettei Suomea voitu liittää Euroopan unioniin ilman Keskustan tukea. Siihen tarvittiin eduskunnassa määräenemmistö.

Jo ennalta oli selvää, kansanäänestyksessä enemmistö hy-

väksyisi jäsenyyden. Sopimuksen vieminen kansanäänestykseen merkitsi samaa kuin sen hyväksyminen. Puoluekokouksen äänestyksessä tappion kärsi Risto Volasen ehdotus, että sopimus hylättäisiin.

Jos Keskusta olisi hylännyt sopimuksen, olisimme voittaneet seuraavat eduskuntavaalit. Suomen itsenäisyys osana Euroopan talousaluetta olisi tullut turvatuksi ja Pohjolan Yhteisö olisi alkanut muotoutua.

Euroopan yhdentyminen olisi saanut uuden suunnan. Euroopan talousalueesta olisi tullut elinvoimainen yhdentymisen vaihtoehto ja Eurooppa olisi alkanut järkevällä tavalla eriytyä.

Tässä Keskusta menetti mahdollisuutensa vaikuttaa ratkaisevalla tavalla Suomen ja samalla Pohjolan ja koko Euroopan tulevaisuuteen.

Kansanäänestystä varten me EU-jäsenyyden keskustalaiset vastustajat muodostimme Kari Hokkasen johdolla ”Vastuu Suomesta” -nimisen yhdistyksen.

Tarjosimme äänestäjille jäsenyyttä paremman ratkaisun. Suomi oli jo Euroopan talousalueen jäsen. Sen puitteissa olisimme voineet toteuttaa syvälle käyvään Pohjoismaiseen yhteistyöhön perustuvan Pohjolan Yhteisön (PY).

Olimme vahvoilla keskusteluissa, mutta kansanäänestyksen tuloksen ratkaisi valtamedian täysin yksipuolinen kampanjointi.

Syksyn kansanäänestyksen jälkeen hallitus yritti saada jäsenyys sopimuksen käsitellyksi eduskunnassa kovalla kiireellä ennen Ruotsin sitovaa kansanäänestystä.

En voinut hyväksyä tätä, vaan järjestin yhdessä kymmenkunnan muun kansanedustajan kanssa jarrutuskeskustelun, jolla lopullinen hyväksyminen siirrettiin tehtäväksi vasta Ruotsin äänestysratkaisun jälkeen.

Ruotsissa äänestäjät eivät tieneet, että Suomen kansanäänestys oli ollut neuvoa-antava ja että ratkaisu oli edelleen eduskunnassa auki. Siellä päinvastoin kansaa taivuteltiin jäsenyyden taakse sillä perusteella, että Suomi oli liittymässä unioniin.

Jos ruotsalaiset olisivat olleet tietoisia Suomen tilanteesta, äänestystulos olisi ollut toisenlainen. Tämän osoittavat noina aikoina eri Pohjoismaissa tehdyt mielipidemittaukset.

Kun pimennossa pidetyn Ruotsin kansan enemmistö oli suunnannut oman maansa jäsenyyden, eduskunta hyväksyi Suomen jäsenyys sopimuksen. Norja jäi ETA-sopimuksen piiriin.

Vaikka liittymissopimus oli hyväksytty kansanäänestyksessä, sitä vastusti 45 kansanedustajaa. Kannattajia oli 152. Yksi äänesti tyhjää ja yksi oli poissa.

Jos kaikki Keskustan kansanedustajat olisivat äänestäneet vastaan, se olisi tullut hylätyksi.

Jos Suomi ja Ruotsi olisivat jääneet EU:n ulkopuolelle osaksi Euroopan talousaluetta, olisimme päässeet tiivistämään sen puitteissa pohjoismaista yhteistyötä. Myös Euroopan muu yhdentyminen olisi saanut toisen suunnan.

Komissio oli jo tarjonnut jäsenyyttä hakeneille Baltian ja itäisen Keski-Euroopan maille omaa ETA-sopimusta. Sen kautta Euroopan yhdentymiskehitys olisi edennyt järkevän eriytymisen kautta. Kun Baltian ja itäisen Keski-Euroopan maat olisivat saaneet oman ETA-sopimuksensa, EU olisi säilynyt sisäisesti yhtenäisenä. Britannia olisi pysynyt EU:n jäsenenä.

Kovin monet eivät tehtyä virhettä vielä myönnä. Kun valta-media aikanaan suorastaan kampanjoi jäsenyyden puolesta, sen vaikutuksia kiitellään ja ongelmia peitellään. Kun gallupeissa kysytään, oliko unioniin liittyminen hyvä vai huono ratkaisu, vastaajille ei kerrota, mikä oli vaihtoehto.

Jäsenyys Euroopan talousalueessa ja Pohjolan yhteisössä olisi ollut Suomelle parempi ratkaisu. Olisimme saaneet kaikki ne merkittävät edut, joita EU-jäsenyys toi tullessaan, mutta olisimme välttyneet kielteisiltä vaikutuksilta. Pohjolan yhteisön kehittäminen olisi tuonut meille valtavat edut.

Jäsenyys Euroopan talousalueessa olisi pelastanut meidät myös jäsenyydeltä euroalueessa, jonka useimmat ekonomistitkin nykyään myöntävät pahaksi virheeksi.

Kerrotaan, että kiinalaiselta kysyttiin mielipidettä Ranskan

1700-luvun vallankumouksesta. Hän vastasi, ettei sen vaikutuksia voida vielä arvioida, kun siitä on kulunut liian lyhyt aika.

Äskettäin olin mukana keskustelussa, jossa kiiteltiin Esko Ahon nerokkuutta, kun hän veti keväällä 1993 MTK:n puheenjohtajan Heikki Haaviston minun jälkeeni ulkoministeriksi. Tällä varmistettiin Suomen EU-jäsenyys. Vastasin toivovani, että kiittelijä elää riittävän pitkään nähdäkseen, että olin jäsenyyttä vastustaessani ollut oikeassa.

Kansainvälisen kehityksen suunta on jo muuttunut. Ylikansallisen yhdentymisen ja hallitsemattoman globalisaation aika on päättymässä. Suunta on kohti kansallisvaltioiden vahvistumista. Tätä osoittaa mm. Britannian irrottautuminen unionin jäsenyydestä ja useiden EU-maiden kapinointi ylikansallista päätöksentekoa vastaan.

Se ylikansallinen yhdentyminen, johon Suomikin hetken hurmiossa vietiin, on tullut tiensä päähän. Toivottavasti Suomi voi järkevällä tavalla väljentää kahleitaan.

Eduskunta valitsi Suomen ensimmäiset europarlamentaarikot. Keskusta sai viisi edustajaa, joiden joukossa minäkin olin. Ehdotuksestani valtuuskunnan ensimmäiseksi vetäjäksi valittiin Olli Rehn.

Olin ehdokkaana myös kevään 1995 eduskuntavaaleissa. Äänimääräni aleni, mutta olin edelleen Uudellamaalla Keskustan ehdokkaiden ääniharava. Jatkoin työtäni Euroopan parlamentissa.

Keskustan kannatus putosi viidellä prosenttiyksiköllä, hie man alle 20 prosenttiin. Eduskuntapaikkoja puolue sai 44, yksitoista vähemmän kuin edellisissä vaaleissa.

Pahemmalta tappiolta puolueen pelasti se, että valtaosa meistä jäsenyyttä vastustaneista jatkoi toimintaansa Keskustassa ja oli mukana vaalitaistelussa.

Vaalien jälkeen muodostettiin Paavo Lipposen johtama sateenkaarihallitus. Siitä Lipponen oli neuvotellut ja sopinut Iiro Viinasen kanssa jo hyvissä ajoin ennen vaaleja.

Keskusta joutui oppositioon. Jyväskylän puoluekokouksessa esittämäni ennustus toteutui. Ensi töikseen hallitus leikkasi rajulla kädellä viljelijöille luvattua kansallista maataloustukea.

Syksyn 1996 kuntavaalien yhteydessä järjestetyissä eurovaaleissa Keskusta menestyi hyvin. Puolueen ääniosuus oli 21,81 %, missä oli nousua 2,6 prosenttia.

Kuntavaaleissa Keskustaa auttoi se, että puolue sai samaan aikaan toimeenpannuissa Euroopan parlamentin vaaleissa loistavan tuloksen. Niissä Keskusta sai 26,36 prosentin kannatuksen ja neljä paikkaa. Sain suurimman henkilökohtaisen kannatuksen, 157 668 ääntä.

Liberaalien ykkösehdokas Olli Rehn ei tullut valituksi, vaikka hän sai yrityksiltä tuntuvaa taloudellista tukea ja kävi hyvin näkyvän kampanjan.

Nousin uuden valtuuskunnan puheenjohtajaksi.

Perustuslakia rikkoen euroon

Oppositiojohtajana Esko Aho jatkoi liberaalilla linjallaan. Vuoden 1996 puoluekokoukseen oli valmisteltu esitys puolueen uudeksi periaateohjelmaksi. Olin siihen tyytymätön ennen muuta sen vuoksi, että aatteellinen linja oli hämärtynyt. Se toi mieleen 1960-luvun lopun, jolloin puolueen aatteellinen linja oli edellisen kerran ollut pahasti rämettynyt.

Keskusta arvopohjan ytimeksi ei määritelty enää ihmisyyssaatetta, vaan edistyksellisyys ja köyhän asian ajaminen.

Puhuin tästä puoluekokouksessa:

Keskusta-aate on ihmisyyssaatte. Se hylkää materialismin ja korostaa ihmisen henkisten, hengellisten ja sosiaalisten tarpeiden merkitystä. Aikamme sairaus on aineellisten arvojen ylivalta, joka murskaa sekä ihmisen että luonnon. Siksi ihmisyyssaatetta tarvitaan kaikkialla, koko maailmassa.

Sanoin, että arvopohjamme ydin on ihmisyyssaatteessa. Tämä sentään ohjelmaan kirjattiin.

Puheenjohtaja Aho oli ilmiselvästi valmis tukemaan Suomen jäsenyyttä myös talous- ja rahaliitto EMU:ssa.

Kouvolassa erimielisyydet vältettiin, kun puoluekokous päätti yksimielisesti vastustaa koko rahaliiton toteuttamista Maastrichtin sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Euroopan parlamentissa talous- ja rahaliiton toteuttamista oli käsitelty jo aikaisemmin. Siellä lähes kaikki ”Pohjolan Keskustan” edustajat eli parlamentin Suomen ja Ruotsin keskustalaisjäsenet olivat vastustaneet rahaliiton toteuttamista.

Vain Olli Rehn kannatti yhtenäisvaluutta euroon siirtymistä. Me muut kuusi hyväksyimme euron yhteiseksi rahaksi, jonka rinnalla kansalliset valuutat olisivat säilyneet.

Kun puoluekokouksessa oli paineita ottaa kielteinen kanta myös Suomen EMU-jäsenyyteen, päätökseen kirjattiin, että siitä päätetään vasta myöhemmässä puoluekokouksessa. Lisäksi puoluekokous edellytti, että Suomen liittymisestä euroalueeseen tulee järjestää kansanäänestys.

Keskustan kanta koko EMU-hankkeen lykkäämiseksi oli vahvasti perusteltu, sillä Maastrichtin sopimuksen taloudelliset ehdot eivät olleet täyttymässä. Enemmistö jäsenmaista ei ollut täyttämässä ennalta asetettuja taloudellisia ehtoja, EMU-kriteerejä.

Aho oli valmis tukemaan Paavo Lipposen ja Sauli Niinistön pyrkimyksiä viedä Suomi euroalueeseen ensimmäisten maiden joukossa. Hän yritti saada puoluehallitukselta mandaattia neuvotella asiasta hallituksen kanssa. Kun me jäsenyyden vastustajat asetimme neuvotteluille tiukat ehdot, tämä hanke raukesi.

Seuraava Ahon peliliike oli, että hän ryhtyi helpottamaan hallituksen pyrkimyksiä siirtämällä Keskustan ylimääräisen puoluekokouksen mahdollisimman pitkälle syksyyn. Tässä hän onnistui. Ylimääräinen puoluekokous järjestettiin vasta sen jälkeen, kun SDP oli saanut tehdyksi oman päätöksensä.

Syyskuussa 1997 pidetyssä puoluekokouksessa jäsenistön tahto toteutui, ja se päätti yksimielisesti vastustaa Suomen jä-

senyyttä talous- ja rahaliitossa. Tämä vahvisti äänestäjien luotamusta puolueeseen.

Päätös Suomen liittymisestä euroalueeseen tehtiin eduskunnassa huhtikuussa 1998. Jäsenyyttä vastustivat Vuokko Rehiniä lukuun ottamatta kaikki Keskustan kansanedustajat. Perustuslakia rikottiin. Kansanäänestystä ei järjestetty.

Jos kansa olisi saanut päättää, euroon ei olisi siirrytty. Näin kävi myöhemmin sekä Ruotsin että Tanskan kansanäänestyksissä.

Työreformi jatkoi oppositioasemaa

Vuoden 1999 eduskuntavaalien lähestyessä Keskusta näytti olevan nousemassa jälleen suurimmaksi puolueeksi.

Voitto olisi voitu varmistaa sillä, että Keskusta olisi ottanut tavoitteekseen EMU-päätöksen purkamisen, kun euroalueeseen oli päätetty mennä ilman kansanäänestystä. Toinen vaihtoehto olisi ollut vaatimus jäsenyyden viemisestä kansanäänestykseen.

EMU-päätöksen purkaminen olisi ollut mahdollista, kun eurosetelit ja -kolikot oltiin ottamassa käyttöön vasta vuoden 2002 alussa. Virittelin tästä keskustelua, mutta mitään vastaakaikua en saanut.

Voitto olisi voitu saavuttaa myös sillä, että Keskustan kampanjassa olisi tukeuduttu perinteisen keskustapolitiikan linjaan ja luvattu muutosta Lipposen hallituksen keskittävään ja eriarvoisuutta lisänneeseen politiikkaan.

Vaaleissa Keskustan päätavoitteeksi kuitenkin otettiin työreformin toteuttaminen.

Työreformi oli taloudelliseen liberalismiin perustunut ja linjaltaan oikeistolainen hanke. Uudistuksessa oli paljon hyvääkin, mutta siinä oli aineksia, jotka antoivat oivallisen vaaliaseen SDP:n ja ammattiyhdistysliikkeen käsiin. Työreformi katkaisi kärjen Keskustan vaalivoitolta.

Tältä virheeltä olisi välttytty, jos puolueen päätöksenteossa olisi toimittu kansanvaltaa kunnioittaen. Puoluehallituksessa ja eduskuntaryhmässä työreformilla ei ollut sanottavaa kannatusta.

Keskustan kannatus jäi 22,4 prosenttiin, jolla puolue sai 48 eduskuntapaikkaa. SDP sai 51 kansanedustajaa ja Lipponen jatkoi sateenkaarihallituksen pääministerinä.

Vaalien lähestyessä ilmoitin haluavani olla jälleen ehdokkaana Uudenmaan vaalipiirissä, josta minut oli edellisissä vaaleissa eduskuntaan valittu.

Syntyi erikoinen näytelmä, kun Uudenmaan piirin puheenjohtajaksi äskettäin valittu Antti Kaikkonen ryhtyi vastustamaan ehdokkuuttani. Taustalla häntä tukivat Esko Aho ja Matti Vanhanen.

Minulle tarjottiin ehdokkuutta Lapin vaalipiirissä. Lopulta piirin johto joutui taipumaan, ja olin ehdolla Uudellamaalla.

Kysymys oli äänikuninkuuksista.

Matti Vanhanen halusi päästä Uudenmaan äänikuninkaaksi. Vaalissa hän jäi kakkoseksi.

Esko Aho oli ehdolla Helsingissä. Hän halusi nousta valtakunnalliseksi äänikuninkaaksi. Siihen kilpaan minua ei haluttu mukaan. Tuloksilla arveltiin olevan vaikutuksensa seuraavan vuoden presidentinvaaleihin. Minut Aho reilusti voitti, mutta ei selviytynyt edes kymmenen parhaan joukkoon.

Vuoden 2000 presidentinvaaleihin käytäessä haastoin Esko Ahon jäsenäänestyksessä. Tiesin häviäväni, mutta halusin viritellä keskustelua puolueen linjasta. Sanotaan, että voitin vaaliväittelyn, mutta Aho sai enemmistön annetuista äänistä.

Presidentinvaaleissa Aholle piti olla tarjolla varma voitto. Hän pääsi toiselle kierrokselle, mutta koki siinä tappion Tarja Haloselle. Aho nojautui loppuvaiheessa Raimo Ilaskiveen ja muuhun kovaan oikeistoon, kun tarvittavat lisäänet olisi pitänyt saada vasemmalta.

Esko Ahon puheenjohtajakauden virheisiin vaikutti ratkaisevalla tavalla se, että politiikkaa suunniteltiin ja siitä tosi-

asiallisesti jopa päätettiin virallisten puolue-elinten ulkopuolella. Keskeisinä neuvonantajina oli joukko talouselämän vaikuttajia. Tässä joukossa syntyneitä ideoita ajettiin läpi puolue-elinten kokouksissa.

Virheisiin kuului myös päätös ostaa Apollon koulu puolue-toimiston uusiksi toimitiloiksi. Siitä piti tulla puolueelle rahausampo. Lopputulos oli, että puolue siirtyi omasta talosta asuintalon alakertaan ja kellariin – ja velkaantui pahasti.

2000-LUKU: VAKAUDEN AIKA

*U*uden vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä Keskusta palasi johtavaksi hallituspuolueeksi. Voitto vuoden 2003 eduskuntavaaleissa perustui osittain Keskustan puheenjohtajan Anneli Jäätteenmäen väitteeseen, että pääministeri Lipponen oli ollut viemässä Suomea Yhdysvaltain johtamaan Irakin sodan koalitioon. Tähän liittyneiden asiakirjojen ympärille syntynyt kriisi johti pääministerin eroon ja Matti Vanhasen nousuun hänen paikalleen.

Matti Vanhasen pääministerikausi oli vakauden aikaa. Hänen johdollaan Keskusta kykeni voittamaan vuoden 2007 eduskuntavaalit. Hallituskumppani vaihtui, SDP:n syrjäytti Kokoomus.

Vuoden 2010 puoluekokouksen lähestyessä Matti Vanhanen päätti, ettei lähde taistelemaan asemastaan. Hänellä oli parhaat mahdollisuudet johtaa puolue hyvään vaalitulokseen ja turvata sen vaikutusmahdollisuudet. Uskon, että Matti Vanhasen johdolla Keskusta olisi voinut säilyttää vuoden 2011 vaaleissa asemansa Suomen suurimpana puolueena.

Myrskyä tyynen edellä

Uuden vuosituhannen ensimmäinen vuosikymmen oli Keskukselle vakauden aikaa. Se kuitenkin alkoi myrskyisästi.

Puolueessa oli koettujen tappioiden jälkeen paineita vaihtaa puheenjohtajaa. Varsinkin Olli Rehnin kannattajat olivat häätämässä Ahoa puheenjohtajan paikalta. He halusivat viedä puolueen linjaa vielä vahvemmin liberalismiin suuntaan.

Hävittyjen presidentinvaalien jälkeen Aho menetti motivaationsa ja aikoi luopua. Minäkin olin häneen yhteydessä ja kannustin jatkamaan. Aho päätyi jatkamaan puheenjohtajana, mutta päätti lähteä valinnan jälkeen vuodeksi opintomatkalta Yhdysvaltoihin.

Esko Ahon päätettyä lähteä Yhdysvaltoihin opintomatkalta vt. puheenjohtajaksi valittiin Anneli Jäätteenmäki.

Jäätteenmäen johdolla ja Matti Vanhasen tuella Keskusta siirtyi syksyllä 2001 Rovaniemellä pidetyn puoluevaltuuston kokouksen päätöksillä Eurooppa-politiikassa Lipposen linjalle. Tätä perusteltiin sillä, että puolueella ei olisi muutoin mahdollisuutta päästä seuraavien vaalien jälkeen hallitukseen.

Siihen saakka Keskusta oli halunnut kehittää unionia itenäisten kansakuntien yhteisönä. Nyt siirryttiin vahvasti federalismiin suuntaan.

Puheenjohtaja Esko Aho oli palannut Amerikasta, mutta ei ollut paikalla. Hän oli kuitenkin osallistunut Eurooppa-ohjelman valmistelemaan ja johtanut puhetta siinä työvaliokunnan kokouksessa, jossa ohjelmasta oli tehty esitys puoluehallitukselle ja edelleen puoluevaltuustolle.

Vuoden 2002 Hämeenlinnan puoluekokouksessa Anneli Jäätteenmäki valittiin Keskustan puheenjohtajaksi. Hän voitti jo ensimmäisellä äänestyskierröksellä. Olli Rehn kärsi selvän tappion. Olin myös ehdolla ja tulin kolmanneksi.

Jäätteenmäen johdolla Keskusta voitti vuoden 2003 eduskuntavaalit. Kannatus nousi taas lähes 25 prosenttiin, millä saatiin 55 kansanedustajaa.

Vaalivoiton ratkaisi Anneli Jäätteenmäen hyökkäys Paavo Lipposen ulkopoliittista toimintaa vastaan. Vaalikeskusteluis-
sa hän väitti Lipposen olleen viemässä Suomea Yhdysvaltain
johtamaan Irak-koalitioon. Jäätteenmäki vetosi hallussaan ol-
leisiin asiakirjoihin.

Anneli Jäätteenmäen kausi jäi kuitenkin lyhyeksi. Hän jou-
tui eroamaan pääministerin paikalta Irak-asiakirjoista synty-
neen kriisin vuoksi.

Vuoden 2003 eduskuntavaalit olivat vuoden 1970 jälkeen
ensimmäiset eduskuntavaalit, joihin en osallistunut. Anneli
Jäätteenmäen käytös osoitti, ettei hän halunnut minua ehdok-
kaaksi, eikä minulla olisi ollut vaikutusmahdollisuuksia hänen
johtamassaan puolueessa. Päätin jatkaa työtäni Euroopan par-
lamentissa.

Luopuminen ehdokkuudesta näissä eduskuntavaaleissa oli
yksi poliittisen urani pahimmista virheistä. Kun Jäätteenmäen
ura pääministerinä ja puolueen puheenjohtajana päättyi ly-
hyeen, minullakin olisi ollut tilaa toimia ja vaikuttaa.

Jäätteenmäen politiikassa oli aineksia sekä liberalismis-
ta että perinteisestä keskustapolitiikasta. Aluepolitiikassa hän
edusti Keskustan perinteistä linjaa. Liberalismi tuli esiin lähin-
nä Eurooppa-politiikassa, henkilöratkaisuissa ja suhtautumi-
sessa moraalikysymyksiin.

Matti Vanhanen pääministeriksi

Matti Vanhasesta tuli sattumapääministeri. Hän oli jäänyt
Hämeenlinnan puoluekokouksen äänestyksessä neljän-
neksi. Minäkin sain enemmän ääniä.

Vanhanen sopi sekä Keskustalle että SDP:lle. Hän ei herättä-
nyt intohimoja.

Kontrafaktuaalisuuden hengessä voi kysyä, kuinka olisi käy-
nyt, jos olisin ollut eduskuntaryhmän jäsen. Ainakaan helpol-
la minua ei olisi pääministeriksi hyväksytty.

Kun Jätteenmäki oli pyytännyt eroa myös puolueen puheenjohtajan tehtävästä, Matti Vanhanen valittiin ylimääräisessä puoluekokouksessa puolueenkin johtoon.

Valintakokouksessa Matti Vanhanen korosti puolueen yhteistyökykyä ja julisti, että tahtopolitiikan aika on ohi. Kauhistuin ja vastasin heti: ”Jos toisilla on tahtoa ja meillä on vain yhteistyökykyä, meidän tahtomme on toisten taskussa”. Aluksi Vanhanen antoi sosialidemokraattien määrätä tahdin, mutta kauden loppupuolella hän terhakoitui.

Vuoden 2006 presidentinvaaleissa Matti Vanhanen oli Keskustan ehdokkaana. Hän jäi kolmanneksi vajaan 19 prosentin ääniosuudellaan. Toisella kierroksella Tarja Halonen voitti niukasti Sauli Niinistön.

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Keskustan kannatus aleni 23 prosentin tuntumaan, mikä toi puolueelle 51 kansanedustajaa. Keskusta pysyi kuitenkin suurimpana puolueena.

Minäkin olin taas ehdokkaana, tällä kertaa Lapin vaalipiirissä. Tulin valituksi ja sain hyvän äänimäärän.

Matti Vanhanen jatkoi pääministerinä. Kun SDP menetti kannatustaan, hallituskumppaniksi tuli Kokoomus.

Vaalitulos oli torjuntavoitto, josta suurin ansio kuuluu puoluesihteerille Jarmo Korhoselle. Hän johti vaalitaistelun erinomaisesti ja hankki myös rahaa sekä puolueelle että ehdokkaille. Vaalirahoitukseen liittynyttä kohua käytettiin myöhemmin aseena hänen syrjäyttämiseensä puoluesihteerin paikalta.

Toista hallitustaan Vanhanen johti määrätietoisesti. Hänellä oli vahva ote erityisesti talous- ja sosiaalipoliittikkaan. Vanhanen on ollut ennen muuta ”kalliolaista” poliitikkotyyppiä, yhteisten asioiden hoitaja.

Vanhasen poliittinen linja muotoutui paljolti häntä ympäröineiden henkilöiden vaikutuksesta. Toisaalta: itse hän nämä henkilöt pääosin valitsi.

Henkilövalinnoissa Vanhanen otti huomioon erilaiset näkemykset. Hänen suosiossaan olivat erityisesti puolueen liberaa-

lisiipeen lukeutuneet nuoret naiset, joista hän pyrki kasvattamaan myös seuraajansa.

Jarmo Korhosen neuvosta Vanhanen asetti minut ehdolle toisen hallituksensa jäseneksi, ensin maatalousministerin ja sitten ulkomaankauppa- ja kehitysministerin tehtävään. Maatalousministeriksi tuli toinen varttunut poliitikko, Sirkka-Liisa Anttila. Tämä oli oikea ratkaisu.

Eduskuntaryhmän ja puoluehallituksen yhteiskokouksessa toimitetussa äänestyksessä tulin valituksi töihin ulkoministeriöön. Vanhanen perusteli valintaani sillä, että ulkomaankauppa- ja kehitysministerin tuli vastata Keskustan ministeriryhmän osalta koko ulkoministeriön asioista. Vanhasen vetoamuksesta huolimatta voitin Antti Kaikkosen vain muutaman äänen enemmistöllä.

Federalismia ja kumppanuuksia

Eurooppa-politiikassa Vanhanen jatkoi Lipposen linjalla, mutta oli pääministeriksi tultuaan kehittänyt uuden tavan sen määrittelemiseen. Suomen tuli toimia unionin yhtenäisyyden vahvistamiseksi. Käytännössä tämä oli sama linja, kuin Lipposen pyrkimys viedä Suomi kaikkiin ytimiin.

Kun Matti Vanhanen pyysi minua ulkomaankauppa- ja kehitysministeriksi, hän asetti kaksi ehtoa: ”Se on sitten täydet neljä vuotta ja minä hoidan Eurooppa-politiikan.”

Tähän minun oli tyytyminen. EU-asioiden ministerivaliokunnassa saatoinkin kuitenkin vaikuttaa Eurooppa-politiikan linjaan.

Olin Keskustan ministeriryhmän puolesta vastuussa kaikista ulkoministeriön asioista. Vanhasen kanssa yhteistyö sujui hyvin.

Kehitysministerinä sain pääministeriltä arvokasta tukea. Kehitysyhteistyön määrärahoja lisättiin suunnitelmallisesti siten, että etenimme tasaisesti kohti 0.7 prosentin bruttokansantuotetuutta.

Seuraava hallitus jatkoi samalla linjalla. Sitten tuli Juha Sipilän hallitus, joka rajusti leikkasi määrärahoja. Nykyinen hallitus pyrkii taas ylöspäin.

Vuoden 2009 alussa tein ministerineuvostossa aloitteen transatlanttisen kehityskumppanuuden aikaansaamiseksi EU:n ja Yhdysvaltain välille.

Tilanne kansainvälisessä kehityspolitiikassa oli omituinen. Yhdysvallat ja EU maksoivat noin 80 prosenttia kansainvälisen kehitysyhteistyön kustannuksista, mutta maailmanlaajuisissa kokouksissa olimme syytettyjen penkillä. Keskinäinen yhteistyö kohdemaissa oli hyvin puutteellista.

Aloitteeni tähtäsi siihen, että ryhdymme tiiviiseen yhteistyöhön sekä kehityspolitiikassa että käytännön yhteistyössä.

Matti Vanhanen antoi aloitteelle täyden tukensa ja vaikutti siihen, että se saatiin loppuvuodesta Washingtonissa pidetyn huippukokouksen asialistalle ja siellä hyväksytyksi.

Kun tulin vuonna 2014 Euroopan parlamentin kehitysvaliokunnan varapuheenjohtajaksi, sain kuulla, että yhteistyö sujui hyvin. Sain aloitteestani kiitosta sekä Euroopan komission että Brysselissä toimivan USA:n edustuston edustajilta.

Vanhasen hallituksessa jouduttiin käymään aikamoista taistelua ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon aikaansaamiseksi. Tässä meillä oli pääministerin kanssa hyvä yhteistyö.

Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan valmistelukokoukset pidettiin presidentti Tarja Halosen johdolla.

Luonnokset tulivat kokoomusministereiden, ulkoministeri Alexander Stubbin ja puolustusministeri Jyri Häkämiehen, johtamista ministeriöistä. Ne olivat hyvin yksipuolisia.

Kokoomusministerit ajoivat kovaa linjaa. Heidän pyrkimyksenään oli kytkeä Suomi tiiviisti EU:n politiikkaan ja viedä maamme sotilaallisen liittoutumisen tielle.

Alexander Stubb jopa sanoi, ettei Suomella EU:n jäsenenä ollut enää omaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, oli vain oma puolustuspolitiikka.

Presidentti Halosen johdolla saimme aikaan siedettävän kompromissin. Se oli joiltakin osin tulkinnanvarainen.

EU-ministerivaliokunnassa syntyi erikoinen tilanne, kun siellä käsiteltiin Alexander Stubbin esittelystä EU:ssa valmisteltua aloitetta Itäisen kumppanuuden kehittämiseksi.

Mukaan haluttiin Venäjää lukuun ottamatta kaikki entiset neuvostotasavallat paitsi Venäjä. Aloitteella ne pyrittiin vetämään EU:n vaikutuspiiriin ja jopa jäseneksi. Venäjä haluttiin ilmiselvästi eristää.

Ministerivaliokunnassa ehdotin, että Suomen pitäisi vaatia Venäjän ottamista mukaan ainakin tarkkailijajäseneksi. Vanhanen yhtyi tähän ja näin päätettiin menetellä.

Stubb ei kuitenkaan vienyt Suomen kannanottoa ministerineuvoston käsiteltäväksi. Alkueräinen esitys toteutettiin.

Kiista Itäiseen kumppanuuteen liittyneestä EU:n ja Ukrainan välisestä assosiaatiosopimuksesta johti muutamaa vuotta myöhemmin Ukrainan sisällissotaan ja paljon vaikeuksia aiheuttaneeseen kansainväliseen kriisiin.

Metropolipolitiikkaa

Eurooppa-politiikan ohella aluepolitiikka oli toinen politiikan keskeinen lohko, josta olin ollut ja olin Vanhasen kanssa eri mieltä.

Tässä suhteessa Vanhanen näyttää olevan liberaali. Lisäksi hänellä on ilmeisesti ollut se taktinen ajatus, että Keskustan pitää myötäillä Kokoomuksen, SDP:n ja cityvihreiden keskittävää aluepolitiikkaa, jotta saisimme hyväksyntää ja kannatusta pääkaupunkiseudulla.

Minulla on taas ollut urani alusta alkaen se käsitys, että Keskustan tulee ajaa radikaalia aluepolitiikkaa, jolla ylläpidetään maaseudun ja maakuntien elinvoimaa ja hillitään työpaikkojen ja väestön liiallista keskittymistä suuriin keskuksiin.

Väkevä aluepolitiikka ylläpitää parhaimmin maaseudun ja

maakuntien ihmisten luottamusta puolueeseen. Tällä poliittikalla Keskusta menestyy parhaiten myös pääkaupunkiseudulla. Kokemus on osoittanut tämän linjan oikeaksi.

Vanhasen hallitukset toteuttivat keskittävää metropolipoliitikkaa mm. liikenneinvestoinneissa.

Kakkoshallituksessa olin jäsenenä Anu Vehviläisen johtamassa liikenneinvestointeja käsitelleessä ministerityöryhmässä. Useista liikennehankkeista oli tehty periaatepäätöksiä edellisessä hallituksessa.

Vastustin pääosin valtion varoilla maksetun kehäradan rakentamista. Esitin sen sijaan rautatieyhteyden rakentamista lentokentän kautta pääradalle. Nykyään yleisesti myönnettään, että kehärata oli virheinvestointi. Nyt suora yhteys lentokentälle aiotaan toteuttaa osana Tampereelle suuntautuvaa ns. tunnin rautatietä.

Länsi-metron osalta valtion osuudelle asetettiin vaatimuksestani euromääräinen katto. Kustannusten raju nousu on osoittanut tämän ratkaisun oikeaksi. Runsaasti valtion varoja on saatu säästetyksi.

Vastustin hallituksessa päätöstä, jolla osa Sipoon kunnasta liitettiin pakolla Helsinkiin. Tämä perustui periaatteeseen kunnallisesta itsehallinnosta. Toisaalta en halunnut tukea hanketta, joka johtaisi uuden 100 000 asukkaan keskuksen ja siihen liittyvän metroyhteyden rakentamiseen. Nyt tämä hanke on vastatulessa Helsingin päätöksenteossa.

Vanhasella oli sama johtamistapa kuin Lipposella. Kukin ministeri hoiti hallitusohjelman pohjalta oman toimialansa asiat, ja pääministeri antoi hänelle tukensa. Poliittisesti kiistanalaisissa asioissa neuvoteltiin ministeriryhmien kesken.

Keskustan ministeriryhmässä otettiin esille myös omien ministereiden hoidossa olevia asioita, jos niistä oli keskinäisiä erimielisyyksiä. Eniten ristiriitoja aiheutui ympäristö- ja kunta-asioissa. Matti Vanhasen johdolla yhteistä linjaa pyrittiin löytämään.

Ympäristöpolitiikassa Paula Lehtomäki valitsi cityvihreän

linjan. Hän vastasi Keskustan osalta koko ministeriön asioista. Valtakunnallisista alueiden käytön tavoitteista käydyissä neuvotteluissa Lehtomäki hyväksyi keskittämispolitiikkaa tukevan version, jota jouduttiin valtioneuvoston käsittelyssä korjaamaan.

Vanhanenkin tarttui asiaan. Syksyn 2008 kuntavaaleissa hänen linjanvetoihinsa sisältyi kannanotto keskittämispolitiikkaa vastaan. Pääkaupunkiseudullekin oli pyrittävä saamaan aikaan puutarhakaupunkeja. Vuoden 1962 Kemin puolueohjelma heräsi henkiin. Hallituskauden edetessä Vanhasen poliittinen linja kehittyi muutenkin alkiolaiseen suuntaan.

Toisella pääministerikaudellaan Matti Vanhanen oli vahva johtaja sekä sisä- että Eurooppa-politiikassa. Meille syntyi hänen kanssaan hyvä yhteistyö. Vaikka olimme Eurooppa- ja aluepolitiikan linjasta eri mieltä, hän kuunteli mielipiteitäni ja otti ainakin jossakin määrin ne huomioon.

Vanhasen toista pääministerikautta varjosti eduskuntavaalien rahoituksesta syntynyt kohu. Vanhasen ja Keskustan vaalirahoituksesta ei löytynyt mitään laitonta. Puolue ja ehdokkaat joutuivat kuitenkin palauttamaan osan saamastaan rahoituksesta sen vuoksi, että yhden lahjoittajista katsottiin toimineen lain vastaisesti. Vaalirahoituksesta annettuja säännöksiä täsmennettiin.

Keskusta joutui julkisuudessa vaikeuksiin myös sen vuoksi, että puolueen sisäisessä linjataistelussa vaalirahoitusta käytettiin aseena puoluesihteerin Jarmo Korhosta vastaan. Roiskeet tahrasivat Vanhasenkin mainetta. Korhostakaan ei perusteellisen tutkinnan jälkeen syytetty mistään.

Matti Vanhanen päätti, ettei lähde taistelemaan asemastaan. Olin pahoillani. Vanhasella oli kaikista vaikeuksista huolimatta mielestäni parhaat mahdollisuudet johtaa puolue hyvään vaalitulokseen ja turvata sen vaikutusmahdollisuudet.

Uskon, että Matti Vanhasen johdolla Keskusta olisi säilyttänyt vuoden 2011 vaaleissa asemansa Suomen suurimpana puolueena. Hänestä olisi tullut Suomen pitkäaikaisin pääministeri.

2010-LUKU: MURSKATAPPIOIDEN VUOSIKYMMEN

Uuden vuosisadan toisella vuosikymmenellä Keskustan kannatus on romahtanut, noussut ja romahtanut entistä pahemmin. Romahdusten tärkein syy on sama: puolue on luopunut perinteisestä alkiolaisesta ihmisyyssaatteestaan ja toteuttanut liberalismiin nojautuvaa politiikkaa.

Lahdessa kesäkuussa 2010 pidetyssä puoluekokouksessa valta siirtyi liberaalien käsiin. Mari Kiviniemi valittiin puheenjohtajaksi. Puoluesihteerin vaalissa Timo Laaninen syrjäytti Jarmo Korhosen. Hallituspolitiikassa jatkettiin muutoin entisellä joukkueella, mutta kuntaministeriksi Kiviniemen paikalle valittiin Tapani Tölli. Vaalikauden lopulla tehtiin pahoja virheitä.

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa koetun tappion jälkeen luottamus puolueeseen palautui seuraavan vuoden presidentinvaaleissa. Juha Sipilän valinta puheenjohtajaksi toimi samaan suuntaan.

Vuoden 2015 vaalien jälkeen Juha Sipilä muodosti hallituksen, joka ryhtyi toteuttamaan liberaalia politiikkaa. Luottamus Keskustan äänestäjäkunnan keskuudessa romahti. Tu-loksena oli puolueen historian raskain vaalitappio.

Eduskuntavaalien tappiosta uuteen nousuun

Liberaalit kaappaavat vallan

Lähdin ehdokkaaksi vaaliin, jossa puolueelle valittiin Lahdessa kesäkuussa 2010 pidetyssä puoluekokouksessa puheenjohtaja ja Suomelle pääministeri. Tähän rohkaisivat myönteiset tulokset mielipidemittauksissa.

Kun Paula Lehtomäki yllättäen kieltäytyi, liberaalit keskittyivät tukemaan Mari Kiviniemen valintaa. Tukijoiden joukossa olivat mm. Seppo Kääriäinen ja jotkut johtavat lestadiolaispoliitikot.

Mari Kiviniemi oli pudonnut edellisessä puoluekokouksessa varapuheenjohtajan paikalta sen vuoksi, että puolueväki oli pettynyt hänen toimintaansa kuntaministerinä. Nyt hän nousi puheenjohtajaksi ja pääministeriksi.

Uudeksi varapuheenjohtajaksi valittiin Annika Saarikko. Perinteistä keskustaväkeä puoluejohdossa edustanut Antti Rantakangas syrjäytettiin.

Puoluesihteerikin vaihtui.

Liberaalit olivat yrittäneet syrjäyttää vuonna 2006 puoluesihteeriksi valitun Jarmo Korhosen jo Joensuussa vuonna 2008 pidetyssä puoluekokouksessa. Ehdolle asetui Paula Lehtomäen äitiysloman ajan ympäristöministerinä toiminut Kimmo Tiilikainen. Korhonen voitti selvin luvuin.

Lahden puoluekokouksen edellä käynnistyi raju kampanja Korhosta vastaan. Terävimpänä aseena oli vaalirahoituksesta syntynyt kohu. Puoluesihteeriksi valittiin Timo Laaninen. Myös kaikki varapuheenjohtajiksi valitut kuuluivat puolueen liberaalisiin.

Mari Kiviniemi epäonnistui. Hänen pääministerikautensa typistyi vajaan vuodeksi. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa

Keskusta koki historiansa suurimman vaalitappion. Suurimpia syitä olivat hajajätevesiasetus, aluepolitiikan linja ja Eurooppa-politiikka.

Yritin kaikin voimin vaikuttaa siihen, että näitä virheitä olisi tehty.

Tiesin, että Keskustan äänestäjäkunnan keskuudessa oli erityistä tyytymättömyyttä kahteen asiaan: PARAS-hankkeeseen ja hajajätevesiasetukseen.

Kunta- ja palvelurakennemuutos eli PARAS-hanke oli Vanhasen I hallituksen hätiköiden käynnistämä uudistus, joka johdatti moniin huonosti harkittuihin kuntaliitoksiin.

Kunnissa toivottiin joustavuutta PARAS-hankkeen toteuttamiseen. Jääräpäisyytensä vuoksi Kiviniemi oli vuoden 2008 puoluekokouksessa menettänyt paikkansa puolueen varapuheenjohtajana.

PARAS-hankkeen hoitoon parannusta ei ollut saatavissa. Kiviniemi oli kuntaministerinä linjansa valinnut ja hänen seuraajansa Tapani Töllä oli siihen täysin sitoutunut.

Niinpä panostin voimani siihen, että hajajätevesiasetuksen käsittelyyn saataisiin käytännön järjeä.

Vetosin kahteen otteeseen Mari Kiviniemeen, että hän panisi Paula Lehtomäen järjestykseen. Sanoin, että asetusta on muutettava, sillä siinä oli määrätty aivan liian tiukat puhdistusvaatimukset kiinteistöille, jotka eivät olleet vesistöjen läheisyydessä.

Lehtomäki ei kuitenkaan suostunut esittelemään asetuksen muuttamista, vaan halusi viedä eduskuntaan esityksen, jossa lisää aikaa investoinneille saisivat vain ikääntyneet ja pienituloiset. Yritin saada kantani hyväksytyksi valtioneuvostossa, mutta Kiviniemi antoi tukensa Lehtomäelle.

Kun hallitus oli kompastunut eduskunnassa Lehtomäen virittämään liukumiinaan, kysyin Kiviniemeltä, miksi hän ei kuunnellut minua. Mari vastasi: ”Olisiko minun pitänyt uskoa sinua, kun toisella puolella olivat Paula, Timo (Kalli) ja eduskuntaryhmä.”

Vastasin, että eduskuntaryhmän suhteen Lehtomäki oli joutanut häntä harhaan. Olin keskustellut ennen valtioneuvostokäsittelyä asiaa ryhmässä hoitaneen varapuheenjohtaja Eero Reijosen kanssa, joka oli ilmoittanut olevansa minun linjoillani.

Tyriminen hajajätevesiasetuksen käsittelyssä pudotti puolueen kannatusta tuntuvasti.

Metropolipolitiikka jatkuu

Toinen Kiviniemen virhe oli se, että aluepolitiikalla oli puolueen vaalitaistelussa liian heiveröinen asema.

Luottamusta lisääviä toimia olisi tarvittu. Vanhasen johdolla oli toteutettu edellisessä hallituksessa linjattua metropolipolitiikkaa. Lisäksi keskusta oli joutunut vaalikauden mittaan kantamaan osavastuuta kokoomuslaisten ministereiden toiminnasta mm. Kemijärven sellutehtaan ja Kajaanin opettajakoulutuksen lakkauttamisen yhteydessä.

Ehdotin ministeriryhmän joululounaalla, että Keskusta esittäisi oman, hajautukseen perustuvan vaihtoehdonsa sinipunan ja cityvihreiden tukemalle keskittävälle metropolipolitiikalle. Ajatus hyväksyttiin.

Puoluesihteri Laaninen otti maaliskuussa minuun yhteyttä ja pyysi laatimaan luonnoksen kannanotoksi.

Olin virkamatkalla Argentiinassa, mutta kirjoitin sen heti. Lähetin luonnoksen sähköpostilla. Saatteessa ehdotin, että järjestäisimme asiasta seminaarin, jolla saisimme vaihtoehdoillemme laajaa julkisuutta.

Luonnokseni oli tällainen:

Keskustan metropolipolitiikka perustuu laadulliseen kasvuun, ydinalueiden tiivistämiseen ja puutarhakaupunkien verkostoon

Keskusta ei hyväksy suunnitelmia työpaikkojen ja väestön keskittämiseksi pääkaupunkiseudulle. Kun maan väes-

tö ei tulevina vuosikymmeninä sanottavasti lisäännny, Helsingin seudun kasvusuunnitelmien toteutuminen merkitsisi maakuntien näivettymistä. Kasvupyrkimysten sijaan Helsingin seudulla tulee keskittyä alueella jo asuvien ihmisten olojen parantamiseen.

Keskusta ei hyväksy myöskään suunnitelmia, joiden mukaan työpaikat ja palvelut keskitettäisiin Helsinkiin, jolloin Uudenmaan muut kunnat ja kaupungit kehittyisivät nukku-malähiöiksi.

Keskustalainen metropolipolitiikka perustuu Helsingin seudun laadulliseen kasvuun, jolla se kykenee parhaimmin vastaamaan muiden metropolien kilpailuun.

Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen tulee perustua yhtäältä nykyistä tiiviimmin rakennettuihin ydinalueisiin ja toisaalta mahdollisimman omavaraisiin puutarhakaupunkeihin ja -kuntiin, joissa asunnot, työpaikat ja palvelut ovat lähellä toisiaan.

Metropolialuetta varten tulee luoda kaksiportainen hallinto, jossa koko seutua koskevat päätökset tehdään nykyistä vahvemmassa seutuhallinnossa ja jossa lähipalveluja koskevat päätökset tehdään nykyistä pienemmissä yksiköissä.

Muutamaa viikkoa myöhemmin luonnokseni tuli puoluehallituksen työvaliokunnan käsittelyyn. Siellä se hylättiin sillä perusteella, että jotkut helsinkiläiset ehdokkaat olivat sitä vastustaneet. Harkinnassa ei ollut merkitystä sillä, että Uudenmaan piirihallitus oli antanut aloitteelleni yksimielisen ja voimakkaan tuen.

Terävällä aluepoliittisella kannanotolla olisimme voineet vahvistaa maakuntien väen luottamusta puolueeseen. Pääkaupunkiseudulla olisimme erottautuneet sinipunana ja cityvihreiden keskittämispolitiikasta.

Tämä mahdollisuus jäi käyttämättä.

Federalismia euroalueen kriisissä

Kolmas paha virhe oli täydellinen samaistuminen Kokoomuksen federalistiseen Eurooppa-politiikkaan.

Matti Vanhasen pääministerikaudella olin ollut sidottu antamaani lupaukseen, että hän saisi hoitaa Eurooppa-politiikan. Kun Vanhanen vaihtui Kiviniemeen, katsoin olevani vapaa antamastani sitoumuksesta ja aloin ottaa vahvemmin kantaa EU-asioiden ministerivaliokunnassa esille tullessiin asioihin.

Myös Mauri Pekkarinen aktivoitui. Yhdessä me aloimme tosiasiaa määritellä Keskustan kannan esillä olleisiin asioihin.

Niinpä me torjuimme väliaikaisen rahoitusvälineen takuiden kaksinkertaistamisen.

Edellytimme, että pysyvistä välineistä tukea voitaisiin antaa vain maalle, jonka velkakestävyys on varmistettu. Ellei velkakestävyyttä ollut, oli suoritettava velkasaneeraus.

Portugalille väliaikaisesta välineestä annettavan tuen ehdoksi asetimme, että myös tämän maan velkakestävyys varmistetaan.

Hallituksessa Keskustalla oli selvästi tiukempi kanta kuin Kokoomuksella, ja meidän linjastamme tuli koko hallituksen kanta.

Vaaleihin käytäessä ongelmaksi muodostui se, että Keskustan ja koko hallituksen tiukat kannat eivät tulleet julkisuuteen.

Toimittajien tietoon oli tullut, että me Pekkarisen kanssa olimme olleet tiukkoina. Niinpä Kiviniemeltä kysyttiin usein mahdollisesta linjaerosta. Hän korosti, että päätökset oli tehty yksimielisesti. Hän jätti valitettavasti kertomatta, mikä oli ollut päätösten sisältö.

Vetosin kaikissa mahdollisissa tilanteissa Kiviniemeen, että hän kertoisi julkisuuteen Keskustan ja koko hallituksen tiukan kannan. Samoin toivoin, että hän toisi esiin SDP:n ja Kokoomuksen vastuun Suomen liittymisestä euroalueeseen.

Viimeisimmän vetoomukseni esitin torstaina 14.4. Kiviniemelle lähettämässäni sähköpostiviestissä:

Minun mielestäni Sinun pitäisi illan vaalikeskustelussa jotenkin muistuttaa siitä, että Lipponen ja Niinistö, SDP ja Kokoomus veivät Suomen euroalueeseen ja että Keskusta vastusti tätä. Euroalue on liian laaja ja epäyhtenäinen. Omalla toiminnallaan Lipposen hallitus myötävaikutti tähän. On turha jättää Soinille tyhjä pelikenttä, kun Keskusta hyvin asiaperustein vastusti euroalueeseen liittymistä.

Velkakriisin hoitamisesta voisit mielestäni todeta, että Keskustalla on ollut hyvin tiukka linja. Olemme vaatineet velkamaita tekemään itse enemmän ja olleet tiukkoja lainojen ja takuiden myöntämisessä. Tosiasiallinen ero meidän ja Kokoomuksen välillä on hyvä saada esiin.

Portugalin osalta olisi hyvä todeta tuen ehdollisuus. Kuten olemme päättäneet, hevoskuurin pitää olla niin kova, että maan velkakestävyys tulee turvatuksi.

Kopion lähetin Marin avustajille, puoluesihteerille Laaniselle ja ministeri Pekkariselle. Ei ollut vaikutusta tälläkään viestillä.

Kokoomuksella oli aivan eri tilanne kuin Keskustalla. Se koki itselleen edulliseksi esiintyä ”eurooppalaisena” ja suhtautua hövelisti lainoihin ja takuisiin. Kun Keskusta samastui tähän Kokoomuksen linjaan, äänestäjät käänsivät meille selkänsä.

Juuri vaalien edellä vellonut keskustelu Portugalin tukemisesta teki tehtävänsä. Keskustan tilannetta pahensi se, että EU:n talouskomissaari Olli Rehn patisteli julkisuudessa puolueita kantamaan vastuuta velkamaiden auttamisesta.

Eduskuntavaaleissa Keskusta kärsi pahemman vaalitappion kuin vuonna 1970. Ääniosuus laski 15,76 prosenttiin. Kansanedustajia saimme 35.

Kun Keskustan kannatus romahti Uudellamaallakin, saimme vain kaksi paikkaa. Minäkin jäin valitsematta. Tähän vaikutti ratkaisevalla tavalla se, että tein uhrautuvaa vaalityötä muissa vaalipiireissä ja laiminlöin omaa vaalikampanjaani.

Eduskuntavaalien jälkeen Mari Kiviniemen virheet jatkuivat ja puolueen kannatus laski edelleen.

Mauri Pekkarinen ei kelvannut Kiviniemelle eduskuntaryhmän puheenjohtajaksi, vaikka selvä enemmistö oli hänen kannallaan. Tähän tehtävään piti valita Kimmo Tiilikainen.

Kiviniemi aikoi syrjäyttää Pekkarisen myös talousvaliokunnan puheenjohtajan paikalta, jolle hän kaavaili Paula Lehtomäkeä. Tästä suunnitelmasta hän joutui luopumaan.

Kesällä julkisuuteen tuli lisäksi tieto, että puolueen johto ei hyväksy minua presidenttiehdokkaaksi.

Elokuulle tultaessa puolueen kannatus oli vajonnut 12 prosentin tuntumaan.

Pelastus presidentinvaalien kautta

Puolueen johto oli jo pitkään valmistellut Olli Rehnin nimeämistä puolueen presidenttiehdokkaaksi vuoden 2012 vaaleissa. Hänen ehdokkuudestaan puhuttiin julkisestikin eduskuntavaalien lähestyessä.

Pelkäsin, että Rehnin esilläolo ainoana mahdollisena Keskustan presidenttiehdokkaana vaikuttaisi heikentävästi puolueen vaalitulokseen. Siksi ilmoitin jo ennen eduskuntavaaleja, että minäkin olen käytettävissä.

Ajattelin, että saisin tästä myös nostetta eduskuntavaaleihin. Tämä ei auttanut. Kun puolueen kannatus romahti Uudellamaallakin, en tullut edes valituksi.

Eduskuntavaaleissa kokemastani tappiosta huolimatta ilmoitin, että tavoittelen edelleen Keskustan presidenttiehdokkuutta.

Mari Kiviniemi ja muu puoluejohto tekivät kaikkensa estääkseen ehdokkuuteni. Kun kukaan ei suostunut kanssani esivaaliin, sillä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin asettaa minut ehdokkaaksi.

Lokakuun lopussa pitämässäni linjapuheessa korostin Keskustan perinteisiä arvoja ja linjaa:

Yli sadan vuoden ajan Keskusta on taistellut Suomen suun-

nasta oikeiston ja vasemmiston kanssa. Porvareista ja sosia-
listeista meidät on erottanut sekä arvomaailma, tavoitteet
että menettelytavat.

Alkiolainen ihmisyyssaate on tarjonnut vaihtoehdon oikeis-
ton ja vasemmiston materialismille. Kautta aikojen me olem-
me painottaneet henkisiä, hengellisiä ja yhteisöllisiä arvoja
materialismin ylivaltaa vastaan.

Me ajamme ”köyhän asiaa”, puolustamme vähäosaisia, jot-
ka uhkaavat jäädä markkinavoimien ja vahvojen etujärjestö-
jen jalkoihin.

Porvarit ja sosialistit ovat pyrkineet tavoittelemaan aineel-
lista tehokkuutta keskittämisen avulla. Keskusta toimii ha-
jautuksen puolesta sekä aluekehityksessä, päätöksenteossa
että talouselämän rakenteissa. Tämä on luonnontaloudelli-
sesti, yhteiskunnallisesti ja myös taloudellisesti kestävä ke-
hitystä.

Oikeisto ja vasemmisto keskittävät myös päätöksentekoa.
Keskusta puolustaa aitoa kansanvaltaa. Varjelemme lähide-
mokratiaa kuntahallinnossa, ajamme maakuntien itsehallin-
toa ja puolustamme kansan valitsemien valtioelinten – edus-
kunnan ja tasavallan presidentin – oikeutta itsenäiseen toi-
mintaan ja päätöksentekoon.

Aatteelliset erot heijastuvat myös ulkopoliittikkaan. Kes-
kusta on puolueista voimakkaimmin vaalinut maamme itse-
näisyyttä. Urho Kekkosen johdolla luotua Suomen puolueet-
tomuuspolitiikkaa on jouduttu puolustamaan sekä oikeiston
että vasemmiston suuntaan.

Oma kantani on selvä ja horjumaton: Suomen on säilytet-
tävä asemansa sotilaallisesti liittoutumattomana, puolueetto-
mana maana.

Ihmiskuntapolitiikassa oli toteutettava kestävä kehityksen
periaatteita:

Ihmiskunta on ajautumassa umpikujaan, kun kasvava
määrä ihmisiä pyrkii yhä korkeampaan aineelliseen elinta-
soon eli kuluttamaan vuodesta toiseen yhä enemmän. Tällai-

seen menoon eivät luonnonvarat riitä, eikä elinympäristömme tätä kestä. Ihmisen talous on sopeutettava luonnon talouteen. On kehitettävä uutta ympäristöystävällistä tekniikkaa. On turvauduttava nykyistä enemmän uusiutuviin luonnonvaroihin. Kaikkia raaka-aineita on säästettävä ja kierrätettävä. Elinympäristöä on varjeltava.

Tulevaisuuden suunta on hajautettu ja luonnonmukainen tieto- ja sivistisyhteiskunta, jollaiseen Keskusta on 1970-luvulta alkaen päättäväisesti pyrkinyt.

Loppujen lopuksi on kysymys elämän ja politiikan arvoista. Liiallinen materialismi tuhoaa sekä ihmisen että luonnon. Koko maailmassa on saatava aikaan muutos, johon me alkioalaiset olemme kautta aikojen pyrkineet: on painotettava henkisiä, hengellisiä ja yhteisöllisiä arvoja materialismin ylivaltaa vastaan. Ihmisten on opittava hakemaan tyydytystä muusta kuin kasvavasta kulutuksesta.

Presidentinvaalien lähestyessä käytiin keskustelua Suomen jäsenyydestä euroalueessa. Ilmoitin kannattavani sitä, että Suomi ottaisi euron rinnalla käyttöön kansallisen valuutan ja pyrki irrottautumaan euroalueesta.

Keskusta oli oikeassa. Suomi teki virheen liittyessään euroalueeseen. Suomen kannalta ongelma ovat olleet euron jyrkät kurssivaihtelut Yhdysvaltain dollariin nähden. Aluksi euro voimakkaasti devalvoitui, ja siitä tuli Suomen taloutta ajatellen liian halpa. Taloutemme pääsi ylikuumenemaan ja kustannukset alkoivat karata käsistä.

Sitten tuli voimakas revalvaatio, kun euron kurssi dollariin nähden kaksinkertaistui. Tämä euron kurssi oli meille liian korkea. Vientiteollisuutemme joutui vaikeuksiin ja työpaikkoja menetettiin. Kovin kilpailijamme Ruotsi selviytyi paljon paremmin.

Kun velkakriisi puhkesi, Suomi joutui mukaan euroalueen laina- ja takausjärjestelyihin. Tanska ja Ruotsi jäivät niiden ulkopuolelle. Kun Suomen kansan mitta on tullut täyteen, ja on ryhdytty asettamaan ehtoja ja vaatimaan vastavakuuksia,

meitä on ryhdytty syyttämään häiriköksi ja meidän kansainvälinen maineemme on kärsinyt.

Ja kaiken lisäksi euroaluetta on ryhdytty muuttamaan ylikansalliseksi liittovaltioksi. Tässä onnettomassa tilanteessa olen viritellyt keskustelua siitä, että Suomi ottaisi euron rinnalla käyttöön kansallisen rahan ja irrottautuisi vähitellen euroalueesta. Tällöin olisimme samassa asemassa kuin muut Pohjoismaat, ja voisimme kehittää Pohjolan valuuttakurssimekanismin valuuttojemme kurssien vakauttamiseksi toisiinsa ja euroon nähden.

Tällä tavoin Suomi selviytyisi parhaimmin Euroopan ja koko maailman myllerrysten keskellä.

Tällä poliittisella linjalla luottamus Keskustaan vahvistui. Vaalien lähestyessä nousin mielipidemittauksissa ehdokkaiden kärkijoukkoon. Myös puolueen luottamus äänestäjien keskuudessa vahvistui samaan tahtiin.

Mielipidemittausten perusteella olin pääsemässä toiselle kierrokselle. Sosiaalisessa mediassa käyty some-peli muutti kuitenkin asetelman. Haaviston joukot saivat aikaan siinä melkoisen ”pöhinän” väittämällä, että yksi minun TV-mainokistani oli suunnattu häntä ja yleensäkin sukupuolisia vähemmistöjä vastaan. Väitteet levisivät myös joukkoviestimiin.

Esiinnyin mainoksessa Vuokko & Paavo -mukin kera ja sanoin, että talossa pitää olla isäntä – niin ja emäntä. Aluksi minun piti esiintyä mainoksessa yksin ja sanoa, että ”talossa pitää olla isäntä”. Tämä versio katsottiin kuitenkin sovinnolliseksi ja niinpä mainokseen otettiin mukaan otettiin Vuokko & Paavo -muki, ja siihen lisättiin nuo sanat ”niin ja emäntä”.

Jokainen mainoksen nähnyt tiesi, ettei siinä ollut mitään sopimatonta. Kiinnostus sitä kohtaan oli suuri. Sitä oli ladattu verkkosivultani lähes 100 000 kertaa. Mainostoimisto ja puolueen tiedotuspäällikkö ehdottivat, että ajaisimme mainosta lauantaina ja sunnuntaina muutaman ylimääräisen kierroksen. Ajat varattiin. Rahaa oli kassassa.

Uskon, että isäntä-emäntä -mainoksen esittäminen olisi

kääntänyt media- ja some-pelin eduksemme. Haaviston joukkojen parjauksen parjaukselta olisi mennyt pohja, ja huomio olisi kiintynyt suosittuun mukikampanjaamme. Kun emme kyenneet vastaamaan some-hyökkäykseen samoin aseina, olisimme voineet puolustautua joukkoviestinnän keinoin. Tämän Mari Kiviniemi jostakin syystä esti.

Sauli Niinistö sai vaalin ensimmäisellä kierroksella lähes 40 prosentin kannatuksen. Pekka Haaviston ääniosuus oli 18,76 prosenttia ja minun lukuni 17,53 %.

Pekka Haavisto oli itsekin yllättyneenä pääsystä toiselle kierrokselle, eikä ollut siihen lainkaan valmistautunut. Toisella kierroksella olivat ehdokkaat, joiden mielipiteissä ei ollut paljon eroa. Sen lopputulos oli ennalta täysin selvä.

Jokainen voi mielessänsä pohtia, millainen toinen kierros olisi ollut, jos ensimmäisen tulos olisi ollut toinen.

Vaikka en tullut valituksi, ehdokkuudellani presidentinvaaleissa oli suuri poliittinen merkitys.

Kävin kampanjan, joka suuntautui lähes kaikkiin Suomen kuntiin. Tämä oli tärkeää, kun puolueen kenttätoimintaa oli pitkään laiminlyöty.

Presidentinvaalien jälkeen jatkoin kenttätöitä tukeakseen puolueen valmistautumista seuraavan syksyn kuntavaaleihin. Tässä yhteydessä järjestin puhetilaisuuden kaikissa niissä manner-Suomen kunnissa, joissa en ollut presidentinvaalien yhteydessä ehtinyt käymään.

Presidentinvaalien yhteydessä saatoin nostaa esiin tulevaisuuden kannalta tärkeitä asioita ja tuoda esiin oman näkemykseni Suomen linjasta. Kampanjani avulla palautin Keskustaa alkioalaiselle linjalle ja sain vahvistetuksi äänestäjien luottamusta puolueeseen.

Pettymysten vuodet

Juha Sipilä puheenjohtajaksi

Presidentinvaalien jälkeen ryhdyttiin valmistautumaan Rovaniemellä kesäkuussa 2012 pidettävään puoluekokoukseen. Asetuin ehdolle puheenjohtajan vaaliin. Sen kautta oli ratkeamassa Suomen Keskustan ja Suomen tuleva linja.

Ajattelin, että pystyisin presidentinvaaleissa saavuttamani menestyksen siivittämänä viemään puolueen voittoon sekä syksyn kuntavaaleissa että vuoden 2014 eurovaaleissa ja vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.

Lähdin vaaliin voittajasuosikkina. Olin mielipidemittauksissa selvä ykkönen sekä koko kansan että Keskustan kannattajien keskuudessa. Kun olin ilmoittautunut ehdokkaaksi, liberaalit ryhtyivät kiivaasti etsimään vastaehdokasta.

Mari Kiviniemeä ei enää tuettu. Tuomo Puumalan voittoon ei uskottu.

Lopulta löytyi varapuheenjohtajan vaaliin jo ilmoittautunut Juha Sipilä, jonka tukena oli puolueen suurin piirijärjestö ja joka saattoi lestadiolaisena saada valtakunnallista kannatusta. Liberaalit ryhtyivät kannattamaan Sipilän valintaa. Voitin jäsenäänestyksen, mutta puoluekokouksessa Sipilän taakse koottu liittoutuma vei voiton.

Muu puoluejohto valittiin uudelleen. Antti Rantakankaan yritys palata puolueen johtoon epäonnistui.

Tietysti petyin vaalin tulokseen, mutta olin toisaalta varsin tyytyväinen Juha Sipilän valintaan. Kampanjan aikana olin todennut, että olimme lähes kaikista keskeisistä asioista samaa mieltä. Puoluekokouksen jälkeen käymiemme keskustelujen perusteella tyytyväisyyteni oli vahvistunut.

Juha Sipilä näytti edustavan Keskustan perinteistä aatteellista ja poliittista linjaa Santeri Alkiosta nykypäivään saakka.

Tulevaisuudesta tunnuimme ajattelevan hyvin samalla tavalla.

Ajattelin, että Juha Sipilästä saattaisi tulla Keskustan puheenjohtajana ensimmäinen seuraajani, jonka poliittiseen linjaan voisin olla täysin tyytyväinen. Totesin, että menestyäkseen hänen tulisi rohjeta olla itsenäinen niiden suhteen, joiden tuella hänet puheenjohtajaksi valittiin.

Tiesin Sipilän poliittisen kokemuksen lyhyeksi ja ohueksi. Muu puoluejohto koostui vain liberaaleista. Siksi näin paljon vaivaa voidakseni vaikuttaa hänen poliittisen linjansa muotoutumiseen.

Kesällä 2012 euroalueen kriisi oli vahvasti esillä.

Juha Sipilä arvosteli heti valintansa jälkeen Kataisen hallituksen Eurooppa-politiikkaa sanomalla, että ”liittovaltiota kohti otetaan pieniä askeleita aivan kuin makkarapötköä siivutetaan siivu kerrallaan”. Hän epäili, että Suomen linjasta päätetään eduskunnassa vasta sitten, kun mitään ei ole tehtävissä.

Sipilä toivoi euron pysyvän pystyssä, mutta ei millä hinnalla hyvänsä. Hän arvosteli hallitusta siitä, että hallituksessa hyväksyttiin mitkä toimet hyvänsä.

Sipilän mielestä Suomessa piti järjestää kansanäänestys, jos oltaisiin siirtymässä euromaiden yhteiseen velkaan. Hänen mukaansa oli selvää, että suomalaiset olisivat ikuisesti maksajia, jos tällainen päätös tehtäisiin.

Ensimmäisen Sipilän puheenjohtajavuoden aikana tapasimme usein ja kävimme hyviä keskusteluja. Näissä tapaamisissa sain sen käsityksen, että hänellä oli avoin mieli pohtia asioita. Juhan ajattelu oli lähellä omaani.

Erityisesti minua ilahdutti se, että Sipilä ei hyväksynyt Euroopan unionin kehittämistä liittovaltioksi. Hän ihmetteli kovasti sitä, että puolue oli päästäkseen hallitukseen siirtynyt vuonna 2001 kannattamaan Paavo Lipposen liittovaltiolinjaa.

Annoin Sipilälle omia kirjojani, joiden avulla hän voisi perehtyä tarkemmin Suomen ja puolueen lähihistoriaan.

Keväällä 2014 julkaisin kirjani ”Suomen linja”. Keskeinen

syy sen kirjoittamiseen oli, että Juha Sipilä voisi sen avulla pe-rehtyä Keskustan aatteellisiin ja poliittisiin juuriin.

Yhteinen ystävämme sanoi kuitenkin kirjan julkaisemisen jälke-n, ettei Sipilä lue kirjoja. Näin kävikin.

Sipilä liberaalien linjalle

Vuoden 2014 eurovaalien lähestyessä Sipilä asettautui Olli Rehnin ja liberaalien liittovaltio-linjalle.

Keväällä 2013 olimme keskustelleet Sipilän kanssa siitä, että pyrkisimme muodostamaan Euroopan parlamenttiin uu-den ryhmän, joka olisi meille sopivampi kuin liberaaliryhmä ALDE, jota hänkin oli puheenjohtajavaalin yhteydessä arvos-tellut.

Kesällä puoluehallituksessa kuitenkin päätettiin, että libe-raaliryhmässä pysytään. Lisäksi siihen sitouduttiin entistä vah-vemmin ajamalla Olli Rehn ALDE-puolueen toiseksi kärkieh-dokkaaksi.

Vaaliohjelman sisällön saneli Rehn. Siihen ei hyväksytty edes Sipilän julkisuudessa esittämiä kannanottoja, joiden mu-kaan Keskusta ei hyväksynyt velkaunionia eikä liittovaltioke-hitystä.

Kevään mittaan käytiin eurovaalikampanjaa. Sen aikana lä-hetin Sipilälle sähköpostiviestejä, joissa esitin evästyksiä puo-lueen politiikkaan. Ne liittyivät siihen, että Keskustan poliitti-nen linja oli kääntymässä liberalismiin suuntaan.

Erityisen huolissani olin siitä, että puolueen aluepolitiikka ei ollut riittävän terävää.

Kirjoitin kokemuksen osoittavan, että Keskusta menestyi parhaimmin silloin kun politiikassa on vahva aluepoliittinen ote. Se vahvisti luottamusta maakunnissa. Pääkaupunkiseu-dulla oli tarjottava vaihtoehto keskittävälle metropolipolitiikal-le.

Keskustan aluepolitiikka ennakoi sitä, että metropolipolitiik-

kaa ehkä toteutettaisiin myös seuraavassa hallituksessa.

Olin hyvin tyytymätön myös siihen, että Sipilä oli julkisuudessa kannattanut kehityspolitiikkaan kohdistuvia leikkauksia. Tämä ennakoisi sitä, että määrärahoja seuraavassa hallituksessa leikattaisiin.

Tässä asiassa ei tullut esiin se Sipilän humaani arvomaailmansa, joka johti holtittomuuteen syksyn 2015 siirtolaisuusaallon yhteydessä ja tarjoukseen antaa oma koti turvapaikanhakijoiden käyttöön.

Kesäkuussa 2014 Turussa pidetyn puoluekokouksen käsiteltäväksi oli laadittu ulko- ja turvallisuuspoliittinen kannanotto, josta puuttui selkeä kanta siihen, että Suomen tuli säilyttää asemansa sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Tämä puute korjattiin puoluehallituksen käsittelyssä.

Suomen liittoutumattomuuden puuttuminen puoluekokoukselle laaditusta luonnoksesta oli ilmeisesti perustunut puoluejohtajan piirissä, ”johtoryhmässä”, kehitettyyn yhteiseen linjaan. Tämä kävi ilmi, kun Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittisesta linjasta syntyi syksyllä 2014 sekavaa julkista keskustelua.

Keskustelu käynnistyi eduskuntaryhmän puheenjohtajan Kimmo Tiilikaisen MTV:lle antamalla haastattelulla, jonka mukaan tulevan hallituksen ohjelman tuli olla sellainen, että Suomella säilyy oma päätösvalta ja liikkumavara. Valtiojohtajan käsiä ei pitänyt sitoa.

Myöhemmin puheenjohtaja Sipilä esiintyi samaan tapaan Talouselämä-lehden haastattelussa.

Kävi ilmi, että Sipilän ja Tiilikaisen lausunnot perustuivat virheelliseen käsitykseen puolueen kannanotoista ja sekä edellisten että silloisen hallituksen ohjelmista. Viestinvaihdolla ja keskusteluissa väärinkäsitykset selvitettiin ja Turun puoluekokouksessa määritelty linja päätettiin pitää.

Joulukuun puolivälissä syntyi uusi julkinen kärhämä, kun Sipilä antoi HS:n haastattelussa ymmärtää, että olisimme olleet hänen kanssaan eri mieltä ns. Nato-otiosta. Totesimme,

että olimme samalla linjalla, mutta julkisuudessa tuo väärä käsitys jäi elämään.

Vuoden lopun ulkopoliittinen keskustelu osoitti, että Sipilä joukkueineen oli kaavailemassa muutosta Keskustan ja Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaan.

Marraskuun lopulla 2014 Porissa pidettyyn puoluevaltuuston kokoukseen valmistauduttaessa puolueen sisäiset linjaerot tulivat hyvin selkeinä esille.

Kun olin tullut kesän puoluekokouksessa europarlamentaarikkojen edustajana valituksi puoluevaltuuston jäseneksi, ilmoitin kiinnostukseni sen puheenjohtajuuteen. Tämä luottamustehtävä oli tärkeä ennen muuta sen vuoksi, että puheenjohtaja oli sääntöjen mukaan yksi puolueen yhdeksästä hallitusneuvottelijasta.

Liberaalit ryhtyivät joidenkuiden lestadiolaispoliitikkojen tukemina kampanjoimaan valintaani vastaan. Väitettiin, että oli sovittu tämän paikan kuuluvan nuorille. Tiesin, että olisin hävinnyt äänestyksen, joten luovuin ehdokkuudesta.

Tämä oli kauaskantoinen ratkaisu. Jos olisin ollut mukana seuraavan vuoden hallitusneuvotteluissa, tuhoisat virheet olisi vältetty.

Vaikka Sipilän johtaman Keskustan politiikassa oli ollut eduskuntavaalien lähestyessä paljon toivomisen varaa ennen muuta alue-, Eurooppa- ja ulkopoliitikassa, puolue menestyi hyvin. Tässä puoluetta auttoi ratkaisevasti se, että Jyrki Kataisen ja Alexander Stubbin johtama hallitus epäonnistui ja kompuroi vielä kautensa loppusuoralla pahan kerran.

Keskustan kannatus nousi 21,2 prosenttiin. Eduskuntapaikkoja tuli 49, neljätoista enemmän kuin vuoden 2011 romahdusvaaleissa.

Perussuomalaiset saivat toisen ”jytyn” 38 eduskuntapaikkaa. Kokoomus sai 37 kansanedustajaa, seitsemän vähemmän kuin edellisissä vaaleissa. SDP:n tulos oli 34, menetys kahdeksan paikkaa.

Väärällä joukkueella hallitukseen

Vaalituloksen perusteella näytti olevan mahdollista, että hallituspolitiikassa toteutuisi se Suomen linja, josta olin kirjassani keväällä 2014 kirjoittanut.

Kannatin ratkaisua, jossa hallituksen rungon olisivat muodostaneet suurimmat eduskuntapuolueet Keskusta ja Perussuomalaiset. Tätä pohjaa olisi täydennetty sosialidemokraateilla. Kokoomusta en hallitukseen halunnut.

Toisena vaihtoehtona esitin keskustavoimien hallitusta, jossa Keskustan ja Perussuomalaisten runkoa olisivat täydentäneet pienpuolueet. Pohja olisi ollut kapea, mutta hallitus olisi ollut opposition hajanaisuuden vuoksi toimintakykyinen.

Keskustan eduskuntaryhmän ja puoluehallituksen enemmistö olisi halunnut hallituskumppaniksi sosialidemokraatit. Hallitusneuvottelijat päätyivät kuitenkin kannattamaan yhteistyötä Kokoomuksen kanssa.

Kerrotaan, että hallitusneuvottelijoiden kokouksessa oli äänestetty suljetuilla lipuilla, jotka puheenjohtaja oli itse laskenut. Kokoomuspohja oli voittanut äänin 5–4. Se tiedetään, että Juha Sipilä oli ollut kokoomusyhteistyön kannalla.

Toinen Juha Sipilän linjaratkaisu oli Keskustan ministereiden valinta. Hän esitti listansa suoraan eduskuntaryhmän ja puoluehallituksen yhteiskokoukselle.

Ministerilista oli yksipuolinen. Se koostui pelkästään puolueessa vuoden 2010 puoluekokouksen jälkeen valtaa pitäneistä Kokoomusta lähellä olevista liberaaleista.

Valintakokouksessa mukana olleiden suureksi yllätykseksi Sipilä ehdotti liikenne- ja viestintäministeriksi Anne Berneriä, joka oli jo lupautunut Kokoomuksen eduskuntaehdokkaaksi, mutta tullut Sipilän pyynnöstä Keskustan listalle. Hän liittyi puolueen jäseneksi vasta ministerin paikan saatuaan.

Valintakokouksessa kävi ilmi, että Sipilä olisi ehdottanut Olli Rehniä ulkoministeriksi, jos se paikka olisi tullut Keskustalle. Tämä olisi ollut kovan luokan poliittinen linjavalinta. Lap-

pia olisi hyvitetty sillä, että oikeusministeriksi olisi tullut Markus Lohi.

Kommentoin ratkaisua tuoreeltaan sanomalla, että Juha Sipilällä oli vääränlainen joukkue ja huonot neuvonantajat. Neuvonantajilla tarkoitin sekä joitakin vanhemman polven poliitikkoja että pääministerin lähimpiä avustajia.

Kun tapasin Juha Sipilän elokuun alussa, perustelin kantani hänelle suorin sanoin. Ihmettelin myös eduskunnasta pudonneen Paula Lehtomäen nimittämisen valtioneuvoston korkeimpaan virkaan valtioneuvoston kanslian valtiosihteeriksi. Sipilä vastasi, että hänellä ei ollut ollut muuta työtä.

Kerroin Sipilälle, millainen muistijälki hänen joukkueeseensa kuuluvien toiminnasta oli puolueväen kollektiiviseen muistiin jäänyt. Viittasin tässä teokseeni ”Suomen linja”.

Korostin, että puolueen kannattajien ja jäsenten keskuudessa hallituksen luottamus lepäsi hänen harteillaan. Sipilä sanoi, että hänen olisi ehkä ollut hyvä lukea kirjani. Niin olisi ollut.

Hallituksen muodostamisesta alkoi prosessi, joka johti siihen, että vetäydyin seuraavan vuoden alussa sivuun puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan työstä. Lopulta perustin (DEL) Kansalaispuolueen. Kun se kaapattiin ja tuhottiin, jouduin perustamaan Seitsemän tähden liikkeen. Näistä tapahtumista olen kertonut seikkaperäisesti kirjoissani ”Eihän tässä näin pitänyt käydä”, ”Kukahän nämäkin sotkut selvittää” ja ”Terve Suomi”.

Perustin uuden puolueen sen jälkeen, kun syksyn mittaan oli käynyt ilmi, että en pystynyt enää Keskustan kautta vaikuttamaan Suomen, Euroopan ja ihmiskunnan tulevaisuuteen. Osallistuin puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan kokouksiin. Mielipiteitäni ei otettu huomioon. Edes avointa keskustelua ei syntynyt.

Pidin myös suoraa yhteyttä puheenjohtaja Juha Sipilään. Marraskuussa tämä yhteys katkesi.

Viisaalle kylliksi

Tammikuun lopussa 2016 ilmoitin päätyneeni siihen, että minun oli viisainta jättäytyä sivuun puolue-elinten toiminnasta.

Perustelin ratkaisuani:

Viime kesästä lähtien olen pohtinut, mitä voisin tehdä.

Haluan vaikuttaa Suomen, Euroopan ja ihmiskunnan tulevaisuuteen. Jos yritän muuttaa Keskustan poliittista linjaa, sanotaan, että hajotan puoluetta. Puolueeseen on sitä paitsi luotu valtarakennelma, jota ei ainakaan lähi vuosina ole mahdollista horjuttaa.

Keskustan kautta en voi enää Suomen linjaan vaikuttaa.

On parasta tunnustaa reilusti tappio ja vetäytyä. Olen päättänyt jättäytyä sivuun Suomen Keskustan puoluevaltuuston, puoluehallituksen ja sen työvaliokunnan työstä.

Euroopan parlamentissa jatkan toimintaani Keskustan valtuuskunnan jäsenenä. Muissa Keskustan puolue-elimissä valtuuskuntaa edustavat tästedes sen muut jäsenet.

Yhteiskunnallista vaikuttamista jatkan hakemalla yhteyttä samoin ajatteleviin suomalaisiin sekä puoluepolitiikan ulkopuolella että yli puoluerajojen.

Tämä ratkaisuni on hyvin henkilökohtainen. Viime vuosikymmeninä suuri osa poliittisesta energiastani on kulunut puolueen sisäisiin vääntöihin. Haluan uuden alun. Haluan vapauttaa voimavarani suoraan toimintaan tavoitteitteni hyväksi.

Toivon, että Keskustaan lukeutuvat kannattajani jatkavat toimintaansa puolueessa ja pyrkivät vaikuttamaan sen poliittiseen linjaan.

Puolueen johdosta kukaan ei ottanut yhteyttä. Taisivat olla tyytyväisiä, että pääsevät eroon kiusankappaleesta.

Kun perustin pari viikkoa myöhemmin Kansalaispuolueen, korostin, että tarkoitukseni ei ollut hajottaa Keskustaa, vaan koota yhteen alkiolaisen aatteen kannattajia yli puoluerajojen.

Keskustalaisia kannattajiani kehotin jatkamaan toimintaansa Keskustan riveissä.

Kansalaispuolueen kautta pyrin vaikuttamaan Suomen, Euroopan ja ihmiskunnan kehityksen suuntaan kahdella tavalla. Yhtäältä kokosin yhteen alkiolaisen aatteen kannattajia yli puoluerajojen. Toisaalta pyrkimyksenä oli vaikuttaa välillisesti Keskustan poliittiseen linjaan.

Kansalaispuolueen säännöt oli kirjoitettu siten, että jäseneksi saattoivat tulla myös toisten puolueiden jäsenet. Toisaalta kysymyksessä oli parlamenttipuolue, jonka varsinaisia jäseniä saattoivat olla vain nykyiset ja entiset kansanedustajat ja Euroopan parlamentin jäsenet. Kannatusjäsenyys oli tarjolla kaikille halukkaille.

Kansalaispuolueen aatteellinen ja poliittinen linja oli kirkkaan alkiolainen ja kekkoslainen. Se oli tiivistettynä puolueen sääntöjen tarkoituspöytäkirjään.

Keskusta järjesti vuoden 2016 puoluekokouksensa Seinäjoella. Kysymyksessä oli juhlapöytäkirja, kun puolue oli perustettu vuonna 1906. Olin ollut mukana kaikissa puoluekokouksissa vuodesta 1970 alkaen.

Nyt jäin kotiin. Lähetin kokoukselle kirjallisen viestin, mutta sitä ei sen osanottajille välitetty.

Kansalaispuolueen tarkoituksena oli osallistua vain eduskunta- ja eurovaaleihin. Niinpä päätimme, että emme osallistu puolueena vuoden 2017 kuntavaaleihin.

Halusin olla Keskustan ehdokkaana Keminmaalla, jonka valtuustoon kuuluin. Juha Sipilä torjui ehdokkuuteni. Perusteet olivat kestävämmät, kun puolueen listoilla oli ollut aikaisemminkin runsaasti sitoutumattomia ehdokkaita ja muiden puolueiden jäseniä.

En halunnut saattaa Keminmaan keskustaväkeä ikävään välikäteen. Päätin asettua ehdolle Helsingissä.

Aluksi ajattelin olla ehdokkaana valitsijayhdistysten yhteislistalla. Käytännön syistä asetuimme kuitenkin sitoutumattomina Kristillisdemokraattien listalle. Meillä oli erillinen ”Terve

Helsinki” -niminen ryhmittymä ja oma vaalikampanja.

Tulin valituksi. Aluksi meillä oli KD:n kanssa yhteinen valtuustoryhmä, mutta kesällä 2018 muodostin oman ”Terve Helsinki” -ryhmän.

Keskusta menetti kannatustaan ja yhden kolmesta valtuustopaikastaan.

Keskustan valtakunnallinenkin tulos oli tappiollinen. Ääniosuus oli 17,5 %, pudotusta runsaan prosenttiyksikön verran.

Presidentinvaaleissa rohkaiseva tulos

Vuoden 2018 presidentinvaalien lähestyessä ilmoitin, että kannatan Sauli Niinistön uudelleenvalintaa.

Tukeni oli ehdollinen. Tuin häntä luottaen, että hän pitää Suomen Paasikiven linjalla – sotilaallisesti liittoutumattomana, puolueettomana maana.

Mitä pidemmälle elettiin, sitä ilmeisemmäksi kävi, että Niinistö oli johdattelemassa Suomea liittoutumispolitiikan tielle. Hän oli pyrkinyt erityisesti edistämään EU:n kehittymistä sotilasliitoksi.

Mittani tuli täyteen kesän 2017 Kultaranta-keskustelujen yhteydessä, jolloin presidentti Niinistö neuvotteli EU:n ulkopoliittisen edustajan kanssa EU:n yhteisestä puolustuksesta. Tässä hän lisäksi astui valtioneuvoston ”tontille”. Eurooppa-politiikka kuuluu pääministerin ja valtioneuvoston toimivaltaan.

Toinen syy mittani täyttymiseen oli se, että Niinistö ryhtyi asemaansa sopimattomalla tavalla tukemaan Kokoomuksen pyrkimyksiä syrjäyttää johtoaan vaihtanut Perussuomalaiset hallituksesta.

Näistä syistä päätin sittenkin ryhtyä presidenttiehdokkaaksi.

Kansalaispuolue ei voinut asettaa ehdokasta, kun se ei ollut eduskuntapuolue. Niinpä muodostettiin valitsijayhdistys, joka ryhtyi keräämään tarvittavia 20 000 kannattajakorttia. Ne saatiin kerätyksi itsenäisyyspäivään mennessä.

Presidentinvaaleissa menestyin hyvin. Sain 6,2 % annetuista äänistä ja voitin suurten puolueiden ehdokkaat Keskustan Matti Vanhasen ja SDP:n Tuula Haataisen.

Matti Vanhanen oli asetettu Keskustan presidenttiehdokkaaksi jo vuoden 2016 Seinäjoen puoluekokouksessa. Ehdokkaan asettamisesta jo siinä vaiheessa päätettiin yllättäen. Vain Matti Vanhanen ilmoittautui mukaan, joten jäsenäänestystä ei tarvinnut järjestää.

Elinkeinoministeri Olli Rehn pohti jälleen ehdokkuuttaan, mutta kieltäytyi lopulta.

Jälkikäteen Rehn on Risto Uimosen kirjassa ”Tulos tai ulos – Juha Sipilän myrskyisä pääministerikausi” moittinut ehdokasasettelua.

– En tunne tarkkaan kaikkea mitä tapahtui, mutta se jäi vähän rassaamaan. Olin tarkoituksella näistä asioista sivussa. Juha ei koskaan kysynyt suoraan kantaani presidenttiehdokkuuteen. Hänellä oli siihen varmasti oma syynsä, enkä lähde niitä arvailemaan.

– Anun (Anu Vehviläisen) kanssa tavattiin. Hän kysyi puolihuolimattomasti presidentinvaaleista. Aistin, että jotain oli tekeillä. En antanut täsmällistä vastausta, vaan kerroin, mitä muita suunnitelmia minulla oli. En kokenut sitä viralliseksi tiedusteluksi. Pieneen järkeeni ei käynyt, että jo tuossa vaiheessa tunnusteltiin ehdokkuutta. Mielsin Anun tunnustelun kahden hyvän ystävän väliseksi läpänheitoksi. Ei se ollut hyvä ratkaisu, mutta näillä mennään.

– Oli kai tarkoitus tehdä näennäinen tiedustelu, kun oli aika pitkälle rakennettu suunnitelma toisenlaisesta ratkaisusta. Juha olisi voinut puhua minun ja Matti Vanhasen kanssa. Ollimme voineet katsoa yhdessä, kuka lähtee ehdokkaaksi ja miten Väyrynen estetään.

Olli Rehn vahvistaa Uimosen kirjassa sen, että presidenttiehdokkaan nimeämisen aikataulu liittyi pyrkimykseen estää minun ehdokkuuteni.

Yleensä Keskusta on asettanut ehdokkaan vasta vaaleja

edeltävänä vuonna. Jos asiasta olisi päätetty vasta vuonna 2017, olisin hyvinkin saattanut olla kiinnostunut ehdokkuudesta ja asettua ehdolle jäsenäänestykseen.

Nyt kävi niin, että hyvä tulos presidentinvaaleissa rohkaisi asettuman ehdolle Keskustan puheenjohtajan tehtävään.

Kohti kaikkien aikojen pahinta romahdusta

Vielä yksi yritys pelastaa Keskusta

Helmikuun 1. päivänä 2018 pitämässäni tiedotustilaisuudessa ilmoitin, että olin päättänyt tehdä vielä yhden yrityksen Keskustan pelastamiseksi. Ilmoitin asettuvani ehdolle Keskustan puheenjohtajan vaaliin seuraavan kesän Sotkamon puoluekokouksessa.

Perustelin ratkaisuani:

Valintani kautta Keskusta voisi eheytyä perinteisen alkio-laisen aatteensa pohjalta. Liberalismilla olisi johtamassani Keskustassa vahva jalansija.

Puheenjohtajana sain aikanaan paljon kiitosta demokraattisesta tavastani johtaa puoluetta. Tässä suhteessa en ole ainakaan taantunut.

Juurilleen palaava Keskusta voisi eduskuntavaalien kautta nousta jälleen maan suurimmaksi puolueeksi ja vaikuttaa omien arvojen ja tavoitteittensa pohjalta ratkaisevalla tavalla Suomen tulevaisuuteen.

Kansan keskuudessa luottamus Keskustaan vahvistuisi. Uskon, että Kansalaispuolueen kannattajat olisivat valmiit toimimaan johtamani uuden Keskustan puitteissa. He ovat hyväksyneet Kansalaispuolueen ohjelman, joka nojautuu alkio-

laiseen ihmisyyssaatteeseen. Uskon, että myös osa Sinisten ja Perussuomalaisten kannattajista voisi löytää poliittisen kodin uudesta Keskustasta. Alkiolainen allianssi voisi syntyä.

Kysymys on Suomen tulevaisuudesta. Nykyinen oikeistosuuntaus Suomen poliittisessa elämässä on katkaistava.

Jos nykyinen jatkuu, Suomi menettää lopunkin itsenäisyytensä ja ajautuu sotilaalliseen liittoutumiseen ja Nato-jäsenyyteen. Jos nykyinen jatkuu, köyhyys kasvaa ja eriarvoisuus lisääntyy. Jos nykyinen jatkuu, suurkaupungit ruuhkautuvat ja sekä maakuntakaupungit että maaseutu näivettyvät.

Asettumalla puheenjohtajaehdokkaaksi tarjoan Keskustan jäsenistölle ja puoluekokousedustajille aidon kansanvaltaisen mahdollisuuden päättää vapaasti puolueen linjasta ja tulevaisuudesta.

Vaihtoehdot ovat selvät. Molemmissa niistä palaan eduskuntaan heti Sotkamon puoluekokouksen jälkeen tiistaina 12.6.2018.

Jos puoluekokous päättää, että Keskusta jatkaa nykyisellä linjallaan, eroan puolueen jäsenyydestä, muodostan Kansalaispuolueen eduskuntaryhmän ja ryhdyn johtamaan sen vaalikampanjaa.

Jos taas tulen valituksi Keskustan johtoon, liityn puolueen eduskuntaryhmään ja olen valmis johtamaan sen voittoon seuraavissa eduskuntavaaleissa.

Tästä alkoi erikoinen tapahtumasarja.

Aluksi puheenjohtaja Juha Sipilä ilmoitti olevansa valmis rehtiin kilpaan.

Sitten puoluehallitus päätti hankkimiensa maksettujen asiantuntijalausuntojen nojalla, että en ole vaalikelpoinen. Tällä perusteella järjestöväelle annettiin ohjeet, ettei minua voida ottaa mukaan puheenjohtajaehdokkaiden paneelikeskusteluihin. Keskustelu puolueen linjasta pyrittiin tyystin välttämään.

Puheenjohtaja ilmoitti kuitenkin julkisuuteen, että voisin olla ehdolla, jos eroaisin Kansalaispuolueesta.

Huhtikuun alussa ilmoitin päättäneeni erota Kansalaispuolueen jäsenyydestä. Tämän jälkeen arvelin voivani kiistatta olla ehdolla puolueen puheenjohtajaksi.

Seuraavana päivänä Seinäjoella järjestetyssä Etelä-Pohjanmaan piirikokouksessa Juha Sipilä teki kuitenkin selväksi, ettei näin ei ole. Epävarmuus jatkuisi, eikä ehdokkaiden välisiä keskusteluja olisi mahdollista saada aikaan.

Olin tavannut kevään mittaan puolueen veteraaneja, jotka olivat pyrkineet selvittämään, löytyisikö minulle Keskustassa sellainen vaikutusvaltainen asema, että voisin palata puolueen toimintaan. Juha Sipilä oli tietoinen näistä tapaamisista ja niiden tarkoituksesta.

Ensimmäisessä mukana olivat Mauri Pekkarinen, Timo Kalli ja Seppo Kääriäinen. Toiseen osallistuivat Eero Lankia ja Juhani Perttunen.

Lupasin molemmissa harkita asiaa. Olin valmis ilman ennakkoehtoja tapaamaan Juha Sipilän. Molempien tapaamisten jälkeen minulle kerrottiin, että Sipilä ottaa yhteyttä. Ei ottanut.

Kun Sipilä ei lukuisista lupauksista huolimatta ottanut yhteyttä, otin aloitteen omiin käsiini ja ehdotin tapaamista.

Tapaaminen Kesärannassa

Tapasimme torstaina 19.4. 2018 Kesärannassa – juuri ennen Lahdessa pidettävää puoluevaltuuston kokousta. Edellisestä tapaamisesta oli kulunut yli kaksi vuotta.

Ilmoitin vetäytyväni puolueen puheenjohtajan vaalista. Tein mielestäni kohtuullisen ehdotuksen siitä, kuinka voisin palata Keskustan toimintaan.

Tämä olisi mahdollista, jos sääntöjä muutettaisiin ja minut valittaisiin puoluevaltuuston puheenjohtajaksi Sotkamon puoluekokouksessa. Tämä turvaisi minulle riittävät vaikutusmahdollisuudet.

Tällä ehdotuksella oli tausta, jonka molemmat hyvin tiesimme.

Turun puoluekokouksessa kesäkuussa 2014 puolueen sääntöjä oli muutettu siten, että puoluevaltuuston puheenjohtaja sai puolueen johdossa vahvemman aseman ja hän oli yksi puolueen hallitusneuvottelijoista.

Kun olin tullut Keskustan europarlamentaarikkojen edustajana valituksi puoluevaltuuston jäseneksi, asetuin ehdolle sen puheenjohtajaksi.

Olin uskonut, että saisin puolueen kunniapuheenjohtajana tähän tehtävään vahvan kannatuksen. Muissa puolueissa vastaaviin tehtäviin oli yleensä valittu kokeneita poliitikkoja.

Puolueessa valtaa käyttänyt liberaalien johtama ryhmittymä oli kuitenkin torjunut valintani.

Kun kerroin ideastani Sotkamon kokouksen suhteen, Sipilä alkoi muistella, että oli tehty puoluekokousaloite puoluevaltuuston puheenjohtajan valinnan siirtämisestä puoluekokoukselle. Hän soitti järjestöryhmää johtavalle Juha Rehulalle, joka vahvisti, että Sipilän oma Pohjois-Pohjanmaan piiri oli tällaisen aloitteen tehnyt.

Sipilä lupasi ottaa asian esille samana iltana järjestettävässä puoluejohdon tapaamisessa.

Puoluejohdon tapaamisen jälkeen Sipilä viestitti, että puoluejohdossa hän itse ja Katri Kulmuni lämpenivät tälle ajatukselle, mutta muut olivat nihkeämpiä.

Tätä seurasi viestittelyä, josta kävi ilmi, että Sipilä ei ryhtynyt asiaa ajamaan, vaan vain varovaisesti tunnusteli ihmisten ajatuksia.

Kommentoin syntyneitä tilannetta Sipilälle jälkikäteen lähettämässäni viestissä:

Mielestäni Sinun olisi pitänyt tarttua minun aloitteeseeni ja ajaa se läpi. Kannaltasi ja puolueen kannalta kysymys oli todella tärkeästä ratkaisusta, historiallisen tärkeästä.

Jos ratkaisuun olisi päästy, Sinulla olisi ollut minun tuellani realistinen mahdollisuus tavoitella jatkokaudesta pääministerinä. Kun ei päästy, Keskusta ei eduskuntavaaleissa selviydy edes kolmanneksi. Tämän tappion jälkeen puoluetta on ää-

rimmäisen vaikea enää nostaa suurten joukkoon.

Tämän tapauksen yhteydessä tilanne puolueessa tuli mielenkiintoisella tavalla läpivalaistuksi.

”Joukkue” johti Sipilää

Juha Sipilälle lähettämäni viestin lopussa mainitsemallani ”läpivalaisulla” tarkoitin tapaamista hänen kanssaan ja sen jälkeen läpikäytyä prosessia.

Tämä oli hämmäntävä kokemus. Se osoitti kouriintuntuvalta tavalla, että Sipilä ei johtanut puoluetta.

Sipilälle oli tarjolla ratkaisu, jolla puolue olisi voinut välttää murskatappion eduskuntavaaleissa ja tavoitella johtavan hallituspuolueen asemaa. Puheenjohtaja olisi voinut oman piirijärjestönsä puoluekokousaloitteeseen nojautuen ajaa läpi tämän ratkaisun. Hän kuitenkin vain ”varovasti tunnusteli ihmisten ajatuksia”.

Ketä olivat nämä ”ihmiset”? Ketkä kuuluivat siihen joukkueeseen, joka puoluetta tosiasiallisesti johti? Millä tavoin he vastasivat vallankäytöstään?

Kun Sipilän hallitus oli kesällä 2015 muodostettu, sanoin tuoreeltaan, että hänellä oli vääränlainen joukkue ja huonot neuvonantajat. Tällä tarkoitin sekä hallituspohjaa että Keskustan ministeriryhmän kokoonpanoa. Lausuntoni ei ole ollut tarpeen katua.

Keskustassa valtaa käytti se ”joukkue”, joka nousi valtaan Lahden puoluekokouksessa vuonna 2010. Tämän joukkueen tuella Juha Sipilä nousi puolueen johtoon Rovaniemen kokouksessa 2012.

Aluksi Sipilä näytti itsenäiseltä poliitikolta, joka johtaa puoluetta. Hän näytti edustavan puolueen perinteistä alkioalaista linjaa.

Kesästä 2015 alkaen totuus alkoi paljastua. Sipilä nojautui siihen liberaalien johtamaan joukkueeseen, jonka tuella hän tuli aikanaan valituksi.

Perinteisen keskusta-aatteen kannattajat työnnettiin sivuun. Pettymys heidän keskuudessaan oli suuri. Useimmat eivät halunneet enää asettua ehdolle eduskuntavaaleissa. Edessä oli vaalitappio ja ehkä oman eduskuntapaikan menettäminen.

Vaikka keväällä oli väitetty, että puolueen silloiset säännöt estivät ehdokkuuteni puheenjohtajan vaalissa, Sotkamossa kesäkuussa 2018 pidetyssä puoluekokouksessa sääntöjä muutettiin siten, että ehdokkuuteni voidaan varmuudella torjua. Sääntömuutos oli varauduttu saattamaan voimaan jo Sotkamossa.

Muutettujen sääntöjen mukaan ”puolueen puheenjohtajaksi, varapuheenjohtajaksi tai puoluesihteeriksi ei voida valita henkilöä, joka on vaalia edeltävän 12 kuukauden aikana ollut muun puolueen jäsen.”

En siis voinut olla ehdokkaana puolueen puheenjohtajan tehtävään. En edes osallistunut kokoukseen.

Ensi kesän Vantaan puoluekokouksessa, voisin olla ehdolla, jos niin tahtoisin. Erosin Tähtiliikkeen jäsenyydestä viime toukokuun puolivälissä.

Sotkamon kokouksessa ”olin paikalla” siinä mielessä, että jätin Keminmaan Keskustaseuran nimissä puoluekokoukselle aloitteita, joista yksi koski periaateohjelmaa.

Sotkamon puoluekokoukselle oli valmisteltu luonnos uudeksi periaateohjelmaksi. Siinä oli 101 tavoitetta, jotka melkein mikä tahansa muukin puolue olisi voinut hyväksyä. Ohjelmasta puuttuivat kokonaan Keskustan perinteiset perusarvot.

Puoluekokoukselle jättämässäni aloitteessa esitettiin, että ohjelmaa ei hyväksyttäisi, vaan sen sijaan tulevan ohjelmatyön pohjaksi määritettäisiin puolueen johtavat periaatteet.

Periaatteet olivat sanasta sanaan samat kuin Kansalaispuolueen sääntöihin kirjatut tavoitteet:

Suomen Keskusta puolustaa Suomen itsenäisyyttä ja puolueettomuutta. Tämä edellyttää Euroopan unionin kehittämistä itsenäisten valtioiden liittona ja maamme säilymistä sotilaallisesti liittoutumattomana, puolueettomana maana.

Keskusta edistää kansainvälistä yhteistyötä ja tukee kiistojen rauhanomaista ratkaisemista. Puolue pyrkii lujittamaan pohjoismaista yhteistyötä ja edistämään vakautta ja luottamusta erityisesti Suomen lähialueilla.

Keskusta on aktiivinen ihmiskuntapolitiikassa. Puolue toimii köyhyyden poistamiseksi ja ympäristöllisesti, yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti kestäväen kehityksen edistämiseksi sekä Suomessa, Euroopassa että kaikkialla maailmassa.

Keskusta on edistyksellinen voima, joka nojautuu henkiin, hengellisiin ja yhteisöllisiin arvoihin. Puolue toteuttaa tervettä talouspolitiikkaa ja pyrkii rakentamaan tasa-arvoista ja hajautettua ihmisyyden yhteiskuntaa.

Keskusta vastustaa keskittävää metropolipolitiikkaa, joka on vahingollista sekä pääkaupunkiseudulla asuville että maakuntakaupunkien ja maaseudun ihmisille. Puolue kehittää tasapuolisesti koko Suomea.

Aloite sai puolue-elinten käsittelyssä vaivautuneen vastaanoton.

Sotkamossa hyväksytty periaateohjelma osoitti havainnollisesti Keskustan surkean tilan. Puolueelta puuttui selkeä arvo-perusta, yhteiskunnanäkemykset ja tavoitteet.

Näistä asioista puolueessa ei ollut vuosikausiin edes keskusteltu.

Kevään 2019 Keskustan kannatus romahti pahemmin kuin koskaan aikaisemmin puolueen yli satavuotisen historian aikana. Puolueen ääniosuus oli 13,8 %, mikä oli 7,3 % alhaisempi kuin edellisissä vaaleissa. Eduskuntapaikkoja tuli 31, pudotus oli 18.

Lapissa Keskusta oli vähällä menettää kaksi paikkaa, kolmas säilyi täpärästi. Helsingin paikka meni, Uudellamaalla paikkaluku putosi kahteen.

Toukokuun eurovaaleissa Keskustan kannatus oli 13,5 %, missä oli pudotusta 6,1 prosenttiyksikköä. Yksi edellisissä vaaleissa saaduista paikoista menetettiin.

Alkiolaisuuden alennustila

Hyvin ei käynyt myöskään minun yritykselleni koota yhteen alkiolaisen aatteen kannattajia yli puoluerajojen.

Vuoden 2018 presidentinvaalien ajaksi Kansalaispuolueen johtoon valitut henkilöt eivät osoittautuneet luottamuksen arvoisiksi. He kaappasivat puolueen omaan määräysvaltaansa ja tuhosivat sen.

Voidaksemme osallistua seuraavan vuoden valtiollisiin vaaleihin jouduimme perustamaan kesällä 2018 uuden puolueen, Seitsemän tähden liikkeen. Se saatiin merkityksi puolurekisteriin vasta aivan vuoden lopulla.

Kun palasin eduskuntaan kesäkuun 2018 puolivälissä, muodostin Kansalaispuolueen eduskuntaryhmän. Ryhmän nimi muuttui ”Tähtiliikkeen eduskuntaryhmäksi” heti, kun uusi puolue oli saatu rekisteröidyksi.

Eduskunnassa kohtasin yllättäviä vaikeuksia. Sääntöjä ryhdyttiin tulkitsemaan siten, että alle kolmen kansanedustajan ryhmällä ei ollut täysiä ryhmäoikeuksia. Tämä johti siihen, että en saanut eduskuntatyön kautta juuri lainkaan julkisuutta.

Televisioiduissa eduskuntakeskusteluissa minulle ei myönnetty viiden minuutin mittaista ryhmäpuheenvuoroa. Sain käyttää yhtä pitkän puheenvuoron sen jälkeen, kun ryhmäpuheenvuorojen jälkeen käyty debatti oli päättynyt. Tuolloin televisiointi oli yleensä loppunut. Toinen vaihtoehto oli pitää kahden minuutin mittainen debattipuheenvuoro.

Kyselytunnilla en päässyt esittämään kysymystä edes silloin, kun sen aihepiiri oli sama kuin muiden ryhmien kysymyksissä. Harvat puheenvuorot sain yleensä vasta televisioinnin päätyttyä.

Nyt säännöt ovat näköjään muuttuneet. Harry Harkimon yhden edustajan ryhmällä näyttää olevan sama asema ja samat oikeudet kuin muillakin eduskuntaryhmillä.

Yksi räikeimmistä syrjintätapauksista oli se, että Keskustan

eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kaikkonen ei kutsunut meidän eduskuntaryhmäämme pääministerin johdolla käytyihin neuvotteluihin ilmastopolitiikan tavoitteista. Kaikkonen perusteli tätä sillä, että meillä oli vähemmän kuin kolme kansanedustajaa.

Perustelu oli ennenkuulumaton ja ratkaisu täysin poliittinen. Olisin ollut hankala osanottaja, kun olisin esittänyt muutoksia siihen yksipuoliseen kannanottoon, johon muut ryhmät olivat päätyneissä. Perussuomalaiset oli helppo tapaus, kun he eivät osallistuneet päätöksentekoon, vaan marssivat ulos.

Jälkikäteen mieleeni on tullut ajatus, että Kaikkosen menettely taisi ennakoida sitä ratkaisua, johon Yle joulukuun alussa päätyi.

Uutis- ja ajankohtaistoimituksen vastaavan toimittajan Jouko Jokisen päätöksellä Tähtiliike suljettiin eduskuntapuolueille järjestettyjen vaalikeskustelujen ja -ohjelmien ulkopuolelle sillä perusteella, että meillä oli vähemmän kuin kaksi kansanedustajaa.

Olen ehkä toiminut väärin, kun olen syyttänyt Jouko Jokista tästä mielivaltaisesta päätöksestä. Ehkä se oli keksitty Keskustan likaisten temppujen osastolla ja siunattu hallintoneuvostossa edustettuina olleiden puolueiden yhteisellä päätöksellä.

Muu media seurasi pääosin Ylen ratkaisua. Jäimme kokonaan TV-julkisuuden ja lähes tyystin muunkin julkisuuden ulkopuolelle.

Tähtiliikkeellä oli eduskuntavaaleissa 175 hyvää ehdokasta, enemmän kuin Sinisillä. Eurovaaleissa meillä oli täysi ehdokaslista.

Kun Tähtiliike ei saanut vaalikampanjoiden aikana mitään mediajulkisuutta, kannatuksemme jäi mitättömän pieneksi. Näin ollen meitä ei voida syyttää Keskustan romahduksesta.

Toisin oli Kokoomuksen ja Harry Harkimon laita. Harkimon Liike Nyt ratkaisi sen, että Kokoomus ei päässyt suurimmaksi puolueeksi ja johtamaan hallitusneuvotteluja. Sen sijaan puolue joutui toiseksi suurimmaksi oppositiipuolueeksi.

Kun Keskusta oli hylännyt perinteisen poliittisen linjansa ja kun Tähtiliike ei päässyt nousemaan varteenotettavaksi vaihtoehdoksi, alkioalaisen aatteen kannattajien äänet menivät Perussuomalaisille tai nukkuvien puolueelle.

Kun valmistauduttiin vuoden 2019 eduskuntavaaleihin, pyrin aikaansaamaan alkioalaisen allianssin, joka pääsisi johdatteluun kestävään suuntaan sekä Suomen, Euroopan että koko ihmiskunnan kehitystä.

Lopputuloksena oli, että alkioalaisuutta edustaa nykyisessä eduskunnassa vain voimiltaan heikentynyt ja sisäisesti hajanainen Keskusta. Senkin puitteissa alkioalaiset taitavat olla vähemmistönä.

Eniten alkioalaisia kannattajia oli ja on nyt Perussuomalaisilla, mutta sen kautta heidän poliittinen voimansa ei valitettavasti kanavoitu valtiolliseen päätöksentekoon.

Vaalien jälkeen Keskustan alamäki ja Perussuomalaisten nousu ovat jatkuneet.

Kaikki meni pieleen

Juha Sipilän tripla

Aluksi näytti olevan selvää, että Keskusta jättäytyisi murskatappion jälkeen hallituksen ulkopuolelle.

Antti Rinne sai kuitenkin höynätyksi Juha Sipilän sille kannalle, että hallitukseen osallistutaan. Katri Kulmuni kuulemma vastusti hallitukseen menoa, mutta taipui.

Hallitusratkaisusta tehtiin järjestöväelle suunnattu ”kenttäkysely”.

Hallituspaikkaa havigelleet kansanedustajat avustajineen taivuttelivat väkeä hallitusratkaisun taakse. Kannatusta tuli

myös niiltä eduskunnasta pudonneilta entisiltä kansanedustajilta, jotka olivat saamassa avustajan paikan uudessa hallituksessa.

Suuri apu oli niistä edellisen hallituksen ministereiden avustajista, jotka havittelivat samoja tehtäviä uudessa hallituksessa.

Keskustan tilanne on hätkähdyttävän samankaltainen kuin vuosien 1970 ja 1972 vaalitappioiden jälkeen.

Keskusta lähti raskaan vaalitappion jälkeen kantamaan hallitusvastuuta yhdessä vasemmistopuolueiden ja vihreiden kanssa.

Puolueen johto puhuu mielellään punamultahallituksesta ja vetoaa hyviin kokemuksiin aikaisemmasta yhteistyöstä sosiaalidemokraattien kanssa. Monet kommentit ovat osoittaneet huonoa historian tuntemusta.

Parasta punamultapolitiikkaa oli sotien edellä syntynyt yhteistyö, johon liittyi myös Kyösti Kallion valinta tasavallan presidentiksi. Tämä hallitusratkaisu eheytti kansaa ja auttoi meitä selviytymään sotavuosien koettelemuksista.

Sotien jälkeen kokemukset ovat olleet vaihtelevia. SDP:n ja Maalaisliiton välillä on käyty rajua valtataistelua, mutta yhteistyötäkin on pystytty harjoittamaan.

Julkisuudessa hyvänä esimerkkinä punamultayhteistyöstä on esitetty Kalevi Sorsan ja Johannes Virolaisen välinen yhteistyö. Se toteutui 1970-luvulla, jolloin Keskustapuolue oli pahasti alakynnessä. Puoluesihteerin Mikko Immonen sanoikin joskus, että SDP määräsi kaiken ja Keskustalle jäivät ”kymmenykset”.

Tahti muuttui 1980-luvulla, jolloin Keskusta alkoi toteuttaa tahtopolitiikkaansa. Johannes Virolainen kertoi silloin eduskuntaryhmän kokouksessa Sorsan valitelleen, kuinka vaikeaa minun kanssani oli olla yhteistyössä. Johannes kertoi vastanneensa, että hänen kanssaan oli helppo toimia, kun hän antoi kaiken periksi. ”Paavo ei anna”, hän kertoi vastanneensa.

Parhaat kokemukset Keskustalla on ollut punamultaa laa-

jemmista kansanrintamahallituksista, yhteistyöstä koko vasemmiston kanssa.

Suuria yhteisiä saavutuksiamme ovat olleet kansanterveyslain säätäminen ja peruskoulu-uudistuksen toteuttaminen. Laitavasemmistosta olemme saaneet tukea erityisesti perusturvan parantamiseen, aluepolitiikan tehostamiseen ja selkeän ulkopoliittisen linjan toteuttamiseen.

Nyt tilanne on toinen. Rinteen/Marinin hallituksessa on jokseenkin yhtenäinen vihreiden ja vasemmiston rintama, josta Keskustan on vaikea saada tukea omille tavoitteilleen.

Vihreät on käytännössä jopa vasemmistolaisempi puolue kuin SDP, joten hallituksessa on vasemmistoenemmistö. Vasemmistoliitosta on tullut punavihreä puolue, jonka linja on kaukana aikaisemmasta.

1960-luvun kokemusten jälkeen Keskusta ei ole osallistunut hallitukseen, jossa vasemmistopuolueilla olisi ollut enemmistö.

Kun Keskusta syrjäytti Antti Rinteen pääministerin paikalta, jouduttiin ojasta allikkoon. Puolueen johtoon nousi Sanna Marin, joka on edeltäjänsä vihreämpi ja vasemmistolaisempi. Rinne on lähempänä Keskustaa ja enemmän punamultahenkinen.

Juha Sipilä teki puolueen puheenjohtajana kolme pahaa hallituspolitiikkaan liittynyttä virhettä.

Ensimmäinen ratkaiseva virhe oli kesän 2015 hallitusratkaisu ja väärän joukkueen valinta.

Toinen virhe oli oman hallituksen hajottaminen juuri vuoden 2019 eduskuntavaalien edellä. Se ei tuonut puolueelle kannatusta, vaan päinvastoin sinetöi pahan tappion.

Kolmas vakava virhe oli osallistuminen heikentynein voimin punavihreään hallitukseen. Tämä ratkaisu saattaa pahimmillaan olla puolueelle suorastaan kohtalokas.

Keskustan johdossa ihastellaan sitä, että puolue vaalitaapiostaan huolimatta pääsi hallitukseen, kun enemmistöhallitusta ei ilman sitä olisi saatu aikaan.

Tämähän ei pidä paikkaansa. SDP olisi saanut hallituksen muodostetuksi myös Kokoomuksen kanssa. Tähän se oli jo valmistautunut ja yllättyi joutumisestaan oppositioon.

Kokemus osoittaa, että tällainen asetelma olisi ollut keskustalle edullinen. Keskusta olisi ollut oppositiossa yhdessä Perussuomalaisten kanssa. Oppositioasema olisi jo sinänsä auttanut luottamuksen palauttamisessa.

Toisaalta yhteistyö Perussuomalaisten kanssa olisi palauttanut Keskustaa alkioalaisuuden suuntaan, mikä sekini olisi kohentanut puolueen kannatusta. Näinhän kävi vaalikaudella 2011–2015.

Tarjolla olisi lisäksi ollut mahdollisuus muodostaa hallitus yhdessä muiden keskustaan ja oikeistoon lukeutuvien puolueiden kanssa. Helppoa tämä ei tietenkään olisi ollut.

Kun Keskusta ryntäsi hallitukseen, vaalitappion syyt ovat jääneet selvittämättä. Tarjolla on sen vuoksi vaara, että puolue ei kykene korjaamaan virheitään ja nousemaan takaisin suurten puolueiden joukkoon.

Vuosien 1970 ja 1972 tappioiden jälkeen kirjoitin teokseni ”On muutoksen aika”, jossa esitin armottoman arvion silloin toteutuneiden tappioiden syistä.

Nyt yritän tehdä saman tappioista vuosien 2018 ja 2019 valtiollisissa vaaleissa. Vuosi 2018 pitää sisällään tammikuun presidentinvaalien ja vuosi 2019 eduskunta- ja eurovaalien surkeat tulokset.

Viime keväänä sanottiin, että vaalitappion syy oli ollut hallitusvastuu. Kokemus kuitenkin osoittaa, että puolue on menestynyt hyvin myös hallitusvastuuta kannettuaan.

On tuoreita tapauksia, joissa päähallituspuolue on pystynyt säilyttämään kannatuksensa niin hyvin, että jatkokausi on ollut mahdollinen. Paavo Lipponen ja Matti Vanhanen tähän pystyivät.

Lipposen kolmaskin kausi oli täpärällä. Samaan tilanteeseen olisi saattanut yltää Vanhanen, jos olisi jatkanut toisen kautensa loppuun.

Kehnoa yritysjohtamista

Keskustan historia osoittaa suurimpien vaalitappioiden syyt. Pahimmat tappiot on koettu silloin, kun puolueen aate on hämärtynyt ja kun se on ryhtynyt toteuttamaan kannattajilleen vierasta politiikkaa. Kovimmat tappiot on koettu silloin, kun puolueen uskolliset kannattajat ovat joutuneet sen poliitikkasta taloudellisesti tai muutoin suorastaan kärsimään.

Vuosien 1970 ja 2011 vaalitappiot todistavat tämän. Pahin oli kuitenkin vaalikausi 2015–19, ja tulokset olivat sen mukaiset.

Talouspolitiikalla on yleensä ratkaiseva vaikutus vaalitulokseen. Sipilän hallituksen suurimmaksi saavutukseksi on esitetty se, että talous saatiin kuntoon.

Taloutta kyettiin tervehdyttämään, mutta ikävä totuus on, että taloutta ei saatu kuntoon. Vaalikauden päättyessä valtiontalouden velkaantuminen edelleen jatkui. Punavihreän hallituksen politiikka sitä ilmeisesti jälleen vauhdittaa.

Toisaalta Juha Sipilän johdolla taloutta pyrittiin panemaan kuntoon tavalla, joka johti Keskustan kannatuksen romahtamiseen. Hallitus toteutti lisäksi monia uudistuksia, joilla ei ollut merkitystä talouden kannalta ja jotka murensivat luottamusta Keskustaan.

Vaalitappion suurin yksittäinen syy oli se, että puolueen johtamisjärjestelmä oli Juha Sipilän puheenjohtajakaudella kelvoton. Tämä vaikutti moniin sellaisiin muihin virheisiin, jotka ovat horjuttaneet äänestäjien luottamusta puolueeseen.

Yritystoiminnan johtamistavat eivät puolueen kaltaiseen aatteelliseen yhdistykseen sovellu. Juha Sipilä olisi kuitenkin voinut selviytyä kunnialla puolueen johtamisesta, jos hän olisi toiminut edes hyvän yritysjohtajan tapaan.

Osakeyhtiömuotoisissa yrityksissä osakeyhtiölaki takaa osakkaiden yhdenvertaisen kohtelun. Yrityksissä, joissa omistus on hajautunut useammalle omistajalle, on tavallista, että eri omistajatahot saavat edustajan yhtiön lainmukaiseen hal-

linton eli hallitukseen ja hallintoneuvostoon, jos yhtiöllä sellainen on.

Yhtiön hallintoa varten on usein hyväksytty hyvä hallintokäytäntö (corporate governance). Hallituksen tärkeimmät tehtävät ovat yrityksen strategiasta päättäminen ja toimitusjohtajan valinta. Hallituksen rooli on strateginen, ja se on toimitusjohtajan yläpuolella.

Myös puoluetoiminnassa, joka perustuu pääasiassa yhdistyslakiin, hallituksen asema on keskeinen, koska hallituksen jäsenet ovat vastuussa puolueen toiminnasta. Sipilän ”johtoryhmää” eivät laki, eivätkä puolueen säännötkään tunne.

Yrityksessä johtoryhmä on toimitusjohtajan työrukkanen. Sen kokouksissa eri liiketoimintojen johtajat raportoivat toimitusjohtajalle omista toimialoistaan ja tuloksistaan.

Monissa osakeyhtiöissäkin omistus on kuitenkin harvojen omistajien kuten perheenjäsenten tai yrityksen perustaneiden kumppanien tai jopa yhden omistajan hallussa. Tällöin saatavat yhtiökokous, hallitus ja johtoryhmä olla yhden henkilön komennossa. Toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja voivat olla myös sama henkilö.

Juha Sipilä on johtanut puoluetta tätä toimintatapaa noudattaen.

Sääntöjen mukaiset toimielimet – puoluehallitus ja sen työvaliokunta, eduskuntaryhmän puheenjohtajisto ja europarlamenttiryhmän johto – saivat huomata, että näiden demokraattisesti valittujen elinten sanaa ja valtaa käytti käytännössä puheenjohtaja Sipilän muodostama johtoryhmä, jolla ei puolueen säännöissäkään ole mitään asemaa eikä vastuuta.

Tällä menettelyllä Sipilä loi Keskustaan johtamismallin, jossa valtaa käyttävät olivat riippuvaisia puheenjohtajasta ja puheenjohtaja oli kaiken yläpuolelle. Toisaalta johtoryhmään valittiin ne, joilla oli keskeinen rooli puheenjohtajan valinnassa. Tämä järjestely oli kaukana demokratiasta, vaikka samaan aikaan puolueen retoriikkaan oli keksitty uudelleen ”kansanliikkeestä” puhuminen.

Sipilä rohkaisi keskustelua, mutta vain sellaista, jossa hänen toimintaansa tuettiin. Eri mieltä olleita ei kuunneltu ja heidät eristettiin. Tämän koki minun lisäksi muiden muassa Seppo Kääriäinen, joka kertoo omista kokemuksistaan uudessa kirjassaan.

Aatteellista keskustelua ei käyty lainkaan. Sotkamon puoluekokouksessa hyväksyttiin Annika Saarikon johdolla valmisteltu uusi periaateohjelma, joka oli 101 erillisestä tavoitteesta koostuva toiveiden tynnyri. Ohjelmasta puuttui selkeä arvopohja ja siihen nojautuvat päämäärät.

Puheenjohtajan itsevaltaisuus näkyi erityisesti ministerivalinnoissa. Mukaan tuli vain Kokoomusta lähellä olevia liberaaleja. Kokeneimmat syrjäytettiin sillä perusteella, että kaikkien Keskustan ministereiden tuli olla iältään pääministeriä nuorempia.

Pahinta oli, että Sipilä houkutteli kansanedustajaehdokkaaksi ja valitutti ministeriksi Anne Bernerin, joka oli jo lupautunut Kokoomuksen listalle. Keskustan jäseneksi hän liittyi vasta nimityksen jälkeen.

Ministerintoimissaan Berner aiheutti Keskustalle paljon vahinkoa.

Eniten harmia aiheutti taksiuudistus, joka nosti hintoja ja heikensi palvelua erityisesti syrjäseuduilla. Uudistuksen vaikutuksia pahensi siihen liittynyt kela-kyytien muutos. Taksiiuudistus on johtanut myös harmaaseen talouteen ja sen aiheuttamaan kilpailun vääristymiseen.

Taksiiuudistus rikkoi Keskustan keskeisiä periaatteita myös siinä mielessä, että se vaikeutti pienyrittäjien asemaa. Aikaisemmin Keskusta oli pyrkinyt toteuttamaan ”mies ja auto”-periaatetta sekä taksi- että kuorma-autoliikenteessä.

Uudistus johtaa taksiliikenteen keskittymiseen. Suurkaupungeissa näköpiirissä on liikenteen siirtyminen ulkomailta omistettujen yritysten hoidettavaksi. Taksikuskeina näemme yhä enemmän maahanmuuttajia, joilla on puutteellinen alueen tuntemus ja kielitaito.

Taksiuudistuksella oli Keskustan kannatukseen samankaltainen vaikutus kuin Paula Lehtomäen toiminnalla hajajäteve-siuudistuksen käsittelyssä.

Postin yksityistämisen ja pörssiin menon Keskustan edus-kuntaryhmä sentään onneksi pysäytti. Rinteen hallituksen kohtaamat Postin ongelmat ja niiden synnyttämä hallituskriisi ovat perua tästä Bernerin käynnistämästä hankkeesta.

Rautatieliikenteen yksityistämisessä Berner ei onneksi pääs-syt alkua pidemmälle.

Kun seurasin Anne Bernerin toimintaa Euroopan parlamen-tin jäsenenä sivusta käsin, en sitä lainkaan ymmärtänyt enkä hyväksynyt. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan jäsenenä aloin sitä ymmärtää, mutta entistä vähemmän hyväksyä.

Bernerin tarkoituksena oli muuttaa ne periaatteet, joille lii-kennejärjestelmä on rakentunut. Kun järjestelmät oli kehitetty palvelemaan mahdollisimman hyvin henkilö-, tavara- ja tieto-liikenteen tarpeita, niitä ryhdyttiin muuttamaan siten, että ne olisi tehokkuuden lisäämiseksi helppo digitalisoida.

Lisävalaisua Bernerin ajatteluun sain Yuval Noah Haririn teoksesta ”Homo Deus – huomisen lyhyt historia”. Hän kirjoit-taa, että ”datauskontoon”, ”dataismiin”, perustuva toiminta oli valtaamassa alaa kaikkialla. Berner toteutti tätä ideologiaa.

Haririin palaan kirjani lopussa.

Köyhien kurittamista ja metropolipolitiikkaa

Hallitus toteutti Keskustalle vieraita liberalismien periaattei-ta myös vapauttamalla vähittäiskaupan aukioloajat ja sal-limalla niissä entistä vahvempien alkoholijuomien myynnin.

Aukioloaikojen vapauttaminen johti palvelujen keskittymi-seen, pienkauppojen kuolemaan ja useilla alueilla palvelujen heikentymiseen. Moni pientä myymälää ylläpitänyt yrittäjä menetti elinkeinonsa.

Myös työntekijöiden asema heikkeni. Työpaikkoja ei tullut lisää, mutta osa-aikaisten määrä kasvoi. Ilta- ja yötyöt lisääntyivät, mikä johti kasvaviin ongelmiin lastenhoidon järjestämisessä.

Alkoholin tarjonnan lisääminen johtaa väistämättä sen aiheuttamien haittojen kasvuun.

Pahimmin Keskustan kannatukseen iskivät aluepolitiikan alasajo ja sosiaalisen perusturvan leikkaaminen.

Yksi keskustapolitiikan kulmakivistä on Santeri Alkion ajoista alkaen ollut köyhän asian ajaminen. Nyt keskustajohdoinen hallitus päätti leikata kansaneläkkeitä ja jäädyttää kansaneläkeindeksin pitkäksi aikaa. Myös lääkekorvauksia huononnettiin.

Nämä muutokset heikensivät laajojen kaikkein pienituloisimpien väestöryhmien toimeentuloa. Keskustan uskottavuus köyhiä ihmisiä puolustavana ja sosiaalista perusturvaa ajavana puolueena koki pahan kolauksen.

Minulle henkilökohtaisesti Keskustan aluepoliittisen linjan muuttuminen on ollut raskas tappio.

Olin 1960-luvun lopulla liittynyt Keskustapuolueeseen nimenomaan aluepolitiikan vuoksi. Lapista suuntautui tuolloin voimakas muuttoliike etelään ja Ruotsiin. Keskustapuolue oli käynnistänyt kehitysaluepolitiikan, jolla maakuntien nuorille pyrittiin järjestämään koulutusta, työtä ja toimeentuloa kotiseudulta.

1970-luvulla aluepolitiikan tehostamisesta tuli Keskustapuolueen keskeinen aatteellinen ja poliittinen tavoite. Siitä lähtien Keskustan menestys on ratkaisevalla tavalla perustunut aluepolitiikkaan, jolla huolehditaan maaseudun ja maakuntien elinvoimasta ja hillitään liiallista keskittymistä pääkaupunki-seudulle.

1980-luvulla saavutettiin mahtavia tuloksia, kun SDP:n kanssa voitiin sopia aluepolitiikan historiallisesta kompromisista: pääkaupunkiseudun kasvua ryhdyttiin hillitsemään.

Sittemmin aluepolitiikalla on ollut vaihteleva asema puolue-

een politiikassa. Esimerkiksi vuoden 1999 keuhko vaalitulokset johtui siitä, ettei aluepolitiikka jäi työreformin varjoon.

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Keskustan murskatappio johtui keskeisellä tavalla siitä, että puolue oli ollut mukana toteuttamassa keskittävää metropolipolitiikkaa eikä pitänyt vaaleihin käytössä aluepolitiikka lainkaan esillä.

Vuoden 2012 presidentinvaaleissa otin ulko-, turvallisuus- ja Eurooppa-politiikan ohella aluepolitiikan keskeiseksi teemaksi. Luottamus puolueeseen palautui.

Vuoden 2015 eduskuntavaalikampanjassa Keskustalla oli suhteellisen hyvä aluepolitiikan linja. Kun hallitukseen tulivat myös Perussuomalaiset, uskoin suunnan muuttuvan.

Heti Sipilän hallituksen muodostamisen jälkeen kävi kuitenkin ilmi, että se aikoo jatkaa keskittävää metropolipolitiikkaa.

Tämän teki selväksi heti alussa elinkeinoministeri Olli Rehn. Helsingin Sanomiin kirjoittamassaan vieraskynäkirjoituksessa hän kannatti metropolipolitiikkaa ja mm. Pisaratataa.

Sittemmin Sipilän hallitus ylitti metropolipolitiikassa jopa edellisen sinipunahallituksen ”saavutukset”.

Kun arvostelin Sipilälle puolueen harjoittamaa aluepolitiikkaa, hänen vakiovastauksensa oli, ettei alueita saanut asettaa vastakkain.

Metropolipolitiikka kuitenkin asettaa pahimmalla mahdollisella tavalla alueet vastakkain kiihdyttämällä muuttoliikettä maaseudulta ja maakuntakaupungeista pääkaupunkiseudulle ja muihin suurimpiin kaupunkeihin.

Liittoutumis- ja liittovaltiopolitiikkaa

Vaikka useimmat äänestäjät tekevät valintansa sisäpolitiikan perusteella, ulkosuhteisiin liittyvillä linjauksilla ja ratkaisuilla on suuri merkitys varsinkin yhteiskunnallisesti valvutuneimpien ihmisten äänestyskäyttäytymiseen.

Urho Kekkosen poliittiko- ja presidenttikausilla Suomen

ulko- ja yhdentymispolitiikan ratkaisuisa korostuivat Suomen itsenäisyyden ja puolueettomuuden vaaliminen. Nämä olivat keskeiset Keskustan ulkosuhdepolitiikan tavoitteet myös Kekkonen presidenttikauden päätyttyä.

Euroopan unioniin liityttäessä tältä linjalta poikettiin. Suomen olisi pitänyt pysyttäytyä Euroopan talousalueessa ja rakentaa sen puitteisiin Pohjolan yhteisöä.

EU-jäsenyyden alkuvaiheessa Keskusta kuitenkin vielä toteutti Kekkonen linjaa. Itsenäisyydestä huolehdittiin vastustamalla unionin kehittymistä sotilasliitoksi ja ylikansalliseksi liittovaltioksi. Ulkopoliitikassa pidettiin kiinni Suomen puolueettomuusasemasta eli sotilaallisesta liittoutumattomuudesta.

Vuonna 2001 Keskusta otti Esko Ahon, Anneli Jäätteenmäen ja Matti Vanhasen johdolla pitkän askeleen liittovaltio- ja liittoutumispolitiikan suuntaan. Tämän jälkeen puolueen linjasta on kamppailtu, ja se on ollut horjuva.

Kun Sipilän hallitus muodostettiin, eivät ennako-odotukset ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta olleet kovin korkealla.

Juha Sipilältä ulkopoliittinen kokemus puuttui kokonaan. Hänen kiinnostuksensa suuntaa osoittaa, ettei hän ollut edes liikemiehenä käynyt Moskovassa. Ei käynyt pääministerinäkään.

Jo ennen vaaleja Sipilän ja Kimmo Tiilikaisen lausunnot olivat osoittaneet, että Paasikiven ja Kekkonen linjalta saatetaan horjautua.

Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan jäseneksi tuli Sipilän ja Tiilikaisen lisäksi Olli Rehn. Hänen ulko- ja turvallisuuspoliittiset mieltymyksensä tunsin lähes 30 vuoden ajalta.

Sipilän hallituskaudella Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja muuttui. Maamme otti askeleita sotilaallisen liittoutumisen suuntaan.

Linjan muuttuminen tuli esille erityisesti lisääntyvinä sotaharjoituksina Naton ja Nato-maiden kanssa.

Juha Sipilän henkilökohtainen panos näkyi ennen muuta siinä, että hän ryhtyi yhdessä Ranskan poliittisen johdon kans-

sa ajamaan Euroopan unionin puolustusyhteistyön kehittämistä sotilasliiton suuntaan.

EU:n perussopimuksen solidaarisuus- ja avunantolausekkeet tuli Sipilän mukaan tulkita siten, että jäsenmailla oli velvollisuus antaa toisille jäsenmaille myös sotilaallista apua.

Tähän liittyen Suomi oli ensimmäisten joukossa valmis antamaan Ranskalle apua, kun se terrori-iskun jälkeen sitä perussopimukseen vedoten pyysi. Taistelujoukkoja ei sentään lähetetty, mutta otettiin kriisinhallinnassa lisää vastuuta, jotta Ranska sai vapautettua omia joukkojaan sotatoimiin Afrikassa.

Juha Sipilän pääministerikaudella lainsäädäntöä muutettiin siten, että avun antaminen ja vastaanottaminen on mahdollista. Tämän perusteella taistelujoukkojakin voitaisiin lähettää ulkomaille.

Sipilä sanoi, että EU:lla tulisi olla samanlaiset keskinäisen avunannon mekanismit kuin Natolla. Tällöin EU olisi sotilasliitto, eikä Suomi sen jäsenenä olisi enää sotilaallisesti liittoutumaton maa.

Vaikka EU ei kehittyisikään varsinaiseksi sotilasliitoksi, sen puolustusyhteistyön kehittäminen saattaa synnyttää Suomelle velvoitteita, jotka eivät ole maamme kansallisten etujen mukaisia.

Suomelle voisi tulla velvoitteita puolustaa sotilaallisen kriisin yhteydessä muita jäsenmaita, ennen muuta Viroa. Velvoitteet saattaisivat koskea myös osallistumista taistelutoimintaan EU:n ulkopuolisilla alueilla lähinnä Lähi-idässä ja Afrikassa.

Sipilän hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei ollut Suomen kansallisten etujen mukaista. Tämä horjutti äänestäjien luottamusta puolueeseen.

Eurooppa-politiikassa Keskustan linja ennen vaaleja terhaikoitui. Puheenjohtaja Sipilä vastusti liittovaltiokehitystä. Jos unionin luonne muuttuisi oleellisesti, piti hänen mielestään järjestää kansanäänestys.

Kriisimaiden lisätukeen Sipilä suhtautui kielteisesti. Taloudellista yhteisvastuuta ei saanut lisätä.

Hallitusohjelmaan euroalueesta tuli hyviä kirjauksia. Siinä vaadittiin mm. taloudellisen yhteisvastuun vähentämisestä ja paluuta no-bailout -säännön noudattamiseen.

Käytännössä näistä kirjauksista lipsuttiin. Jo loppukesästä hyväksyttiin Kreikan kolmas tukipaketti. Muutoinkin hallitus oli valmis etenemään kasvavan yhteisvastuun suuntaan.

Vuonna 2008 alkanut kansainvälinen talouskriisi iski Suomeen hyvin voimakkaasti. Ajauduimme vuosikymmen mittaiseen lamaan. Suomen kansantuote nousi vasta hallituskauden lopulla tasolle, jolla se oli ollut kymmenen vuotta aikaisemmin. Tämä johtui siitä, että Suomi oli euroalueessa. Taloudenpidossaan itsenäinen Ruotsi pärjäsikin paljon paremmin.

Kun Sipilän hallitus käynnisti sisäisen devalvaation ja ryhtyi leikkaamaan palkkoja, pidentämään työaikoja ja toteuttamaan kovia julkisen talouden säästöjä, yrittäminen keskustelua siitä, että euroalueesta pyrittäisiin irrottautumaan. Tämä oli toivoton yritys.

Paljon olisi pelastettu sillä, että Keskusta olisi edes joka käännteessä muistuttanut olleensa euroon siirtymistä vastaan. Olisimme voineet sysätä vastuuta kipeistä leikkauksista kaikille muille puolueille.

Sipilä kuitenkin kieltäytyi ottamasta esille Keskustan viisasta euro-linjaa, kun hän oli itse liikemiehenä kannattanut Suomen liittymistä euroalueeseen.

Kun en alusta alkaen luottanut hallituksen linjaan, tein keuhalla 2015 kansalaisaloitteen kansanäänestyksen järjestämiseksi Suomen jäsenyydestä euroalueessa.

Euroalueen jäsenyys oli ajanut Suomen talouskriisiin ja vaikeuttanut sen ratkaisemista.

Kysymys oli myös Suomen itsenäisyydestä. Euroalueella oli käsiteltävänä virallinen aloite, niin sanottu viiden puheenjohtajan suunnitelma, sen kehittämiseksi todelliseksi talousliitoksi, jolla olisi yhteinen finanssipolitiikka. Sen toteutuminen olisi merkinnyt sitä, että Suomi olisi menettänyt taloudellisen ja lopulta myös valtiollisen itsenäisyytensä.

Keskustan kannattajien keskuudessa ajatukselle kansanäänestyksestä oli laajaa kannatusta, mutta puolueen johto pyrki vaikeuttamaan kannattajakorttien keräämistä. Aloite sai kuitenkin tuekseen yli 53 000 allekirjoittajaa, ja se saatiin seuraavana keväänä eduskunnan käsiteltäväksi.

Vuoden 2016 lopulla aloite kuitenkin haudattiin perustuslakivaliokuntaan. Tämä johtui siitä, että pääministeri Sipilä oli uhannut hallituskriisillä, jos yksikin hallituspuolueen kansanedustaja äänestäisi aloitteen puolesta. Tästä syystä hautaa kaivoivat innokkaimmin valiokunnan Perussuomalaiset jäsenet.

Niinpä eduskunnassa ei saatu aikaan edes keskustelua niistä ongelmista, joita jäsenyys euroalueessa oli Suomelle aiheuttanut ja kuinka tulevaisuudessa olisi toimittava.

Vaalitaistelun loppuvaihe keskittyi maahanmuutto- ja ilmastopolitiikkaan. Vastakkain siinä olivat erityisesti Perussuomalaiset ja Vihreät. Keskusta jäi harmaalle vyöhykkeelle.

Holtitonta maahanmuuttopolitiikkaa

Keskustan piirissä ei ole perinteisesti suhtauduttu kovin innokkaasti maahanmuuttoon.

Vaikka Keskustapuolueen 1970-luvun ohjelmissa kannettiin kansainvälistä vastuuta suorastaan esimerkillisesti, niissä otettiin tavoitteeksi se, että Suomessa voitaisiin selviytyä ilman ulkomailta tulevaa työvoimaa.

Kannanotto kytkeytyi siihen tavoitteeseen, että suomalaisten ei olisi tarpeen hakeutua töihin ulkomaille. Tämä oli ajankohtainen kysymys tilanteessa, jossa sadat tuhannet suomalaiset olivat joutuneet muuttamaan Ruotsiin.

1980-luvun ohjelmissa puhuttiin jo tarpeesta valmistautua hallittuun maahanmuuttoon.

Ensimmäisellä ulkoministerikaudellani 1970-luvun lopulla Suomeen tuli joukko vietnamilaisia venepakolaisia. Annoin haastatteluja, joissa suhtauduin tähän vastahakoisesti.

Arvelin vietnamilaisten olevan vaikea sopeutua Suomen oloihin. Kannatin heidän sijoittamista lähialueille, joilta paluumuuttokin olisi aikanaan helppo järjestää. Tämähän oli ja on myös YK:n pakolaisuusjärjestön UNHCR:n linja. Lopulta suostuin pienen pakolaisjoukon tuloon.

Myöhemminkin olen pyrkinyt siihen, että humanitaarinen maahanmuutto olisi hallittua. 1980-luvun lopulla arvostelin Holkerin hallitusta siitä, että Suomeen päästettiin runsaasti Neuvostoliiton kautta tulleita somalipakolaisia.

Vuoden 1994 presidentinvaalien yhteydessä otin maahanmuuttopolitiikan vahvasti esille. Tämä johtui siitä, että vahvan markan politiikan kaudella syntynyt työvoimapula oli nostanut jälleen esiin vaatimuksia tuoda maahan runsaasti ulkomaista työvoimaa. Esitin konkreettisia toimia, joilla tämä voitaisiin välttää.

Vanhasen II hallituksessa kuuluiin maahanmuuttoasioita käsitelleeseen ministerityöryhmään. Senkin työssä linjaerot – myös Keskustan sisäiset – tulivat esille. Suhtauduin maahanmuuttoon pidättyvämmiin kuin muut valiokunnan jäsenet.

Maahanmuuttopolitiikka nousi vahvasti esille keväällä 2015, jolloin Välimeren yli alkoi pyrkiä valtavia määriä siirtolaisia. Monet hukkuivat vaarallisella merimatalla.

Mittavat muuttoliikkeet yli rajojen ovat aina aiheuttaneet suuria yhteiskunnallisia ongelmia. Siksi otin Euroopan parlamentin jäsenenä keväällä 2015 voimakkaasti kantaa siihen, että muuttoliike Afrikasta ja Lähi-idästä Eurooppaan pitää saada hallintaan.

Euroopan komissio teki omia ehdotuksiaan Eurooppaan tulleiden turvapaikanhakijoiden jakamiseksi jäsenmaiden kesken ja siirtolaisten salakuljettamiseen käytettyjen alusten hävittämiseksi.

Vastustin Euroopan parlamentissa näitä suunnitelmia ja tein oman ehdotukseni muuttoliikkeen pysäyttämiseksi. Esitin, että Pohjois-Afrikkaan perustettaisiin yhteistyössä UNHCR:n kanssa pakolaisleirejä, joilla selvitetäisiin Eurooppaan pyrkivien

oikeus turvapaikkaan. EU-maat ottaisivat turvapaikan saaneita vastaan kiintiöpakolaisina.

Kirjoitin ajatuksistani hallitusneuvotteluja vetäneelle Juha Sipilälle. Julkaisin myös blogikirjoituksia, joissa perustelin ehdotustani. Pettymykseni oli suuri, kun Suomen hallitus ei ryhtynyt viemään sitä eteenpäin. Nythän tätä linjaa lähes kaikki kannattavat.

Syksyllä yritin vaikuttaa siihen, että muuttoliike Ruotsin rajan yli Suomeen olisi saatu katkaistuksi. Ehdotin, että Suomi olisi palauttanut osittaiset rajatarkastukset, kuten Itävalta ja Saksa olivat jo tehneet. Ruotsista maahan pyrkivät olisi voitu käännättää rajalta.

Tähän ei ryhdytty, vaan Tornioon perustettiin järjestelykeskus, jonka kautta maahanmuuttajia ryhdyttiin ohjaamaan eri puolille maata.

Oli suuri pettymys, että Juha Sipilä pääministerinä antoi yli 30 000 siirtolaisen tulla yli rajan. Sipilä kaavaili lisäksi, että Suomen vuotuinen pakolaiskiintiö voitaisiin nostaa jopa kymmeneen tuhanteen, vaikka silloinen noin tuhannen pakolaisen kiintiö oli suhteellisesti yksi Euroopan ja maailman suurimmista.

Juha Sipilä pääsi otsikoihin myös sen vuoksi, että hän tarjosi Kempeleen kotiaan pakolaisten käyttöön. Silloin hän puhui jopa kymmenistä turvapaikanhakijoista. Myöhemmin kertomus muuttui.

Tilanne rauhoittui vasta sen jälkeen kun Tanska, Ruotsi ja Norja olivat palauttaneet rajatarkastukset ja ryhtyneet kääntämään siirtolaisia rajoiltaan.

Syksyn 2015 tapahtumien jälkeen hallituksen maahanmuuttopolitiikka tiukentui, mutta edelleen se oli liberaalimpaa kuin useimmissa muissa EU-maissa. Suomi ei ole esimerkiksi palauttanut osittaisia rajatarkastuksia, kuten muut Pohjoismaat ovat tehneet.

Sipilän hallituksen holtiton maahanmuuttopolitiikka on ollut yksi keskeinen syy Keskustan kannatuksen alenemiseen.

Perussuomalaiset puolestaan ovat saaneet sen vuoksi itselleen lisää kannatusta, vaikka Timo Soini ja muut perussuomalaiset ministerit olivat täydessä vastuussa syksyn 2015 tapahtumista, eikä silloinen puolueen eduskuntaryhmäkään tehnyt tenää.

Suuri osa Perussuomalaisten nykyisistä kansanedustajista on siten osaltaan vastuussa siitä holtittomasta maahanmuuttopolitiikasta, jonka seurauksia arvostelemalla he nyt pyrkivät keräämään kannatusta.

Kestämätöntä ilmastopolitiikkaa

Keskustapuolue oli 1970-luvun alkupuolelta alkaen Suomen johtava ympäristöpuolue.

Ruotsissa Keskustapuolue oli synnyttänyt vihreän aallon, joka palautti sen pienten puolueiden joukosta jälleen suurten joukkoon. Tämän aallon harjalla puolueen puheenjohtaja Thorbjörn Fälldin nousi vuonna 1976 pääministeriksi.

Suomeen vihreä aalto levisi keskustanuorten kautta. Siihen yhdistettiin alkioalaisen ihmisyysaatteen kestävä arvot.

Nuorten johdolla kehitettiin ohjelmat, joiden kantavana ajatuksena oli hajautetun yhteiskunnan rakentaminen.

Talouden piti perustua maaseudun uusiutuviin luonnonvaroihin. Uusiutumattomia luonnonvaroja piti säästää ja kierrättää. Talouden tuli perustua pienyrittäjyyteen ja osuustoimintaan. Myös hallinnon tuli olla hajautettua: päätökset tuli tehdä mahdollisimman lähellä ihmisiä.

Nuorten rinnassa oli rintanappeja, joissa olivat sanat ”Vihreä aalto” ja ”Desentralisti”.

Rooman klubin ”Kasvun rajat” raportti ja ensimmäinen öljykriisi antoivat vahvaa tukea Keskustan radikaalille ympäristöajattelulle.

1980-luvulla järjestin puolueen puheenjohtajaksi tultuani ”Suomi tulevaisuudessa” seminaareja, joiden kautta pyrin

saamaan ympäristöasioista kiinnostuneita nuoria laajemmin mukaan Keskustan toimintaan. Mukaan tuli muiden muassa Pekka Haavisto.

Tämä yritys epäonnistui. Syntyi vihreä liike ja lopulta puolue.

Keskustan omat ohjelmat kehittyivät 1980-luvulla edelleen. Hajautetun ja luonnonmukaisen yhteiskunnan rakentamiselle saatiin tukea kehittyvästä tietotekniikasta.

Keskustan ohjelmatyöhön ja politiikkaan oli oma vaikutuksensa sillä, että toimin vuodesta 1977 lähtien ulkoministerinä. Olin vuoteen 1987 vastuussa myös kehityspolitiikasta, joka sai keskeisen aseman Keskustan ohjelmissa. Sen jälkeen alkoi oppositiokausi.

Oppositiokauden aikana kirjoitin vuonna 1988 valmistuneen väitöskirjan, jossa ennustin Suomen ulkopoliittisen doktriinin soveltamista tulevaisuuden ihmiskuntapolitiikkaan. Keskeisenä aineistona käytin kaksi vuotta aikaisemmin valmistuttua Norjan pääministerin Gro Harlem Brundtlandin johtaman YK:n asettaman maailmankomission raporttia.

Seuraavana vuonna julkaisin teoksen ”Yhteinen tehtävämme – kansanvaltaisen muutoksen strategia”. Siinä esitin uusimpaan tieteelliseen tutkimukseen perustuneen näkemyksen kestävästä kehityksestä toteuttamisesta Suomessa ja koko maailmassa.

Riossa vuonna 1992 järjestetyssä ympäristö- ja kehityskonferenssissa saavutettiin kokonaisnäkemys kestävästä kehityksestä toteuttamisesta kaikkialla maailmassa. Toimin siellä Suomen valtuuskunnan johtajana.

Sittemmin ilmastopolitiikka on kuitenkin saanut yhä hallitsevamman aseman kansainvälisessä politiikassa. Ilmastopolitiikka on puolestaan keskittynyt hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen ja hiilen sitomiseen.

Suomen osalta tähän on vaikuttanut myös jäsenyys Euroopan unionissa.

Ympäristöpolitiikka kuuluu EU:n toimivaltaan. Kehityspoli-

tiikka on jaetun toimivallan piirissä. Globaalitason ympäristö- ja kehityspolitiikassa EU toimii ikään kuin yksittäinen YK:n jäsenvaltio.

Unionin sisällä on kehitetty pitkälle vietyä yhteiseen taakanjakoon perustuvaa politiikkaa, jolla on puututtu jäsenmaiden itsemääräämisoikeuteen. Maailmanlaajuiseen yhteistyöhön osallistutaan yhdessä.

Joka tapauksessa Suomessa ryhdyttiin Keskustan johdolla toteuttamaan hyvin yksipuolista ilmastopolitiikkaa, joka on jopa ristiriidassa kestävästä kehitystä edistävän laaja-alaisen ympäristö- ja kehityspolitiikan kanssa.

Tällä yksisilmäisellä ilmastopolitiikalla on ollut valtamedi- an varaukseton tuki. Tätä osoittaa sekin, että YK:n syyskuussa julkaisema riippumattomien asiantuntijoiden laatima ”Tulevaisuus on nyt” -raportti (The Future Is Now – Science For Achieving Sustainable Development) ei saanut Suomessa juuri lainkaan julkisuutta.

Kysymyksessä on kuitenkin IPCC:n raporttien tasoinen julkaisu, jossa käsitellään kaikkien Kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) toteuttamista.

Syksyllä 2018 ilmastopoliittista keskustelua hallitsi IPCC:n tuore raportti.

Lokakuun lopulla yritti alueiden komiteassa yli 20 vuotta Keskustaa edustanut Ossi Martikainen vaikuttaa Keskustan toimintaan pääministeri Juha Sipilälle, ympäristöministeri Kimmo Tiilikaiselle ja puoluesihteeriksi Riikka Pirkkalaiselle lähettämällään viestillä:

Ilmastopaneelin raportin seurauksia eri aloille tietenkin vasta arvioidaan, mutta selvää on, että uusia toimia tarvitaan ja se vaikuttaa moniin Suomelle tärkeisiin politiikanaloihin.

Oli tietenkin hyvä, että pääministeri kutsuu muiden puolueiden puheenjohtajat pyöreään pöytään, mutta esitän, että tehtäisiin enemmän:

Keskustan sisällä on vahvaa omaa osaamista monilla il-

mastopolitiikan kannalta keskeisillä aloilla ja tärkeimmät ministeritehtävät tällä hetkellä myös. Ilmastopolitiikasta oikein esitettyinä – sehän on kaikkien kansalaisten huoli, ainakin järkevien – syntyisi hyvä mahdollisuus saada keskusta kansalaiskeskustelun johtajaksi.

Perustamalla oman ”ilmastopaneelin”, kokoamalla omat voimat pohtimaan ratkaisuja, saisimme omaa joukkoa aktivoitua ja samalla osoitettua laajalle äänestäjäkunnalle, että me emme haasteita pelkää vaan ratkaisemme niitä. Tällainen omien voimien kokoaminen saisi ehkä myös aikaan pienen positiivisen sykäyksen julkikuvaamme – emme olisi vastakkainasettelun vaan yhdistämisen asialla.

Muutama kymmenen kansainvälisissä ja kotimaisissa tehtävissä toimivaa päättäjää, tieteenharjoittajia ja luonnonvara-alan vaikuttajia keskustasta löytyy nopeasti koolle. Miettikäpä asiaa, miten sen voisi toteuttaa. Minun suppeasta näkökulmastani toimintamme näyttää tällä hetkellä siltä, että kukin puurtaa omalla alallaan ja valittelee, että asiat ovat vaikeita ja eivät etene.

Ilmastohaasteeseen voitaisiin vastata toisenlaisella toimintatavalla: laajentaa osallisten piiriä ja avautua ulospäin. Tätä teemaa ei voi välttää, siksi pitäisi löytää sen kohtaamiseen rakentava ja mahdollisuuksia etsivä toimintatapa.

Eipä otettu Martikaisen viisaita ajatuksia varteen. Keskustalla ei ole omaa ilmastopolitiikkaa.

Pääministeri Juha Sipilän johdolla koottiin kaikkien puolueiden eduskuntaryhmät neuvonpitoon, jossa sovittiin sitoutumisesta siihen, että ilmaston lämpeneminen rajoitetaan 1.5 celsiusasteeseen. Tähtiliikkeen eduskuntaryhmää ei kutsuttu, Perussuomalaiset marssivat ulos.

Kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n arvioiden ja suositusten tieteellinen perusta on yksipuolinen ja siten heiveröinen. Ilmastonmuutokseen vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin hiilidioksidin määrä ilmakehässä. Hiilidioksidilla on oma vaikutuksensa, mutta sen osuutta on vahvasti liioiteltu.

Ilmastopolitiikka on irrotettu laajemmasta ympäristö- ja kehityspolitiikan yhteydestä. Yksipuolisen ilmastopolitiikan myötä asiat ovat kääntyneet pääläelleen.

Aikaisemmin ymmärrettiin, että uusiutumattomiin luonnonvaroihin perustuva teollistuminen vaarantaa tulevaisuutemme ja että meidän tulee nojautua entistä enemmän uusiutuviin luonnonvaroihin.

Nyt ilmastomuutosta pyritään torjumaan käyttämällä metsiä hiilivarastoina. Akkuteollisuutta ja sähköntuotantoa laajennetaan. Molemmat edellyttävät kaivostoiminnan ja uusiutumattomiin luonnonvaroihin perustuvan teollisuuden laajentamista. Tämä aiheuttaa monia ympäristöongelmia.

Kun Keskusta Juha Sipilän johdolla sitoutui koviin ilmastotavoitteisiin ja yksipuoliseen politiikkaan niiden toteuttamiseksi, puolue pani päänsä poliittiseen hirttosilmukkaan. Sitä kiristää vähä vähältä osallistuminen punavihreään hallitukseen.

Keskustan nousu nykyisestä alhosta ei ole mahdollista, ellei puolue nopeasti palaa kestävästä kehitystä oikeasti edistävään realistisen vihreyden politiikkaan.

2020-LUKU: KOHTALOKAS VUOSIKYMMEN

Tämän vuosisadan toinen vuosikymmen on monin tavoin kohtalokas.

Sen aikana ratkeaa, kykenevätkö Suomi ja koko ihmiskunta siirtymään yksipuolisesta ilmastomuutospolitiikasta laaja-alaiseen toimintaan kestävästä kehityksen edistämiseksi.

Tämä vuosikymmen ratkaisee, voiko Keskusta nousta kuitun pohjalta takaisin suurten puolueiden joukkoon vai kuituuko se merkityksettömäksi pienpuolueeksi.

Nämä kaksi kohtalokkaan tärkeää kysymystä liittyvät toisiinsa.

Suomen puolueista vain Keskustalla näyttää olevan edellytykset toteuttaa kokonaisvaltaista kestävästä kehityksen politiikkaa. Keskusta on noudattanut sitä jo ennen kuin tämä käsite on syntynyt ja otettu yleiseen käyttöön.

Toisaalta Keskustan nousu voi toteutua vain siten, että puolue palaa aatteellisille juurilleen ja toteuttaa sitä realistisen vihreyden politiikkaa, joka luotiin viisi vuosikymmentä sitten.

Suomalainen Suomi

Suomi on ainutlaatuinen maa. Maantieteelliset olosuhteemme ovat erilaiset kuin muissa maissa, jopa muissa Pohjoismaissa. Kielemme ja kulttuurimme poikkeavat muista.

Myös Suomen poliittisessa elämässä on kansallisia erityispiirteitä. Niistä merkittävin on se, että meille syntyi jo ennen itsenäisyyden aikaa talonpoikais-keskustalainen puolue, Maalaisliitto.

Muulla Euroopassa oli vallalla feodaalinen järjestelmä, jossa maaomaisuus oli harvojen upperikkaiden ihmisten hallussa. Maata viljelivät maattomat työläiset, vuokratilajelijät, torpparit ja jopa maaorjat.

Suomessa talonpojat olivat suurimmassa osassa maata vapaat ja maatalous perustui perhe- ja pienviljelmiin. Näillä alueilla Maalaisliitto syntyi ja näille se nopeasti levittäytyi.

Eteläisessä Suomessa oli muutamia suuria kartanoita. Niiden omistajista tuli poliittisen oikeiston kannattajia ja tilattomasta maaseutuväestöstä sosialisteja. Näille alueille Maalaisliitto kykeni levittäytymään vasta Karjalan siirtoväen myötä.

Vastaavanlaiset talonpoikais-keskustalaiset puolueet syntyivät myös muihin Pohjoismaihin. Ruotsin ja Norjan Keskustapuolueet ovat olleet vuosikymmenten ajan pienpuolueita.

Ruotsin Keskusta käväisi 1970-luvulla suurten joukossa, kun se löysi vihreästä aallosta ja desentralismista itselleen aatteellista kantovoimaa.

Vain Suomen Maalaisliitosta kasvoi kuitenkin merkittävä aatteellinen vaihtoehto. Tämä auttoi puoluetta kasvamaan yhteiskuntakehitystä johtavaksi voimaksi. Viisi vuosikymmentä sitten puolueen aatteellinen ote herpaantui ja kannatus romahti. Tarvittiin kaksi vuosikymmentä puolueen nostamiseksi takaisin suurten joukkoon.

Ihmisyysaatteen lisäksi Maalaisliitto-Keskustapuolue on saanut vahvaa kansan kannatusta puolustamalla johdonmukaisesti Suomen itsenäisyyttä ja maamme tasavaltaista yhteiskuntajärjestystä.

Toisen maailmansodan jälkeen puolue sai kansalaisten laajan tuen johdonmukaiselle ulkopoliitikalleen, puolueettomuuspolitiikalle, jolla huolehdimme elintärkeistä kansallisista eduistamme.

Maalaisliitto-Keskustapuolue on Suomen puolueista suomalaisin. Sen juuret ovat yhteiskuntamme ainutlaatuisissa olosuhteissa.

Keskusta on Suomen puolueista ainoa, joka ei kuulu mihinkään kansainväliseen aatteelliseen ja poliittiseen valtaryhmittymään. Ainoat veljespuolueet ovat muissa Pohjoismaissa.

On surullista, että Keskusta on luopunut poliittisesta valttikortistaan olla puolueista suomalaisin ja isänmaallisin.

Keskeinen syy tähän on ollut Eurooppa-politiikka. Suomi liittyi Euroopan unioniin Keskustan johdolla. Vuoden 2001 lopulla puolue ryhtyi kannattamaan unionin kehittymistä liittovaltion suuntaan.

Keskustan sisäisessä valtataistelussa meitä jäsenyyttä ja liittovaltiokehitystä vastustaneita on karsastettu ja syrjitty. Kaikki kansallismielisyys on pyritty karsimaan puolueen retoriikasta ja politiikasta.

Euroopan parlamentissa liityttiin liberaaliryhmään ja saman tien liberaalien Eurooppa-puolueeseen. Vaikka ryhmän vaihta-

misesta ja uuden perustamisesta on keskusteltu, on liberaaliryhmään ja -puolueeseen entistä tiukemmin sitouduttu.

Samaan aikaan on yhteydenpitoa ja yhteistyötä pohjoismaisten veljespuolueiden kanssa laiminlyöty. Tämäkin näyttää johtuvan Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Kun Norja sikäläisen Keskustapuolueen johdolla hylkäsi EU-jäsenyyden, alkoi Keskustan puoluejohto jopa kartella tapaamisia veljespuolueiden kanssa.

Keskusta ei ole vaalinut julkikuvaansa ainutlaatuisena aidosti suomalaisena ja pohjoismaisena talonpoikais-keskustapuolueena. Puolue on alkanut samaistua yhä vahvemmin kansainväliseen liberalismiin. Näin näyttää olevan vieläkin, vaikka sanaa ”liberalismi” ei enää edes esiinny sen Euroopan parlamentin poliittisen ryhmän nimessä, johon Keskustan kaksi edustajaa kuuluvat.

Yksi keskeinen syy Keskustan julkikuvan samentumiseen on ollut puolueen viime vuosina harjoittama maahanmuuttopolitiikka.

Keskustan kannattajakunta on suhtautunut aina pidättyvästi muuttoliikkeisiin maiden rajojen yli. Tämä on menneinä vuosina otettu huomioon puolueen ohjelmissa ja politiikassa. Tähän ei ole liittynyt hiukkaakaan rasismia.

Juha Sipilän johtaman hallituksen holtiton maahanmuuttopolitiikka heikensi tuntuvasti luottamusta Keskustaan.

Vaikka Perussuomalaisten eduskuntaryhmä yksimielisesti hyväksyi syksyn 2015 pakolaispolitiikan linjan ja toimenpiteet, puolue on kerännyt kannatusta kauhistelemalla niitä seurauksia, joita tämä politiikka on saanut aikaan.

Tästä kaikesta lopputuloksena on ollut se, että Perussuomalaiset ovat kyenneet äänestäjien silmissä omimaan suomalaisimman puolueen paikan.

Tämä on täysin nurinkurista. Perussuomalaiset ovat osa kansainvälistä liikettä, joka pyrkii kansallismielisyyden kyltin alla edistämään suomalaisille vieraita, osittain äärioikeistolaisia aatteita.

Keskustan on palautettava itselleen sille kuuluva paikka suomalaisuuden aidoimpana edustajana ja itsenäisyytemme vaalijana.

Rohkeutta tähän antaa se, että itsenäisyyttämme kaventa-
neiden ylikansallisen yhdentymisen ja hallitsemattoman glo-
balisaation aika on ohi. Kansallisvaltioiden asema on vahvis-
tumassa. Keskustan tulee olla tämän kehityksen kärjessä.

Itsenäinen, puolueeton Suomi

Kylmän sodan kaudella Suomi pyrki luomaan itsestään ku-
vaa Pohjoismaana, joilla oli hyvä maine kaikkialla maa-
ilmassa. Pohjolan Nato-maista erottauduimme tuomalla esiin
asemaamme sotilaallisesti liittoutumattomana, puolueettoma-
na maana.

Kun kylmän sodan kausi päättyi, Suomessa keskusteltiin sii-
tä, pitäisikö maamme säilyttää puolueettomuutensa vai liittyä
sotilasliitto Natoon. Nato-jäsenyydellä oli varsin vähän kannatusta.

Kysymys Suomen puolueettomuuden tulevaisuudesta nou-
si esiin kun ryhdyimme valmistautumaan neuvotteluihin Suo-
men liittymisestä Euroopan unioniin. Tässä yhteydessä vah-
vat voimat presidentti Mauno Koivistoa myöten halusivat, että
Suomi olisi ollut valmis osallistumaan ilman varauksia tai ra-
joituksia EU:n yhteiseen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoli-
tiikkaan.

Pidin ulkoministerinä kiinni vaatimuksesta, että Suomen
tuli voida EU:n jäsenenäkin säilyttää puolueettomuutensa
ydin, sotilaallinen liittoutumattomuus ja itsenäinen uskottava
puolustus. Tästä voitiin neuvotteluissa sopia.

Unionin jäsenyyden oloissa vääntö on jatkunut. Tähän
on liittynyt liittoutumispolitiikkaa ajavien pyrkimys muuttaa
ulko- ja turvallisuuspoliittista kielenkäyttöä.

Puolueettomuus-sanaa ei ole enää haluttu käyttää, vaikka se

on sotilaallisen liittoutumattomuuden synonyymi. EU:ssa puhutaan puolueettomista jäsenmaista. Myös sekä Venäjän että Yhdysvaltain johtajat ovat halunneet puhua Suomesta puolueettomana maana.

Pisimmälle tässä kielellisessä kikkailussa on edetty, kun on ryhdytty sanomaan, ettei Suomi olisi enää ”sotilaallisesti liittoutumaton” maa, vaan vain ”sotilasliittoon kuulumaton” maa. Tällä pyritään luomaan tulkintaa, että Euroopan unionin jäsenenä Suomi olisi liittoutunut sotilaallisesti, vaikka EU ei olekaan sotilasliitto. Tähän suuntaan pyrkivät jotkut myös perussopimuksia tulkitsemalla kehitystä viemään.

Näihin tulkitsijoihin on kuulunut myös Keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä, joka pääministerinä ryhtyi Ranskan presidentin kanssa johtamaan EU:n kehittämistä sotilasliitoksi.

Liittoutumisen suuntaan Sipilän pääministerikaudella edettiin myös lisäämällä runsaasti sotaharjoituksia Naton ja Nato-maiden kanssa. Tässä yhteydessä syntyi hämmennystä siitä, kuinka vuonna 2014 solmittua Naton ja Suomen välistä isäntämaasopimusta on tulkittava.

Keskustan yleispoliittinen asema on sotien jälkeisinä vuosikymmeninä nojautunut ratkaisevalla tavalla siihen, että puolue on ollut luotettavin Urho Kekkosen luoman ja toteuttaman ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan puolustaja ja toteuttaja. Suuri osa puolueen valistuneimmista kannattajista on tukenut puoluetta ensi sijassa tästä syytä. Tämäkin perintö on hukattu.

Nyt Keskustan linjauksia erityisesti tarvittaisiin, kun uuden hallituksen edustajat puhuvat ”arvopohjaisesta” ulkopoliitikasta. Suomi taitaa olla siirtymässä kansallista etua toteuttavasta realistisesta ulkopoliitikasta kohti idealistista ja jopa ideologista punavihreää linjaa.

Jos Keskusta aikoo menestyä ja nousta 2020-luvulla takaisin suurten puolueiden sarjaan, sen tulee ryhtyä jälleen ajamaan rohkeasti Kekkosen linjan mukaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Geopoliittiset realiteetit eivät ole miksikään muuttuneet.

Kestävään ilmastopolitiikkaan

Paljon olen pitkän poliittisen urani aikana nähnyt ja kokenut, mutta ilmastopolitiikassa syntynyttä tilannetta voin vain hämmästellä.

YK:n asettaman hallitusten välisen ilmastopaneelin, IPCC:n, esittämät mielipiteet ilmakehän hiilidioksidipitoisuuden vaikutuksista ilmaston lämpenemiseen otetaan täytenä totena suuressa osassa sekä maailman tiedeyhteisöä että poliittisia päätöksentekijöitä.

Yhtä tosina pidetään paneelin väitteitä ihmisen vaikutuksista hiilidioksidimäärän kasvuun ja ennustuksia sen aiheuttamasta maapallon lämpötilan noususta. Samoin on suhtauduttu ennustuksiin siitä, mitä ongelmia lämpötilan nousu toisi tullessaan.

Näiden mielipiteiden ja väitteiden perusteella on ryhdytty toinen toistaan kunnianhimoisempiin toimenpiteisiin hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi ja hiilinielujen lisäämiseksi.

Julkisessa keskustelussa esitetään vielä kovempia väitteitä kuin IPCC:n esittämät. Ne saavat sitä laajemman julkisuuden, mitä hurjempia ne ovat.

Valtamediaasta saa hakemalla hakea uutisointia sellaisista tutkimustuloksista, jotka ovat ristiriidassa IPCC:n ”totuuden” kanssa.

Kirjoitan ”mielipiteistä”, ”väitteistä” ja ”totuudesta” sen vuoksi, että vakavasti otettavat tiedemiehet ovat esittäneet tieteellistä tietoa ja perusteltuja väitteitä, jotka ovat ristiriidassa IPCC:n esittämien kanssa.

Ilmastotutkimuksessa ei noudateta tieteellisen työn keskeisiä periaatteita. Tutkimusrahoitus on suunnattu lähes kokonaan vain yhden koulukunnan edustajille. Muut eivät tahdo edes saada tutkimustuloksiaan julkaistuiksi tieteellisissä julkaisuissa.

Monet vakavasti otettavat tieteenharjoittajat ovat sitä mieltä, että lämpötilojen ja hiilidioksidipitoisuuden suhde on päin-

vastainen kuin IPCC väittää. Ilmakehän hiilidioksidipitoisuus olisikin aikojen saatossa kohonnut sen vuoksi, että lämpötila oli noussut.

Monet vakavasti otettavat tieteenharjoittajat ovat sitä mieltä, että hiilidioksidin vaikutus ilmastoon on vähäisempi kuin IPCC väittää ja että ihmisen vaikutus hiilidioksidin määrän kasvuun on paljon väitettyä pienempi.

Ilmastoon vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin hiilidioksidin määrä ilmakehässä. Tästä todistavat rajut muutokset ilmastossa aikana, jolloin ihmisellä ei ole ollut siihen mitään vaikutusta. Jotkut näistä muutoksista näyttävät olevan syklisiä, enemmän tai vähemmän säännönmukaisesti toistuvia.

Näistä asioista ei juuri lainkaan edes keskustella.

Kuinka tähän tilanteeseen on tultu?

Tähän kysymykseen vastataksemme meidän on tarkasteltava sitä prosessia, jolla kestävä kehitys on pyritty edistämään.

Avainasemassa oli YK:n asettaman maailmankomission työ, jolla valmistauduttiin vuoden 1992 Rion ympäristö- ja kehityskonferenssiin.

Norjan pääministerin Gro Harlem Brundtlandin johdolla vuonna 1986 laaditussa komission raportissa ”Yhteinen tulevaisuutemme” määriteltiin ensimmäistä kertaa ”kestävä kehitys”: meidän tuli toimia siten, että voisimme luovuttaa maapallon tuleville polville paremmassa kunnossa kuin olimme sen itse vastaanottaneet.

Raportissa esitettiin parhaimpaan tieteelliseen tietoon perustuva kokonaiskuva ihmiskunnan kohtaamista haasteista.

Vuonna 1992 Rio de Janeirossa järjestetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa toimin Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana. Kuten konferenssin nimikin osoittaa, siellä ensimmäisen kerran yhdistettiin toisiinsa ympäristö ja kehitys.

Konferenssissa vahvistettiin kestävä kehityksen periaatteet ja tavoitteet niiden toteuttamiseksi, Agenda 21.

Riossa solmittiin sopimukset luonnon monimuotoisuuden

säilyttämisestä, ilmastonmuutoksen torjumisesta ja aavikoitumisen ehkäisemisestä. Lisäksi siellä hyväksyttiin metsäperiaatteet.

Rion konferenssissa ympäristöä ja kehitystä käsiteltiin kokonaisvaltaisesti myös siten, että tavoitteet koskivat sekä kehittyviä että teollistuneita maita.

Alusta pitäen ongelmia aiheutti se, että Riossa käynnistetyt prosessit erkaantuivat toisistaan. Neuvottelut ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi irrottautuivat kestävä kehityksen kokonaisuudesta.

Tähän vaikutti osaltaan se, että vuonna 2000 hyväksytyt Vuosituhattavoitteet (MDG) keskittyivät lähes yksinomaan kehitysmaiden köyhyyden poistamiseen ja vieläpä julkisen sektorin kautta toteutettavan kehitysyhteistyön avulla. Yksi tavoitteista oli toki kehityksen ympäristöllinen kestävyys, mutta sisällöllisesti se jäi ohueksi.

Vuonna 2015 hyväksytyt Kestävän kehityksen tavoitteet (SDG) palauttivat kehitys- ja ympäristöpolitiikan yhteyden. Ne koskevat korostetusti kaikkea kehitystä kaikissa maailman maissa.

Tästä huolimatta sekä kansainvälistä yhteistyötä että Suomen sisäpolitiikkaa hallitsee IPCC:n johdolla toteutettava ilmastopolitiikka.

IPCC:n edustaman ilmastonäkemyksen ja siihen perustuvan politiikan kannatus on niin suuri, ettei sitä hevin voida horjuttaa, vaikka näytöt siihen sisältyvistä heikkouksista olisivat hyvinkin vahvat.

Omaksutun ilmastopolitiikan tukena ovat mahtavat taloudelliset voimat. Rahamarkkinoilla pursuava löysä raha etsii investointikohteita. Julkisen vallan poliittinen ja taloudellinen tuki investoinneille hiilineutraaliuden toteuttamiseksi on enemmän kuin tervetullut sekä teollisuudelle että rahoitusalamalle.

Valtamedia on asettunut tukemaan IPCC:n väitteisiin perustuvaa ilmastopolitiikkaa. Sen kanssa ristiriitaiset tutkimustulokset ja näkemykset eivät saa tilaa. Niiden esittäjät saattavat

joutua jopa julkisen ajolahdin kohteeksi. Totuuden puhujat eivät saa yösijaa.

Toimittajien keskuudessa on myös niitä, jotka ajattelevat ja toimivat itsenäisesti. Yksi heistä on Matti Virtanen, joka on julkaissut kirjan ”Ilmastopaniikki – hoito-opas”.

Virtanen on tehnyt valtavan työn haastatteleamalla joitakin niistä johtavista asiantuntijoista, joiden tutkimustulokset asetetaan kyseenalaiseksi IPCC:n näkemykset. Hänen vahvuutensa on oma luonnontieteellinen koulutus.

Useimmat Virtasen haastattelemissa tutkijoista osoittavat, että maapallon lämpötilaan vaikuttavat vahvasti myös muut tekijät kuin hiilidioksidin määrä ilmakehässä. Osa heistä ennustaa, että maapallolla ollaan siirtymässä kohti kylmenevää ilmastoa. Jotkut asettavat kyseenalaisiksi IPCC:n arviot ihmisen aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen vaikutuksesta ilmaston lämpenemiseen.

Maapallolla on ilmakehän hiilidioksidipitoisuuden lisäksi myös muita ”sisäisiä” tekijöitä, jotka vaikuttavat ilmastoon. Niitä ovat mm. tulivuorenpurkaukset ja muutokset sekä merivirtojen että ilmvirtausten käyttäytymisessä. Näihinkin Virtasen kirja antaa valaisua.

Matti Virtasen teos oli minulle hyvin antoisa sen vuoksi, että olen vuosikymmenten varrella pyrkinyt seuramaan ilmaston muutoksista käytyä keskustelua. Erityisesti olen ollut kiinnostunut siitä, kuinka auringossa tapahtuvat muutokset ja muut maapallon ulkopuoliset tekijät vaikuttavat ilmastoon.

Suurin vaikutus näyttää olevan sillä, että maapallon etäisyys auringosta ja sen akselin kaltevuus vaihtelevat, samoin aurinгон säteilyn voimakkuus. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että ilmasto on aikojen saatossa muuttunut voimakkaasti ja tavalla, jossa on nähtävissä toinen toistaan seuraavia jaksoja.

Maapallon historiassa ovat seuranneet toisiaan suunnilleen yhtä pitkin aikaväleihin toteutuneet jääkaudet ja niiden väliset lämpimät jaksot.

Viimeinen jääkaudesta päättyi noin 10 000 vuotta sitten. Sen jälkeen koettiin lämmin kausi, joka päättyi noin 5000 vuotta sitten. Silloin Suomen Lapissakin Inaria ja Utsjokea myöten kasvoivat sankat metsät. Tämän jakson jälkeen ilmasto on viilentynyt, mutta vaihtelut ovat olleet suuria.

Uudemmassa historiassa 1600-luvun lopulla koettiin ns. pieni jääkausi. Sen jälkeen oli lämmin jakso, joka päättyi kylmään kauteen. Se ajoittui 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun alkuun.

Seuraava lämmin jakso ajoittui aikavälille 1920–1950. Tästä olen saanut myös aikalaistietoa. Isäni kertoi, että hänen nuoruudessaan talvikautena 1929–30 oli Peräpohjolassa Kemin seudulla niin lämmintä, että peltoja kynnettiin hevosella vielä tammikuussa. Noina aikoina 1920- ja 1930-luvuilla Peräpohjolassa ja eteläisessä Lapissa viljeltiin yleisesti vehnää.

Tämän lämpökauden jälkeen koettiin viileämpi jakso, joka jatkui 1980-luvun alkuun saakka. Sen jälkeen ilmasto on lämmennyt, mutta nyt ollaan vasta osapuilleen samalla tasolla kuin ajanjaksolla 1920–1950.

Tieteenharjoittajien keskuudessa on erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka paljon ilmakehän hiilidioksidipitoisuus vaikuttaa lämpötilan nousuun ja kuinka ihmisen toiminta vaikuttaa hiilidioksidin määrään.

Olipa ihmisen aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen vaikutus mikä tahansa esitetystä, nämä arviot on suhteutettava muihin ilmastoon vaikuttaviin tekijöihin. Saattaa hyvinkin olla, että koemme alkaneella vuosikymmenellä ilmaston viilenemistä.

On kuitenkin turha tuhjata voimia IPCC:n esittämien väitteiden ja ennusteiden kyseenalaistamiseen. Elävä elämä osoittaa, kuka on oikeassa.

Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen on joka tapauksessa tarpeellista ja järkevää, vaikka sen vaikutukset eivät olisikaan niin suuret kuin on oletettu. Kohtuudessa kuitenkin kannattaa pysyä.

Ympäristöä tulee tarkastella kokonaisuutena.

Nyt kehitetään mittavaa kaivostoimintaa ja uusiutumatto-

miin luonnonvaroihin perustuvaa teollisuutta, joilla fossiilista energiaa pyritään korvaamaan.

Tästä toiminnasta syntyy runsaasti saasteita ja muita ympäristöongelmia. Ne pitäisi suhteuttaa nykytiedon valossa hyvin epävarmoihin ennusteisiin hiilidioksidipäästöjen vaikutuksista ja tulevien vuosikymmenten lämpötiloista.

Lisäksi ympäristöpolitiikkakin olisi nähtävänä osana laajempaa kestävä kehityksen kokonaisuutta.

YK julkaisi viime syksynä tieteelliseen tutkimukseen perustuvan raportin ”Tulevaisuus on nyt” (The Future Is Now – Science For Achieving Sustainable Development), joka käsittelee vuonna 2015 hyväksytyjen kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista maailmanlaajuisella tasolla. Se on samantoinen asiakirja kuin IPCC:n julkaisemat raportit.

Raportissa arvioidaan tähänastisia saavutuksia ja esitetään toimenpiteitä, joilla tavoitteisiin voitaisiin vuoteen 2030 mennessä päästä. Raportin laatineet asiantuntijat edustavat eri tieteenaloja, mutta painopiste on ympäristöasioiden tuntemuksessa.

Tässäkin raportissa on laaja osio ilmastonmuutoksesta. Se perustuu IPCC:n näkemyksiin.

Raportin suuri puute on, että siinä ei käsitellä väestönkasvun aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä ja ympäristöongelmia.

Rooman klubin vuonna 1972 julkaisemassa ”Kasvun rajat”-raportissa väestönkasvu nähtiin keskeisenä ongelmana. Maapallon väkiluku oli tuolloin 3,5 miljardia. Nyt meitä on yli kaksi kertaa enemmän, ja väkiluvun ennustetaan nousevan jopa yli 10 miljardiin ennen kuin se vakiintuu.

Vielä 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa väestönkasvua pidettiin ongelmana, johon kehityspolitiikalla piti pyrkiä puuttumaan. Minäkin pidin sitä ministerinä vahvasti esillä.

Käännekohta oli vuonna 1994 Kairossa pidetty YK:n väestö- ja kehityskonferenssi, jossa määriteltiin ja vahvistettiin seksuaali- ja lisääntymisoikeudet. Tästä lähtien toiminta väestönkasvun hillitsemiseksi on ollut vaikeaa.

Väestönkasvu sinänsä ei olisi ongelma, jos eläisimme ihmiksi. Se kuitenkin aiheuttaa vakavia vaikeuksia sen vuoksi, että ihmiset kaikkialla pyrkivät kohottamaan aineellista elintasoaan ja lisäämään tavaroiden kuluttamista.

Väestönkasvu ja elintapojen muuttuminen lisäävät rajusti luonnonvarojen kulutusta ja kuormittavat elinympäristöämme. Tämä jos mikä lisää hiilidioksidipäästöjä ja ympäristömme pilaantumista. Väestönkasvua olisi ehdottomasti pyrittävä hillitsemään.

Uudessa YK:n kestävän kehityksen raportissa väestönkasvu kytkeytyy ravitsemukseen. Tässä suhteessa kuva on kaksijakoinen.

Maailmassa arvioidaan olevan yli 800 miljoonaa ihmistä, jota kärsivät nälästä ja vakavasta aliravitsemuksesta. Paljon suurempi on niiden ihmisten määrä, joiden ravitsemus on hyvin puutteellista. Toisaalta meidän joukossamme on kaksi miljardia ylipainoista ihmistä, ja tämä määrä kasvaa koko ajan.

Ruuan tuotannon aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen todetaan viime vuosina vähentyneen. Raportissa arvioidaan, että tämä kehitys jatkuu ja että tulevaisuudessa olisi mahdollista ruokkia jopa 10 miljardia ihmistä siten, että ympäristövaikutukset nykyiseen verrattuna edelleen vähenisivät.

Ongelmaksi maataloustuotannossa todetaan se, että ruuan hinnan vaihtelut ja epäedulliset markkinaolosuhteet vaikeuttavat 750 miljoonan pienviljelijän asemaa kehitysmaissa. Markkinat ovat hyvin keskittyneet ja globaalin ruokasysteemi on kehittymässä teollisen maatalouden suuntaan.

Väestönkasvua sivutaan myös kaupungistumista koskevassa raportin osiossa.

Jos nykyinen trendi jatkuu, vuonna 2050 suurkaupungeissa asuu 70 prosenttia maailman väestöstä. Kaupungeilla on valtava vaikutus ihmisten elinympäristöön. Lähes kaikki suurkaupunkien asukkaat hengittävät ilmaa, jonka saastuminen ylittää maailman terveysjärjestön (WHO) määrittelemät rajat.

Suurkaupungit aiheuttavat valtavia haittoja ja kustannuk-

sia ympäröiville maaseutualueille. Kaupunkien alue on vain 2 prosenttia koko maapinta-alasta, mutta niiden vesijalanjälki on yli 40 prosenttia.

Jos kehitys jatkuu nykyisellään, suurkaupungit kuluttavat vuonna 2050 vuosittain kestävämmän määrän raaka-aineita, kuten hiekkaa, soraa, rautaa, hiiltä ja puuta. Luontoympäristöt ja viheralueet tuhoutuvat ja luonnon monimuotoisuus heikkenee.

Suurkaupunkien kasvun tulisi olla suunnitelmallista, ja niitä tulisi kehittää yhdessä ympäröivien alueiden kanssa. Hallitusten tulisi edistää keskikokoisten kaupunkien ja maaseudun kehitystä.

Suomessa nykyinen ilmastopolitiikka on kääntänyt ympäristöajattelun ja -politiikan päälaelleen.

Viisi vuosikymmentä sitten elimme hiilineutraalissa Suomessa. Keskusta ryhtyi toimintaan, jolla pyrittiin korvaamaan fossiilisten polttoaineiden, öljyn ja kivihiilen, kasvavaa tuontia kotimaisilla uusiutuvilla polttoaineilla.

Kehitimme ohjelmia, joilla taloutemme pyrittiin muutoinkin perustamaan uusiutuviin luonnonvaroihin. Uusiutumattomia luonnonvaroja piti säästää ja kierrättää.

Pidimme suurkaupunkien kasvua pahana ympäristöongelmana. Oli pidettävä huolta maaseudun ja maakuntien elinvoimasta, jotta rikkaita uusia luonnonvarojamme voidaan kestäväällä tavalla hoitaa ja hyödyntää.

Nyt väitetään, että elävään luontoon ja uusiutuvien luonnonvarojen hoitamiseen ja hyödyntämiseen perustuva toiminta onkin uhka ympäristölle.

Hiilidioksidia käsitellään ikään kuin myrkkynä, vaikka se on välttämätön elämää ylläpitävä ilmakehän ainesosa. Hiilidioksidin määrän kasvu vihertää maapalloa.

Ihmisen vaikutus hiilidioksidin määrään ja sen määrän vaikutukset ilmastoon ovat kiistanalaiset. Silti sen vähentämiseksi aiotaan laajentaa kaivostoimintaa ja teollisuutta, jotka aiheuttavat vakavia ympäristöongelmia. Hiiltä pitäisi sitoa met-

siin, vaikka puuta pitäisi voida käyttää uusiutumattomien luonnonvarojen korvaamiseen.

Suurkaupunkien kasvun vuoksi vettä, ruokaa ja raaka-aineita joudutaan kuljettamaan laajoilta alueilta. Niissä syntyviin jätteisiin sisältyviä ravinteita ei kyetä hyödyntämään maataloudessa. Liikennevirrat kasvavat ja luonto kärsii.

Suurkaupunkien kasvua jopa edistetään muun muassa sillä perusteella, että niissä voidaan hyödyntää raideliikennettä. Sitä ei muisteta, että väylien rakentaminen ja asutuksen keskittäminen niiden varteen rakennettaviin kerrostaloihin vaatii valtavan määrän sementtiä ja terästä, joiden tuottaminen synnyttää mittavat hiilidioksidipäästöt.

Alueellisesti hajautettu yhteiskunta on edelleen ympäristöllisesti kestävä. Sitä voidaan ja tulee kehittää myös suurkaupunkialueille.

Raideliikenteen yksipuolinen suosiminen on vanhentunutta politiikkaa. Kehittyvä teknologia tarjoaa joustavia ja ekologisesti kestäviä liikkumismuotoja, jotka tekevät mahdolliseksi puutarhakaupunkien kehittämisen myös pääkaupunkiseudulle.

Keskustan perinteinen alue- ja luonnonvarapoliittinen linja on kestävä, ja sille puolue voi saada kansan vahvan kannatuksen sekä maaseudulla, maakuntakaupungeissa että suurkaupungeissa.

On siirryttävä cityvihreästä ympäristöpolitiikasta kestävästä kehityksen tielle.

Kehityspolitiikalla hyvinvointia kaikille

Ympäristöllinen kestävyys on keskeinen osa laajempaa kestävästä kehityksen kokonaisuutta. Se on kaiken muun reunaehto.

Käytännössä sen suhteen joudutaan kuitenkin tekemään kompromisseja, kun muita kestävyuden tavoitteita toteute-

taan. Toisaalta kaikki kestävyiden elementit vaikuttavat siihen, kuinka ilmastonmuutosta voidaan torjua ja ympäristön kestävyyttä muutoinkin edistää.

Maailmassa kaikki liittyy kaikkeen.

Kehityspolitiikan tärkein tavoite on puutteen ja köyhyyden poistaminen. Siihen on pyrittävä kaikkialla maailmassa, sekä kehittyvissä että teollistuneissa maissa.

Viime syksyn ”Tulevaisuus on nyt” raportissa köyhyyden poistamisella tarkoitetaan äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistamista, mikä on ollut sekä Vuosituhattavoitteiden (MDG) että Kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) tiivistetty sanamuoto.

Raportissa tavoitteeksi asetetaan kuitenkin ihmisten hyvinvoinnin laaja-alainen edistäminen, johon kuuluvat aineellinen hyvinvointi, terveys, koulutus, puhdas ja turvallinen ympäristö sekä kyky kohdata elinolojen yllättäviä muutoksia. Hyvinvoinnin lisääminen on sinänsä äärimmäisen tärkeää, mutta lisäksi se antaa ihmisille kyvyn edistää kehityksen yhteiskunnallista, taloudellista ja ympäristöllistä kestävyyttä.

Äärimmäisen köyhyyden rajaksi määritellään nykyään, että ihminen joutuu tulemaan toimeen tuloilla, jotka ovat alle 1,9 dollaria päivässä. Vuoteen 2015 mennessä tällä tavoin mitattu köyhyys oli aikaisempaan verrattuna hieman alentunut 736 miljoonaan ihmiseen.

Laajemman köyhyysindeksin mukaan 1,3 miljardia ihmistä eli vuonna 2018 kotitalouksissa, jotka kärsivät useista toisiinsa liittyvistä vakavista puutteista. Ja peräti yli puolet ihmisistä kärsii siitä, ettei heille ole tarjolla riittävää koulutusta, terveydenhuoltoa, puhdasta vettä ja energiaa, eikä terveellistä ympäristöä.

Kaikkien toimijoiden tulee pyrkiä poistamaan nämä puutteet ja edistää ihmisten laaja-alaista hyvinvointia. Tärkeintä on edelleen toiminta äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistamiseksi. Poistamalla puutetta ja edistämällä hyvinvointia ihmisille voidaan antaa välineitä muovata omaa elämäänsä ja saa-

da aikaan laaja-alaista muutosta kohti kestävää tulevaisuutta.

Köyhyyden poistamisessa avainasemassa on kestävä ja oikeudenmukaisen talouskehityksen edistäminen.

Taloukasvu on lisännyt merkittävästi, mutta epätasaisesti, kansantalouksien tuloja. Tulojen kasvu on edistänyt taloudellista hyvinvointia, mutta sen vaikutukset yhteiskuntiin ja ympäristöön ovat olleet kestävättömiä.

Taloudellista toimeliaisuutta ei tullut nähdä päämääränä, vaan välineenä, jolla ihmisten hyvinvointia voidaan kestävällä tavalla edistää.

Bruttokansantuote ei mittaa hyvinvoinnin lisäystä, sillä siinä ei oteta huomioon kaikkia ulkoisia kustannusvaikutuksia, kuten luonnonvarojen kulutusta ja ympäristön pilaantumista. Luonnonvarojen kuluttavien ja jätteitä tuottavien tavaroiden ja palvelusten kulutuksen lisääntyminen maailmanlaajuisella tasolla on kestävättömiä.

Köyhyys ja puute edellyttävät kulutuksen lisääntymistä monissa osissa maailmaa, mutta tätä on tasapainotettava siirtämällä globaalia kulutusta kohti tavaroita ja palveluja, joilla on vähäisempi ympäristövaikutus. Tähän tulee etenkin teollistuneissa maissa pyrkiä.

Tuotannon ja kulutuksen suuntautuminen yli valtiollisten rajojen tuottaa omia ongelmiaan. Globalisaatio on vähentänyt köyhyyttä, luonut työpaikkoja ja lisännyt innovaatioita. Toisaalta se on synnyttänyt kilpailua, joka on omiaan alentamaan ympäristöön ja työelämään liittyviä normeja. Kansallisen tason päätöksillä tähän on vaikea puuttua.

Toisaalta taloukasvun tulokset ovat viime aikoina jakautuneet hyvin epätasaisesti. Monissa maissa ja globaalisti tulo- ja varallisuuserot ovat valtavasti kasvaneet.

Rikkain prosentti maailman väestöstä oli vuoteen 2017 saanut haltuunsa kolmanneksen maailman varallisuudesta. Köyhimmän neljänneksen osuus oli kymmenen prosenttia.

Näiden ääripäiden välissä olevat ihmiset – ennen muuta Yhdysvaltain ja Länsi-Euroopan keskiluokka – ovat joutuneet

kärsimään heikosta tulokehityksestä tai jopa elintason alenemisesta.

Raportissa todetaan, että on olemassa yksimielisyys siitä, että suuri eriarvoisuus, joka synnyttää vakavia oikeudenmukaisuuden ongelmia, myös alentaa pitkän aikavälin talouskasvua ja tekee siitä hauraamman.

On kiireesti luovuttava nykyisestä talouskasvun, tuotannon ja kulutuksen mallista, joka synnyttää puutetta ja eriarvoisuutta, kuluttaa luonnonvaroja ja tuhoaa ympäristöä.

On suuntauduttava kohti pitkäjänteiseen hiilenkäyttöä vähentävään ja muutoinkin kestävään kehitykseen, joka maksimoi myönteiset vaikutukset hyvinvointiin, tasaa mahdollisuuksia eri sosiaaliryhmien välillä ja minimoi ympäristön turmeltumisen.

Sekä julkiset että yksityiset investoinnit on suunnattava uudelleen. Julkinen kehitysrahoitus on avainasemassa, sen osalta on annettut sitoumukset pidettävä. Tämän lisäksi tulee yksityiset investoinnit suunnata uudelleen. Yhtenä keinona raportissa mainitaan mahdollisuus luoda erityinen leima kestävästä kehitystä edistäville investoinneille.

Kestävän kehityksen leiman toteuttaminen on käytännössä vaikeaa. Julkisia varoja voidaan epäilemättä ohjata sen avulla, mutta ekologisten vaatimusten liittäminen yksityisten varojen suuntaamiseen tuottaisi ongelmia. Rahoituspäätösten tulee perustua taloudellisesti kestäviin kannattavuuslaskelmiin.

”Tulevaisuus on nyt” -raportti osoittaa havainnollisesti sen, että ilmastonmuutoksen torjuminen ja muu toiminta ympäristöllisesti kestävä kehityksen edistämiseksi edellyttää laaja-alaisen kehityspolitiikan toteuttamista.

Valtavat voimavarat pitäisi saada suunnatuksi kehitysmaihin. Ennen muuta olisi kyettävä edistämään maaseudulla selkeää ympäristöllisesti ja yhteiskunnallisesti kestävä kehitystä, että ihmisillä olisi siellä näköala paremmasta tulevaisuudesta. Hyvinvoinnin lisääntyessä väestönkasvu voisi hidastua. Paine muuttaa suurkaupunkeihin tai siirtolaiseksi hellittäisi.

Köyhyyttä ja puutetta on poistettava kaikissa maissa, myös Suomessa ja muualla Euroopan unionissa. Tämäkin hillitsee ilmastonmuutosta, elinympäristön saastumista ja luonnonvarojen tuhlaamista. Pienituloisimmat ihmiset käyttävät rahansa ruokaan, terveydenhuoltoon ja muihin välttämättömyyksiin. Tuloerojen tasaaminen vähentää kerskakulutusta.

Mutta kuinka tämä toteutetaan? Kansallisella tasolla keinoja on käytettävissä. Voidaan käyttää julkisia varoja ja ohjata yksityisiä investointeja sekä verotusta että taloudellista tukea käyttäen. Maailmanlaajuisella tasolla voidaan toimia muun muassa kehitysrahoituksen kautta ja Euroopan unionin puitteissa alue- ja koheesiopolitiikan avulla.

Ongelma on erityisesti yksityisten rahavirtojen suuntautuminen kansainvälisellä tasolla.

Edellä esitetyt raporttiin siirtyneet arviot varallisuuden jakautumisesta koskevat tietysti vain rahavarallisuutta, kuten liikkeellä olevaa rahaa, talletuksia, osakeomistusta ja finanssijoituksia.

Ongelma näyttää olevan se, että maailmassa on liiaksikin rahaa ja se on väärissä paikoissa. Yhteys rahatalouden ja reaali-talouden väliltä on osittain katkennut.

Nykyään pankkien myöntämien luottojen vastapainona ei ole yleisöltä tai yrityksiltä saatuja talletuksia. Kun pankit myöntävät luottoja, ne luovat rahaa. Vakavaraisuusvaatimukset ovat alhaiset.

Myös keskuspankin luovat rahaa. Vuonna 2008 käynnistyneen finanssikriisin synnyttämää lamaa on hoidettu elvyttävällä rahapolitiikalla sekä Yhdysvalloissa että Euroopan unionissa. Yhdysvaltain rahajärjestelmä tämän kestää. Euroopan keskuspankin tilanne on toinen.

Euroopan keskuspankki on toteuttanut sille asetetun inflaatiotavoitteen toteuttamiseksi valtavaa rahapoliittista elvytystä. Inflaatio ei kuitenkaan ole vauhdittunut. Korkotasoa on painunut nolnaan, ja korot ovat jopa miinusmerkkisiä.

Tällä tilanteella on arvaamattomat vaikutukset. Kukaan ei

tiedä, kuinka rahajärjestelmään pumpatut varat voidaan palauttaa.

Ilmeisesti olemme ajautumassa kohti syvempää euroalueen ja maailmantalouden kriisiä kuin vuonna 2008 – pahasti velkaantuneina ja heikommin varustautuneina kuin silloin.

Kestävään talous- ja yhteiskuntajärjestelmään

Globaalitaloudessa, Yhdysvalloissa ja Euroopassa vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen syntynyt tilanne on synnyttänyt vakavaa keskustelua maailman talousjärjestelmän kestävydestä. Sanotaan, että kapitalistinen järjestelmä kriisissä. Sanotaan, että perusvirhe on siinä, että voiton tavoittelu on kapitalististen yritysten tärkein tai jopa ainoa päämäärä.

Tämä keskustelu liittyy mielessäni siihen, mitä kirjoitin vuonna 1974 ilmestyneessä kirjassani ”On muutoksen aika”. Silloinkin kapitalistisen järjestelmän synnyttämistä epäkohdista keskusteltiin. Pohdittiin, kuinka se voitaisiin saada toimimaan tavalla, joka olisi ympäristöllisesti ja yhteiskunnallisesti kestävä.

Vuosikymmenten mittaan olen pyrkinyt seuraamaan tätä keskustelua ja ottanut siihen osaan.

Kun tulin vuoden 1995 alussa Euroopan parlamentin jäseneksi, käänsin ja julkaisin suomeksi James Goldsmithin teoksen ”The Trap”, ”Ansa”.

James Goldsmith oli elintarvike- ja metsäteollisuudella rikastunut miljardööri, jolla oli sekä Ranskan että Britannian kansallisuus. Euroopan parlamentissa hän oli liittovaltiokehitystä vastustavan ”Kansakuntien Eurooppa” -nimisen ryhmän puheenjohtaja. Siellä hän edusti Ranskaa, Britanniassa hän oli ylähuoneen jäsen.

Teoksessaan Goldsmith kirjoitti kolmesta ansasta, joihin ihmiskunta oli langennut. Ne olivat tehomaatalous, ydinvoima ja maailmanlaajuinen vapaakauppa. Hän ennusti, että nopea

siirtyminen maailmanlaajuiseen vapaakauppaan johtaa suuriin ongelmiin sekä vauriissa teollisuusmaissa että kehitysmaissa.

Goldsmith ennusti, että globaali vapaakauppa johtaa teollisuuden laajamittaiseen siirtymiseen niihin kehitysmaihin, joissa on tarjolla halpaa työvoimaa. Teollisuusmaissa koetaan laajamittaista työttömyyttä ja keskiluokka köyhtyy. Maailmaan syntyy valtavat tulo- ja varallisuuserot.

James Goldsmith esitti, että vapaakauppaa tulisi edistää alueittain ja vaiheittain siten, että ensin kaupan esteitä poistettaisiin sellaisten maiden kesken, joilla on jokseenkin sama tulo- ja kustannustaso. Vähitellen myös niiden välisiä kaupan esteitä ryhdyttäisiin poistamaan. Suomennokseen kirjoittamassani esipuheessa yhdyin Goldsmithin näkemykseen.

Omalta osaltani olin käsitellyt tätä teemaa erityisesti syksyllä 1993, jolloin valmistauduin seuraavan vuoden presidentinvaaleihin.

Pyrin silloin osoittamaan, ettei työttömyyttä voitu globalisaation ja yleiseurooppalaisen yhdentymisen oloissa perinteisin keinoin ratkaisevasti vähentää eikä valtionalouden alijäämää poistaa. Silloin elettiin ”vahvan markan” politiikan synnyttämän laman keskellä.

Niinpä sanoin ja kirjoitin, että ”nyt tarvitaan aivan uudenlaista politiikkaa – jopa uusi yhteiskuntajärjestelmä. Sosialismin romahdettua on alkanut kapitalistisen yhteiskunnan kriisi, jota ei voida ratkaista muutoin kuin luomalla aivan uudenlainen yhteiskunta”.

Huomautin palaavani tässä 1970-luvun alun kirjoituksiini, joissa olin käsitellyt puolueiden suhtautumista yhteiskuntajärjestelmiin ja korostanut, että Keskusta ei ollut ainoastaan ei-sosialistinen, vaan myös ei-kapitalistinen puolue.

Jatkoin:

Yleiseurooppalainen ja yleismaailmallinen vapaakauppa johtavat siihen, että korkean elintason maissa on valtava työttömyys ja suuret valtionalouden alijäämät. Tuhoamme

tällä tavoin itsemme, emmekä kykene myöskään enää auttamaan köyhiä maita.

Olin Goldsmithin kanssa samaa mieltä siitä, että Euroopan unionia olisi pitänyt ja pitäisi kehittää hajautettuna itsenäisten kansakuntien yhteisönä, jolla ei olisi yhteistä puolustusta eikä yhteistä valuuttaa.

Nyt eletään niiden ongelmien keskellä, joiden syntymistä Goldsmith ”Ansassa” ennusti. Kansat ovat nousseet kapinaan globalisaation synnyttämien valtaviin tulo- ja varallisuuserojen ja vanhoja teollisuusalueita vaivaavan suurtyöttömyyden vuoksi.

Yhdysvalloissa viime presidentinvaaleissa valovoimaisimpien ehdokkaiden, Donald Trumpin ja Bernie Sandersin, kampanjointia hallitsivat globalisaation synnyttämät ongelmat.

Britannia on eronnut EU:sta. Ranskassa keltaliivit ovat pakottaneet presidentti Emmanuel Macronin muuttamaan politiikkaansa. Protestiliikkeet ovat saaneet vahvaa tukea myös monissa muissa maissa.

Ylikansallinen yhdentymisen ja hallitsematon globalisaatio ovat tulleet tiensä päähän. Kansainvälisiin ja kansallisiin talous- ja yhteiskuntajärjestelmiin tarvitaan syvälle käyviä muutoksia.

Näistä kysymyksistä taloustieteen piirissä käydään jo vilkasta keskustelua. Poliitikkojen kiinnostus on vasta heräämässä. Tähän vaikuttaa se, että globaalitaloutta ja sitä tutkivaa taloustiedettä on meidän maallikkojen vaikea ymmärtää.

Arvokkaan lisän globaalitaloudesta ja kapitalismista käyttävään keskusteluun tuo Mariana Mazzucato vuonna 2018 ilmestyneellä teoksellaan ”The Value of Everything, Making and Taking in the Global Economy”. Kirja on ilmestynyt viime vuonna Juha Pietiläisen kääntämänä suomeksi nimellä ”Arvo – globaalien talouden luojat ja välistävetäjät”.

Mazzucaton teoksen suuri ansio on, että siinä tukeudutaan taloushistoriaan ja taloustieteen kehitysvaiheisiin. Minulle on erityisen antoisaa se, että teos tuo lisävalaisua ja jatkoa sii-

hen, mitä lähes 50 vuotta sitten ilmestyneessä ”On muutoksen aika” -teoksessani kapitalismin kehityksestä kirjoitin.

”Arvo” -teoksessa tarkastellaan sen nimen mukaisesti kautta aikojen vallinneita käsityksiä siitä, millä toiminnalla on arvoa eli mikä toiminta on yhteiskunnallisesti tuottavaa. Tätä puolestaan oli tärkeää tutkia sen vuoksi, että näillä käsityksillä on ollut ja on ratkaiseva vaikutus siihen, millaista kehitystä on pyritty edistämään.

Keskiajalla määritelmät tuottavalle ja tuottamattomalle työlle eivät olleet selvärajaisia. Kolonialismin alettua 1500-luvulla valtiot tarvitsivat paljon rahaa. Amerikoista löydetty jalometallit edustivat vaurautta. Niiden kerääminen kasvatti valtioiden valtaa ja vaurautta.

Tuon ajan oppineita ja poliitikkoja kutsuttiin merkantilisteiksi, sillä he ajoivat protektionistista kauppapolitiikkaa ja pyrkivät ylläpitämään vaihtotaseen ylijäämää. 1600-luvun loppuun taloustieteilijät pyrkivät vain laskemaan kansantulon suuruuden yrittämättä selvittää, kuinka se syntyi.

Sitä kuitenkin pohdittiin, minkä ammattiryhmien työ oli tuottavaa. Tähän ryhmään laskettiin ainakin maanviljelijät, käsityöläiset ja kauppiat. Muiden osalta tulkinnat vaihtelivat. Vasta seuraavalla vuosisadalla taloustieteilijät ryhtyivät määrittelemään tarkemmin rajaa tuottavan ja tuottamattoman välillä.

”Taloustieteen isäksi” usein kutsuttu ranskalainen Francois Quesnay (1694–1774) nousi puolustamaan maanviljelijöitä merkantilisteja vastaan, jotka olivat nostaneet kullan etuoikeutettuun asemaan. Hänen edustamaansa koulukuntaa ryhdyttiin kutsumaan *fysiokraateiksi*.

Quesnayn mielestä kaikki ihmisten hyvinvointia lisäävä oli perimmiltään peräisin maasta. Ihmisestä poiketen vain maa tuotti todella uusia asioita: viljaa, puuta ja malmeja. Vain niihin perustuva taloudellinen toiminta oli tuottavaa eli se oli niin sanotun tuotantorajan sisäpuolella. Kaikki muu – teollisuus, palvelut, kotitalouksien tuotanto ja julkinen sektori – olivat sen ulkopuolella.

Myöhemmin Quasnay jakoi yhteiskunnan kolmeen luokkaan.

Ensimmäinen ja ainoa todella tuottava luokka olivat maalla ja merellä toimivat viljelijät, kalastajat ja muut vastaavat ammatinharjoittajat.

Toiseen luokkaan kuuluivat käsityöläiset ja muut vastaavat ammatinharjoittajat, jotka jalostivat tuottavalta luokalta saamansa raaka-aineet. Tämä ei kuitenkaan tuottanut arvonnäystä, vaan ainoastaan kierrätti olemassa olevaa arvoa.

Kolmas oli omistava tai jakava luokka, johon kuuluivat vauraat maanomistajat, aateliset ja papisto. Tämä luokka toimi arvon jakajana vain itselleen siitä syystä, että se omisti maat eikä antanut tästä mitään vastineeksi.

Talouden kasvu pysähtyi, jos yhteiskunnan tuottamattomien jäsenten ”kuppaama” arvo ylitti tuottavien jäsenten luoman arvon. Muut taloustieteilijät kehittivät tästä ajatuksesta jalostuneita versioita, mutta tuotantoraja ei muuttunut. Maa oli ainoa arvon lähde.

Fysiokraattien ajattelun yhteiskunnallinen perusta oli siinä, että se tarjosi tukea maa-aateliston etuoikeutetulle asemalle.

Klassinen taloustiede syntyi Britanniassa, missä teollistuminen oli osoittanut käytännössä, että arvoa syntyi muustakin kuin maasta.

Adam Smith (1723–1790) katsoi, että arvon lähde oli teollisuuden työvoima, ei maa. Kasvu syntyi siitä, että palkkatyöläisiksi siirtyneiden entisten käsityöläisten ja maanviljelijöiden suhteellinen osuus teollisessa kokonaistuotannossa kasvoi.

Tämän toteuttamiseen tarvittiin vapaata kauppaa. Kasvun vihollisia olivat merkantilistien protektionistinen politiikka, käsityöläisten merkantilistisia oikeuksia vartioivat killat sekä rahansa tuottamattomiin tarkoituksiin ja ylellisyyteen haaskaavat aateliset.

Teollisen sektorin Smith asetti tuotantorajan sisälle yhdessä maatalouden ja kaivostoiminnan kanssa. Ulkopuolelle jäivät palvelut, kotitalouksien tuotanto ja julkinen sektori.

Smith korosti investointien merkitystä. Hänen mielestään oli kolmenlaisia tuloja: kapitalistisessa yrityksessä tehdystä työstä saatava palkka, tuotantovälineet omistavien kapitalistien voitot ja maanomistuksesta saatavat vuokratulot.

Koska maa oli välttämättömyys, siitä saatavat vuokratulot olivat luonnollinen osa taloutta. Vuokraaminen ei kuitenkaan ollut tuottavaa toimintaa. Maanvuokran periaate voitiin ulottaa muihinkin monopoleihin, kuten jonkin hyödykkeen maanhantuontiin tai asianajo-oikeuden harjoittamiseen.

David Ricardon (1772–1823) työ perustui Adam Smithin ajatteluun. Hän pohti erityisesti sitä, kuinka tuotettu arvo oli jaettava yhteiskunnassa. Jaon tuli olla oikeudenmukainen.

Sankareina Ricardo piti teollisuuskapitalisteja, jotka tuottivat uutta arvoa ja varmistivat työntekijöiden toimeentulon. He tuottivat lisäksi ylijäämää, jonka he käyttivät yleensä uusiin investointeihin. Pahiksia olivat ne, jotka eivät tuottaneet uutta arvoa. Heitä olivat erityisesti maa-aateliin kuuluvat, jotka perivät erittäin korkeita vuokria ja kahmivat ylijäämät itselleen.

Karl Marx (1818–1883) perusti ajattelunsa työläisten tekemän työn tuottamalle lisäarvolle. Hänen mukaansa kapitalismin nerokkuus piili siinä, että tuotanto voitiin organisoida siten, että työläiset kykenivät tuottamaan tätä lisäarvoa ennennäkemättömän paljon.

Varhaisissa metsästäjä-keräilijäyhteiskunnissa ja omavaraisissa maatalousyhteiskunnissa ihmiset tekivät vain sen verran työtä, että selvisivät hengissä, mutta eivät juuri tuottaneet tämän ylittävää lisäarvoa.

Feodalismissa työläiset voitiin pakottaa tuottamaan riittävästi ylijäämää feodaaliherran tuottamattoman kulutuksen tyydyttämiseksi, joka saattoi olla huomattavan suuri.

Kun feodaaliherrat olivat riistäneet vapailta talonpojilta maat ja oikeuden käyttää yhteismaita, heistä oli tullut työläisiä. Kapitalistit pystyivät ostamaan heiltä työvoimaa, koska he olivat menettäneet riippumattomat elinkeinonsa. Työläiset saatiin tuottamaan enemmän arvoa, kuin heidän perustoimeentu-

lonsa eli ruokansa ja asuntonsa vaati.

Toisin kuin feodaaliherrat, kapitalistit käyttivät voittonsa tuotannon laajentamiseen yhä suurempien voittojen saamiseksi. Tämä kiihdytti tuotannon koneellistamista, mikä vähensi työvoiman tarvetta.

Marxin perusoivallus oli Mazzucaton mukaan se, että kapitalismi on dynaaminen järjestelmä ja että se on jatkuvassa muutoksessa. Hän ymmärsi, että kapitalistisen talousjärjestelmän lisäksi myös koko *kapitalistinen yhteiskunta* oli täysin erilainen kuin aikaisemmat yhteiskunnat ja että se muuttui jatkuvasti.

(Omassa vuonna 1974 ilmestyneessä ”On muutoksen aika”-kirjassani osoitin, että suomalaisen yhteiskunnan taloudellinen perusta oli erilainen sen vuoksi, että meillä ei ollut juuri lainkaan feodaalista maanomistusta. Talous perustui ratkaisevassa määrin perheviljelmiin, pienyrityksiin ja osuustoimintaan. Näistä syistä myös koko yhteiskunta oli erilainen kuin feodalismiin pohjalle rakentuneessa kapitalismissa.)

Tuotantorajan Marx määritteli sen perusteella, *miten* voitot syntyivät. Marx esitti, että työntekijät olivat tuottavia, jos he tuottivat lisäarvoa, jonka kapitalistinen luokka voi ottaa itselleen. Kysymys oli siitä, kuka osallistuu kapitalistiseen tuotantoon ja kuka saa sen tuottaman ylijäämän ei lisäarvon.

Tuotantorajan sisäpuolella olivat maatalous, kaivostoiminta, teollisuus ja palvelut. Kuitenkin Marx sisällytti tuotantorajan sisäpuolelle myös sellaiset rahoitusalan osat, jotka olivat välttämättömiä tuotannolle. Ulkopuolella olivat kotitalouksien tuotanto ja julkinen sektori, aivan kuten Smithin ja Ricardon ajattelussa.

Kuvattuaan klassisen taloustieteen edustajien ajattelua Mazzucato tuo esiin vuoden 2008 talouskriisin synnyttämän kysymyksen, kuinka rahoitussektori oli päässyt kehittymään itseään palvelevaksi sen sijaan, että se palvelisi teollista tuotantoa. Se oli kehittynyt kasinoksi, joka kahmi itselleen mahdollisimman suuren osan lisäarvosta.

Osittainen Mazzucaton vastaus oli klassisen taloustieteen syrjäyttäneessä talousopissa, *uusklassisessa taloustieteessä, utilitarismissa ja marginalismissa*. Ne alkoivat kehittyä jo klassikkojen aikakaudella.

Utilitaristisessa ajattelussa arvo määräytyi markkinoilla. Hyödykkeiden arvo perustui sen hyötyyn ostajalle. Tuottava työ oli puolestaan sitä, joka tuotti tätä hyötyä. Tämän mukaan myös palvelutyöntekijöiden työ oli tuottavaa, jos palveluille voitiin määritellä hinta ja siitä maksettiin palkkaa.

Koska kaikilla vaihdettavilla tuotteilla oli rahaan perustuvilla markkinoilla hinta, se oli niiden arvon perimmäinen mitta. Tämä uusi teoria selitti, kuinka hinnat määräytyivät ja kuinka paljon kutakin tuotetta valmistettiin.

Syntyi ajatus tasapainosta täydellisesti kilpailluilla markkinoilla. Kysynnän ja tarjonnan tuli olla täydellisessä tasapainossa. Monopolit eivät saaneet häiritä hinnanmuodostusta.

Näin syntyneessä *marginalistisessa* ajattelussa tuotantoraja menetti merkityksensä. Tuottavaa oli kaikki, jolla oli hinta lailisilla markkinoilla, Koska hinnat määrittivät arvon, tuottavuus myös vaihteli hinnan mukaan. Tuotantorajan ulkopuolelle jäivät ne, joiden saamia tuloja ei ole ansaittu markkinoilla.

Tämä ajattelu johti siihen, että markkinoiden tuli olla täysin vapaat, ja valtion tuli puuttua niihin vain markkinahäiriöiden sattuessa.

Uusklassisessa taloustieteessä on syntynyt uusi suhtautuminen vuokriin ja muihin ”ansiottomiin” tuloihin. Kun arvo seuraa hinnasta, kaikki tulot syntyvät tuottavasta toiminnasta.

Mazzucato kirjoittaa, että käsitykset arvosta ja vuokrasta, ansiottomista tuloista, vaikuttavat syvällisesti tapaamme mitata bruttokansantuotetta. Ne vaikuttavat ajatuksiimme rahoituksesta ja talouden ”arvopaperistamisesta”. Ne vaikuttavat myös tapaamme kohdella innovaatioita ja nähdä valtion rooli talouden ohjaamisessa.

Bruttokansantuotteen mittaamiseen liittyviä ongelmia on pyritty ratkomaan vuodesta 1953 alkaen YK:ssa, jossa on laa-

dittu kansantalouksien tilinpidon järjestelmä (System of National Accounts, SNA).

Bruttokansantuotteen mittaamisessa on paljon pulmallisia kysymyksiä.

Yksi niistä on kotitaloustyön jääminen BKT-laskelmien ulkopuolelle sen vuoksi, että se ei ole markkinoilla. Jos kotitaloudet kävisivät keskenään kauppaa palveluilla, niissä tehty työ olisi mukana tilinpidossa.

Kotitaloustyön jääminen ulkopuolelle vaikuttaa sen arvostukseen ja sitä kautta poliittiseen päätöksentekoon. Kun kotona lapsia hoitavia naisia saadaan työmarkkinoille, palkataan lasten laitoshoitoon lisää työntekijöitä. Kansantulo kasvaa, vaikka työvoima ei lisäännä.

Samalla kun kotitaloustyö on jätetty ulkopuolelle, kotien osalta on löydetty ratkaisu. Kaikki asuminen on mukana tilinpidossa. Vuokrat tietysti ovat, kun ne määräytyvät ja maksetaan markkinoilla. Tilinpidossa ovat kuitenkin mukana myös omistusasunnot, joille määritellään laskennallinen vuokra.

Harmaan, ”epävirallisen”, talouden osuus on monissa maissa varsin suuri. OECD:n muutama vuosi sitten tekemässä tutkimuksessa sen osuudeksi Italiassa arvioitiin yli 20 prosenttia ja muissa Euroopan maissa 7–28 prosenttia. SNA on suositellut sen sisällyttämistä kansantalouden tilinpitoon.

Suurin kummajainen kansantalouden tilinpidossa on Maz zucaton mukaan ”pankkikysymys” eli se, kuinka arvioidaan pankki- ja rahoitussektorin tuottavuutta. Tässä oli tapahtunut hämmästyttävä muutos.

Aikaisemmin rahoitussektorin toimintaa pidettiin olemassa olevan arvon ja ”vuokran” (ansiottomien tulojen) siirtoina. Nykyään sitä on alettu pitää uuden arvon tuottamisena nimeämällä liikepankkien toiminta uudelleen ”välilliseksi rahoituspalveluiksi” ja investointipankkien toiminta ”riskinotoksi”.

Kun pankkeja ja rahoitusmarkkinoita pidettiin ennen lähinnä liiketoiminnan hintana, nykyään rahoitussektorin kasvua pidetään vaurauden merkinä ja lisääjänä.

Vuoden 2008 romahdus ei hillinnyt poliittisten päättäjien uskoa rahoituksen voimaan. He reagoivat globaaliin rahoituskriisiin itse asiassa vaatimalla, että suurempi osa kunkin maan ”pääomasta” tuli ohjata yksityissektorin pankeille.

Pankkeja tuli tukea äärimmäisen löysällä rahapolitiikalla, jolla keskuspankit autoivat pankkeja nollan tuntumassa olevilla koroilla ja ostamalla valtion ja jopa yritysten joukko-velkakirjoja (obligaatioita) pitääkseen niiden hinnat korkealla. Tämä kasvatti maailman keskuspankkien taseiden ”vastavaa”-puolta (eli omaisuuseriä).

Mazzucato tyrmää sen, että rahoitussektorin kasvua pidetään vaurauden merkinä ja kasvattajana:

Jos arvonlisäyksen laskukaavaa sovelletaan nykymuotoiseen rahoitussektoriin, havaitaan, että se ei suinkaan tuota 7,2 prosenttia Ison-Britannian tai 7,3 prosenttia Yhdysvaltain bruttokansantuotteesta (kuten vuoden 2016 tilinpidossa esitettiin), vaan sen osuus tuotannossa on käytännössä nolla tai jopa negatiivinen. Tällä mittarilla mitattuna se on yhteiskunnalle syvästi ja perustavanlaatuisesti tuottamaton.

Ratkaiseva käänne toteutui Mazzucaton mukaan vuonna 1993, jolloin SNA:ssa toteutettiin uudistus, jolla välilliset rahoituspalvelut (FISIM, financial intermediation services, indirectly measured) sisällytettiin tilinpitoon arvonlisänä, jolloin se kasvatti bruttokansantuotetta. ”Näin aikaisemmin pelkkänä painolastina pidetty kustannus muuttui yhdessä yössä arvonlisän lähteeksi”.

Tämä muutos otettiin käyttöön useimpien maiden tilinpidossa juuri ennen vuoden 2008 rahoituskriisiä. Se on turvanut rahoitussektorin panoksen kasvun BKT:ssa vuosien 2008–09 myllerrysten jälkeenkin erityisesti Yhdysvalloissa ja Britanniassa.

Rahoitussektorin siirtyminen tuotantorajan sisäpuolelle on ollut osoitus pankkien yhteiskunnallisesta vaikutusvallasta. Tällä on ollut omat seurauksensa.

Aikaisemmin rahoitusalaa säänneltiin suojana holtitonta ja

ansiotonta voitontavoittelua vastaan. Sitten sääntelyä voimakkaasti purettiin, kun sitä pidettiin esteenä arvokkaalle rahalla ja riskeillä käytävälle kaupalle. Vuonna 2008 käynnistyneen kriisin vuoksi sääntelyä on taas pyritty lisäämään.

Pankkitoiminnan rinnalle on kehittynyt mittavaa sääntelyn ulkopuolella olevaa ”varjopankkitoimintaa”. Mazzucaton mukaan näiden ”pankkijärjestelmän ulkopuolisten luotonvälitysmarkkinoiden” toimittamien lainojen arvo kasvoi vuosina 2004–2014 26 biljoonasta dollarista 80 biljoonaan ja niiden osuus globaalista rahoitusjärjestelmästä saattaa olla jopa neljännes. On syntynyt varainhoitokapitalismin järjestelmä, jossa rahoitusala tekee rahaa itsensä palvelemisesta sen sijaan että se palvelisi reaalityaloutta.

Mazzucato kirjoittaa, että suurin osa rahastonhoidosta on jättimäisen mittakaavan saavuttanutta arvon kuppeamista. Hän pitää mahdollisena, että sääntelyn avulla voidaan palkita rahoitussektorin pitkäjänteistä toimintaa ja ohjata sitä itsensä ruokkimisen sijaan reaalityaloutta tukevaan toimintaan. Yksi keinoista voisi olla pörssivero.

Ajatusta pörssiverosta olen kannattanut ja ajanut pitkään. Tobinin transaktioveroa en pidä käyttökelpoisena. Olen esittänyt pörssiveroa sen vaihtoehtona ja keinona rahoittaa kansainvälistä kehityspolitiikkaa. Pörssit ovat nykyaikaisia ”toreja”, markkinapaikkoja, joille kapitalistit tuovat rahansa. Siellä niitä on helppo verottaa. Vaikeus on siinä, että veron pitäisi olla kattava ja koskea kaikkia pörssijä.

Rahoitusala on paisuttanut myös se, että reaalityaloudenkin yritykset ovat ryhtyneet toimimaan rahoitusallalla ”arvopaperistamalla” omaa tuotanto- ja jakelutoimintaansa. Tähän liittyy mm. se, että autokauppa järjestää myyntiin liittyviä rahoituspaketteja ja tarjoaa leasing-palveluja.

Yritysten hallitsevaksi päämääräksi on tullut osakkeenomistajien hyödyn lyhytjänteinen maksimointi. Se on johtanut mm. yritysten omien osakkeiden takaisinostoon, jolla voittoja on kanavoitu osakkeenomistajille sen sijaan että niitä olisi käy-

tetty tuotantoa kehittävään ja laajentavaan investointitoimintaan. Tällä tavoin tuotannollisista yrityksistä kyetään ”kuppaamaan” arvoa omistajille ja etenkin tuottamattomalle rahoitussektorille.

Arvon kuppaamista tapahtuu lisääntyvässä määrin myös innovaatiotoiminnan kautta. Suuri osa sen rahoituksesta tulee suoraan tai välillisesti julkisista varoista, mutta hyödyn keräävät ne, jotka pääsevät ensimmäisinä hyödyntämään niitä markkinoilla.

Innovaatiot suojataan patenteilla, jotka tekevät mahdolliseksi jatkuvan kuppaamisen. Patenteja tarvitaan voimavarojen saamiseksi tutkimus- ja kehitystyöhön, mutta niistä tulee helposti myös kehityksen jarru. Etenkin lääketieteessä aikaansaadut keksinnöt pitäisi saada nykyistä nopeammin kohtuullisen hinnoittelun piiriin.

Mariana Mazzucato esittää kirjassaan painavat todisteet sille, että rahoitusjärjestelmän ottaminen tuotantorajan sisälle on ollut paha virhe. Toinen vaikutuksiltaan yhtä vakava virhe on hänen mielestään ollut se, että julkinen sektori on suljettu tuotantorajan ulkopuolelle.

Tunnetuin julkisen sektorin myönteisiä vaikutuksia esille tuonut ekonomisti on John Maynard Keynes (1883–1946). Hänen vaikutuksestaan Yhdysvalloissa ryhdyttiin 1920-luvun lopulla syntyneen laman opetuksista viisastuneina tasoittamaan taloudellisia suhdanteita julkisen talouden avulla. Tämä ajatustapa on hyväksytty sittemmin kaikkialla läntisissä markkinatalousmaissa. Tuotantorajan sisälle julkista sektoria ei kuitenkaan ole hyväksytty.

Kirjassaan Mazzucato todistelee, että julkinen sektori tuottaa arvoa monella tavalla. Hyvinvointiyhteiskunnan koulutus-, terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut luovat perustaa menestyvälle tuotannolle. Sijoitukset tutkimus- ja tuotekehitystyöhön palvelevat suoranaisesti talouskasvua. Julkinen talous ylläpitää kysyntää, jota ajoittamalla voidaan tasoittaa suhdanteita ja ylläpitää työllisyyttä laskukausien aikana ja laman oloissa.

Julkisen talouden rajaaminen kansantalouden tilinpidon ulkopuolelle on johtanut siihen, että yksityistämistä on pidetty taloudellisesti hyvin houkuttelevana. Tässä suhteessa on tehty pahoja virheitä, joista Mazzucato esittää havainnollisia esimerkkejä lähinnä Britanniasta.

Tästä kaikesta on helppo olla yhtä mieltä. Sen sijaan Mazzucaton todistelu EU-maissa toteutettua talouskurin politiikkaa vastaan nostaa esiin kriittisiä kysymyksiä.

Yksi Mazzucaton teoksen puutteista on se, että hän ei ole ottanut tarkasteluun Euroopan talous- ja rahaliiton tuhoisia seurauksia jäsenmaiden talouksiin. Niiden vuoksihan talouskuria on jouduttu useissa sen jäsenmaissa toteuttamaan.

EMU on vahingoittanut jäsenmaiden taloutta. Keskimääräinen talouskasvu on ollut euron aikakaudella mitätöntä. Se on jakautunut epätasaisesti sen vuoksi, että mukana on ollut liian erilaisia kansantalouksia.

Vain Saksa on hyötynyt. Euro on ollut sen talouden suorituskykyyn nähden jopa liian halpa valuutta. Reuna-alueen valtioille euro on ollut liian kallis. Ne ovat kärsineet ja velkaantuneet.

Siinä Mazzucato on oikeassa, että kriisin yhteydessä valtioiden varoilla pelastettiin kriisimaiden valtioille lainaa holtittomasti myöntäneet pankit. Kriisimaiden valtiot jäivät velkataakan alle ja joutuivat koviin menoleikkauksiin.

Euron synnyttämät ongelmat ovat ajaneet Euroopan keskuspankin kestävämpään politiikkaan, jota Mazzucato kyllä kritisoi samaan tapaan kuin Yhdysvaltain keskuspankin toteuttamaa. Euroopassa ongelmat ovat vain monin verroin vaikeammat.

Globaaleja ongelmia Mazzucato kuvaa ja analysoi terävästi, mutta kylmän sodan kauden jälkeen käynnistyneen globalisaation vaikutukset niiden syntymiseen hän aika tavalla sivuuttaa. Hän syyttää niistä pikemminkin yritysjohtajien lyhytnäköisyyttä ja pyrkimystä voittojen nopeaan maksimoimiseen.

Oli luonnollista, että rajojen avautuessa investoinnit suun-

tautuivat maihin, joissa oli tarjolla halpaa työvoimaa. Runsaasti työpaikkoja siirtyi kehittyneistä länsimaista sekä kehitysmaihin että itäisen Euroopan alueelle.

Vaikka Mazzucato kuvaa viime vuosikymmenten kehitystä terävästi ja osuvasti, hän ei kykene juurikaan esittämään konkreettisia keinoja, joilla epäkohtia voitaisiin korjata. Tätä ei ekonomistilta tosin sovi odottaakaan. Se on ensi sijassa poliitikkojen tehtävä.

Kuitenkin Mazzucato esittää joitakin periaatteellisia ratkaisuja.

Rahoitussektori olisi pakotettava keskittymään pitkäaikaisiin sijoituksiin. Suuryritysten johtamisjärjestelmät tulisi muuttaa sellaisiksi, että ne keskittyisivät vähemmän osakkeiden hintoihin ja kvartaalikohtaisiin voittoihin. Nopealla keinottelulla saatuja voittoja tulisi verottaa raskaammin ja johtajien ylisuuria palkkoja tulisi rajoittaa lainsäädännöllä.

Mazzucato kirjoittaa, että on luotava viitekehys, jonka avulla on mahdollista muotoilla uudenlainen talousjärjestelmä, joka tuottaa yhteistä hyvää. BKT oli määriteltävä uudelleen siten, että se sisältää tunnuslukuja, jotka mittaavat elämänlaatua, kuten onnellisuuden, maksutta tehdyn hoitotyön, tiedon vapaan saatavuuden, koulutuksen ja internetin kautta tapahtuvan kommunikoinnin arvoa.

Tämä ei kuitenkaan riittänyt, eikä myöskään pelkkä varallisuuden verottaminen. Suurin haaste hänen mukaansa on, ”kuinka määritellään kollektiivisen toiminnan osuutta arvon luomisessa, jotta arvon kuppaaminen arvon luomisena vaikeutuu”.

Marina Mazzucato tiivistää kirjansa viestin samankaltaisiin vaatimuksiin, joihin omalta osaltani päädyin viisi vuosikymmentä sitten:

Nykyinen ihmiskunnan aiheuttamien ympäristötuhojen korjaamisen haastekaan ei ole ratkaistavissa vain kasvattamalla investointeja uusiutuvaan energiaan, vaikka sekin on jo itsessään valtava teknologinen haaste, vaan se edellyttää

yhteiskunnallista sitoutumista uuteen, vähemmän materialistiseen elämäntapaan.

Ja:

*Ympäristövallankumous edellyttää yhteiskunnallisten arvojen tarkoituksellista ja tietoista muuttamista: **koko talousjärjestelmän uudelleen suuntaamista** sekä tuotanto-, jakelu- ja kulutusjärjestelmien muuttamista kaikilla sektoreilla.*

Kuinka ajatus uuden talousjärjestelmän rakentamisesta olisi mahdollista toteuttaa?

Kansantaloudet ja kansallisen tason valtio- ja yhteiskuntajärjestelmät ovat nykyään sidoksissa kansainvälisiin rakenteisiin. Uuden talousjärjestelmän rakentaminen on siten aloitettava korjaamalla kansainvälisen päätöksenteon, kansainvälisen yhteiskuntajärjestelmän, rakenteita.

Globalisaation ja ylikansallisen Euroopan yhdentymisen kaudella päätöksentekoa on siirretty ylikansalliselle tasolle.

Globaalilla tasolla on yleensä kysymys hallitusten välisestä yhteistyöstä, jonka päätöksenteossa tavallisesti edellytetään kaikkien yksimielisyyttä. Joltakin osin valtiot ovat luopuneet osasta suvereniteettiaan, itsemääräämisoikeuttaan, suostumalla sitovaan ylikansalliseen päätöksentekoon.

Niinpä Yhdistyneiden Kansakuntien, YK:n, turvallisuusneuvosto voi tehdä jäsenmaita velvoittavia päätöksiä. Niiden edellytyksenä on kuitenkin pysyvien jäsenten keskinäinen yksimielisyys.

Toinen esimerkki on Maailman kauppajärjestössä (WTO) toimiva riitojen ratkaisulautakunta, joka voi antaa jäsenmaita velvoittavia ratkaisuja. Sen toiminta on halvaantunut sen vuoksi, että Yhdysvallat ei ole nimittänyt siihen edustajiaan. Yhdysvaltain toiminta WTO:ssa on osa sen pyrkimyksestä muuttaa kansainvälisen yhteistyöjärjestelmän pelisääntöjä.

Kysymys ei ole vain presidentti Donald Trumpin politiikasta, vaan laajemmasta reaktiosta globalisaation synnyttämiin ongelmiin.

Viime presidentinvaaleissa Trump nosti esiin niitä epäkoh-

tia, joita työpaikkojen siirtyminen ennen muuta Kiinaan, Meksikoon ja Kanadaan oli saanut aikaan.

Demokraattien ehdokkuutta tavoitellut Bernie Sanders vaati puuttumista globalisaation synnyttämiin sietämättömän suuriin tulo- ja varallisuuseroihin.

Globalisaation vuoksi Yhdysvaltain ja muiden vauraiden maiden teollisuus- ja toimistotyöntekijät ovat joutuneet suoraan ja epäsuoraan palkkakilpailuun halpatyövoiman maiden halpatyövoiman kanssa. Samaan aikaan on syntynyt asian tuntijoiden ja johtavassa asemassa olevien globaalit työmarkkinat, joilla palkat ja palkkiot ovat nousseet kohtuuttomiksi. Keskituloisten ansiot eivät ole vuosikausiin parantuneet, monien elintaso on jopa laskenut.

Globalisaation kritiikki lähtee paljolti siitä, että päätösvaltaa on siirtynyt liaksi ylikansalliseen päätöksentekoon ja markkinoimille. Nyt yleinen suunta koko maailmassa näyttää olevan pyrkimys vahvistaa kansallisvaltioita ja palauttaa valtaa niiden päätöksentekoon.

Trumpin politiikka ei välttämättä merkitse monenkeskisen yhteistyön romuttamista. Hän pyrkii ensi sijassa muuttamaan sen pelisääntöjä. Niistä pitää voida keskustella.

Monenkeskistä yhteistyötä on varjeltava ja kehitettävä. Se on syytä pitää pääosin hallitusten välisenä ja niiden yksimielisyyttä vaativana. Etenkin YK-järjestelmää on vahvistettava.

Euroopan parlamentissa pyrin saamaan tehtäväkseni laatia mietinnön EU:n globaaliroolista. Se rajattiin EU:n rooliin YK:n kehittämisessä. Tämä ei kuitenkaan työtäni kovin paljon vaikeuttanut, sillä YK-järjestelmä kattaa kaiken maailmanlaajuisen monenkeskisen yhteistyön.

Tärkein mietintöni ehdotus oli, että Yhdistyneisiin Kansakuntiin olisi perustettava ”kestävän kehityksen neuvosto”, jolla olisi samankaltainen asema kuin turvallisuusneuvostolla. Se olisi vastuussa kaiken kestävän kehityksen edistämisestä maailmassa. Sille tulisi antaa välineitä, joilla kaikki maailman maat saataisiin kantamaan vastuunsa kehityksen kestävyydestä.

Vaikka Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat osa YK-järjestelmää, ne toimivat erillään ja ainoastaan raportoivat YK:n toimielimille. Tätä yhteyttä olisi tiivistettävä.

YK-järjestelmän puitteissa olisi käynnistettävä keskustelu maailmantalouden epäkohtien korjaamisesta. Yhdysvalloissa keskustelua jo käydään. Erityisesti demokraattien piirissä on vaadittu puuttumista suuriin tulo- ja varallisuuseroihin. Vuoden 2020 vaaleihin valmistautuessaan Bernie Sanders on lisäksi vaatinut mm. Googlen ja Facebookin kaltaisten yritysten pilkkomista.

Myös Euroopan unionissa globalisaation synnyttämät epäkohdat ovat synnyttäneet kuohuntaa. Siihen on liittynyt kasvava tyytymättömyys unionin omaan päätöksentekoon, joka on kehittynyt yhä enemmän ylikansalliseen suuntaan.

Euroopassa globalisaation vaikutuksia ovat vahvistaneet yleiseurooppalainen ja ylikansallinen yhdentyminen. Työpaikkoja on siirtynyt kehitysmaiden lisäksi niihin itäisen Euroopan maihin, joissa työvoimakustannukset ovat olleet hyvin alhaiset.

Tyytymättömyys on purkautunut monin tavoin. Britannia on eronnut unionista. Muissa maissa on voimakasta liikehdintää ja poliittisia protesteja.

Kysymys on myös halusta palauttaa päätösvaltaa omiin käsiin, jäsenvaltioille.

Sama näky myös katalaanien ja skottien itsenäisyyspyrkimyksinä ja vastaavanlaisena valtioiden sisäisenä liikehdintänä myös muissa maissa. Valtaa olisi siis hajautettava myös jäsenmaiden sisällä.

Globalisaation ja ylikansallisen yhdentymisen kaudella kehittyneet kansainvälisen yhteistyön rakenteet ovat liian keskittyneitä. Suuntaa olisi nyt muutettava. Jotta kansainvälinen yhteiskuntajärjestelmä kehittyisi kestäväksi, yhteistyön rakenteita tulisi hajauttaa.

Koko maailmaan ja omaan maanosaamme tulisi kehittää hajautettu, *desentralistinen yhteiskuntajärjestelmä*, jossa ratkai-

sut tehtäisiin mahdollisimman lähellä niitä ihmisiä, joita ne koskevat. Päätöksenteon tulisi olla mahdollisimman kansanvaltaista.

Marina Mazzucato esitti kirjassaan ”koko talousjärjestelmän uudelleen suuntaamista sekä tuotanto-, jakelu- ja kulu- tusjärjestelmien muuttamista kaikilla sektoreilla”.

Myös talousjärjestelmän tulisi mahdollisimman hajautettu.

Taloudellinen valta on keskittynyt liian harvoihin käsiin. On pohdittava keinoja, joilla talousjärjestelmän ”kuppaamisen” kautta syntyneitä pääoman keskittymiä voitaisiin hajauttaa. Bernie Sandersin esitys suurten teknologiayritysten, Googlen ja Facebookin, pilkkomisesta tulee ottaa harkittavaksi.

Suurin haaste ihmiskunnalle on investointien suuntaaminen tavalla, joka tukee kestävästä kehitystä ja torjuu ilmastonmuutosta.

Kestävän kehityksen perusratkaisu on alueellisesti hajautetun yhteiskunnan rakentaminen kaikkialla.

Ihmiskunnan tulevaisuus on perustettava uusiutuvien luonnonvarojen varaan. Niitä on hoidettava ja hyödynnettävä kestäväällä tavalla. Niiden uusiutumiskykyä vaarantavat kaivostointi, uusiutumattomiin luonnonvaroihin perustuva teollinen toiminta ja suurkaupunkien kasvu.

Kehityspolitiikan tulee keskittyä perheviljelmiin perustuvan maatalouden kehittämiseen. Kehitysmaissa on estettävä maanomaisuuden siirtyminen vauraiden maiden ja suuryritysten haltuun.

Osa metsäalueista on luonnon monimuotoisuuden turvaamisen vuoksi suojeltava. Muualla on edistettävä kestävästä metsätaloutta, jolla tuotetaan arvokasta uusiutuvaa raaka-ainetta ihmiskunnan aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Kun suurkaupunkien kasvu joka tapauksessa jatkuu, niiden kehityksen kestävyys on pyrittävä kaikin voimin turvaamaan.

Näitä periaatteita on toteutettava myös Suomessa. Keskustan jo 1970-luvulla kehittämät ohjelmat ovat tässäkin suhteessa edelleen ajan tasalla.

Ihmisyys ja sen kehitystarve

Santeri Alkion vaatimus, että ihmisyys ja sen kehitystarve on asetettava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistus-työn perustaksi, on yhtä ajankohtainen kuin sata vuotta ja viisi vuosikymmentä sitten.

Itse asiassa se on ajankohtaisempi kuin koskaan aikaisemmin.

Aikamme sairaus on materialismi, ihmisten pyrkimys haakea tyydytystä aineellisista arvoista. On luotu kulttuuri, jonka johtavana päämääränä on aineellisen elintason kohottaminen tuottamalla ja kuluttamalla yhä enemmän tavaroita. Nämä arvot ja tavoitteet ovat levittäytymässä kaikkialle maailmaan.

Kapitalistinen kulutuskulttuuri on sovittamattomassa ristiriidassa elinympäristömme kestävyyyden kanssa. Parempi tekniikka ja ympäristön suojeleminen auttavat sopeuttamaan ihmisen taloutta luonnontalouteen, mutta maapallon nopeasti lisääntyvän väestön yhä kasvava aineellinen kulutus heikentää elinympäristömme terveellisyyttä ja uhkaa jopa ihmiskunnan olemassaoloa.

Materialistinen kulutuskulttuuri on luonut yhteiskunnan, joka on ristiriidassa ihmisten henkisten ja yhteisöllisten tarpeiden kanssa. On syntynyt kilpailuyhteiskunta, jossa yhä useammat tuntevat otteensa pettävän. On syntynyt polttavia mielenterveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Uusi teknologia ja globalisaatio ovat siirtäneet kapitalismin uuteen kehitysvaiheeseen, jossa kysymys elämän ja politiikan arvoista on entistä polttavampi.

Mutta uusi teknologia haastaa myös sen ihmiskäsityksen, jonka varaan ihmisyysaate on rakentunut. Eikä se haasta vain alkioista ihmiskäsitystä, vaan laajemminkin sen ihmiskuvan, johon valistuksen ajalla kehittynyt humanismi on perustunut.

Historioitsija Yuval Noah Harari käsitteli ”Sapiens” -teoksessaan ihmisen kehitystä lajin syntyvaiheista nykypäivään. Varhaisessa historiassa uskonnoilla oli keskeinen asema ihmisten

tietoisuuden ja maailmankuvan muotoutumisessa. Ranskan vallankumouksesta lasketaan alkaneeksi kehitysvaihe, josta on käytetty nimitystä humanismin aikakausi.

Teoksessaan ”Homo Deus – huomisen lyhyt historia” Hariri on jakanut humanismin kolmeen historialliseen päähaaraan: liberaaliin, sosialistiseen ja evolutionaariseen.

Nykyään hän ei nähnyt enää vakavasti otettavaa vaihtoehtoa sille liberaalin humanismin ”paketille”, joka sisältää yksilöllisyyden, ihmisoikeudet, demokratian ja vapaat markkinat.

Nyt humanismin haastaa Haririn käsityksen mukaan dataus, dataismi.

Hariri kirjoittaa, että dataismin mukaan maailmankaikkeus koostuu datavirroista. Biotieteissä organismeja on alettu pitää biokemiallisina algoritmeina. Toisaalta tietojenkäsittelytieteessä on opittu kehittämään yhä monimutkaisempia sähköisiä algoritmeja.

Dataismi yhdistää nämä kaksi kehityshaaraa ja toteaa, että täsmälleen samat matemaattiset lait pätevät sekä biokemiallisiin että sähköisiin algoritmeihin. Dataismi kaataa siten eläinten ja koneiden välisen raja-aidan ja odottaa, että sähköiset algoritmit vähitellen tulkitsevat biokemialliset algoritmit ja toimivat niitä paremmin.

Hariri huomauttaa lukijoilleen, että emme ehkä ole samaa mieltä siitä, että organismit ovat algoritmeja. Meidän on kuitenkin hyvä tietää, että ”tämä on yleinen tieteellinen dogmi ja että se muuttuu tälläkin hetkellä maailmaamme tunnistamattomaksi.”

Dataistisen käsityksen mukaan sosialismi hävisi kylmän sodan kapitalismille sen vuoksi, että sen keskittynyt datankäsittely oli tehottomampaa kuin kapitalismin hajautettu järjestelmä.

Demokratia saattaa Haririn mukaan taantua tai jopa hävitä, kun datan määrä ja tuottamisnopeus kasvavat. Sellaiset instituutiot kuin vaalit, puolueet ja parlamentit saattavat tulla vanhanaikaisiksi – ei siksi että ne olisivat epäeettisiä, vaan koska ne eivät käsittele dataa riittävän tehokkaasti.

Haririn mukaan on todennäköistä, että tulevina vuosina näemme uusia internetin kaltaisia vallankumouksia, joissa tekniikka kulkee kaukana politiikan edellä. Nykyiset demokraattiset rakenteet eivät pysty keräämään ja käsittelemään tietoa riittävän nopeasti. ”Perinteinen demokraattinen politiikka menettää siten otteensa tapahtumista, eikä kykene tarjoamaan merkittäviä tulevaisuusvisioita.”

Hariri kirjoittaa:

Koska tekniikan kehitys on nykyisin niin vauhdikasta ja koska sekä parlamentit että diktaattorit häkeltyvät datasta, jota he eivät pysty käsittelemään riittävän nopeasti, nykypäivän poliitikot ajattelevat paljon pienemmässä mittakaavassa kuin edeltäjänsä sata vuotta sitten. 2000-luvun alussa poliitikasta puuttuvat siten suurisuuntaiset visiot. Hallitus pyörittää valtiota, mutta ei johda sitä.

Humanismi uskoi, että kokemukset tapahtuivat sisällämme ja että meidän tulisi löytää sisältämme merkitys kaikelle, mitä tapahtuu, ja antaa siinä samalla merkitys koko maailmankaikkeudelle. Dataistit uskovat, että kokemukset ovat arvottomia, ellei niitä jaeta, ja ettei meidän tarvitse löytää merkityksiä sisältämme – emmekä edes pysty siihen. Meidän tulee vain tallentaa kokemuksemme ja liittää se suureen datavirtaan, jolloin algoritmit löytävät sen merkityksen ja kertovat, mitä meidän tulee tehdä.

Hariri esittää kaksi painavaa huomautusta:

Dataismi ei ole liberaali eikä humanistinen. On kuitenkin korostettava, ettei dataismi ole humanismin vastainenkaan. Sillä ei ole mitään inhimillisiä kokemuksia vastaan, se ei vain usko, että niillä olisi itsessään arvoa.

Siirtymä ihmiskeskeisestä datakeskeiseen maailmankatsomukseen ei ole vain filosofinen vallankumous. Kaikki todella tärkeät vallankumoukset ovat käytännöllisiä.

Dataismilla saattaa olla syvälliset vaikutukset yhteiskuntaan ja politiikkaan:

Googlen ja Facebookin algoritmit tietävät täsmälleen, miltä sinusta tuntuu, mutta ne tietävät sinusta myös miljoona muuta asiaa, joita et todennäköisesti osaa edes epäillä. Siksi sinun tulisi nyt lakata kuuntelemasta tunteitasi ja alkaa sen sijaan kuunnella näitä ulkoisia algoritmeja. Mitä mieltä on järjestää vaaleja, kun algoritmit tietävät, miten kukin aikoo äänestää, ja kun ne lisäksi tietävät tarkat neurologiset syyt siihen, miksi yksi ihminen äänestää demokraattia ja toinen republikaania? Siinä missä humanismi käski. ”Kuuntele tunteitasi!”, dataismi käskyy nyt; ”Kuuntele algoritmeja! Ne tietävät, miltä sinusta tuntuu.”

Hariri kirjoittaa, että menneisyydessä informaatiotulvan pysäyttämiseen käytettiin sensuuria. Tällä vuosituhannella sensuuri hukuttaa ihmiset turhaan informaatioon.

Hän pelkistää, että jos katsomme elämää todella suuresta näkökulmasta, kaikki muut ongelmat ja kehityslinjat jäävät seuraavien kolmen toisiinsa yhteydessä olevan prosessin varjoon.

1. Tiede on yhdistymässä yhdeksi kaikenkattavaksi oppijärjestelmäksi, jonka mukaan kaikki organismit ovat algoritmeja ja elämä on datankäsittelyä.

2. Äly on eriytymässä tietoisuudesta.

3. Ei-tietoiset mutta hyvin älykkäät algoritmit saattavat pian tuntea meidät paremmin kuin me itse.

Yuval Noah Hariri toivoo, että lukijat jäisivät pohtimaan kolmea olennaista kysymystä:

1. Ovatko organismit todellakin vain algoritmeja, ja onko elämä vain datankäsittelyä?

2. Kumpi on arvokkaampaa, äly vai tietoisuus?

3. Mitä tapahtuu yhteiskunnalle, politiikalle ja jokapäiväiselle elämälle, kun ei-tietoiset mutta hyvin älykkäät algoritmit tuntevat meidät paremmin kuin me itse?

Alkiolaisen ihmisyyssaatteen kannattajien on helppo vastata Haririn kysymyksiin.

– Organismit eivät ole vain algoritmeja, eikä elämä vain datankäsittelyä. Elämän ja politiikan tulee perustua kestäviin arvoihin ja tavoitteisiin. Dataa on käytettävä niiden edistämiseen.

– Tietoisuus on älyä arvokkaampaa. Siihen kuuluvat erottamattomasti sekä tieto että tunteet.

– Yhteiskunnalle, politiikalle ja jokapäiväiselle elämällemme olisi vaarallista, jos ei-tietoiset mutta hyvin älykkäät algoritmit tuntisivat meidät paremmin kuin me itse.

”Köyhän asialla” -teoksessani kirjoitin, että puolueen aate, sen maailmankatsomus, oli käsitys siitä, millainen on ihanneyhteiskunta. Tämä puolestaan perustui käsitykseen siitä, millainen ihminen pohjimmiltaan on.

Keskusta-aatteen johtoajatuksena pidin Santeri Alkion vaatimusta, että ihmisyyys ja sen kehitystarve oli pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi. Puhuessaan ihmisyydestä Alkio oli korostanut ihmisten henkisen olemuksen ja henkisten tarpeiden merkitystä.

Alkion mielestä yhteiskuntaa voitiin uudistaa kasvattamalla ”hyviä ihmisiä ja kelpo kansalaisia”. Tämä oli erityisesti hänen perustamansa nuorisoseuraliikkeen tehtävä.

Alkiolaisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on itsenäisesti tahtoa muodostava, tunteva ja ajatteleva olento. Ihmiset siis kykenevät kussakin tilanteessa asettamaan itselleen tavoitteita ja toteuttamaan niitä kansanvaltaisen hallintojärjestelmän avulla.

Ihmisen perusluonteeseen kuului yhteisvastuu, solidaarisuus, ja halu yhteistoimintaan muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa. Myös köyhän asian ajaminen, ihmisten välisen tasa-arvon edistäminen, perustui ihmisyyssaatteeseen.

Kirjoitin, että rakennettaessa yhteiskuntaa alkiolaisen ihmiskäsityksen varaan, oli olennaisen tärkeää, että yhteiskunta oli hyvin kansanvaltainen. Kansanvalta puolestaan toteutui parhaimmin rakenteeltaan hajautetussa yhteiskunnassa, jossa päätökset tehdään lähellä niitä ihmisiä, joita ne koskevat

Mitä voimme tehdä puolustaaksemme humanismia ja alkio-laista ihmisyyksää datauskontoa vastaan?

Ensimmäinen puolustuslinja on henkisen kasvun tie: on kasvatettava hyviä ihmisiä ja kelpo kansalaisia.

Toinen puolustuslinja on rikkaan yhteisöllisen elämän kehittäminen erityisesti ihmisten lähipiirissä: perheen parissa, sukulaisten ja ystävien kesken, työpaikoilla, omassa asuinyhteisössä. Suomen kielessä on erinomainen sana ”kunta”, joka kertoo yhteisöllisyydestä. Kuulumme perhekkuntaan, kuntaan, seurakkuntaan, maakuntaan, kansakkuntaan ja ihmiskuntaan. Kaikkiin näihin yhteisöihin meidän on kuuluttava.

Kolmas puolustuslinja on Suomen itsenäisyyden vahvistaminen, jotta voimme kehittää maataamme omien arvojemme ja etujen mukaisesti.

Neljäs puolustuslinja on Euroopan unioni, jonka kautta voimme ajaa yhteisiä tavoitteitamme ja vaikuttaa globaaliin kehitykseen.

Viides puolustuslinja on ihmiskuntapolitiikka, vaikuttaminen maailmanlaajukseen kehitykseen.

Kaiken vaikuttamisen tulee perustua kestävään arvomaailmaan – henkisiin, hengellisiin ja yhteisöllisiin arvoihin.

Elämän ja politiikan tulee perustua sekä ihmisen että luonnon realiteetteihin.

Kansanliike – kansan puolue

Viime vuoden aikana puhuttiin paljon Keskustasta ”kansanliikkeenä”. Sitä Keskusta ei ole pitkään aikaan ollut.

Keskustaan on kehittynyt keskittynyt päätöksentekojärjestelmä, jossa puolueen ja eduskuntaryhmän johto ohjaavat mielipiteitä. Alhaalta ylöspäin ei ole käytännössä lainkaan vaikutuskanavia. Henkilöratkaisutkin sovitaan Helsingin kabineteissa.

Kuitenkin ihmisten mielessä heidän arkielämässään kehittä-

tyy koko ajan ajatuksia siitä, kuinka yhteiskuntamme kyettäisiin keskustalaisten arvojen pohjalta kehittämään entistä paremmaksi.

Nykyään seurataan laajasti myös kansainvälisiä tapahtumia ja kansainvälistä kehitystä. Näihinkin asioihin puolueen odotetaan ottavan kantaa.

Keskustan säännöt ovat hyvin kansanvaltaiset. Niiden mukaan jäsenet voivat vaikuttaa paikallisosastonsa ja kunnallisjärjestönsä kautta oman kotikuntansa asioihin. Piirijärjestöissä päätöksiä tekevät osastojen ja kunnallisjärjestöjen valitsemat edustajat. Piirikokoukset ovat avoimia kaikille.

Valtaosa puoluekokousedustajista valitaan paikallisosastoissa. Muutkin edustavat jäsenistöä.

Puolueen johto valitaan puoluekokouksessa, mutta puheenjohtajan valinnasta voidaan suorittaa neuvoa-antava jäsenäänestys.

Ehdokkaat kansanedustajien vaaleihin asetetaan kansanvaltaisesti piirikokouksissa, mutta tarvittaessa suoritetaan jäsenäänestys.

Presidenttiehdokas nimetään puoluekokouksessa, mutta tässäkin vaalissa jäsenistöllä on sanansa sanottavana. Jos ehdokkaita on useampia, on toimitettava neuvoa-antava jäsenäänestys.

Keskustan puoluekoneisto on jo pitkään toiminut ylhäältä johdettuna ja itseriittoisena. Lukuisia ovat esimerkit siitä, että lahjakkaat nousevat poliitikot ovat menneet muihin puolueisiin, kun ”portinvartijat” ovat estäneet kilpailijoiden nousun.

Jäsenet ja äänestäjät eivät koe, että heitä kuunneltaisiin ja että heidän mielipiteitään otettaisiin huomioon. Puolueen johdon edustajat ja kansanedustajat tulevat kertomaan mitä on päätetty ja mitä aiotaan tehdä.

Jos Keskusta mieli menestyä, sen on avauduttava ulospäin. On pyrittävä saamaan runsaasti uusia jäseniä. Heille on järjestettävä mahdollisuus osallistua toimintaan ja vaikuttaa puolueen politiikkaan.

Valinnat erilaisiin luottamustehtäviin tulee avata aidolle kilpailulle. Ne tulee täyttää aatteellisen ja poliittisen keskustelun perusteella.

Verkkoyhteyksiä jäsenistöön ja kannattajiin tulee kehittää, mutta ne eivät voi korvata henkilökohtaista vuorovaikutusta valitsijoiden ja valittujen välillä. Puolueen tulee olla kaikilla tasoilla elävä yhteisö.

Kansanliikkeeksi palaava Keskusta voi jälleen muodostua laajaa kannatusta saavaksi koko kansan puolueeksi.

Aikaa ei ole hukattavaksi.

Keskustan kannatus valtiollisissa vaaleissa perustuu ratkaisevalla tavalla puolueen vahvaan asemaan kuntapolitiikassa. Nykyisillä kannatusluvuilla tämä perustus uhkaa vuoden kulluttua pidettävissä kuntavaaleissa pahan kerran murentua. Jos niin pääsee tapahtumaan, nousu on entistä vaikeampaa tai ehkä jopa mahdotonta.

Perustaa luodaan jo tänä keväänä, kun ihmiset kunnissa pohtivat, minkä puolueen ehdokaslistalle he asettuvat.

Nuorisolle nousevalle, kansalle kasuavalle

Tämän kirjani viimeiset rivit osoitan ihmiskunnan ja Suomen tulevaisuudesta huolta kantavalle nuorisolle.

Uskon nuorisoon.

Puolueen aatteellinen harharetki näyttää olleen sukupolvi-kysymys. Liberalismin tielle harhautui sukupolvi, joka lähti poliittiseen toimintaan suuren ikäluokkien vanavedessä. Valtapolitiikka vei mukaan myös nuorempaa väkeä.

Liberaalisukupolven aikaansaamaan romahdukseen liittyi nuorten läpimurto. Tässä suhteessa tilanne on samankaltainen kuin 1970-luvun loppupuolella. Puolue nostettiin silloin nuorten voimin.

Annan muutamia evästyksiä.

Älkää uskoko, mitä valtaapitävät ja valtamedia pyrkivät teil-

le syöttämään. Perehtykää asioihin, kaikkiin asioihin, omakoh-
taisesti. Epäilkää ja kyseenalaistakaa.

Ilmastonmuutos on vakava ongelma, johon meidän on yh-
dessä pyrittävä vaikuttamaan. Ihmisten vaikutusta ilmaston-
muutokseen kuitenkin liioitellaan ja meitä kohtuuttomasti
syyllistetään.

Ilmastoon vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin ilmake-
hän hiilidioksidipitoisuus. Ja ihmisen vaikutus hiilidioksidin
määrään on ilmeisesti vähäisempi kuin yleisesti väitetään.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen tulee liittää osaksi laajem-
paa työtä ympäristöllisesti kestävästä kehityksestä hyväksi. Sen
tulee puolestaan olla osa toimintaamme köyhyyden poistami-
seksi ja kestävästä kehityksestä edistämiseksi kaikkialla maail-
massa.

Maailmassa kaikki liittyy kaikkeen.

Olen tässä teoksessani kirjoittanut siitä, kuinka ihmiskun-
ta voi rakentaa itselleen kestävästä tulevaisuudesta vain siirtymäl-
lä nyt vallalla olevasta materialistisesta arvomaailmasta koh-
ti kestävämpiä arvoja, kohti yhteiskuntaa, joka perustuu ihmi-
syyteen ja sen kehitystarpeeseen.

Olen kirjoittanut uudenlaisesta talous- ja yhteiskuntajärjes-
telmästä ja uudenlaisesta politiikasta, jotka tekisivät mahdolli-
seksi kestävästä kehityksestä toteuttamisen Suomessa ja kaikkial-
la maailmassa.

Kannustan nuorisoa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
Kantelettaren runolla ”Siitä sinne tie menevi”. Sen viimeiset
sanat ovat samoja, joihin kansalliseepoksemme Kalevalakin
päätyy.

Kuten tämän runon laulaja, tiedän minäkin ”laulun”: mie-
lessäni on monia ajatuksia siitä, kuinka isänmaata ja maail-
maa olisi rakennettava.

Kantelettaren runonlaulaja empii, aikooko hän itse vielä lau-
laa. Oman lauluni jatkumista en epäile. Aion voimieni mukaan
pyrkä edelleen vaikuttamaan Suomen ja ihmiskunnan tulevai-
suuteen.

Tässä runo:

Laulun tieän, ehk' en laula,

Oksat karsin, tien osotin,

Nuorisolle nousevalle,

Kansalle kasuavalle.

Siitä sinne tie menevi,

Rata uusi urkenevi,

Paremmille laulajille,

Taitavammille runoille,

Nuorisossa nousevassa,

Kansassa kasuavassa.

Olen omalta osaltani karsinut oksia ja osoittanut tietä.

Siitä se uusi tie menee ja uusi rata urkenee ”paremmille laulajille, taitavammille runoille”. Toivo on tässä suhteessa ”nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa”.

Nousevaa nuorisoa kannustan tarttumaan tähän haasteeseen.

